

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 39

ANDRA KAMMAREN

1964

8—9 december

Debatter m. m.

Tisdagen den 8 december

	Sid.
Minnesord över avliden ledamot av kammaren.....	5
Svar på frågor av:	
herr Börjesson i Falköping ang. förfarandet vid rättelse av taxering eller debitering av skatt.....	5
herr Antby ang. realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av egnahem.....	6
herr Spångberg ang. behandlingen av vapenfria värnpliktiga.....	7
herr Källenius ang. bastu- och tvagningsförhållandena vid de mili- tära förläggningarna.....	7
herr Carlsson i Huskvarna ang. omhändertagande av bilvrak.....	9
herr Bengtson i Solna ang. järnvägstrafiken på vissa delar av Roslagsbanan.....	10
herr Svenning ang. handläggningen av stadsplaneärenden.....	11
herr Dickson ang. den sammanfattande benämningen på en serie läro- och handledningsböcker i ämnet kristendomskunskap.....	13
Svar på interpellationer av:	
herr Hamrin i Kalmar ang. länsstyrelsernas bistånd till kommuner- na med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen.....	16
herr Enskog ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser.....	22
fröken Wetterström ang. åtgärder för att öka åldringarnas trygghet till liv och egendom.....	25
Interpellationer av:	
herr Kellgren ang. principerna för beviljande av särskilda tillskotts- medel till Sveriges Radio.....	28
fröken Elmén ang. samordningen mellan tjänstepension och folkpen- sion för statstjänstemän.....	30

	Sid.
Meddelande om enkla frågor av: herr Eriksson i Bäckmora ang. de hörselskadades möjligheter att ta del av TV-programmen	31
herr Nordgren ang. ersättning av statsmedel för skador genom olje- utflöde från en utanför Sundsvall grundstött tanker	31

Onsdagen den 9 december

Naturvårdslag m. m.	32
Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegatio: Teaterfrågor	82
Öresundsfrågor	82
Godkännande av fiskerikonvention	89
Självstyrelsen på länsplanet	91
Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg	95
Åtgärder inom kriminalvårdens område m. m.	102
Kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafikbranschen samt bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln	104
Mindre och medelstora företags avsättning på den internationella marknaden	108
Ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.	109
Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.	113
Vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kom- munal indelning m. m.	121
Forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle	125

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 9 december

<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 41, ang. naturvårdslag m. m., om skärpta bestämmelser mot nedskräpning i naturen, om förbud mot misspyrdande reklam invid vägarna samt ang. grunderna för ersättning av statsmedel enligt strandlagen	32
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	82
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 182, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	82
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 63, ang. redogörelse för Nordiska rådets tolfte session	89
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	89
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 70, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	89
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 42, ang. redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation	89

	Sid.
<i>Utrikesutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. godkännande av fiskerikonvention	89
— nr 10, rörande godkännande av Förenta Nationernas konvention angående statslösa personers rättsliga ställning	91
— nr 11, ang. godkännande av ändringar i Förenta Nationernas stadga	91
<i>Konstitutionsutskottets</i> memorial nr 38, ang. televisionsutsändningar av kamrarnas förhandlingar	91
— utlåtande nr 39, ang. självstyrelsen på länsplanet	91
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 181, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket	95
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 62, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket, m. m.	95
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 69, i anledning av §§ 15 och 23 i riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket	95
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 29, i anledning av riksdagens revisorers berättelse ang. verkställd granskning av statsverket, m. m.	95
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 183, ang. tandläkarutbildning m. m. i Göteborg	95
— nr 184, ang. åtgärder inom kriminalvårdens område m. m.	102
— nr 185, ang. godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt tele-satellitsystem	103
— nr 186, om ökade resurser för den tekniska forskningen, såvitt avser utredning rörande branschforskningsinstitutet	103
— nr 187, ang. kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafik-branschen samt ang. bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln	104
— nr 188, ang. mindre och medelstora företags avsättning på den internationella marknaden	108
— nr 189, ang. ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.	109
— memorial nr 190, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London	113
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 68, ang. ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång m. m.	113
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 45, ang. ordinariesättning av vissa tjänster i riksgäldskontoret och vid riksdagens ekonomibyrå	113
— nr 46, ang. bestämmelser om tjänstgöringstraktamente till JO:s och MO:s ställföreträdare	113
— nr 47, ang. driften vid Tumba pappersbruk, m. m.	113
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 43, ang. lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.	121
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 56, om samhälleliga insatser till stöd för ungdomsverksamheten	125
— nr 57, om forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle	125
— nr 58, om bättre ljudisolering av bostäder	128

Tisdagen den 8 december

Kl. 15.00

§ 1

Minnesord över avliden ledamot av kammaren

Herr TALMANNEN yttrade:

Aterigen har vi nåtts av ett oväntat dödsbud. Ledamoten av denna kammare Arthur Sköldin avled i söndags efter en kort tids sjukdom.

Sköldin var under mer än tre decennier en av de ledande kommunalpolitikerna i sin hemstad. Han gjorde också betydande insatser såsom landstingsman och var en av förgrundsgestalterna i det samarbete som etablerats mellan kommunerna i Storstockholm för att lösa deras många och komplicerade gemensamma problem.

Sköldin blev ledamot av andra kammaren år 1941 och har sedan år 1944 varit verksam i bankoutskottet. Genom sin utskottsplacering och som statsrevisor under åren 1960—1963 kom Sköldin att i stor utsträckning ägna sig åt ärenden av ekonomisk natur. Härutöver intresserade han sig speciellt för frågor rörande naturvård och friluftsliv. Detta intresse tog sig uttryck främst i hans arbete inom Svenska jägareförbundet, vars ordförande han var från år 1951 och till sin död.

Arthur Sköldins engagemang i de mångahanda frågor, som han hade att ta ställning till, kännetecknades ofta av ett starkt socialt patos. Genom sin uppslagsrikedom, handlingskraft och entusiasm vann han sina riksdagskamraters aktning och uppskattning. Vi lyser frid över hans minne.

Detta anförande hördes av kammarens ledamöter stående.

§ 2

Svar på fråga ang. förfarandet vid rättelse av taxering eller debitering av skatt

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag har för avsikt att framlägga förslag om förenklat förfarande vid rättelse av taxering eller debitering av skatt och i så fall när.

En promemoria med förslag till bestämmelser i syfte att förenkla förfarandet vid rättelse av vissa felaktigheter i taxeringar har upprättats inom finansdepartementet i augusti i år, och förslaget har remissbehandlats. Någon definitiv ställning i frågan har ännu inte tagits av regeringen. Det finns dock anledning räkna med att förslag i ämnet kommer att föreläggas 1965 års riksdag.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framföra mitt tack för svaret på min fråga. Av svaret framgår att statsrådet överväger att framlägga en proposition i ärendet, vilken i så fall skall föreläggas 1965 års riksdag. Jag vill dock begagna tillfället att i all korthet motivera min uppfattning i frågan om förenklat förfarande vid rättelse av vissa felaktigheter i taxering eller debitering av skatt.

Det synes mig välmotiverat att de lo-

Svar på fråga ang. realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av egnahem

kala skattemyndigheterna må kunna få möjligheter att rätta felaktigheter, som kan härröra från exempelvis felräkning, misskrivning eller annat uppenbart förbiseende.

Det bör också vara möjligt för de lokala skattemyndigheterna att rätta andra felaktigheter, för vilkas bedömande man har tillgång till debiteringslängd — jag tänker på felaktiga avdrag för kommunalutskylder och sjukförsäkringsavgift. Detsamma gäller när en skattskyldig erhåller exempelvis en slutdebetsedel, utvisande att den skattskyldige fått restskatt i stället för rätteligen skatteåterbäring, d. v. s. överskjutande preliminär skatt. I sådana och likartade fall, då felet helt kan hänföras till de lokala skattemyndigheternas felräkning, feldebitering etc., borde felet rättas av de lokala skattemyndigheterna utan att den skattskyldige behövde inkomma med skriftliga besvär. En telefonpåringning borde i sådana fall räcka.

Jag vill dock starkt poängtera, att de lokala skattemyndigheternas rätt att göra rättelse endast skall gälla när felaktigheten föranletts av att taxeringen är för hög eller det utdebiterade skattebeloppet för högt, d. v. s. att en rättelse utan särskilt skriftligt besvär från den skattskyldige endast får ske till den skattskyldiges förmån. Höjning av taxering, som fastställts av taxeringsnämnd, bör icke få företagas av annan myndighet än prövningsnämnd.

Jag anser, herr finansminister, att det finns övervägande skäl som talar för vissa förenklingar av förfarandet vid rättelse av vissa felaktigheter i taxering och även utdebitering av skatt. Det är en reform som allmänheten väntar på. För närvarande är det ju så, att även i fråga om sådana fel som är begångna av de lokala skattemyndigheterna måste den enskilde skattebetalaren anföra skriftligt besvär och han får vänta innan felet undanröjts, vilket förorsakar irritation.

Jag ber än en gång, herr talman, att

få uttala min tillfredsställelse över det svar jag har fått, och jag uttalar också förhoppningen att denna reform skall kunna genomföras under 1965 års riksdag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av egnahem

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Antby har frågat, om jag ämnar lägga fram förslag till nästa års riksdag om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem. Jag vill svara följande.

Frågan om beskattningen av realisationsvinst vid försäljning av egnahem, vilken bl. a. berörts av värdesäkringskommittén, har ännu inte prövats i den utsträckning att proposition i ämnet kan komma till 1965 års riksdag.

Vidare anförde

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! Jag är medveten om att denna fråga inrymmer en del gränsproblem, som gör att den inte är så alldeles lättlost. Anledningen till att jag ändå har vågat mig på att aktualisera den är, att många egnahemsägare vid ändrade tjänstgörings- och sysselsättningsförhållanden tvingas byta bostadsort och då kommer i den situationen, att en försäljning av deras egnahem blir aktuell. Eftersom förflyttningen i många fall sker från en plats, där efterfrågan på bostäder inte är särskilt stor och vinsten av försäljningen därigenom blir relativt liten jämfört med återanskaffningskostnaden för bostad på den nya orten, blir det i sådana fall inte någon vinst på affären utan i stället en förlust. Det måste anses vara direkt stötande, att

Svar på fråga ang. behandlingen av vapenfria värnpliktiga — Svar på fråga ang. bastu- och tvagningsförhållandena vid de militära förläggningarna

det som i själva verket bara är en skenbar vinst blir beskattat.

Nu har finansministern i sitt svar meddelat, att frågan är under prövning i departementet, och jag tackar för det beskedet. Jag vill bara uttrycka den förhoppningen, att frågan inte begraves där utan att riksdagen snarast möjligt får tillfälle att fatta ett rimligt beslut.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. behandlingen av vapenfria värnpliktiga

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Spångberg har frågat mig, om jag med anledning av att riksdagen överlämnat vissa motioner om vapenfria värnpliktiga kommer att meddela sådan ändring eller uppmjukning av direktiven för 1964 års utredning om vapenfria värnpliktiga, att utredningen med hänsynstagande till etiska, religiösa och moraliska livsuppfattningar må överväga olika alternativ i syfte att lösa även totalvägrarnas problem.

Riksdagen har i skrivelse till Kungl. Maj:t, under åberopande av vad som anförts i andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande nr 61, anhållit att de av herr Spångberg åsyftade motionerna överlämnas till 1964 års utredning om vapenfria värnpliktiga. Kungl. Maj:t har den 4 december 1964 bifallit framställningen. I och med detta ankommer det på utredningen att utföra den prövning utskottet avsett.

Vidare anförde

Herr SPÅNGBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för detta helt klarläggande uttalande.

Syftet med min enkla fråga var att jag, med hänsyn till de direktiv som tidigare lämnats de sakkunniga, ville er hålla sådana upplysningar, att jag själv kunde svara dem som frågar om dessa saker. Jag vill nu bara uttala den förhoppningen, att utredningen blir färdig med sitt förslag snarast möjligt, så att vi slipper uppleva dessa för alla så tråkiga händelser, där människor av hög moral av samvetsbetänkligheter och etiska skäl tvingas i fängelse för någonting, som från deras synpunkt måste betraktas vara ett utslag av hög idealistisk målsättning och tro.

Jag tackar än en gång försvarsministern för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. bastu- och tvagningsförhållandena vid de militära förläggningarna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Källenius har frågat mig, om jag är beredd medverka till att bastu- och tvagningsförhållandena vid våra militära förläggningar snarast blir tillfredsställande ordnade.

Till svar vill jag anföra följande.

Herr Källenius har tagit upp en del fråga vad gäller de värnpliktigas förläggningsförhållanden. Jag är medveten om att förläggningsstandarden på många håll är mindre tillfredsställande. Arbetet med att åstadkomma en bättre ordning härvidlag är emellertid i full gång. Medelsanvisningen för iståndsättningar under kasernbyggnaders delfond har höjts från 13 milj. kr. budgetåret 1958/59 till 35 milj. kr. innevarande budgetår. Härtill kommer att 13 förläggningsskaserter iståndsatts med anlitan av selsättningsmedel och 9 kaserner ny-

Svar på fråga ang. bastu- och tvagningsförhållandena vid de militära förläggningarna

byggs. Då förläggningskasernerna moderniseras erhåller självfallet de sanitära anordningarna en tidsenlig standard. Jag har i flera sammanhang understrukit, att ytterligare åtgärder måste vidtagas för att förbättra förläggningsstandarden. Som jag uttalat vid anmälan av prop. 1964: 55 är det min förhoppning att vid avgivande av förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1965/66 kunna framlägga en kostnadsberäkning i anslutning till långtidsplan för iståndsättning av kaserner.

Vidare anförde:

Herr KÄLLENIOUS (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet och chefen för försvarsdepartementet för svaret på min fråga. Visserligen är detta en delfråga men en mycket viktig sådan. Boendestandarden i vårt land har blivit allt bättre, vilket gör att de värnpliktiga som nu börjar sin tjänstgöring faktiskt får väsentligt sämre förhållanden än de har i sin civila verksamhet. Dessutom måste man beakta att den militära tjänstgöringen är av sådant slag, att de värnpliktiga har väsentligt större behov än normalt av att få renlighetsbehovet tillgodosett.

Det finns många förband, där de värnpliktiga i dag inte kan erhålla ett bad oftare än en gång varannan vecka. Det är verkligen illa beställt på detta område och jag blev faktiskt skräckslagen när jag läste dr Urwitz' artikel »Vårt militära lortsverige — Krafttag nödvändiga». Han vet vad han talar om, eftersom han är chef för personaldetaljen hos arméöverläkaren. Dr Urwitz skriver: »Den rena sanningen är, att detta smutsiga problem, trots redovisad kasernupprustning, blivit ca 25 % större under de senaste sex åren, om förbanden inom IV. militärområdet granskas tillsammans.» Detta är skrivet i februari i år.

Jag vill erinra om att vi som arbetar i

riksdagshuset om några veckor får tillgång till en förnämlig bastu. Detta må mana till eftertanke, så att vi ser till att våra värnpliktiga får sina förhållanden på detta område förbättrade.

Jag skulle vilja hemställa att försvarsministern lägger fram en kostnadsberäkning i anslutning till en korttidsplan i stället för en långtidsplan för iståndsättning av kasernerna.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag har i stort sett ingen annan mening än herr Källenius, nämligen att vi är tvungna att rusta upp alla kaserner. Arbetet med detta har pågått under de senaste fem à sex åren, och riksdagen har varje år fastställt en femårsplan för detta ändamål. Tyvärr kommer det att ta mer än fem år att bygga om alla anläggningar, eftersom vi bygger om kasernerna helt och hållet.

Jag har själv rest omkring och undersökt, om det varit möjligt att i äldre kaserner dra in varmvatten, men detta är praktiskt taget omöjligt, eftersom det kräver en total ombyggnad av avlopp och andra rörsystem. Det är detta arbete som nu pågår. I en del fall är badmöjligheterna inom kasernerna obefintliga, men i nästan samtliga dessa fall har man tillgång till kommunala badanläggningar och har gjort överenskommelser med kommunerna om att få utnyttja dessa. Inte heller detta är på lång sikt tillfredsställande, men man får acceptera det som tillfälliga lösningar.

Ett faktum är dock, att vi med de numera mycket stora anslag, som beviljas för ombyggnaden, är på väg mot den dag när samtliga våra kaserner kommer upp i den standard, vilken vi med den motivering som herr Källenius anförde måste ge vår ungdom.

Herr KÄLLENIOUS (h):

Herr talman! Jag tackar än en gång försvarsministern för hans positiva in-

Svar på fråga ang. omhändertagande av bilvrak

ställning och vill bara peka på att man också ibland kan klara sig med provisoriska lösningar när det finns möjligheter till sådana.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. omhändertagande av bilvrak

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Carlsson i Huskvarna har frågat mig, om jag har för avsikt att förelägga 1965 års vårriksdag förslag angående omhändertagande av bilvrak.

Remissbehandlingen av bilskrotningsutredningens betänkande har nu avslutats och en sammanställning av remissvarens innehåll är under utarbetande. Frågan angående omhändertagande av bilvrak sammanhänger emellertid också med vissa spörsmål, som ursprungligen togs upp i det delbetänkande parkeringskommittén avgav år 1962 och som rör polisens befogenhet att flytta och omhänderta fordon, som anträffas olovligt uppställda på allmän plats. Dessa senare spörsmål är delvis av komplicerad natur och inrymmer bl. a. problem av civilrättslig art. De är sedan en tid tillbaka föremål för särskild undersökning inom departementet.

Såvitt nu kan bedömas bör de förslag bilskrotningsutredningen framlagt och frågan om polisens befogenheter i fråga om felparkerade och övergivna fordon övervägas i ett sammanhang. Huruvida förslag kan avges till vårriksdagen är ännu osäkert.

För närvarande kan jag endast säga, att arbetet i det här ärendet inom departementet bedrivs med den skyndsamt som är möjlig, och att jag anser det angeläget, att en lösning kommer till stånd utan onödigt dröjsmål.

Vidare anförde

Herr CARLSSON i Huskvarna (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Skoglund för svaret på min fråga. Det sades i slutet av svaret, att detta ärende förberedes med den skyndsamt som är möjlig, och man kanske inte kan begära mera.

Anledningen till att jag tog upp frågan var att jag på nära håll fått se, hur mycket arbete det kan förorsaka polismyndigheterna när det gäller att få tag i ägaren till ett bilvrak, som lämnats kvar på en stor riksväg, d. v. s. på en nära nog offentlig plats. Arbetet tog åtskilliga timmar. Alla skyltar o. d. var bortplockade — det fanns alltså ingenting att gå efter när man skulle fastställa vem ägaren var. Till slut hittade man ett gammalt skattekvitto, men sedan dess hade bilen gått genom många ägares händer. Bilen står fortfarande kvar.

Tidigare omhändertogs bilar med stöd av hittegodslagen. År 1956 skärpte emellertid riksdagen bestämmelserna, och det blev svårare för polisen att ta hand om övergivna fordon. Dröjsmålen blir längre — bilarna får stå onödigt länge och skräpa ner många gånger på offentliga platser.

Nu har ju bilskrotningsutredningen lagt fram sitt betänkande — det var färdigt och signerat redan någon gång i mars. Sedan har betänkandet varit på remiss, hörde vi nu, och en sammanställning av remissvarens innehåll är under utarbetande.

Betänkandet verkar förnuftigt. Ifall en bilägare skruvat bort alla skyltar o. s. v. och man inte kan få tag i vederbörande omhändertas bilen utan vidare enligt detta lagförslag — om det blir lag vet vi ju inte. Träffar man på ägaren till en övergiven bil får bilen stå kvar i fjorton dagar innan den hämtas.

Jag tycker som sagt att detta verkar rätt förnuftigt. Det är bara skada att ett förslag i frågan inte kunnat föreläggas höstriksdagen. När de nya bestämmel-

Svar på fråga ang. järnvägstrafiken på vissa delar av Roslagsbanan

serna rörande bilbesiktning träder i kraft den 1 januari 1965 kommer säkerligen en hel del bilägare att vilja göra sig av med skrotbilar som de inte finner det lämpligt att lämna till besiktning. Bilskrotningsutredningen tycks också ha varit inne på den linjen, att dess förslag om möjligt skulle vara genomfört när den nya besiktningen börjar. Nu har detta inte varit möjligt, och vi får bara hoppas att förslaget behandlas så snart som möjligt och att proposition kommer under vårriksdagen. Statsrådet säger ju också i svaret, att arbetet med ärendet inom departementet bedrivs med den skyndsamhet som är möjlig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. järnvägstrafiken på vissa delar av Roslagsbanan

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna har frågat mig, om jag vill upplysa kammaren, om det finns några aktuella planer på att lägga ned järnvägstrafiken på de delar av Roslagsbanan, som betjänar Stockholms norra förorter.

För några veckor sedan ingav järnvägsstyrelsen till Kungl. Maj:t en framställning om att få lägga ned spårvägslinjen Stocksund—Långängstorp. Denna framställning är för närvarande under remissbehandling och något ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida har därför ännu icke kunnat ske. Järnvägsstyrelsen har vidare under hand meddelat, att man undersöker möjligheterna till nedläggning av trafiken på bangrenarna Djursholms Ösby—Eddavägen och Djursholms Ösby—Näsby Park.

Vidare anförde

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Svaret var koncist, och jag skall försöka vara lika exakt, när jag nu anför mina synpunkter.

Statsrådet säger att järnvägsstyrelsens framställning om att få lägga ned den s. k. spårvägslinjen Stocksund—Långängstorp är under remissbehandling. I och för sig kan väl med fog sägas att någon olägenhet inte uppkommer för andra än de i området boende genom en nedläggning av den linjen. Men när det gäller de båda andra i svaret nämnda linjerna är problematiken en annan.

Man måste ha klart för sig, herr statsråd, att om bangrenarna Djursholms Ösby—Eddavägen och Djursholms Ösby—Näsby Park läggs ned måste de som nu använder sig av linjerna ta Norrtäljevägen i anspråk och fara individuellt med bil eller kollektivt med buss. Järnvägsstyrelsens undersökningar har faktiskt oroat dem som nu trafikerar Norrtäljevägen, oavsett från vilket område de kommer — alltså även från andra kommuner. Man har sagt sig, att om inte vägens kapacitet på ett eller annat sätt ökas är det uteslutet att den trafik som nu betjänas av järnvägen skulle kunna använda Norrtäljevägen. De expanderande kommunerna kring denna väg ser redan — alltså innan någon järnvägsinskränkning skett — med oro på trafiken inom denna sektor.

Det har talats om att vägens kapacitet skulle ökas genom att en särskild fil för busstrafiken anordnades. Det vore därför rimligt, anser de som trafikerar området, att några nedläggningar — möjligen med undantag för Långängslinjen — inte ens ifrågasätts förrän frågan om en »kollektivfil» är löst eller trafikkapaciteten på Norrtäljevägen annorledes ökas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. handläggningen av
stadsplaneärenden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! Herr Svenning har frågat, om jag observerat att dröjsmål vid handläggning av stadsplaneärenden i vissa fall försenar angeläget bostadsbyggande.

Självfallet har jag observerat att sådana förseningar i vissa fall inträffar. Jag har emellertid också observerat att det i sådana fall regelmässigt är fråga om komplikationer som försenar omedelbara ställningstaganden. Detta ligger uppenbarligen i granskningsarbetets natur.

Herr Svennings fråga ger mig tillfälle att anföra ett exempel. Ett större stadsplaneförslag för Rosengårdsområdet i Malmö är för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Länsarkitekten har, efter att ha inhämtat byggnadsstyrelsens synpunkter på bullerfrågan, förklarat att han inte är beredd att tillstyrka förslaget med hänsyn till att en stor del av befolkningen kommer att bli allvarligt störd av flygbuller. Länsstyrelsen har sedan, efter samråd med länsbostadsdirektören, hos Kungl. Maj:t avstyrkt fastställelse av stadsplaneförslaget. Vid därefter följande granskning har byggnadsstyrelsen ansett det vara uppenbart, att kraven på en rimlig grad av bullerfrihet för befolkningen i gransskapet av flygplatsen i hög grad måste begränsa flygplatsens användbarhet för sitt avsedda ändamål och att detta i ännu högre grad blir fallet om stadsplaneförslaget fastställs. Även byggnadsstyrelsen har avstyrkt fastställelse.

Under den här refererade handläggningen av ärendet begärde stadens hälsovårdsnämnd, med hänvisning till byggnadsstyrelsens uttalande i bullerfrågan, att luftfartsstyrelsen måtte utfär-

da förbud mot flygning med jetplan på Bulltofta flygplats. Med anledning därav infortrade styrelsen yttranden från SAS, Linjeflyg och Transair, vilka samtliga med hänvisning till flygtrafikens utveckling avrådde från totalt jetförbud. Luftfartsstyrelsen anslöt sig i stort till flygbolagens syn på utvecklingen. I syfte att Bulltofta skall kunna användas för trafik med stora jetplan utan att fördenskull de mera tätbefolkade bostadsområdena i Malmö utsättes för buller som ej kan accepteras förordar luftfartsstyrelsen en förlängning och viss förskjutning av nuvarande bana samt planering av en tvärbana. Därmed och med bedömning enligt grunder angivna i en engelsk bullerutredning synes enligt luftfartsstyrelsen bullerförhållandena kunna accepteras.

Enligt min mening är det naturligt att en framåtsyftande planering bygger på att det kommer jettflyg även till Malmö-regionens flygplats. Samtidigt är det angeläget att hävda kraven på en från bullersynpunkt godtagbar bostadsmiljö. Stadsplaneförslaget har mot denna bakgrund icke utan vidare kunnat fastställas.

För att om möjligt finna en lösning som säkerställer det planerade bostadsbyggandet och ger en tillfredsställande lösning av flygplatsfrågan tog jag redan i juni kontakt med företrädare för Malmö stad. Därefter har förhandlingar upptagits. I avvaktan på resultat av de pågående förhandlingarna är jag inte nu beredd att ta ställning till stadsplaneförslaget.

Det anförda visar att handläggningen av ett komplicerat stadsplaneärende trots ansträngningar att snabbt vinna en för berörda parter tillfredsställande lösning kan ta längre tid i anspråk än som i och för sig är önskvärt.

Vidare anförde:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret.

Enligt beslut av riksdag och regering

Svar på fråga ang. handläggningen av stadsplaneärenden

har kommunerna ålagts skyldighet att hålla en bostadsförsörjningsplan omfattande en femårsperiod. I bestämmelserna för denna plan ingår skyldighet att framför allt sörja för markanskaffning och planering. Det är därför högst angeläget för kommunerna och i första hand för de kommuner som expanderar särskilt kraftigt att i god tid ha stadsplanerna färdiga och att sörja för att de kommunala investeringarna i fråga om vatten och avlopp, gator och kommunikationsleder ligger väl framme.

I Malmö har vi funnit det högst angeläget att följa de statliga direktiven, och detta har bl. a. resulterat i att stadsplanarbetet på Rosengårdsområdet har forcerats och i att man när det gäller investeringar väl sörjt för att tidsprogrammet inte äventyras. Det gäller dock ett område på närmare 7 000 lägenheter, d. v. s. cirka två års produktion.

Genom att stadsplanerna nu fastnat på högsta ort äventyras hela bostadsproduktionen i Malmö, först och främst kanske produktionen under första halvåret 1965.

Länsbostadsnämnden har i särskilt meddelande till kommunikationsdepartementet understrukt det allvarliga i denna situation för Malmös och dess omgivningars — bl. a. Burlövs — vidkommande och påpekat risken för att hela halvårskvottilldelningen av bostäder stoppas.

Endast ett litet antal bostäder — 168 bostäder — är projekteringsfärdiga på andra markområden. Detta kan medföra arbetslöshet eller att arbetskraften överflyttas till andra, mindre angelägna byggen och att denna arbetskraft låses fast där, så att bostadsproduktionen inte heller under andra halvåret får tillräckligt med arbetskraft. Vad detta betyder för en expanderande ort som Malmö är uppenbart. Malmö växer med 4 000 invånare varje år och är den stad som befolkningsmässigt utvecklas kraftigast. Ett stopp för bostadsproduktionen eller en avsevärd förskjutning kom-

mer att medföra ökade bostadsköer och skapa ett allvarligt läge för den starkt ökade industrien i fråga om tillgång på bostäder. Det gäller dock cirka 1 300 lägenheter för första halvåret 1965.

I förhandlingarna med statsmakterna har staden förklarat att man är beredd att diskutera ett inlösande av Bulltofta flygplats och att man är inställd på att lösa in inte bara marken utan även de byggnader som finns på flygfältet. Staden är fullt på det klara med att Bulltofta flygplats under inga förhållanden kan användas som jetflygplats och att en eventuell förlängning av startbanorna endast är en tillfällig hjälp och troligen utgör en onödig investering. Låt oss vara överens om, herr statsråd, att det aldrig kan bli någon jetflygplats på Bulltofta. Hela staden skulle komma att ligga under en bullermatta — ingen del av staden skulle bli ostörd.

Också statsmakterna har förklarat sig beredda att diskutera en försäljning av Bulltofta flygplats till Malmö stad och är liksom staden på det klara med att någon storflygplats med hänsyn till bullerproblemet inte kan åstadkommas på Bulltofta.

I det läget finns det ingen anledning för kommunikationsdepartementet att fortfarande låta stadsplanerna för Rosengårdsområdet ligga kvar hos departementet. Allt talar för att Malmö stad bör beredas möjlighet att starta sin byggnadsverksamhet och utnyttja de investeringar som redan gjorts för Rosengårdsområdet. Departementet borde inte tvinga staden att vidtaga nödtåtgärder, t. ex. att på andra markområden i hast åstadkomma stadsplaner som aldrig kan bli så väl genomtänkta och så väl utformade, när de forceras fram i snabbare takt än vad som är önskvärt.

Det är därför min förhoppning att kommunikationsministern snarast tar hänsyn till stadens och länsbostadsnämndens framställningar om ett frisläppande av stadsplanerna för Rosengårdsområdet. Stockholms stad har ny-

ligen protesterat mot att man inte fått önskad extrakvot av bostäder. Vad skall man då inte säga i fråga om Malmö, där man står inför risken att praktiskt taget helt mista kvoten för första halvåret 1965?

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Med anledning av herr Svennings sätt att lägga upp sitt anförande vill jag meddela att vi under den gångna sommaren haft flera förhandlingsomgångar både här i Stockholm och nere i Malmö. Vi har därvid resonerat om hur vi snabbt skulle komma fram till en överenskommelse mellan Malmö stad och departementet beträffande lösningen av detta problem.

Vi har nu kallat till en ny förhandlingsomgång i mitten av december. Jag är helt övertygad om att jag med herr Svennings medverkan skall kunna åstadkomma en lösning som gör det möjligt att snart fastställa stadsplanen, så att det bostadsbyggande som man planerar på Rosengårdsområdet inte skall behöva äventyras.

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka för det löftet. Jag är övertygad om att staden redan genom sin skrivelse och vid förhandlingarna visat en god vilja att klara upp detta problem. Vi kan inte ta på oss ansvaret att låta de människor som står i bostadskön vänta ytterligare. När det står närmare 3 000 människor och väntar på bostäder kan man inte ta risken med en försening på både ett och två år. Efter det löfte som kommunikationsministern här gett och med hänsyn till det löfte som staden gett i sin skrivelse till kommunikationsministern finns det ingen anledning att längre fördröja stadsplanen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. den sammanfattande benämningen på en serie läro- och handledningsböcker i ämnet kristendoms-kunskap

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Dickson har frågat *dels* om jag känner till att en serie läro- och handledningsböcker rörande ämnet kristendoms-kunskap för grundskolans olika stadier fått den sammanfattande benämningen »Grundskolans religions-kunskap», *dels* om jag kan ge en förklaring till varför detta skett, *dels* om jag har för avsikt att vidtaga någon åtgärd i denna principiella fråga.

I grundskolan, det allmänna gymnasiet och vissa andra skolformer får endast användas sådana läroböcker som granskats av statens läroboksnämnd och därefter blivit uppförda på nämndens läroboksförteckning. Nämnden skall vid sin granskning bl. a. tillse, att lärobokens innehåll står i överensstämmelse med för ämnet och stadiet gällande undervisningsplaner och kursmoment.

Statens läroboksnämnd har den 26 augusti 1964 på läroboksförteckningen uppfört en lärobok med huvudtiteln »Religionskunskap». Boken har som undertitel benämningen »Lärobok i kristendoms-kunskap för grundskolan. Årskurs 7».

Både för ämnet kristendoms-kunskap och för andra ämnen förekommer sedan lång tid tillbaka läroböcker, vilkas huvudtitel inte innehåller ämnesbenämningen men som i undertitlar eller på annat sätt klart anger — precis som i det nu aktuella fallet — för vilket ämne och skolstadium boken är avsedd.

Det finns mot bakgrund härav ingen anledning att utifrån det av herr Dickson aktualiserade fallet vidtaga någon åtgärd i den principiella frågan om titelsättningen på läroböcker.

Vidare anförde:

Svar på fråga ang. den sammanfattande benämningen på en serie läro- och handledningsböcker i ämnet kristendoms-kunskap

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag tackar ecklesiastikministern för svaret.

Som han redan vet är det inte den bok han apostroferar som jag syftat på. Jag syftade på en annan bok, som mera stämmer med den beskrivning som jag gav i min fråga. Den ser ut så här. Den är gul och vacker och heter »Ettans kristendom». Men serien benämns »Grundskolans religionskunskap». Vidare finns där en lång förteckning på vad grundskolans religionskunskap kommer att omfatta. Serien avser lärarhandledningar för ettans och tvåans kristendom samt läroböcker och lärarhandledningar för treans, mellanstadiets och högstadiets kristendom. Vad som väckt min undran är att ordet religionskunskap tagits med i sammanhanget, ty jag har en känsla av att man på sina håll försöker att så småningom få bort begreppet kristendom här i landet.

Herr Arvidson är inte närvarande i kammaren just nu, men det förnämliga med honom är att han säger ifrån precis av han står. Det finns inget tvivel om att han är ateist och att han kämpar mot vad han anser vara vidskepelse, nämligen tron på ett högre väsen etc. Han anser att sådant bör bort och att det skulle vara en befrielse för folket. Jag tror att han har fel, men — som sagt — man vet var han står.

Eftersom man inte vet något om var regeringen och ecklesiastikministern står i detta avseende, vill jag efterlysa ett klart besked om huruvida ecklesiastikministern befinner sig på Stellan Arvidsons linje eller någon annan linje. Detta är kanske mycket begärt, men i en sådan här väsentlig fråga tror jag att det vore av mycket stort värde om det svenska folket finge ett klart besked om vad det är för figurer som styr våra öden, ty det finns mycket som en regering kan göra för att så småningom driva en sak i den riktning den önskar. Det skulle rensa luften, om vi finge ett klart besked på den punkten.

Jag vill om igen tacka för svaret, men jag hoppas att ecklesiastikministern ännu en gång vill göra sig mödan att bestiga talarstolen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag tänker inte avlägga några personliga vittnesbörd i denna kammare. Var däremot regeringen och jag står i dessa frågor, som gäller kristendomsundervisning och religionskunskap, timantal, gemensamma samlingar, religionsfrihet, morgonböner, kyrkans ställning och mycket annat, framgår alldeles klart av den serie av förslag som har framlagts under årens lopp. Vi får, herr Dickson, tillfälle att på torsdag och fredag diskutera ett väsentligt avsnitt, nämligen religionskunskapen i gymnasiet och i fackskolan.

Man har givetvis ifrån läroboksnämnden försökt att ta reda på vad denna fråga gäller. I ett brev har upplysts om att enligt dess kartotek är det Husén och Ståldals lärobok i kristendoms-kunskap som är den enda för grundskolan avsedda, som i sin titel använder ordet religionskunskap.

Om herr Dickson vill att jag personligen skall svara vad jag anser om detta, vill jag säga att jag i och för sig tycker att det är korrekt handlat av författarna och förlaget att använda titeln religionskunskap, när man ändå klart talar om att det är fråga om en lärobok i kristendoms-kunskap för grundskolan. Att jag inte anser detta vara något falsarium, beror på att i kursplanen för sjunde årskursen ingår just de främmande religionerna.

Om jag, herr talman, får trötta kammaren med att läsa upp innehållsförteckningen i boken, står där bl. a. följande: Den romersk-katolska kyrkan, Den grekisk-ortodoxa kyrkan, Protestantismen, Engelskt kyrkoliv, Amerikanskt kyrkoliv, Den ekumeniska rörelsen, Judendomen, Islam, Hinduismen, Buddhismen, Kinas och Japans religio-

Svar på fråga ang. den sammanfattande benämningen på en serie läro- och handledningsböcker i ämnet kristendomskunskap

ner, Naturfolkens religioner, Kristen mission med ett särskilt kapitel för svensk mission, Diakoni, Väckelserörelsernas århundrade, Ur 1900-talets kyrkohistoria (författarna beskriver utvecklingen fram till 1958 års kyrkomöte med frågan om kvinnliga präster), Kristendomen i dagens Sverige.

Det är alldeles uppenbart att en förlagsman på det innehållet sätter titeln Religionskunskap. Sedan är det läroboksnämndens uppgift att granska innehållet och se till att det överensstämmer med gällande läroplaner. Men läroboksnämnden tar förmodligen inte ställning till frågan om titelsättningen som förslagen i allmänhet själva bestämmer.

Sedan har jag upptäckt att det på baksidan av denna bok står Lärobokspaketet (det låter hemskt, men det står faktiskt så) RELIGIONSKUNSKAP I GRUNDSKOLAN årskurs 7 omfattar

RELIGIONSKUNSKAP

med uppgifter av självkontrollerande typ

Facit medföljer

FÖRDJUPNINGSTEXTER

med uppgifter av självkontrollerande typ och anknyttande till lärobokens kapitel

BILDBAND

anknyttande till lärobokens kapitel

FÖR ÅRSKURS 8 och 9

motsvarande tre enheter

Jag föreställer mig att för dem som framställt denna bok och dessutom vill distribuera den till skolorna har det varit mycket praktiskt att som samlingsnamn på en lärobok av detta slag ha ordet religionskunskap med klart angivande av att det är en lärobok i kristendomskunskap för grundskolan.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet observerade tydligen ändå inte att jag *inte* talade om boken av Husén-Ståldal.

Jag häller med honom om att det i det fallet kan finnas ett gott motiv för att använda beteckningen religionskunskap. På titelbladet står också lärobok i kristendomskunskap för grundskolan, årskurs 7. Men det står på ett ganska pikant sätt mitt över ett väldigt R som betyder religionskunskap. Det står ungefär på samma sätt som när man skriver på en växel på tvären, och det fordras en viss möda för att få texten klar för sig.

Men det var ju inte den boken jag uppehöll mig vid i mitt tidigare inlägg. Uppläsningen av innehållsförteckningen över denna långa och betydelsefulla serie ämnen som ecklesiastikministern uppbyggt oss med var intressant men överflödigt i sammanhanget, eftersom mitt inlägg inte gällde denna bok utan boken Ettans kristendom. Jag gör mig möda att visa upp den ännu en gång. Den liknar, som synes, inte alls boken av Husén-Ståldal.

Ingen kan tvinga någon att avge ett personligt vittnesbörd — en del gör det ändå, och det är inte så dumt om människor vet var de har varandra här i världen. Det rensar, som jag nyss sade, luften. I politiken — det känner kanske ecklesiastikministern till — går det ibland litet besynnerligt till. Man använder där taktik och man går stundom fram i buskskogen för att nå sina, som man själv tycker, goda syften. Det är många som menar att det är fullt normalt att man gör så inom politiken. Jag tror att det är fel att förfara på det sättet. De vore bättre att vara en smula mera ärlig i dessa avseenden.

Herr talman! Jag har velat understryka detta ännu en gång.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Vad jag kunde uppfatta på tre meters avstånd av texten på första sidan till den lärobok Dickson visade upp från talarstolen dominerade ordet

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

kristendom helt sidan. Ordet religionskunskap måste vara väl kamouflerat.

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Såsom jag angett i min fråga kallas den serie, till vilken boken Ettans kristendom hör, sammanfattande för Grundskolans religionskunskap.

Mina misstankar är kanske helt obefogade, herr Edenman, men jag tar det säkra före det osäkra i denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Herr talmannen meddelade, att fru Bomans fråga angående arbetssituationen i Norrland icke komme att besvaras vid dagens sammanträde.

§ 11

Justerades protokollen för den 1 och den 2 innevarande december.

§ 12

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll angående den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 4 december 1964.

Till justitiedepartementet hade den 3 december 1964 från länsstyrelsen i Malmöhus län inkommit fullmakt för direktören Lars Fredholm, Malmö, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot densamma icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekom-

mit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till andra kammaren.

I ämbetet:

K. G. Grönhagen

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för direktören Lars Fredholm att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari 1965 efter fröken Karlsson.

Herr talmannen meddelade, att herr Fredholm intagit sin plats i kammaren.

§ 13

Herr talmannen meddelade, att herr Björkänge enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 12 nästlidne november—den 23 innevarande december.

Herr Björkänge beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 14

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND, som yttrade:

Herr talman! I en till inrikesministern ställd interpellation, vilken det ansetts ankomma på mig att besvara, har herr Hamrin i Kalmar dels efterlyst en redogörelse för organisationen av länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen, särskilt inom de s. k. fritidslänen, dels ställt frågan om den nuvarande uppbyggnaden inom länsstyrelserna är sådan, att dessa på ett verkningsfullt sätt kan lämna den erforderliga experthjälp, eller om avsikten är att vidtaga åtgärder i syfte att förstärka länsstyrelsernas resurser på detta område.

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

I anledning härav vill jag anföra följande.

Fritidsbebyggelsens problem har under senare år ägnats betydande uppmärksamhet från de statliga planorganens sida. På det regionala planet har det varit länsstyrelserna — och närmast då planeringssektionerna inom dessa — som i samarbete med de olika berörda fackmyndigheterna haft att följa utvecklingen och svara för de statliga planeringsinsatserna. De fackmyndigheter, som härvidlag i första hand får tillhandahålla planeringsexpertis, är länsarkitekts- och lantmäterikontoren men även andra såsom länsingenjörskontoren, väg- och förvaltningarna etc.

På länsmyndigheterna i de län, som karakteriseras av en stark expansion i fråga om fritidsbebyggelsen, har det ankommit att i möjlig mån genom översiktliga länsutredningar skapa underlag och utgångspunkter för den kommunerna åvilande bebyggelseplaneringen. Beträffande sådana antingen genomförda eller pågående utrednings- och planeringsinsatser må hänvisas till skärgårdsutredningen i Stockholms län, strandutredningen i Hallands län, de kombinerade naturvårds- och friluftsplanningarna i Kalmar och Gävleborgs län m. fl. Allmänt kan i detta sammanhang sägas, att en utökad aktivitet på planeringsområdet förmärkts på senare tid, sedan länsstyrelserna till sin disposition fått särskilda medel för naturvårdsarbetet. Härvidlag gäller, att en översiktlig naturvårdsplanering direkt eller indirekt i hög grad även berör fritidsbebyggelsen.

Utöver nyssnämnda verksamhet är det givetvis önskvärt, att de till länsmyndigheterna knutna planeringsexperterna även genom rådgivning och på annat sätt kan biträda de organ, som inom kommunerna har ansvaret för detaljplaneringen på bebyggelseområdet. Att sådant expertstöd i möjlig mån lämnas framstår som motiverat särskilt med

hänsyn till att de kommuner, som i särskild grad är föremål för fritidsbebyggelsens expansion, ofta har glesbygdskarakteristik och saknar de ekonomiska och personella resurserna för en tillräckligt effektiv planeringsinsats.

Det kan väl här konstateras, att de resurser, som länsmyndigheterna för närvarande disponerar över, icke alltid är avpassade för en så stor serviceinsats gentemot kommunerna, som i och för sig kan vara önskvärd. I viss mån har man dock anledning räkna med att kommunindelningsreformen kommer att skapa ett bättre utgångsläge för kommunerna även på detta område. Vad angår formerna för och dimensioneringen av de planeringsinsatser, som i fortsättningen bör göras från länsmyndigheternas sida, vill jag erinra om att bl. a. härmed sammanhängande problem övervägs av 1962 års fritidsutredning. Efter att i höst ha avgivit sitt första betänkande med redovisning av verkställda undersökningar om fritidsbebyggelsens omfattning, lokalisering, struktur och standard m. m. kommer utredningen i början av år 1965 att avlämna sitt huvudbetänkande. Härvid har man att emotse förslag om den framtida fritidsbebyggelsens lokalisering, denna bebyggelsens behandling vid översiktlig planering och detaljplanering etc. Vidare kommer de kommunalekonomiska verkningarna av fritidsbebyggelsen och därmed sammanhängande kostnadsproblem att behandlas. Slutligen kan det förutses, att utredningen kommer att framlägga förslag till organisatoriska åtgärder såväl på det kommunala som på det regionala och centrala planet. I regionalt hänseende blir det därvid bl. a. fråga om den lämpliga dimensioneringen av länsmyndigheternas resurser med hänsyn till fritids- och friluftsfrågornas behandling.

Det behöver icke närmare utvecklas, att den organisatoriska ramen för den här ifrågavarande planeringsverksam-

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

heten framdeles kan komma att påverkas av ställningstagandena till pågående utredningar om bl. a. länsförvaltningens organisation.

Med det anförda, herr talman, anser jag mig ha besvarat herr Hamrins i Kalmar interpellation.

Vidare anförde:

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! För några veckor sedan förekom det i Dagens Nyheter en ganska intensiv debatt om fritidsbebyggelsens problem och om hur kommunerna och de statliga myndigheterna var engagerade i och handlade de problemen. Det var närmast med anledning av det aktuella fallet i Skepptuna kommun som debatten kom upp.

I pressdebatten deltog åtskilliga av dem som var mest initierade och kanske ansvariga beträffande de här problemen. Det var landshövdingen i Stockholms län, det var generaldirektören för byggnadsstyrelsen, och det var bl. a. en tidigare i statsrevisorernas arbete deltagande sekreterare som gjorde sina inlägg. Vad man saknade i debatten var ett inlägg från den berörda kommunen och ett uttalande om hur de kommunala myndigheterna såg på denna fråga.

I inläggen ansåg man allmänt att saker och ting inte var som de borde då det gällde fritidsfrågorna. Så långt var man överens. Men man var inte lika överens om anledningen till att vi har åtskilliga bekymmer på detta område. Lika litet var man överens om vilka åtgärder som borde vidtas för att avhjälpa de brister som finns.

Detta var, herr statsråd, anledningen till att jag framställde min interpellation. Jag skall återkomma till svaret litet senare.

Jag hade hoppats att genom interpellationen få veta vilka åtgärder de statliga myndigheterna skall vidta för att avhjälpa bristerna. Jag skall med en

gång säga att jag ingalunda är ute för att nagga den kommunala självstyrelsen i kanten. Det vet kanske statsrådet Skoglund, eftersom jag för inte så länge sedan interPELLERADE om möjligheten till ökade befogenheter åt de kommunala instanserna då det gäller byggnadslagstiftningen. Jag tänker på 67 § i byggnadsstadgan, enligt vilken länsstyrelsen kan förordna en byggnadsnämnd att i stället för länsstyrelsen dispensera i vissa ärenden. Det är alltså inte den saken jag avser att man skall ändra på för att få bättre förhållanden till stånd. Jag nämner detta därför att det i debatten närmast verkade som om i varje fall ledarskribenten i Dagens Nyheter ville ge mer makt och befogenhet åt de statliga myndigheterna för att dessa saker skulle kunna klaras. Jag tror inte det är den vägen man skall gå — jag upprepar det än en gång.

Det är klart att samspelet mellan de kommunala organen och de regionala organen på detta område fordrar bättre organisation och bättre resurser än man hittills haft. Jag tror för min del att kommunerna skulle ha kunnat lösa ifrågavarande problem betydligt bättre om man, när de kommunala instanserna fick vissa befogenheter enligt byggnadslagstiftningen 1948, från början hade knutit an ett bättre samarbete mellan de statliga och regionala myndigheterna samt de kommunala myndigheterna i dessa frågor. Man lämnade kanske de kommunala myndigheterna alltför litet råd i sådana här frågor. Nu bortser jag från de stora kommunerna, Stockholm m. fl., vilka självklart inte behöver den service och den hjälp som det här är fråga om. Men det är ofta små och svaga kommuner med otillräcklig personell utrustning och bristande ekonomiska resurser som har att brottas med problem av detta slag. Det är de kommunerna som man skall komma ihåg med kontakter mellan statliga och regionala myndigheter samt kommunala myndigheter

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

— byggnadsnämnderna närmast. Det är väl självklart — det framgick av hela debatten — att de regionala resurserna på länsplanet i detta fall är för svaga. Det gäller närmast planeringssektionerna vid länsstyrelserna, som väl bör ha den sammanhållande uppgiften i planeringsfrågor, byggnadsfrågor, naturvårdsfrågor och andra spörsmål på länsplanet. Jag bortser ingalunda från den stora uppgift som både länsarkitekter och lantmäteri har för att genomföra de översiktliga planläggningarna och hjälpa kommunerna till rätta, men den sammanhållande funktionen måste nog ändå tilläggas länsstyrelsernas planeringssektioner.

Vilka resurser har nu dessa planeringssektioner? Ja, jag skulle nog vilja rekommendera kommunikationsministern — eller kanske närmast inrikesministern, eftersom det var till honom jag riktade min fråga — att noggrant läsa igenom de delar av petitaframställningarna från de närmast berörda länen som gäller planeringssektionerna. Själv har jag ganska ingående studerat petita från Stockholms län, Göteborgs och Bohus län, Hallands län, mitt eget län — Kalmar län — och i någon mån även Kopparbergs län. Jag vill närmast peka på de fyra förstnämnda länen, då ju dessa är de län som berörs mest av den expanderande fritidsbebyggelsen.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med en längre uppräknig av de siffror som fritidsutredningen har lagt fram och som ni väl känner till, utan här vill jag endast nämna att vi kommer att få räkna med att under de närmaste fem åren få 250 000—300 000 fritidsstugor samt att ungefär 900 000 hushåll i Sverige, som för närvarande inte har fritidsstugor, drömmer om att få sådana. Vi kan alltså förvänta oss att trycket kommer att öka på detta område under de närmaste åren, varför vi bör observera berörda myndigheters resurser och önskemål i detta fall.

Då jag berörde vilka uppgifter vi står inför beträffande dessa frågor nämnde jag inte det lagförslag som riksdagen i morgon kommer att diskutera och, som jag hoppas, antaga, nämligen förslag till ny naturvårdslag. Om vi tillskapar en sådan lag — vilket jag tycker är förnuftigt och riktigt — så får vi emellertid inte bortse från att vi därmed också skapar behov av ökade insatser på det kommunala och det statliga planet för att genomföra naturvårdslagets intentioner. Denna lag är nämligen inte endast en sammanfattning av redan gällande bestämmelser, främst i strandlagstiftningen och byggnadslagstiftningen, utan naturvårdslagen siktar med all rätt fram mot nya kraffttag, vilket förutsätter att såväl personella som ekonomiska resurser ställs till myndigheternas förfogande. Ett vettigt och på ett riktigt sätt ordnat samspel mellan kommunala myndigheter och statliga organ med uppgifter i detta avseende måste också förutsättas.

Utöver fritidsfrågorna och naturvårdsfrågorna kommer in i bilden den fråga som statsrådet Skoglund aldeles nyss diskuterade här och som gällde försörjningen med vanliga bostäder. Nu var ju detta en speciell fråga, och herr Svenning ifrågasatte om det i detta fall var nödvändigt med ett dröjsmål av en speciell anledning, men också den vanliga bostadsbebyggelsen berörs ju av dessa frågor och är beroende av en vettig ordning och nödvändiga resurser i planeringshänseende.

Men låt mig återgå till naturvårdslagen. Om vi antar den och den träder i tillämpning på det sätt som vi har tänkt oss, så kommer länsstyrelserna, utöver den arbetsbalans som de redan har och det arbete de för närvarande måste utföra i planeringssektionerna då det gäller dessa frågor, säkerligen också att belastas med ytterligare problem, såsom ökning av dispensgivningen från byggnadsförbud, hårdare arbetsbelastning

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

med den översiktliga planeringen på grund av naturvårdsfrågorna samt fullföljande av dessa planeringar för att tillskapa naturreservat och nationalparker och genomföra de förbud som naturvårdslagen innehåller, vartill kommer de överläggningar och värderingar som måste komma till stånd för att få markägarna att gå med på noterna. Länsstyrelsens organ kommer säkerligen att ställas inför oerhört stora uppgifter, när naturvårdslagen är antagen och skall börja verka på det sätt som i varje fall jag hoppas att den skall göra. Vi har här i riksdagen ofta antagit lagar och bestämmelser utan att tänka på de resurser som erfordras. Jag skulle bli mycket bekymrad om detta bleve ytterligare ett exempel på en sådan gång i riksdagsarbetet.

I sitt svar hänvisar kommunikationsministern till planeringssektionerna samt till länsarkitekts- och lantmäterikontoren. Jag är fullt på det klara med att dessa organ får ta stöten, försöka fullfölja intentionerna och arbeta undan den balans som förekommer på detta område. Men för själva planeringsarbetet och, som jag sade, för fullföljandet av planeringsarbetet genom inventeringar, värderingar och överläggningar måste nog för fritidslänen skapas särskilda organ. Jag tror att det här måste bli ett teamwork där man bör ha tillgång till expertis från olika håll, men jag tror inte att det är nödvändigt att lägga arbetet enbart på planeringssektionerna. Hur detta problem löses är mycket viktigt.

Kommunikationsministern sade vidare att fritidskommunerna i regel är små och ekonomiskt svaga. Detta är, som jag sagt tidigare, alldeles riktigt. Dessa kommuner behöver därför stöd för att klara problemen. Därmed behöver man ingalunda tänka sig att den kommunala självstyrelsen kommer i fara. De fritidskommuner, som brottas med dessa problem, behöver endast stöd och råd-

givning från planeringssektionens tjänstemän.

Statsrådet Skoglund ställer sig i svaret tveksam till om de regionala resurserna räcker och hoppas på att kommunreformen skall ge kommunerna ökade möjligheter. Jag tror också att kommunreformen kommer att innebära ett steg i rätt riktning. Byggnadsnämnderna får förmodligen större möjligheter att skaffa sig den expertis de behöver. Men jag är inte lika säker på att kommunreformen kommer att vara genomförd inom den tid det här gäller, då det är nödvändigt att göra någonting åt dessa problem. Jag ser att inrikesministern är i kammaren. Det skulle vara ganska intressant att veta när inrikesministern tror att kommunreformen kommer att vara genomförd. Att vänta på den tidpunkten för att få tillräckliga resurser att klara naturvårdslagens och fritidsbebyggelsens många problem tror jag emellertid är att vara alltför optimistisk.

Statsrådet Skoglund sätter sedan som vanligt sitt hopp till de redan befintliga utredningarna, 1962 års fritidsutredning och länsorganisationsutredningen. Även jag tror att fritidsutredningen kommer att utföra ett viktigt arbete, kartlägga behov och utreda vilka resurser som behövs. Men även om den kommer att lägga fram förslag 1965 torde det dröja åtskilliga år innan man kunnat genomföra de framlagda förslagen. Detsamma gäller i ännu högre grad länsorganisationsutredningen, eftersom den ännu inte aviserat — efter vad jag vet i alla fall — någonting om sluttidpunkten för sitt arbete. Jag tycker därför inte att det finns något skäl att vänta vare sig på en kommunreform, på fritidsutredningen eller på länsorganisationsutredningen. Jag skulle i stället vilja föreslå att länsstyrelsernas petita inför nästa års riksdag behandlas på ett välvilligt sätt. Jag tror att en förstärkning av planeringssektionerna i fritids-

Svar på interpellation ang. länsstyrelsernas bistånd till kommunerna med expertis för fritidsbebyggelseplaneringen

länen behövs. I län efter län efterlyser man större resurser för att komma till rätta med dessa problem. Jag skulle också vilja föreslå att man tar sig en funderare på hur organisationen i fortsättningen skall fungera i fritidslänet för att man skall kunna lösa frågorna om den översiktliga planeringen och om inrättandet av naturreservat samt värderingsfrågor ävensom klara av överläggningar med markägare. Jag tror att man behöver en förstärkning av länsarkitektorganisationen, lantmäteriorganisationen och planeringssektionerna för att dessa med gemensamma krafter skall kunna klara av allt vad det här gäller.

Ja, herr talman, det var kanske inte mer jag hade att säga. Jag har sagt mycket nog, men frågan är viktig. Den är aktuell och den måste på ett eller annat sätt lösas. Jag tror inte att det är lämpligt att vi avvaktar och ser hur det blir sedan de tillsatta utredningarna klarat av sina mycket vittsyftande problem. Det gäller att inte komma i efterhand när man skall lösa de frågor jag tagit upp.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Jag vill göra några kommentarer till vad herr Hamrin i Kalmar har uppehållit sig vid i sitt inlägg.

Vi är väl alla överens om att fritidsfrågorna och framför allt fritidsbebyggelsen blev aktuella ganska plötsligt och kanske också mångenstädes överraskande snabbt, så att varken kommunerna, länsarkitekterna eller de regionala myndigheterna över huvud taget var beredda att möta den i hög grad dynamiska utveckling som skett under denna tid.

Emellertid har under de gångna åren åtgärder vidtagits för att förstärka resurserna. Jag har i mitt interpellations-svar redovisat en rad åtgärder som från regeringens sida vidtagits för att framför allt planeringssektionerna inom

länsstyrelserna skall få den förstärkning som de nödvändigt måste ha för att kunna arbeta på detta område. Just mot bakgrunden av den dynamiska utveckling som skett på fritidsområdet tillsatte också regeringen 1962 en speciell utredning, fritidsutredningen. Det utgör också ett exempel på en åtgärd från regeringens sida för att få till stånd en förstärkning av resurserna vid sidan av det som år efter år gjorts för att man skulle kunna komma ikapp utvecklingen på detta område. När denna utrednings slutbetänkande föreligger 1965 och proposition med anledning av betänkandet läggs på riksdagens bord, har herr Hamrin alla möjligheter att medverka till en ytterligare utvidgning av de resurser som krävs.

Jag har inte med mitt uttalande om utredningen om kommunreformen och länsstyrelseutredningen menat att de båda utredningarna skulle få utgöra något slags broms på insatserna inom planeringssektionerna vid länsstyrelserna. Utvecklingen under många år visar tvärtom att vi har vidtagit en rad åtgärder som jag har redovisat i interpellationssvaret. Jag kan ytterligare nämna att så sent som i höst har vi förstärkt planeringsresurserna på länsarkitektplanet med 150 000 kronor.

Allt detta visar ju att vi följer utvecklingen med uppmärksamhet och att vi är angelägna om att upprusta de regionala organen i snabb takt för att de skall bli i stånd att medverka direkt och indirekt vid planeringen av fritidsbebyggelsen o. d. Jag tror därför att det inte finns någon anledning för herr Hamrin att vara missnöjd med det som görs och antyda att man inte vidtar några åtgärder. Min redovisning har syftat till att ge en riktig bild av den utveckling som pågår och den förstärkning av resurserna som successivt äger rum år från år. Jag tror att om herr Hamrin hade studerat petita, skulle han nog kunnat upptäcka, att där föreslås en

Svar på interpellation ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser

rad åtgärder. Jag är övertygad om att man vid budgetberedningen kommer att ta all möjlig hänsyn till dessa förslag.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag har studerat budgetfrågorna vid föregående års riksdag och framför allt de petitaframställningar som är gjorda nu. Jag kan nämna att anledningen till att jag gjorde det var en uppgift av landshövdingen i Stockholms län som i samband med tidningsdebatten i denna fråga i Dagens Nyheter klagade på bristande kapacitet hos länsorganisationen beroende på otillräckliga personalresurser.

Jag kan också nämna att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i årets petita säger att man har råkat in i en ohållbar situation på grund av den ökning av arbetsuppgifterna som har skett samtidigt som personalförstärkningen har varit obetydlig. Man påpekar att inom gruppen plan- och byggnadsärenden arbetsökningen är 35 procent under det att man har fått ett tillskott med fyra befattningshavare, vilket tydligen är otillräckligt.

Länsstyrelsen i Stockholms län uttalar ett önskemål om betydande personalförstärkningar på grund av den ökade fritidsbebyggelsen, speciellt för arbetet inom planeringssektionen. Man påpekar hur mycket arbetsuppgifterna har ökat inom detta område på planeringssektionens sida.

Länsstyrelsen i Hallands län säger att belastningen då det gäller såväl helärsbostäder som fritidsbebyggelse har ökat och framhåller att ett stort antal svårösta och tidsödande naturvårdsärenden innebär en ständigt ökande arbetsbelastning. Man påvisar hur arbetsbelastningen har stigit från år 1959 till år 1963 och begär ytterligare personalförstärkning.

Det är dessa frågor jag har velat peka på, herr kommunikationsminister, för att man skall ha klart för sig att naturvårdslagen kommer att ställa stora an-

språk på både kommuner och statliga organ, om vi skall kunna lösa uppgifterna på ett riktigt och vettigt sätt. Jag vet mycket väl att man här kommer in i avvägningsproblem — det gör man alltid då man skall avväga resurser på olika områden, som det heter — men jag tycker att när man tillskapar lagar som pekar fram mot och inger förhoppningar om en viss lösning av frågorna, måste man fullfölja det hela genom att ge de personella och ekonomiska resurserna. Jag har givetvis inte kunnat uttala mig om huruvida kommunikationsministern kommer att göra detta eller inte vid årets budgetarbete, men jag vill understryka att vad länsstyrelserna har påtalat är oerhört viktigt, även om det kommer att kosta pengar för det allmänna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 15

Svar på interpellation ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN, som yttrade:

Herr talman! Herr Enskog har frågat, om jag är beredd att medverka till att det anordnas teknisk-medicinska kurser — antingen inbyggda i våra tekniska skolor som särskild linje eller som speciella kurser för sådana som redan genomgått skolorna — för att utbilda ingenjörer och tekniker för konstruktion och drift av den tekniska apparaturen vid våra sjukhus.

Frågan om den tekniska gymnasie- och den tekniska fackskoleutbildningens innehåll och utformning har ingående behandlats av såväl gymnasieutredningen som fackskoleutredningen. Utredningarnas principiella ståndpunkter beträffande vilka olika studieinriktningar som skall förekomma inom den tekniska utbildningen kan sammanfattningsvis sägas vara att utbildningen inom

Svar på interpellation ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser

område som beräknas få ringa efterfrågan på arbetsmarknaden eller ge de färdigutbildade små valmöjligheter som regel bör ske efter den ordinarie utbildningens avslutande. Med hänsyn härtill har såväl gymnasieutredningen som fackskoleutredningen funnit att endast ett mindre antal differentieringar bör få förekomma.

Som framgår av propositionen 1964: 171 delar jag de två utredningarnas syn på frågan om differentieringen av den tekniska utbildningen. Någon särskild linje med teknisk-medicinsk inriktning kan enligt min uppfattning därför inte nu komma i fråga.

I propositionen förordas vidare att inom den maskintekniska gymnasieutbildningen tid bör anslås i den 4:e årskursen för ett större obligatoriskt specialarbete inriktat antingen på konstruktion eller produktion. Därvid skall eleverna kunna få ägna sig åt det område av tekniken de själva önskar. Intet hindrar sålunda att elever under dessa timmar ägnar sig åt uppgifter sammanhängande med konstruktion av teknisk apparatur för sjukhus.

I propositionen biträder jag också gymnasieutredningens förslag att inom ramen för det timala som anslagits för större, obligatoriskt specialarbete på två av de tekniska gymnasielinjerna skall kunna förekomma speciella utbildningsalternativ med anknytning till betydelsefulla branschområden, under förutsättning bl. a. att tillräckligt behov av dylikt alternativ ådagalagts. Huruvida en sådan ytterligare differentiering bör anordnas för teknisk utbildning med inriktning på medicinsk teknik kan inte i dag avgöras.

Jag har i propositionen slutligen anslutit mig till gymnasieutredningens förslag beträffande anordnande av särskilda påbyggnadskurser för dem som genomgått reguljär teknisk utbildning inom gymnasiet. Dessa kurser, som bör vara avgiftsfria, har bl. a. till uppgift att meddela kunskaper inom områden som

inte är representerade inom den reguljära utbildningen. I en dylik påbyggnadskurs kan — om det befinnes av behovet påkallat — meddelas teknisk-medicinsk utbildning. Denna väg synes mig f. n. vara den naturligaste att tillgodose det utbildningsbehov interpellanten pekat på. Jag vill tillägga att till sådan påbyggnadskurs även kan antagas ingenjör med annan teknisk utbildning än gymnasieingenjörutbildning.

Vidare anförde:

Herr ENSKOG (fp):

Herr talman! Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet svarar på min interpellation att någon särskild linje med teknisk-medicinsk inriktning inte nu kan komma i fråga vid det nya gymnasiet eller i fackskolan. Jag hade inte heller väntat mig något annat svar, men jag ansåg, då jag ställde frågan, att jag borde ange både det ena alternativet, alltså att ha en speciell linje, och det andra, att ha påbyggnadskurser för dem som redan genomgått tekniska skolor.

Beträffande det andra alternativet säger herr statsrådet: »Jag har i propositionen slutligen anslutit mig till gymnasieutredningens förslag beträffande anordnande av särskilda påbyggnadskurser för dem som genomgått reguljär teknisk utbildning inom gymnasiet. Dessa kurser, som bör vara avgiftsfria, har bl. a. till uppgift att meddela kunskaper inom områden som inte är representerade inom den reguljära utbildningen. I en dylik påbyggnadskurs kan — om det befinnes av behovet påkallat — meddelas teknisk-medicinsk utbildning. Denna väg synes mig f. n. vara den naturligaste att tillgodose det utbildningsbehov interpellanten pekat på.»

Även jag tror att detta är rätt väg. Jag är dock förvånad över att statsrådet synes vara tveksam om huruvida det finns behov av sådana kurser. I min interpel-

Svar på interpellation ang. anordnande av teknisk-medicinska kurser

lation frågade jag, om statsrådet ville medverka till att det anordnas teknisk-medicinska kurser för att utbilda ingenjörer och tekniker för konstruktion och drift av den tekniska apparaturen vid våra sjukhus. Till svar får jag att sådana kurser vore tänkbara »om det finnes av behovet påkallat» o. s. v.

I interpellation angav jag några exempel på specialutrustningar, där det vore önskvärt att ha sjukhusingenjörer för driften liksom för konstruktion av utrustningar av denna typ vid olika industrier. Denna uppräknning skulle kunna göras mycket längre.

Nämnden för medicinsk teknik inom statens tekniska forskningsråd har gjort en inventering av medicinsk-teknisk verksamhet och behov vid sjukhusen. Inventeringsrapporten ger bl. a. vid handen, att det föreligger stort behov av laboratorie- och verkstadsenheter samt av kompetenta tekniker inom sjukhusen för bearbetning av de medicinsk-tekniska projekt, som enligt inventeringen bedömts som angelägna. I de flesta projekten ingår teknik av typen elektroteknik och finmekanik. Det gäller bl. a. att konstruera och tillverka olika instrumentutrustningar för mätning och registrering, både för utvecklingsarbeten och service. Det råder inga tvivel om behoven.

Det kan dock inte bli särskilt många ingenjörer som kommer att bli anställda hos varje sjukhushuvudman, inte så många att det går att anordna specialkurser inom varje sjukvårdsområde eller ens inom varje region, utan man måste gå på specialkurser för hela landet. Det är synnerligen viktigt att sådana kurser blir anordnade, eftersom man genom ett förnuftigt utnyttjande av tekniker i olika grader kan avlasta läkare och annan sjukvårdspersonal från arbetsuppgifter som lika bra eller kanske bättre kan skötas av tekniker.

Man har exempelvis på vissa områden anställt ingenjörer på laboratorier i stället för underläkare. Man har också

planer på att genom utnyttjande av tekniker sammanföra smålaboratorier i större enheter och därigenom få driften mera industriellt betonad. Härigenom kan man anskaffa flera automatiska laboratorieutrustningar som sparar arbetskraft, arbetskraft som kan sättas in på vårdsidan där, som bekant, bristen på personal sedan länge är stor och där det på senaste tiden skriats mycket högt.

Jag skulle tro att dagens behov av sjukhusingenjörer uppgår till några hundratal och att man om några år behöver betydligt flera. Då räcker det inte med att ha ingenjörer på de tekniska serviceavdelningarna. Det behövs också ingenjörer inom rehabiliteringsverksamheten, vid de kemiska, radiofysiska och fysiologiska laboratorier. Det behövs organisationsingenjörer inom rationaliseringsverksamheten, och den elektroniska databehandlingstekniken kommer att kräva viss ingenjörspersonal, för att nu nämna några områden. Även från olycksfallssynpunkt måste vi ha kunnig teknisk personal, som kan bedöma om en apparat kan godkännas för användning utan att t. ex. jordas. Det har inträffat olycksfall, därför att apparater varit utförda felaktigt från elteknisk synpunkt. Föreskrifter saknas i många fall om hur dessa specialapparater bör vara utförda från eltekniska synpunkter, och det är därför dubbelt angeläget att ha personal som förstår riskerna och som kan vidta erforderliga ändringar.

Sjukvården kommer att erbjuda teknikerna ett omfattande arbetsfält, som står öppet för personer från olika fack och med teknisk utbildning på olika nivåer. För de flesta tjänsterna torde det vara tillräckligt med utbildning motsvarande gymnasiet eller fackskolans. För vissa tjänster torde det dock komma att krävas högskoleutbildning. Jag tänker då speciellt på forskningsområdet. Det torde inte heller vara orealistiskt att inom en nära framtid komplettera

Svar på interpellation ang. åtgärder för att öka åldringarnas trygghet till liv och egendom

sjukhusledningarna med sjukhusöveringenjörer.

Herr talman, jag har tagit upp en allvarlig delfråga i dagens sjukvårdsdebatt. Jag hoppas att jag i någon mån har kunnat påverka herr statsrådet, så att fortsättningskurser för nuvarande och blivande sjukhusingenjörer verkligen blir anordnade. Är herr statsrådet fortfarande tveksam om behovet, vill jag rekommendera en undersökning genom t. ex. SJURA:s försorg.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet EDENMAN:

Herr talman! Jag vill bara göra den deklarationen att jag inte behöver påverkas i den av herr Enskog nämnda riktningen. Jag skall byta ut ordet »om» till »när» och säga att jag skall gärna medverka när behovet i vanlig ordning annmäler sig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 16**Svar på interpellation ang. åtgärder för att öka åldringarnas trygghet till liv och egendom**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON, som yttrade:

Herr talman! Fröken Wetterström har — under återopande bl. a. av att rapporter om brott mot åldringar blivit allt vanligare i vårt land — frågat mig om jag är beredd att medverka till att åtgärder vidtas för att öka åldringarnas trygghet till liv och egendom.

De brott interpellanten åsyftar kännetecknas av att gärningsmannen utnyttjar en åldrings fysiska eller psykiska svaghet för att genom stöld eller bedrägeri tillskansa sig pengar eller värdesaker i åldringens bostad. Ofta är det en och samma gärningsman som förövar brott på flera olika platser över hela landet.

Hittiils under år 1964 föreligger uppgifter om ett 70-tal brott mot åldringar, av vilka 32 rubricerats som stölder, 33 såsom bedrägerier och 5 som rån. I 31 fall har brottet antingen klarats upp eller förundersökning inletts mot missfänta personer.

Det kan i detta sammanhang nämnas, att i vårt land f. n. finns över 800 000 personer i åldern över 67 år. Många av dessa äldre personer bor ensamma eller är av andra skäl särskilt utsatta för brott av ifrågavarande slag. Det är därför också enligt min mening nödvändigt att denna brottslighet ägnas särskild uppmärksamhet.

I samband med förstatligandet den 1 januari 1965 kommer polisväsendet att omorganiseras, samtidigt som polisens uppgifter mera koncentreras på upprätthållande av ordning och säkerhet. Härigenom kan polisens egentliga arbete väntas allmänt öka i effektivitet.

Genom rikspolisstyrelsens inrättande den 1 juli i år har polisväsendet vidare fått en central myndighet som enligt sin instruktion kan meddela föreskrifter för och leda polisverksamheten, bl. a. när riksomfattande spaning fordras i samband med brott. Med stöd härav har rikspolisstyrelsen nyligen uppdragit åt statspolisens avdelning i Stockholm att samordna spaningarna efter förövarna av brott mot åldringar. Självfallet har de möjligheter till central ledning, som således numera finns, stor betydelse för bekämpandet av denna brottslighet.

Lika viktig som den brottsbekämpande verksamheten är emellertid i detta sammanhang den brottsförebyggande. Även på detta område har rikspolisstyrelsens tillkomst stor betydelse. I styrelsen ingår en särskild informationsavdelning. Genom centralt ledda insatser kan med hjälp av pressen, radion och televisionen upplysning meddelas allmänheten om brottsförebyggande åtgärder av olika slag. Sådan upplysning

Svar på interpellation ang. åtgärder för att öka åldringarnas trygghet till liv och egendom

kan också spridas genom broschyrer till en särskild grupp av allmänheten, t. ex. åldringarna, innehållande varningar och anvisningar om hur man skall skydda sig mot brott. Inom rikspolisstyrelsen överväger man för närvarande olika medel att på ett effektivt sätt nå åldringarna med konkreta upplysningar i brottsförebyggande syfte.

Den allmänna höjning av polisens effektivitet, som förstatligandet av polisväsendet kan väntas medföra, och de åtgärder, som rikspolisstyrelsen vidtagit och avser att vidta mot ifrågavarande brottslighet, hoppas jag kommer att öka åldringarnas trygghet.

Vidare anförde:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet för det svar jag erhållit på min interpellation.

Av svaret framgår att inrikesministern tydligen delar min oro inför de brott mot åldringar som begås i vårt land samt att det är nödvändigt — som statsrådet säger — att denna brottslighet ägnas särskild uppmärksamhet. Ja, jag anser att det är i hög grad påkallat att alla ansträngningar göres för att komma till rätta med denna, jag vill använda uttrycket, tarvliga form av brottslighet, och det förefaller mig som om denna fråga hittills tyvärr har ägnats för liten uppmärksamhet.

Stöld och bedrägeri är alltid i och för sig nog så grova brott, men när de kombineras med våld och misshandel, ibland med dödlig utgång, av försvarslösa gamla, klena och sjuka människor, är det företeelser i vårt samhälle som inger avsky och oro. De gamlas situation är föremål för uppmärksamhet när det gäller deras ekonomiska villkor och vårdbehov, och detta med all rätt. Men minst lika viktigt är att det primära kravet på skydd från samhällets sida,

som den enskilde medborgaren har rätt att ställa, blir tillgodosett så att individen kan känna trygghet till liv och egendom.

I interpellationssvaret anges att hittills under innevarande år uppgifter föreligger om ett 70-tal brott mot åldringar, av vilka brott 32 har rubricerats som stölder, 33 som bedrägerier och 5 som rån. Samtidigt uppges att det för närvarande finns över 800 000 folkpensionärer. Om man ställer de angivna brotts-siffrorna i relation till dessa 800 000 pensionärer, är det givet att antalet brott ter sig försvinnande litet. Men jag vill säga att *ett* enda brott mot den, som är gammal, invalidiserad och försvarslös och som är i speciellt hög grad i behov av samhällets skydd, är ett brott för mycket.

Om man dessutom ser på föregående års siffror, då det registrerades 20 brott av denna beskaffenhet, så är ökningen till 70 i år ej ringa. Vidare bör man komma ihåg att brotten med all säkerhet är betydligt fler, eftersom långt ifrån alla kommer till polisens kännedom, helt enkelt därför att många gamla drar sig för att göra anmälan. De officiella uppgifterna talar därför endast till en del om hur illa det är ställt.

Inrikesministern förväntar att det skall bli förbättringar när polisväsendet förstatligas den 1 januari nästa år. Genom den omorganisation som då göres blir polisens uppgifter mera koncentrerade på att upprätthålla ordning och säkerhet. Polisens arbete blir då med andra ord mera effektivt. Enbart avlastningen av en hel del kontorsgöromål måste betyda att polisen avdelas för väsentligare uppgifter och därigenom effektiviseras. Men förstatligandet av polisväsendet innebär ju i princip ingen utökning av polisstyrkan i riket. Jag vet att i de petitaframställningar som avser nästkommande budgetår har rikspolisstyrelsen begärt inrättande av ytterligare 337 tjänster, vilket skulle innebä-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att öka åldringarnas trygghet till liv och egendom

ra en ökning med 2,7 procent av polismanstjänsterna. Det vore av intresse att få veta om inrikesministern har för avsikt att tillmötesgå den framställningen.

Rikspolisstyrelsens inrättande innebär tillskapandet av en central myndighet, som kan meddela föreskrifter för och leda polisverksamheten, säger statsrådet, bl. a. när riksomfattande spaning fordras i samband med brott. Som ett exempel nämnes att rikspolisstyrelsen nyligen uppdragit att statspolisens avdelning i Stockholm att samordna spaningarna efter förövarna av brott mot åldringar. Detta initiativ är glädjande. Om spaningarna kan intensifieras och brottslingarna snabbt uppspåras och gripas, måste detta säkerligen få en återhållande effekt på dem som mer eller mindre tycks specialisera sig på brott mot gamla människor.

Visst är det gott och väl att man så snabbt som möjligt får tag på brottslingarna, men för den som redan har blivit utsatt för brottet är det kanske i och för sig en ganska klen tröst. Därför är de brottsförebyggande åtgärder, som inrikesministern omnämner, nödvändiga. Jag tror att den information som kan förmedlas av press, radio och TV kan bli av mycket stor betydelse om den ges kontinuerligt — någonting i stil med NTF:s meddelanden — liksom den information som kan ges i form av broschyrer med varningar.

Vore det inte, herr statsråd, möjligen tänkbart och lämpligt att man t. ex. vid folkpensionens utbetalande bifogade anvisningar om de försiktighetsmått som vederbörande kan vidta? En sådan form av upplysning kan ju nå alla, oavsett om de behöver anvisningarna eller inte. Kanske skulle en och annan tycka att de är onödiga och förarga sig över dem, men det tycker jag i så fall att man skulle ta med ro. För många skulle ändå en sådan information bli en värdefull hjälp och en påminnelse om att man bör vara försiktig och inte för god-

trogen när det gäller att släppa in okända personer.

För dem som bor avlägset borde propaganda göras bl. a. för någonting så enkelt som säkerhetslås och kanske för det som jag för min del tror skulle vara mest effektivt, anskaffande av vakthundar. Jag har funderat en hel del över detta, och jag har frågat mig om man inte skulle kunna finna en väg att hjälpa ensamma åldringar som vore i behov av en vakthund. Det kostar ju inte så lite att skaffa en sådan hund — hundskatt skall betalas och den skall födas. Staten skulle kanske på något sätt kunna bidra, där det behövs, med de kostnader som är förenade med inköp av en hund, och kommunerna skulle kanske i sådana fall kunna medge befrielse från hundskatt.

Slutligen vill jag fråga statsrådet Johansson: Är det tänkt att någon eller några personer inom rikspolisstyrelsen helt kommer att avdelas för att handha de speciella uppgifter som sammanhänger med de förebyggande åtgärderna och spaningarna efter förövarna av brott mot åldringar? Jag är inte alldeles säker på att polisen över huvud taget har den uppfattningen att egendomsbrott av detta slag är av större betydelse och räckvidd. Detta innebär inte någon kritik i och för sig. Kanske har jag fel, och jag skulle känna mig glad om så vore förhållandet. Det gäller ju inte om rovet blir 5 kronor eller 15 000, utan det gäller det graverande sätt på vilket brotten förövas. Jag är övertygad om att om en eller några personer avdelades speciellt för hithörande uppgifter, skulle de inte sakna sysselsättning, och kanske skulle härigenom kunna uppnås den ökade trygghet för de gamla som jag efterlyser.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Fröken Wetterström och jag är ju helt överens om att vi här

Interpellation ang. principerna för beviljande av särskilda tillskottsmedel till Sveriges Radio

har att göra med en typ av brott, som vi måste se på så allvarligt som det över huvud taget är möjligt, och att det är nödvändigt att vidtaga de åtgärder som kan vidtas.

I övrigt har fröken Wetterström velat ställa ett par frågor. På den som ställdes sist, om en specialgrupp ägnar sig åt dessa uppgifter, kan jag svara att åt statspolisens kriminalavdelning i Stockholm har uppdragits att kartlägga ifrågavarande brottslighet och samordna spaningarna efter förövarna. Det betyder att man har fått avdela en grupp av poliser som uteslutande eller huvudsakligen sysslar med denna fråga.

Beträffande förstärkningarna till ett kommande år hoppas jag också att vi till våren, när vi kan redovisa våra förslag, skall kunna bli överens.

Spörsmålet hur man skall bedriva det förebyggande arbetet, upplysningsverksamheten o. s. v., diskuteras också inom rikspolisstyrelsen, där en särskild avdelning ägnats just åt denna verksamhet. Olika uppslag kan säkerligen ge anledning till prövning, och man får se i vilken omfattning de kan användas.

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för de positiva svar jag har fått nu allra sist. Jag skulle bara vilja fråga — jag kanske inte uppfattade riktigt — om det är meningen att specialgruppen skall inte bara syssla med denna kartläggning utan fortlöpande avdelas för de speciella uppgifter jag nämnt.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Om det skulle visa sig vara nödvändigt kommer vi självfallet att överväga detta.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 17

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 8—11, konsti-

tutionsutskottets memorial och utlåtande nr 38 och 39, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 181—190, bevillningsutskottets betänkanden nr 62, 63 och 68, bankoutskottets utlåtanden nr 45—47, första lagutskottets utlåtande nr 46, andra lagutskottets utlåtanden nr 69 och 70, tredje lagutskottets utlåtanden nr 41—43, jordbruksutskottets utlåtande nr 29 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 56—58.

§ 18

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista *dels* tredje lagutskottets utlåtande nr 41 angående ny naturvårdslag uppföres främst, *dels* samtliga utlåtanden med anledning av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation sammanföres på sådant sätt att statsutskottets utlåtande nr 182, bevillningsutskottets betänkande nr 63, första lagutskottets utlåtande nr 46, andra lagutskottets utlåtande nr 70 och tredje lagutskottets utlåtande nr 42 i angiven ordning uppföres närmast efter utrikesutskottets utlåtande nr 8, *dels* ock utlåtandena med anledning av revisorerernas berättelse sammanföres genom att bevillningsutskottets betänkande nr 62, andra lagutskottets utlåtande nr 69 och jordbruksutskottets utlåtande nr 29 i nu nämnd ordning uppföres närmast efter statsutskottets utlåtande nr 181.

Denna hemställan bifölles.

§ 19

Interpellation ang. principerna för beviljande av särskilda tillskottsmedel till Sveriges Radio

Ordet lämnades på begäran till

Herr KELLGREN (s), som yttrade:

Herr talman! Under en lång följd av år var radiolicensmedlen en inkomst-

Interpellation ang. principerna för beviljande av särskilda tillskottsmedel till Sveriges Radio

källa för statsverket av sedvanligt slag. Radioledningen gjorde sina anslags-
äskanden gemensamt med telestyrelsen
och tilldelades de belopp som Kungl.
Maj:t och riksdagen ansåg befogade.
Stora summor av licensmedel tillfördes
på så sätt statsbudgeten, och radioverk-
samheten utbyggdes i den takt anlagen
möjliggjorde. Sedan några år tillbaka,
närmare bestämt 1957/58 för ljudradion
och 1960/61 för TV, har emellertid den
principen tillämpats att licensmedlen
för ljudradion och TV skall komma verk-
samheten till godo och inte ingå i stats-
verkets inkomster. Överskott av licens-
medel förekommer regelbundet på TV-
sidan, medan däremot ljudradion för
närvarande måste tära på fonderade me-
del för att få täckning för sina kost-
nader. Genom den licenshöjning som
trädde i kraft den 1 juli i år kommer
verksamheten åtminstone temporärt i
balans igen.

Fortfarande gäller den regeln att led-
ningen för Sveriges Radio har att an-
söka hos Kungl. Maj:t om sina anslag
ur licensmedlen. Därom är i och för
sig inte mycket att säga — företaget
skall givetvis stå under offentlig kon-
troll, investeringar och andra långsik-
tiga planer samordnas med övrig öffent-
lig verksamhet. Men principen är fast-
slagen — licensmedlen tillhör radio-
företaget och skall användas för dess
verksamhet.

Den 20 november 1964 avgjordes
emellertid i konselj ett ärende som vi-
sar att Sveriges Radio inte fritt för-
fogar över sina licensmedel för den
löpande programverksamheten. För-
historien är i korthet följande.

Under 111 dagar i början av detta år
rådte öppen konflikt mellan Sveriges
Radio och Svenska teaterförbundet,
skådespelarnas fackliga organisation.
Konflikten gällde gagesättningen och ers-
ättningsprinciperna för medverkan i
TV och radio. Genom sympatiaktioner
från författarnas, översättarnas och öv-

riga FLYCO-an slutna grupper sida sat-
te teaterförbundet makt bakom sina an-
språk. Den 20 mars ingick parterna en
förlikning som medförde påtagliga för-
bättringar i avtalen, och därefter följde
liknande uppgörelser för övriga konst-
närsg grupper.

För Sveriges Radios vidkommande
medförde uppgörelserna att de tidigare
uppgjorda beräkningarna om medels-
åtgången för budgetåret 1964/65 måste
revideras. Företaget ansökte därför hos
kommunikationsdepartementet om ett
tilläggsanslag på 1,9 miljon kronor, där-
av 1,6 miljon kronor för ljudradion och
0,3 för TV. Framställningen inlämnades
den 27 augusti och gick till finansdepar-
tementet för gemensam beredning den
22 september. Äskandet tillstyrktes av
kommunikationsdepartementet, men
från finansdepartementet kom beskedet
att »Enligt finansdepartementets mening
bör Sveriges Radio tilldelas ytterligare
1 mkr.». Beskedet är daterat den 12 no-
vember. I konselj den 20 november följ-
de regeringen finansdepartementets för-
slag.

Sveriges Radio hade i sin framställ-
ning understrukit »att större delen av
företagets kostnader är bundna genom
anställnings- och andra avtal samt ge-
nom planer som successivt fastställts
inom företaget sedan beräkningen i
statsverkspropositionen framlades. En
eventuell begränsning av de ovan an-
givna totalbeloppen drabbar i första
hand de rörliga programkostnaderna,
vilka är direkt avgörande för program-
verksamhetens kvalitet och omfattning.»
Konsekvenserna av regeringens beslut
har inte låtit vänta på sig. Måndagen
den 30 november meddelade Sveriges
Radio genom programdirektör Nils-
Olof Franzén att betydande inskränk-
ningar måste vidtas inom radioteater-
avdelningen men också inom avdel-
ningen för föredrag och litterära upp-
läsningar och inom underhållningsav-
delningen får återstoden av budgetåret

Interpellation ang. samordningen mellan tjänstepension och folkpension för stats-tjänstemän

1964/65. Inemot 600 000 kronor måste till varje pris inbesparas och de måste tas från de »rörliga kostnaderna» för gager, honorar för medverkan, ersättning för utnyttjande av upphovsrätten o. s. v.

Regeringens ställningstagande till Sveriges Radios anslagsäskande måste betraktas som högst anmärkningsvärt. Vi befinner oss i en kulturell upprustning på alla fronter. Upphovsmännen och de utövande konstnärerna har efter en seg kamp med en motvillig radioledning tillkämpat sig en rimligare gagesättning. Den fackliga insatsen synes emellertid ha varit förgäves, när regeringen samtidigt underlåter att ställa erforderliga medel till förfogande, så att programverksamheten kan uppnå planerad kvalitet och omfattning. Det är inte heller fråga om en anslagsfråga av sedvanligt slag utan om medelstildelning ur radio- och TV-fonderna, belopp som licensbetalarna redan ställt till bolagets förfogande.

Under hänvisning till ovanstående an- håller jag härmed om kammarens till- stånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Enligt vilka principer beviljas Sve- riges Radio särskilda tillskottsmedel när fackliga avtalsuppgörelser under bud- getperioden ändrar förutsättningarna för den planerade programverksam- heten?

Denna anhållan bordlades.

§ 20

Interpellation ang. samordningen mellan tjänstepension och folkpension för stats- tjänstemän

Ordet lämnades på begäran till

Fröken ELMÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Samordningen mellan tjänstepension och folkpension för stats- tjänstemän har sedan sin tillkomst vid

1940-talets slut rönt föga uppskattning, ty de pensionerade har med få undan- tag mycket svårt att få klarhet i hur systemet är uppbyggt och hur det ver- kar i det enskilda fallet. Möjligheten att kontrollera riktigheten av utbetalade pensionsbelopp är för den enskilde mycket liten på grund av att systemet är så invecklat. Tid efter annan har också förändringar genomförts, vilket än mer försvårat insyn i systemet.

Det är framför allt de äldre statspen- sionärerna som anser sig ha blivit orätt- vist behandlade vid jämförelse med and- ra medborgare, som uppbär oavkortad folkpension, vilken kontinuerligt stiger. De pekar på att de på sin tid betalt av- gifter till sin egen tjänstepension och dessutom folkpensionsavgifter som alla andra. När man övergick till att låta utgående pension bli dyrortsgraderad efter den ort, där den pensionerade var placerad under de sista 15 åren (vid be- hov medeltalsberäkning) och sålunda frångick systemet med pension efter lägsta dyrort, numera ortsgrupp 3, tycks man ha glömt bort de äldre pensionä- rerna, vilkas pensioner fick stå kvar i lägsta ortsgruppen, oavsett om en pen- sionär under hela sitt arbetsliv i sta- tens tjänst varit placerad i en högre ortsgrupp, såsom 4 och 5; den senare ortsgruppen täcker nästan hela Norr- land och dessutom Stockholm.

Då det här är fråga om mycket in- vecklade pensionstekniska problem och då det vore synnerligen önskvärt att klarhet skapades om hur samordningen mellan folkpension och tjänstepension verkar för de äldre statspensionärerna, an- håller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för civil- departementet få rikta följande frågor:

1. Vill statsrådet medverka till att samfliga statspensionärer och i främsta rummet de äldre, som tillhört tidigare pensionssystem, erhåller en lättfattlig information om det nuvarande pen- sionssystemet?

Interpellation ang. samordningen mellan tjänstepension och folkpension för stats-tjänstemän

2. Kommer någon översyn att vidtagas av systemet så att de äldre pensionärerna skall kunna erhålla förbättrade sammanlagda pensionsförmåner?

Denna anhållan bordlades.

§ 21

Till bordläggning anmälles

första lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o), 4:o), 11:o), 16:o) och 17:o) lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt, till den del propositionen ännu icke av riksdagen behandlats, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 2:o) och 17:o) samma lag;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 71, i anledning av väckt motion om hustrutillägg till folkpension på grund av hustrus egen sjuklighet, och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård;

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckta motioner om upprustning av alkoholforskningen, och

nr 60, i anledning av väckta motioner angående eftervården av alkoholskadade m. fl.; samt

särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reformering av de gymnasiala skolorna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 22

Anmälles och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 351, till fullmäktige i riksbanken i anledning av dels framställning från kommittén för utredning rörande riksbankens jubileumsfond angående närmare bestämmelser rörande fondens handhavande och utnyttjande, dels i ämnet väckt motion.

Vidare anmälles och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 359, i anledning av väckta motioner om utredning om införande av en allmän förskoleundervisning; och

nr 360, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet.

§ 23

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Eriksson* i Bäckmora, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående de hörsel-skadades möjligheter att ta del av TV-programmen, och

herr *Nordgren*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående ersättning av statsmedel för skador genom oljeutflöde från en utanför Sundsvall grundstött tanker.

§ 24

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 17.03.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 9 december

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs, men bordlades åter första lagutskottets utlåtande nr 50, andra lagutskottets utlåtanden nr 71 och 72, allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 59 och 60 samt särskilda utskottets utlåtande nr 1.

§ 2

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Kellgren*, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående principerna för beviljande av särskilda tillskottsmedel till Sveriges Radio, samt

fröken *Elmén*, till herr statsrådet och chefen för civildepartementet angående samordningen mellan tjänstepension och folkpension för statstjänstemän.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 3

Naturvårdslag m. m.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 41, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till naturvårdslag m. m., dels i ämnet väckta motioner, dels ock väckta motioner om skärpta bestämmelser mot nedskräpning i naturen, om förbud mot misspyrdande reklam invid vägarna samt angående grunderna för ersättning av statsmedel enligt strandlagen.

Genom en den 10 april 1964 dagtecknad proposition, nr 148, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, hade Kungl. Maj:t

under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) naturvårdslag,

2) lag angående ändrad lydelse av 1 och 108 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation samt

3) lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

Genom propositionen framläggs förslag till ny naturvårdslag, som skall ersätta naturskyddslagen, strandlagen och vissa regler i byggnadslagen.

Ett nytt institut, naturreservat, skall kunna användas både för att bevara vetenskapligt och kulturellt värdefulla naturområden och för att tillgodose behovet av mark för allmänhetens friluftsliv. Beslut om bildande av naturreservat meddelas av länsstyrelsen. Därvid skall föreskrivas de inskränkningar i förfoganderätten över fastighet som erfordras för att trygga ändamålet med reservatet. Om för ändamålet krävs att särskilda åtgärder vidtas inom reservatet, kan länsstyrelsen förplikta ägaren att tåla sådant intrång.

För att åt allmänheten trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv skall länsstyrelsen kunna förordna att visst strandområde skall vara strandskyddsområde. Inom sådant område skall bebyggelsen kontrolleras på huvudsakligen samma sätt som enligt strandlagen. Härjämte ges möjlighet att ingripa mot andra anläggningar som inskränker allmänhetens rörelsefrihet inom området.

Till skydd för landskapsbilden införs allmänt tillståndstvång för täkt av sten,

Naturvårdslag m. m.

grus, sand och lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov. Länsstyrelsen får därjämte befogenhet att förordna om lokalt tillståndstvång för byggnader, upplag och andra arbetsföretag. Också beträffande reklamanordningar i naturen införs i princip allmänt tillståndstvång. Bestämmelserna om nedskräpning i naturen skärps.

Lagförslaget innehåller vidare ersättningsbestämmelser i huvudsak utformade efter mönster av motsvarande regler i naturskyddslagen, strandlagen och byggnadslagen. Vid vägran av tillstånd till täkt, som är underkastad det allmänna tillståndstvånget, skall markens värde vid tiden för lagens ikraftträdande vara avgörande för ersättningsberäkningen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat dels i anledning av densamma väckta motioner, dels vissa till lagutskott hänvisade fristående motioner enligt följande.

I anledning av propositionen väckta motioner

a) Likalydande motionerna I: 822 av herr *Hjorth m. fl.* och II: 1011 av herr *Ekström* i Iggesund *m. fl.*, i vilka hemställdes

»i första hand,

A. 1) att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 148 med förslag till naturvårdslag m. m. måtte besluta om sådan ändring i lagens ersättningsbestämmelser att icke förnyelsebara naturtillgångar, främst jord- och bergmaterial, i ersättningshänseende ges en liknande rättslig ställning som vattendrag och fasta fornlämningar — varvid möjligheten att, om så behövs, tvångsvis skapa samfälligheter bör beaktas — samt

2) att vederbörande utskott måtte utarbeta de förslag till författningstext som erfordras enligt yrkandena ovan.

B. Om riksdagen icke bifaller ovanstående hemställan, hemställer vi att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t

anhåller om en översyn av naturvårdslagens ersättningsbestämmelser under beaktande av ovan anförda synpunkter»;

b) likalydande motionerna I: 823 av herr *Weibull m. fl.* och II: 1012 av herr *Stiernstedt m. fl.*, i vilka hemställdes

»att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 148 måtte beakta vad som i motionen anförts och uppdraga åt vederbörande utskott att i lagtexten vidtaga erforderliga ändringar för tillgodoseendet av motionens syften»;

c) likalydande motionerna I: 828 av herr *Lennart Geijer* och II: 1019 av herr *Ekström* i Iggesund;

d) motionen I: 829 av herr *Lager*;

e) likalydande motionerna I: 830 av herr *Lage Svedberg m. fl.* och II: 1020 av herrar *Gustafsson* i Skellefteå och *Nilsson* i Tvärålund;

f) motionen II: 1021 av herr *Lundberg*, i vilken hemställdes

»att riksdagen med beaktande av anförda synpunkter måtte besluta godkända Kungl. Maj:t proposition nr 148 med de ändringar i förslag till naturvårdslag som nedan föreslås:

4 § I syfte att bevara större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick kan kronan och större markägare tillhörig mark avsättas till nationalpark.

6 § Enligt 5 § meddelade föreskrifter kan i vissa fall lända till inskränkning i redan uppkommen enskild rätt.

Ej heller skola sådana föreskrifter i större omfattning föranleda inskränkning i lapparnas medgivna rättigheter...

7 § Ordet 'väsentlig' i tredje raden utgår.

11 § 'Med högst tre år' utgår.

15 § Andra stycket: Strandskyddsområde skall omfatta land- och vattenområde inom det avstånd från strandlinjen som prövas erforderligt med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, dock högst 1 000 meter från

Naturvårdslag m. m.

nämnda linje vid normalt medelvattenstånd.

Strandskyddsområde kan om starka skäl föreligga omfatta område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan.

25, 26, 27, 28, 29 och 30 §§ samt 33, 34, 35 och 36 §§ sammanföres till en och givas följande lydelse:

Medföra föreskrifter enligt 8 eller 9 § sådan inskränkning i rätten att bebygga mark, att ägaren kan använda marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess tidigare värde, eller tillskyndas honom eljest genom sådana föreskrifter avsevärt men, är han berättigad till att kronan inköper markområdet till ett pris ej överstigande dubbla taxeringsvärdet som genomsnittligt gällt under de senaste 10 åren.

45 §, andra stycket, utgår.

att utskottet företar den nummerändring av paragraferna som vid bifall av förslagen blir nödvändig, samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer att Kungl. Maj:t måtte vidtaga eller till riksdagen inkomma med förslag till erforderliga åtgärder för att domänstyrelsen, landsting och kommuner skall givas förtur till inköp av mark- och sjöområden för att säkra tomt- och fritidsmark och hindra markspekulation, samt giva lantbruksnämnderna till uppgift att även inköpa mark åt stat, landsting och kommuner lämplig till bostads- och fritidsändamål»;

g) likalydande motionerna I: 834 av herr *Torsten Andersson m. fl.* och II: 1027 av herr *Hansson i Skegrie m. fl.*, i vilka hemställdes

»A. att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 148 måtte besluta att det i propositionen framlagda förslaget till naturvårdslag skall erhålla den ändrade lydelse som framgår av de i motionen framförda förslagen rörande 16, 17, 18, 26, 29, 32, 33 och 35 §§,

att vederbörande utskott måtte utarbeta härför erforderligt författningsförslag, samt

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

a) att avsättande av naturreservat eller annan naturvårdsåtgärd av liknande omfattning ej må beslutas utan hörande av vederbörande kommun,

b) att vid avsättning av naturreservat möjligheterna att kompensera markägare genom tillskott av ny mark och genom bytesförfarande främst med domänverket måtte tillvaratagas,

c) att frågan om vilken myndighet som skall ha ansvaret för undanröjande av nedskräpning och uppsnygning av nedskräpningsplats i den händelse den som vållat nedskräpningen ej kan uppsåras skyndsamt måtte prövas och förslag i ärendet föreläggas riksdagen snarast möjligt»;

h) de likalydande motionerna I: 835 av herr *Lundström m. fl.* och II: 1028 av herr *Nyberg m. fl.*, i vilka hemställdes

»I. att riksdagen vid behandling av proposition nr 148 måtte besluta att

a) täkt av sten, grus, sand eller lera av ringa omfattning må ske utan länsstyrelsens tillstånd,

b) tillstånd enligt 21 § naturskyddslagen, i de fall tillståndet förenats med föreskrifter enligt samma lagrum, för sin giltighet efter naturvårdslagens ikraftträdande må göras beroende av att säkerhet ställes för fullgörande av sålunda föreskrivna åtgärder,

c) den, som enligt propositionen äger rätt att väcka talan mot kronan hos expropriationsdomstol, må göra detta inom två år från det laga kraft åkommit det beslut varå anspråket grundas,

d) rätt att väcka talan om ersättning enligt propositionens 28 § icke begränsas i tiden,

e) Konungen äger bestämma att myndighet eller organisation, som prövas lämplig därtill, må föra talan mot länsstyrelsens beslut enligt denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderligt lagtext;

Naturvårdslag m. m.

II. att utskottet måtte beakta vad i motionen anförts angående tillämpningen av de föreslagna ersättningsbestämmelserna, kostnaderna för underhåll av naturreservat, talerätten för enskild samt angående tillämpningen av den föreslagna lagstiftningen i övrigt»;

i) likalydande motionerna I: 836 av herr *Virgin m. fl.* och II: 1026 av herr *Bohman m. fl.*, i vilka hemställdes

»att riksdagen måtte *dels* besluta vidtaga de ändringar i Kungl. Maj:ts proposition nr 148 som närmare angivits i motionen, *dels* i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad i motionen anförts om underlättandet för markägare att genom kompletteringsförvärv av mark upprätthålla berörda fastighets produktionskapacitet samt att vederbörande riksdagsutskott utarbetar härav betingade ändringar av lagtexten»;

j) motionen II: 1029 av herr *Wachtmeister*.

Fristående motioner

a) Likalydande motionerna I: 43 av herr *Eric Carlsson* och II: 54 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.*;

b) motionen II: 452 av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Carlsson* i Huskvarna; samt

c) likalydande motionerna I: 605 av herrar *Isacson* och *Sveningsson* och II: 738 av herr *Hedin m. fl.*

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med förklaring att förevarande proposition, nr 148, icke kunnat oförändrad bifallas, måtte

dels i anledning av följande motioner, nämligen

1. I: 834 och II: 1027 samt

2. I: 836 och II: 1026,

samtliga i vad avsåge 25, 28 och 29 §§ samt 45 § tredje stycket i förslag till naturvårdslag,

dels med avslag å följande motioner,

i vad därigenom yrkades ändring i den föreslagna lagtexten, nämligen

1. I: 822 och II: 1011,

2. I: 823 och II: 1012,

3. I: 828 och II: 1019,

4. I: 829,

5. II: 1021,

6. I: 834 och II: 1027,

7. I: 835 och II: 1028,

8. I: 836 och II: 1026 samt

9. II: 1029,

motionerna vid 6. och 8. i vad avsåge ändring annorstädes än i 25, 28 och 29 §§ samt 45 § tredje stycket i förslag till naturvårdslag,

för sin del antaga de genom propositionen framlagda, i utlåtandet återgivna lagförslagen med de ändringarna att

1. a) 25, 28 och 29 §§ samt 45 § tredje stycket, avseende den tidpunkt, till vilken markens tidigare värde skall hänföras vid beräkningen av ersättning i vissa fall, ävensom

b) 44 och 46 §§, avseende lagens ikraftträdande,

samtliga i förslag till naturvårdslag,

2. ikraftträdandebestämmelsen till förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 108 §§ lagen den 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation samt

3. ikraftträdandebestämmelsen till förslag till lag om ändring i byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385),

erhölle den såsom *utskottets förslag* betecknade lydelsen;

B. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 834 och II: 1027 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående myndighets ansvar för undanskaffande av skräp i fall, där den skyldige ej anträffades;

C. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 822 och II: 1011 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att ersättningsbestämmelserna i förslag till naturvårdslag gjordes till föremål för överväganden i av utskottet angivna hänseenden;

D. att riksdagen måtte i anledning

Naturvårdslag m. m.

av motionerna I: 822 och II: 1011 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning av frågan om bildande av tvångssamfälligheter för täktverksamhet ävensom om vidare prövning av spörsmålet om införande av täktavgift;

E. att följande motioner, nämligen

1. I: 43 och II: 54,
2. II: 452,
3. I: 605 och II: 738,
4. I: 822 och II: 1011,
5. I: 823 och II: 1012,
6. I: 828 och II: 1019,
7. I: 829,
8. I: 830 och II: 1020,
9. II: 1021,
10. I: 834 och II: 1027,
11. I: 835 och II: 1028,
12. I: 836 och II: 1026 samt
13. II: 1029,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets förslag till naturvårdslag var i nedan intagna delar av följande, med Kungl. Maj:ts förslag helt överensstämmande lydelse:

4 §.

I syfte att bevara större sammanhängande område av viss landskapstyp i dess naturliga tillstånd eller i väsentligen oförändrat skick kan kronan tillhörig mark avsättas till nationalpark.

6 §.

Enligt 5 § meddelade föreskrifter skola ej lända till inskränkning i redan uppkommen enskild rätt.

Ej heller skola sådana föreskrifter föranleda inskränkning i lapparna medgivna rättigheter till bete, skogs fång, fiske eller jakt efter andra djur än björn, lo, älg och örn eller innebära hinder för lapparna att eljest uppehålla sig inom nationalparken eller att där medföra hundar för bevakning av renhjordar.

7 §.

Område, som finnes böra särskilt skyddas eller vårdas på grund av sin betydelse för kännedomen om landets natur,

sin skönhet eller eljest märkliga beskaffenhet eller emedan området är av väsentlig betydelse för allmänhetens friluftsliv, må av länsstyrelsen förklaras som naturreservat.

11 §.

Då fråga uppkommit om bildande av naturreservat eller om meddelande av beslut enligt 8 § andra stycket, må länsstyrelsen för viss tid, högst tre år, meddela förbud mot att beträffande det berörda området utan länsstyrelsens tillstånd vidtaga åtgärd som strider mot syftet med de ifrågasatta reservatföreskrifterna. Om särskilda skäl äro därtill, må förbudets giltighetstid av länsstyrelsen förlängas med högst tre år.

14 § andra stycket.

Är fara att djurart försvinner, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav döda, skada eller fånga vilt levande djur av den arten, då det ej sker till försvar mot angrepp på person eller egendom, så ock att borttaga eller skada sådant djurs ägg, rom eller bo. Beträffande djur, vars dödande eller fångande är att hänföra till jakt eller fiske, skall dock gälla vad därom särskilt stadgas.

15 §.

För att åt allmänheten trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv vid havet eller vid insjö eller vattendrag äger länsstyrelsen förordna att visst strandområde skall vara strandskyddsområde.

Strandskyddsområde skall omfatta land- och vattenområde inom det avstånd från strandlinjen som prövas erforderligt med hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall, dock högst 300 meter från nämnda linje vid normalt medelvattenstånd.

Strandskyddsområde skall ej omfatta område som ingår i fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan.

Naturvårdslag m. m.

35 §.

Har ersättning utgått med anledning av föreskrifter eller tillståndsvägran enligt denna lag och upphävas sedermera föreskrifterna helt eller delvis eller givnes tillstånd, må markens ägare eller innehavare, om med hänsyn till hans nytta av beslutet och omständigheterna i övrigt så finnes skäligt, förpliktas att återgälda ersättningen eller del därav. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, om åtgärd företagits i strid mot föreskrifterna eller mot beslutet om tillståndsvägran samt länsstyrelsen och envar annan, som enligt 39 § äger söka handräckning, beslutar att icke påkalla rättelse.

Talan om återbetalning skall väckas vid expropriationsdomstolen inom ett år från det laga kraft åkommit det beslut varå anspråket grundas och senast tio år efter det ersättningen utbetalades, vid påföljd att rätten därtill eljest förloras.

(Kungl. Maj:ts förslag)

Täkt av sten, grus, sand eller lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov må ej ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vad nu sagts avser dock ej täkt inom vattenområde och inkräktar ej heller på rätt som meddelats genom inmutning enligt gruvlagen eller genom beslut av Konungen.

II. Till 25—29 §§

av herrar *Svante Kristiansson, Erik Jansson, Herbert Larsson, Paul Jansson, Levin och Johansson* i Torp, fru *Torbrink* samt herr *Ekström* i Iggesund, vilka ansett att utskottet beträffande 25, 28 och 29 §§ samt 45 § tredje stycket bort hemställa,

att riksdagen med avslag å följande motioner, nämligen

1. I: 834 och II: 1027 samt

2. I: 836 och II: 1026

båda i vad avsåge ändring i den föreslagna lagtexten,

45 § andra stycket.

Beträffande rätt till ersättning eller inlösen på grund av beslut angående fridlysning, föreläggande eller tillstånd, som meddelats före nya lagens ikraftträdande, skall äldre lag fortfarande gälla.

Till utlåtandet hade fogats följande

Reservationer

Vid A. i utskottets hemställan

I. Till 18 §

av herrar *Alexanderson, Ebbe Ohlsson, Jonasson, Akesson, Nyberg, Grebäck* och *Tobé*, vilka ansett att utskottet beträffande 18 § bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 834 och II: 1027 samt I: 835 och II: 1028 måtte för sin del antaga förslag till naturvårdslag med sådan ändring att 18 § första stycket erhöles följande såsom *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

(Reservanternas förslag)

Täkt av sten, grus, sand eller lera, som ej är av ringa omfattning eller avser allenast markinnehavarens husbehov, må ej ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vad nu sagts avser dock ej täkt inom vattenområde och inkräktar ej heller på rätt som meddelats genom inmutning enligt gruvlagen eller genom beslut av Konungen.

måtte för sin del antaga det genom propositionen framlagda förslaget till naturvårdslag såvitt gällde 25, 28 och 29 §§ samt 45 § tredje stycket;

III. Till 35 §

av herrar *Ebbe Ohlsson, Jonasson, Wachtmeister* och *Grebäck*, vilka ansett att utskottet beträffande 35 § bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 834 och II: 1027 samt I: 836 och II: 1026 för sin del icke måtte antaga det genom propositionen framlagda för-

Naturvårdslag m. m.

slaget i vad avsåge 35 § samt att efterföljande paragrafer måtte erhålla ändrad numrering;

IV. Till 40 §

av herrar *Ebbe Ohlsson, Nyberg, Wachtmeister* och *Tobé*, vilka ansett att

(*Kungl. Maj:ts förslag*)

utskottet beträffande 40 § bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 835 och II: 1028 måtte för sin del antaga förslag till naturvårdslag med sådan ändring att 40 § erhöle följande såsom *reservanternas förslag* betecknade lydelse:

(*Reservanternas förslag*)

40 §.

Talan mot länsstyrelses beslut enligt denna lag eller med stöd därav meddelade bestämmelser föres genom besvär hos Konungen. Statens naturvårdsnämnd äger föra sådan talan för tillvaratagande av naturvårdens intressen.

Konungen äger bestämma att myndighet eller organisation som prövas lämplig därtill må föra sådan talan som nu sagts.

Vid D. i utskottets hemställan**V. Beträffande tvångssamfälligheter för täktverksamhet**

av herr *Wachtmeister*, som ansett att utskottet vid D. bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidare prövning av spørgsmålet om införande av täktavgift;

Vid E. i utskottets hemställan**VI. Beträffande allemansrätten**

av herr *Wachtmeister*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det föreliggande förslaget till naturvårdslag är ett fullföljande av vad riksdagen förra året beslöt om riktlinjerna för den framtida naturvårdspolitiken. Då förutsattes att de antagna principerna skulle stödjas av en förbättrad naturvårdslagstiftning. Här föreligger nu förslag till ny naturvårdslag som skall ersätta den nuvarande naturskyddslagen, strandlagen och vissa regler i byggnadslagen.

För tillgodoseende av behovet i vissa fall om särskilt skydd av område

bibehålles naturskyddslagens institut nationalpark. För att åt allmänheten trygga tillgången till platser för bad och friluftsliv skall länsstyrelserna kunna förordna om strandskyddsområde i stort sett efter samma regler som enligt nu gällande strandlag. Dessutom har ett nytt institut, naturreservat, tillskapats för att möjliggöra säkerställande av kulturellt eller socialt viktiga naturområden. Härutöver öppnas större möjligheter än tidigare att ingripa mot andra anläggningar än bostadsbyggnader och som i vissa fall kan inskränka allmänhetens rörelsefrihet inom områden som i övrigt är tillgängliga för allmänheten.

För att skydda landskapsbilden införes tillståndstvång för täkt av grus, sand eller lera för annat än markinnehavarens naturbehov. Även för reklamannonser i naturen skall i princip gälla allmänt tillståndstvång. Bestämmelserna om förbud mot nedskräpning i naturen har skärpts.

Slutligen innehåller lagförslaget bestämmelser om ersättning till markägare efter i huvudsak samma regler som nu tillämpas enligt naturskyddslagen, strandlagen och byggnadslagen.

Det är de stora linjerna i lagförslaget och om dem tycks alla vara tämligen

Naturvårdslag m. m.

ense. Bland de många motioner som väckts i ärendet är det ingen som yrkar avslag på propositionen utan i stället på justeringar och detaljer i förslaget. Utskottet är ju också i stort sett enigt och uttalar enhälligt sin tillfredsställelse med att förslaget till lagstiftning nu föreligger. Men det är väl ganska naturligt att det inte gått att få fullständig enighet på alla punkter i ett så vitt omfattande förslag.

Den punkt där det framför allt skurit sig är frågan om ersättningsreglerna. Där föreslås i propositionen, som jag nyss nämnde, i huvudsak samma regler för ersättning till markägare som nu gäller enligt naturskyddslagen, strandlagen och byggnadslagen. Här föreslår nu utskottet, där de som i dagligt tal kallas de borgerliga partierna med lotstens hjälp fått majoriteten, att generösare regler om ersättning skall tillämpas. Vi på den andra sidan har därför i en reservation yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag även på denna punkt. Den reservationen, betecknad som nummer II, vill jag redan nu yrka bifall till.

I en annan reservation, nummer I, yrkas i fråga om rättigheten att ta upp grustäkt för husbehov utan tillståndsprövning att sådan tillståndsfri täkt skulle omfatta inte bara det egna husbehovet utan även för försäljning av ringa omfattning. Vi har inte kunnat ansluta oss till det förslaget, då vi anser att en dylik obestämd regel skulle bli mycket svår att tillämpa. Då länsstyrelsen är oförhindrad att meddela generellt tillstånd till grustäkt inom ett större område, utan att detaljerad utredning angående de fyndigheter som kan komma att öppnas inom området förebragts, kan man förvänta att, där inga vådor för landskapsbildningen föreligger, dylika generella tillstånd ges utan alltför mycket besvär för markägarna. Jag yrkar därför avslag på reservationen och bifall till vad utskottet föreslagit.

I § 35 i lagförslaget föreslås att i de

fall ersättning utgått i anledning av meddelade föreskrifter eller tillståndstvång och dessa föreskrifter senare upphävs så att något intrång i markägarens fria förfoganderätt ej längre föreligger, skall den utbetalda ersättningen kunna återkrävas. I reservationen nummer III föreslås nu att denna möjlighet att återkräva utbetalt belopp skall utgå. Även om majoriteten inom utskottet är klar över att det endast kan bli i sällsynta fall som denna bestämmelse kan komma att tillämpas, kan man väl ändå tänka sig att fall kan förekomma där det skulle verka stötande om inte möjlighet att återkräva dylika belopp skulle föreligga i de fall vederbörande markägare blir helt befriad från de intrång för vilka ersättning utgått. Jag yrkar därför även här bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

I 40 § sägs i fråga om rätt att föra talan mot länsstyrelsens beslut att statens naturvårdsnämnd äger föra sådan talan för tillvaratagande av naturvårdens intressen. I reservationen nummer IV yrkas att paragrafen skall få en annan utformning så att även andra skulle kunna tilläggas denna överklagningsrätt. Det är väl närmast organisationer på hembygdsvårdens och naturvårdens intressen man vill slå vakt om. I statens naturvårdsnämnd finns dock företrädare för både vetenskapen och organisationerna varför såväl Vetenskapsakademiens som naturskyddsorganisationernas möjligheter att påverka nämndens ställningstagande i naturvårdsfrågor bör vara tillgodosedda. Jag yrkar därför i denna punkt bifall till utskottets förslag och avslag på reservationen.

Utöver förslaget till lagtext och ikraftträdandebestämmelser hemställer utskottet under B. att riksdagen skall begära utredning angående myndigheternas ansvar för undanskaffande av skräp i fall, där den skyldige ej kan anträffas. Erfarenheterna har ju visat att detta är ett problem som pockar på lösning. Vi måste få regler hur det skall

Naturvårdslag m. m.

förfaras i de ingalunda sällsynta fall där samvetslösa människor vräker ut skräp och skrot i naturen utan att man kan få tag på den skyldige. Utskottet har därför ansett det vara önskvärt att detta göres till föremål för översyn.

Under C. hemställer utskottet att ersättningsreglerna i förslaget till naturvårdslag göres till föremål för övervägande. Det är ju ovanligt att redan vid bestämmande av ersättningsregler begäran göres om översyn av dessa regler. Men även departementschefen antyder att man kommer att ställas inför ytterst svårbedömda och invecklade värderingsfrågor. De föreslagna reglerna anknyter visserligen till vad som gäller enligt naturskyddslagen, strandlagen och byggnadslagen. Men redan utredningen påpekar att dessa regler tillämpats endast i ett ringa antal fall. Det är därför inte mycket material man har att gå efter när det gäller t. ex. att bedöma det allmännas utgifter för ersättning till markägare m. m. Lagens tillämpning bör därför från början följas på så sätt att ett betryggande underlag för bedömning av lagens verkningar kan erhållas.

Det pågår även en översyn av expropriationslagens bestämmelser. Sedan denna översyn verkställt kan det kanske bli aktuellt med en närmare samordning mellan de bestämmelser vi nu antager och de nya bestämmelserna om ersättning som kan komma att föreligga i form av ny expropriationslagstiftning. Utskottet har därför ansett det vara riktigt att ersättningsfrågorna redan från början följes noga.

Under punkten D. föreslår utskottet att frågan om bildande av tvångssamfälligheter för täktverksamhet samt frågan om införande av täktavgift göres till föremål för utredning. Av skäl som utvecklats av den utredning som föregått utarbetande av propositionen kan det räknas med att ersättningar för nekad täktverksamhet kan bli avsevärda. Den osäkerhet som råder när det gäller att be-

räkna de belopp det kan bli fråga om gör att man inte kan utesluta möjligheten att täktregleringen kan komma att äventyras av finansiella skäl. Möjligheterna att avgiftsbelägga tillåten täktverksamhet bör därför bli föremål för ytterligare övervägande. Fall kan också tänkas där en grus- eller lerfyndighet berör flera fastigheter och att man där bäst skulle kunna klara problemen genom tillskapande av en samfällighet. Vi har därför inom utskottet ansett det önskvärt att frågan om att underlätta tillskapandet av dylika samfälligheter, om så skulle påfordras även tvångsvis, blir föremål för utredning. Här är emellertid utskottet inte enhälligt, utan herr Wachtmeister vänder sig i en reservation mot införande av tvångsregler.

Till sist några ord om allemansrätten. Motionsvis har förslag framförts om utredning av allemansrätten. I anledning därav understryker utskottet sin vid tidigare tillfälle uttalade uppfattning att de befogenheter, som nu kan anses rättmätigt tillkomma allmänheten på annans mark, icke i *någon mån* bör beskäras genom lagstiftning. Naturvårdsutredningen har gjort ett försök till civilrättslig reglering av dessa frågor. Om det försöket kan man väl använda det gamla talesättet att spåren förskräcka.

Av förslaget och remissyttrandena framgår klart vilka svårigheter som är förenade med en dylik i lag reglerad allemansrätt. Utredningens hemställan om lagstiftning på området har heller inte föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Utskottet avstyrker därför bifall till yrkandet om utredning men påpekar det angelägna i att taga vara på möjligheterna att förebygga motsättningar mellan markägare och allmänheten på grund av olika uppfattningar om allemansrättens innebörd. En i lämplig form bedriven upplysnings- och propagandaverksamhet är enligt utskottets mening i dagens läge den bästa metoden att förbättra förhållandena på området.

Naturvårdslag m. m.

Min personliga uppfattning är att varje form av lagstiftning på detta område måste innebära en försämring för allmänheten av den sedvanerätt som utvecklat på detta område. Om motionärerna — vilket jag är övertygad om — är ute för att slå vakt om allemansrätten och tror att detta bäst sker genom att vi inordnar den i lagparagrafer, har jag en helt annan uppfattning.

Jag är själv bosatt på ett område som är mycket frekventerat av fritidsmäniskor, nämligen Falsterbonäset. Där har vi en väldig invasion av badande och solbadande under vackra sommarkvar. Alla vi som är fast bosatta — eller åtminstone de allra flesta av oss — finner oss i att under vackra sommarlördagar och söndagar ha folk överallt inpå knutarna. Folk trängs på stränderna, och ofta ser man solbadande ligga intill badhus och badhytter. Det reagerar ingen emot. Men om man skulle skriva in detta i en lagparagraf och få oss som är bosatta vid stränderna att godta densamma, då bleve det något helt annat. Nu godtar man detta därför att det är ett fåtal dagar om året som vi har detta intrång och därför att vi lärt oss att så skall det se ut på näset under soliga och vackra sommarsöndagar.

De olika betingelserna i olika delar av landet gör också att det måste vara ytterst svårt att i lag reglera vad som kan gälla över hela vårt stora land. I skogsbygderna i Mellan- och Nordsverige liksom i de stora ödebygdsområdena norr över bör väl allmänheten ha helt andra möjligheter att få lov att utnyttja annans mark än i tätbebyggelseområdena i mellersta och södra Sverige. I stället för att skriva lagar på detta område tror jag liksom utskottet att man genom propaganda skall kunna lära folk vett och hyfsning i naturen och hänsynstagande till andra människor såväl de på orten bofasta som övriga, vilka utnyttjar möjligheterna att komma ut i naturen. På så sätt tryggar vi bäst bibehållandet av vår gamla, fina sedvanerätt på detta område.

Herr talman! Jag skall inte ta upp tiden längre. Jag yrkar således bifall till vad utskottet föreslagit på alla punkter utom i fråga om ersättningsreglerna under 25—29 §§, där jag yrkar bifall till reservation II av herr Svante Kristiansson m. fl. Mitt yrkande är således liktydigt med bifall till propositionens alla delar utom vad gäller ikraftträdandebestämmelserna, där utskottet föreslår att datum skall vara 1 januari 1965, vilket är en följd av att ärendet har legat över sedan vårriksdagen.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Det har från skilda håll omvitnats, att den naturvårdslag som riksdagen nu går att fatta beslut om kommer att fylla ett väsentligt behov. Detta gäller främst om man ser till den egentliga naturvården, där lagstiftningen hittills varit otidsenlig och bristfällig, men denna lag blir också av stor betydelse som ett led i samhällets strävan att tillgodose de alltmer framträdande kraven på att skapa lämpliga fritids- och rekreationsområden för människorna. Den förkortade arbetstiden, förbättrade kommunikationsmöjligheter, propagandan för idrott och friluftsliv har åstadkommit en utveckling, som man med goda skäl kan karaktärisera som en folkrörelse.

Men denna utveckling har — som alla vet — icke varit och är inte problemfri. Gamla frågor som givit anledning till den hittills rådande lagstiftningen har accentuerats och nya problem har uppstått. Intresset av att skydda och vårda naturen har icke vuxit i takt med behovet av att exploatera dess tillgångar. Landskapsbilden har på många håll förfulats, ibland i rent skräckinjagande omfattning. »Folkvandringen» ut i naturen har på sina håll tagit formen av ren invasion, och den försiggår inte alltid i städade former. Nedskräpningen av naturen har blivit ett problem som inte längre kan räknas till de obetydliga. Till detta kommer

Naturvårdslag m. m.

den irritation, ibland rena konfliktsituationer, som kan uppstå mellan markägare, industrier och fritidsintressen. Man står här, kort sagt, inför en rad problem som den hittills gällande lagstiftningen inte har fått bukt men som man hoppas att den nya naturvårdslagen på ett mera tillfredsställande sätt skall kunna bemästra.

Det är naturligtvis inte min avsikt att här närmare ingå på den lagstiftning, som för närvarande reglerar naturskyddet och fritidsverksamheten. Tillämpliga bestämmelser finns som bekant i en rad olika lagar. Det är inte heller nödvändigt att i detalj redogöra för innehållet i den lag, som vi nu skall fatta beslut om. För övrigt har herr Levin här i sitt anförande varit inne på den frågan och lämnat en redogörelse för vad denna lag kommer att innebära.

Propositionen har, som herr Levin också framhållit, i huvudsak tillstyrkts av tredje lagutskottet, som med tillfredsställelse hälsar det förslag som nu föreligger. Enighet har emellertid — självklart nog — inte kunnat nås på alla punkter. Lagförslaget innehåller, som herr Levin också framhöll, en hel del kontroversiella ting, och ett flertal motioner med ändringsyrkanden har framställts. I några fall har dessa yrkanden kunnat tillgodoses genom kompromisser i utskottets skrivning, men som synes av utskottets utlåtande föreligger också några reservationer. I ett fall har lotten fått avgöra vilken hälft av utskottet som nödgats slå sig ned och bli reservationsförfattare.

Såväl gällande lag som det lagförslag som nu skall antas innehåller en hel del bestämmelser, vilka kan medföra intrång i den enskildes förfoganderätt över sin egendom. Jag vill understryka att det är av största vikt att man i sådana fall så långt möjligt söker få fram frivilliga överenskommelser med markägaren. Detta understryks såväl i propositionen som i flertalet motioner och

i utskottsutlåtandet. För att lagen skall få stöd i allmänt rättsmedvetande krävs bl. a. att vederbörlig hänsyn tas inte bara till friluftsfolkets intressen utan också till markägarnas. Det intrång utan ersättning som skall kunna tålas vid bildandet av naturreservat, förbjuden täktverksamhet o. s. v., får inte gå alltför långt. I den motion som jag burit fram här i kammaren och som har namn inte bara från folkpartiet utan också från centerpartiet, har vi understrukt att intrångsansättning normalt bör utgå. Jag tror att detta krav är välmotiverat. Man bör också undvika sådana bestämmelser som är så rigorösa att de kan betecknas som gällande rena petitesser. Här som annars måste praktisk blick och sunt förnuft få bli avgörande. Av betydelse är givetvis de tillämpningsbestämmelser, som kommer att utfärdas i anslutning till den nya lagstiftningen. Jag vill också understryka vikten av att kulturella, sociala och ekonomiska synpunkter i möjligaste mån jämföras i den naturvårdsverksamhet som lagen avser att reglera.

Av de kontroversiella ting som lagen berör och som föranlett reservationer skall jag här kommentera ett par, vilka också herr Levin berört. Den ena gäller ersättningsbestämmelserna enligt 25—29 §§. Bildandet av naturreservat, strandskyddsområden samt förbjuden täktverksamhet kan leda till att ägarens möjligheter att själv utnyttja marken avsevärt inskränks. Enligt lagförslaget skall ersättning utgå endast om inskränkningen står i uppenbart missförhållande till markens tidigare värde eller om han, som det heter, tillskyndas avsevärt men. När det gäller t. ex. strandskyddsområden och naturreservat skall ersättningen beräknas efter markens värde vid förordnandet om sådana reservat. Vi som står bakom utskottets utlåtande har föreslagit att i lagen skrivs in en bestämmelse om att ersättning skall utgå efter det värde som marken har eller får vid tiden för det beslut,

Naturvårdslag m. m.

varpå ersättningen grundas. Departementschefen har liksom reservanterna hänvisat bl. a. till strandlagens bestämmelser. Om ersättningen bestämmas vid tiden för det beslut varpå ersättningsanspråken grundas fruktar departementschefen att åtskilliga markägare skulle som det heter i propositionen »snarast efter tillståndsvängets införande begära tillstånd till och i händelse av avslag fordra ersättning beträffande åtgärder som eljest skulle ha aktualiserats långt senare eller måhända inte alls». Det är emellertid, som utskottet framhåller, inte heller säkert att man undanröjer denna risk genom departementschefens förslag, ty även detta kan leda till att ersättning begäres för åtgärder, som eljest kanske inte alls skulle ha aktualiserats.

Beträffande täktverksamheten föreslås i propositionen att ersättning för vägrat tillstånd skall utgå efter det markvärde som rådde vid tiden för lagens ikraftträdande.

Även detta är en bestämmelse som kan kritiseras och som har kritiserats. Utskottets majoritet har ansett att även härvidlag ersättningen bör beräknas efter markvärdet vid tid för beslutet som grundar ersättningsanspråken. Vi har sålunda föreslagit vederbörliga ändringar i 25—29 §§. Klarast kommer detta till uttryck i 25 §, som avser naturreservat och intrång i form av parkeringsplatser, vandringsleder etc., där vi gjort ett tillägg av följande lydelse: »Ersättning skall härvid beräknas efter markens värde vid tiden för det beslut, varå anspråk på ersättning grundas.» I 28 § har vi föreslagit att bestämmelsen om tiden för förordnandets meddelande slopas och i 29 §, som avser vägrad täktverksamhet, har vi föreslagit att orden »vid tiden för denna lags ikraftträdande» utgår. Jag vill framhålla att det är risk för att lagen kommer att verka slumpvis och orättvist med departementschefens av reservanterna tillstyrkta förslag, och jag har en känsla av att

även reservanterna från regeringspartiet är osäkra på den punkten. De förväntar att det skall bli en rimlig avvägning mellan det allmännas och den enskilda markägarens intressen men hänvisar dessutom — liksom herr Levin gjort — till den översyn av ersättningsbestämmelserna som skall göras om utskottets utlåtande blir bifallet. Jag vill ännu en gång understryka, herr talman, att det är av vikt att vi skapar lagregler, som får största möjliga stöd i allmänt rättsmedvetande, och vill tillägga att eftersom markvärdestegringsfrågan också kommit in i sammanhanget, bör det nog sägas ifrån att detta är en fråga som måste lösas i annan ordning och på annat sätt.

I den motion på vilken jag står som första namn i denna kammare har också frågan om tillståndsvänget för täktverksamhet tagits upp. Enligt lagförslagets 18 § skall täkt av sten, grus, sand eller lera för annat ändamål än markinnehavarens husbehov icke få ske utan länsstyrelsens tillstånd. Vi tycker att detta är en alltför rigorös bestämmelse — även om vissa uppmjukningar kan göras i tillämpningen — och anser att även täktverksamhet av »ringa omfattning» bör kunna undantas från tillståndsvänget. Jag tror att övertygande skäl talar för detta vårt förslag. Den hårda inskränkning som lagförslaget innebär kommer att medföra administrativt krångel och måhända väcka irritation hos allmänheten. Det blir svårt att övertyga den som hittills kunnat få ett eller annat lass grus av sin granne om det berättigade i att detta i fortsättningen icke skall kunna ske utan länsstyrelsens tillstånd.

Det har nu också invänts av herr Levin, att det blir svårt med gränsdragningen ifall man inför en bestämmelse om täktverksamhet av »ringa omfattning», som kan få förekomma utan länsstyrelsens tillstånd, men jag tror inte man skall överdriva den svårigheten. I lagstiftningen finner man ju här och

Naturvårdslag m. m.

var sådana bestämmelser om verksamhet av »ringa» eller »skäligen» omfattning och de tillämpas med gott resultat. Det lär för övrigt vara möjligt att i tillämpningsföreskrifterna ange vad som i förekommande fall kan anses vara täktverksamhet av ringa omfattning. Även remissinstanserna, som åberopas i propositionen, har varit inne på denna fråga och avlämnat vissa förslag. Vi reserveranter har föreslagit att man i lagtexten skriver in att ringa täktverksamhet får äga rum utan länsstyrelsens tillstånd, och vi är övertygade om att denna ändring är väl motiverad. Man får väl också lita på att den i praktiken skulle komma att tillämpas med omdöme och sunt förnuft.

Det finns, herr talman, en rad olika problem i övrigt som har intresse i detta lagförslag och som herr Levin har varit inne på. Jag skall inte ta upp dem till närmare granskning här, eftersom jag förmodar att de kommer att beröras av andra talare, utan jag nöjer mig med att göra ett par kommentarer.

I lagförslaget 35 § föreslås att den som fått ersättning för tillståndsvägran skall kunna förpliktas att återbetala det belopp eller del därav som han fått. En del motionärer har vänt sig mot denna bestämmelse — även herr Levin berörde den — och i en reservation yrkat på att paragrafen skall utgå ur lagen. Jag har för min del icke ansett mig böra gå med på denna reservation, eftersom utskottet i stort sett instämt i de formuleringar som finns i den motion som jag framburit. Utskottet understryker att denna bestämmelse bör tillämpas med »varsamhet och omdöme». Framställningar om återbetalning kommer säkerligen att göras endast i enstaka fall, och man får utgå ifrån att detta inträffar endast i sådana fall då återbetalning verkligen kan anses vara rimlig och befogad. I vår motion har vi vidare pekat på frågan om vem som skall ha skyldighet att ombesörja skötsel och vård av naturreservaten. Utskottet har

på denna punkt gjort vissa klarlägganden som måste anses vara tillfredsställande.

Vad jag nu har sagt har närmast tagit sikte på att framhålla vikten av att den enskildes intressen icke blivit alltför hårt trängda, när den nya lagstiftningen skall tillämpas. Men lika väsentligt är givetvis att lagen fyller sitt syfte att möjliggöra en bättre natur- och landskapsvård och öka möjligheterna till friluftsliv och rekreation. En förhoppning som även jag vill understryka är den att man bättre än förr skall kunna komma till rätta med den alltmör tilltagande nedskräpningen i naturen. I detta sammanhang har man nämnt den nedskräpning som bilskrotningen för med sig, men det är en fråga som kommer att tas upp senare, efter nu pågående utredning. Jag hoppas att man i riksdagen även på denna punkt skall komma fram till verkligt tillfredsställande beslut och att det också skall kunna praktiskt tillämpas.

Jag vill också erinra om vikten av en ordentlig planering länsvis i syfte att åstadkomma bättre naturvård och ändamålsenligare fritidsområden. Det är med glädje jag kan nämna att man i mitt eget hemlän, Blekinge län, igångsatt sådan planering på länsstyrelsens initiativ och med anslag från landstinget. Tredje lagutskottet gjorde i somras ett besök i denna landsdel i samband med behandlingen av ifrågavarande proposition. Jag tror att man fick ganska goda intryck av den planering som försiggår där.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna I, som avser 18 §, och reservation IV, som avser 40 §. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Wiklund* (fp).

Herr **LUNDBERG** (s):

Herr talman! Låt mig först som gammal motionär i frågorna om naturvård och allemansrätt samt fritids- och rekreationsfrågor få uttala ett tack till

Naturvårdslag m. m.

statsrådet Holmqvist för att han har tagit initiativ till att vi skall kunna skydda vår natur mot förstörelse men samtidigt vidta åtgärder för att tillgodose allmänhetens snabbt växande behov av rekreation och säkra möjligheterna att tillvarata de värden som svensk fauna och flora bjuder.

När man nu talar om naturvårdslagen skall vi komma ihåg att denna lagstiftning berör strandlagen och vissa delar av byggnadslagen. Om man därför ensidigt betonar naturvårdslagen, kan det tänkas att man glömmer bort den lagstiftning som skall skydda för vårt folk väsentliga fritidsvärden.

Stora delar av vår natur håller på att förstöras, och vi är för sent ute till att rädda det hela. Hade jag vunnit gehör för de s. k. grusmotioner, som jag väckte i början på 1940-talet, skulle vi ha sluppit se alla de sår som nu finns i naturen. Men däråt är ingenting att göra nu. Människors sätt att handha naturvärdena visar sig ju vara av den karaktären att man inte tar några hänsyn om man kan roffa åt sig pengar genom att exploatera naturen. De gamla grusåsarna, de gamla rullstensåsarna var impediment, som vi på 1940-talet borde ha kunnat återtaga till staten. Nu är det för sent. Vi har förorsakats miljardförluster inte bara i fråga om naturvärden utan också när det gäller andra värden. Däråt är väl heller ingenting att göra — men det är beklagligt.

Anledningen till mina kritiska synpunkter på denna lagstiftning är att jag, när vi 1950 behandlade frågan om gräns mot vatten, ersättningsregler m. m., hade den uppfattningen att vi borde avslå det förslaget därför att det skulle förorsaka samhället mycket stora ekonomiska förluster. Man hävdade då att det kunde röra sig om mycket begränsade ersättningar. I dag vet vi att mina farhågor 1950 var än mer berättigade än jag själv trodde.

Att jag nu aktivt deltar i denna debatt beror på att jag anser det angeläget

att åt de breda folklagren, framför allt dem som bor på tätorter, bevara möjligheterna att på ett riktigt sätt använda sin fritid. Jag hoppas att man vid tillämpningen av denna lagstiftning — vilket ju är det väsentliga — kan hämma den oerhörda markvärdestegringen, tomtjobberiet m. m. och inte drunknar i utredningar och byråkrati eller visar bristande handlingskraft.

Det behövs ständig uppmärksamhet, och snabba åtgärder måste vidtas för att man skall kunna stävja de brister som jag är alldeles säker på kommer att uppstå. Om vi hade lagt avgörandet i händerna på den nuvarande jordbruksministern, så att han hade fått göra ingreppen, så skulle jag inte ha varit så ängslig som jag för närvarande är. Emellertid läggs avgörandet hos länsstyrelserna och de naturvårdsnämnder som nu finns inom länen. Dessa nämnder består i huvudsak av tjänstemän som har överfullt med arbete. I det län jag företräder finns 12 ledamöter i nämnden. Det parti jag representerar har två ledamöter. Tio ledamöter tillhör andra partier. Dessa partier har inte något större intresse för allmänhetens fritidsfrågor. Denna inställning har kommit till uttryck i landsting och på annat sätt. Under sådana förhållanden måste man fråga sig vad det i praktiken kommer att innebära.

Jag förutsätter, herr statsråd, att sådana bestämmelser kommer att utfärdas beträffande nämndernas sammansättning att de som skall handha arbetet på detta område verkligen blir människor som har tid att syssla med dessa frågor. Det finns i nämnderna personer som inte har tid att vara med på ett sammanträde utan ärendena får handläggas per telefon. Det finns ingen möjlighet för dessa tjänstemän, som inte bara sysslar med sina rätta uppgifter utan också påtar sig en mängd andra arbetsuppgifter, att sätta sig in i detta arbete och få tid till att klara av det hela. Därför hoppas jag uppriktigt att statsrådet

Naturvårdslag m. m.

mycket noggrant skall följa detta arbete och i tid göra de ingripanden som är nödvändiga.

Herr Nyberg sade att denna lagstiftning skulle innebära intrång i enskild rätt och ansåg att vi borde visa stor hänsyn vid lagens tillämpning. Med anledning av detta tal om intrång och ersättning härför vill jag erinra om vad som skedde genom 1950 års lag om intrång i fiskerätt. Då hände det att ersättningen för intrång i fiskerätt uppgick till 24 000 kronor för ett hemman, för vilket några år innan lagen trädde i kraft hade betalats 10 000 kronor. En bonde sålde ett hemman för 33 000 kronor till en grosshandlare i Gävle, den senare fick 34 000 kronor för intrång i fiskerätt.

Jag är alldeles säker på att när det blir fråga om ersättning av samhället, så kommer det att visa sig, att de som nu håller på att spekulera i områden för fritidsändamål inte kommer att ta några som helst hänsyn vare sig till den jordbruksbefolkning som lever kvar i bygderna eller till fritidsintressena. Detta är anledningen till att jag är rädd för hur det skall gå i praktiken vid tillämpningen av lagbestämmelserna om ersättning.

Vi skall komma ihåg att det pågår en befolkningsomflyttning här i landet. Förr arbetade 70 å 80 procent av befolkningen inom jordbruket. Nu är det 10 å 12 procent och om några år är det kanske inte mer än 7 procent som arbetar inom jordbruket. Den ungdom som flyttat från landsbygden finns nu i städer och tätorter. För närvarande bor cirka 75 procent av befolkningen i tätorterna.

I den situationen är det rimligt att man beaktar skillnaden mellan den ungdom som har tvingats att lämna landsbygden för att söka sin utkomst i städerna och dem som får vara kvar på jordbrukarhemmanen och blir delaktiga av alla de värden det här kan bli fråga om. Personligen tillhör jag en jordbrukarsläkt. Det var självklart att den äldste

inom familjen på mors sida skulle ha hemmanet praktiskt taget gratis, och det tycker jag inte är någonting att säga om, men det är orimligt om den som har kvar hemmanet skulle på ett otillbörligt sätt utnyttja sina möjligheter till att utestänga den ungdom, som fått lov att flytta in till tätorterna från att tillgodose sina fritidsändamål, och om han skulle uppträda som tomtjobbare. Bättre än att följa herr Nybergs deklaration i fråga om intrång vore att inte genomföra denna lag.

Jag har uttalat ett tack till statsrådet för att han tagit initiativ till denna lagstiftning, och jag tror att han kommer att göra sitt bästa för att genomföra denna. En sådan här dag skulle det ha varit tacknämligt, om en av dem som sysslat med fritidsfrågor och visat natur-, naturvårds- och djurvårdsfrågorna mycket stort intresse, nämligen Arthur Sköldin, hade kunnat vara med. Han har varit en av dem här i kammaren som verkligen ägnat dessa frågor kärlek och omsorg. Jag tror att det skulle ha glatt honom mycket, om han kunnat vara med i dag. Tyvärr bestämmer ju inte vi människor över möjligheterna att få vara med.

Vad beträffar möjligheterna att få disponera större markområden för fritidsändamål har man sagt att de markområden som staten eller domänstyrelsen har skall kunna få nyttjas för sådana ändamål.

I de län där domänstyrelsen äger större markområden kan naturligtvis en hel del fritidsproblem lösas. Men i exempelvis det län där jag bor äger ett bolag huvuddelen av de strandområden som är speciellt lämpliga som mark för fritidsändamål, och bolagen gör allt för att stänga allmänheten ute. Jag tycker att statsrådet Holmqvist även borde granska det förhållandet att de stora bolagen håller sig med egna lantmätare, arkitekter och planutredare. Kan det verkligen anses lämpligt att överlåta sådana uppgifter åt bolagen och göra det

Naturvårdslag m. m.

möjligt för dem att nästan suveränt bestämman i länet? Skall vi verkligen behöva acceptera en sådan ordning?

Jag vill även beröra en annan fråga som gäller fritidsområdena. Utefter Uppsala läns kuster finns en hel del skär, av vilka en del nu blivit landfasta, som kallas ödeskär. De ägs av kronan men allmänheten har i evärdeliga tider fått nyttja dem. Jag har själv en äga på cirka 30 000 kvadratmeter som gränsar till ett sådant område. I protokollet över en tvist 1833 mellan släkten De Geer och min släkt sades uttryckligen att området skulle disponeras så som det av ålder gjorts. Det fiskartorp som jag äger har en gång nyttjat området, som kallas Fårholmarna, till att ha djur på. Men så en dag fotograferades och kartlades området från luften, märken sattes ut, bolaget satte upp pålar som en gräns och hela området avverkades. Jag äger inte området, jag har aldrig ägt det, det har inte heller bolaget gjort. Men de föregående ägarna till mitt torp har liksom min far och jag varit med och nyttjat det. Ett liknande försök gjordes med ett annat skär, som vi nyttjat inom släkten i ca 300 år. Trots att släkten De Geer och min släkt på min mors sida var överens om att det skulle vara som det av ålder varit kommer bolaget plötsligt och hugger ned all skog.

Vi har inga myndigheter inom länet som kontrollerar sådant. Om vi inte ser upp tror jag att bolagens lantmätare kommer att tillföra bolagen det ena området efter det andra, och de skär som kronan äger kommer allmänheten inte längre att få nyttja. Så går det när allmänheten inte har samma möjlighet som bolagen att anlita jurister, lantmätare, arkitekter m. fl., som bolagen har anställda hos sig och som staten praktiskt taget får avlöna eftersom bolagen får göra avdrag för sådana utgifter. Då bolagen äger flera kvadratmil mark vore det rimligt att allmänheten fick nyttja den marken på samma sätt som man får nyttja de markområden som ägs av

domänstyrelsen. Detta är anledningen till att jag begärt en ändring av propositionens förslag på denna punkt och en komplettering av lagparagrafen.

Jag skall inte gå igenom alla övriga frågor som jag berört i min motion. Jag vill endast understryka att jag hoppas att statsrådet Holmqvist ser till att domänstyrelsen får möjlighet att köpa mera mark. För detta ändamål kan vi utnyttja dels de 44 miljoner kronor som redan finns, dels de resurser som lantbruksnämnderna förfogar över jämte tillkommande nödvändiga anslag. Det kan inte vara rimligt att lantbruksnämndernas arbete koncentreras till att tillföra den lilla del av svenska folket som nu är jordbrukare ytterligare mark. Jag vädjar därför till statsrådet att han genomför att lantbruksnämnderna får ändrade arbetsuppgifter. På en del håll i landet — dock inte i det län där jag bor — försöker lantbruksnämnderna till och med motarbeta domänverkets inköp av skogsområden. Detta måste på något sätt stävjas och klaras upp.

Den andra större ändringen — en del småändringar som jag föreslagit skall jag gå förbi — gäller ersättningsbestämmelserna. Jag har ansett att vi skulle till en paragraf slå ihop en mängd paragrafer — från och med 25 till och med 35 §§ — och ge dem följande lydelse:

»Medföra föreskrifter enligt 8 eller 9 § sådan inskränkning i rätten att bebygga mark, att ägaren kan använda marken allenast på sätt som står i uppenbart missförhållande till dess tidigare värde, eller tillskyndas honom eljest genom sådana föreskrifter avsevärt men, är han berättigad till att kronan inköper markområdet till ett pris ej överstigande dubbla taxeringsvärdet som genomsnittligt gällt under de senaste 10 åren.»

Varför har jag velat ha en sådan generell regel? Jo, när man tänker på fiskerättsersättningarna vet man att det finns advokater som har tagit in hundratusentals kronor på att resa runt och

Naturvårdslag m. m.

få fullmakter att föra talan. Samtidigt vet man att processerna kan pågå i många år utan att det blir något avgörande. När det gäller vissa äganderätts- och dispositionsfrågor i samband med Döda fallet har det processats under alla år sedan Döda fallet kom till. Jag vet inte om dom har fallit i dagarna, men man väntar åtminstone på den. Jag finner det därför angeläget att få en enklare regel för dessa ersättnings- och dispositionsfrågor.

Jag har varit i Amerika och sett på amerikanernas möjligheter att sanera. Jag skall ärligt erkänna att jag inte tyckte om det mesta, speciellt inte deras sätt att se på människorna. Men när det gällde att sanera, både inom tätbebyggd ort och i andra sammanhang, var de däremot oerhört radikala, så radikala att jag har svårt att tänka mig att vår socialdemokratiska regering skulle våga gå så långt på en gång som man gör i Amerika.

Om man satte ett högsta pris motsvarande dubbla taxeringsvärdet under de senaste tio åren, skulle man — menar jag — slippa ett domstolsförfarande. Gick man upp till denna gräns, skulle det sedan vara stopp. Detta skulle både från samhällets och från andra synpunkter vara rimligt. Med den föreslagna förenklingen i fråga om ersättningsarna skulle man kunna klara av hela problemet snabbt och ekonomiskt vetligt.

Herr talman! Det skulle kunna vara mycket att tillägga i denna fråga. Beträffande 300-metersgränsen har jag föreslagit att gränsen i stället skall sättas vid högst 1 000 meter från stranden. Det innebär inte att man behöver ha 1 000 meter på alla platser, men jag vågar säga att 1 000 meter från stranden kommer i framtiden att vara ganska litet. Man borde se till att man kan reservera strandområdena på ett sådant sätt, att allmänheten inte om något år är helt utestängd.

Jag hoppas därför, herr talman, att

kammaren skall följa mitt förslag om en utökning i fråga om strandskyddslinjen från 300 meter till 1 000 meter. Jag är medveten om att utskottet har pekat på att det föreligger vissa möjligheter att gå utanför 300-metersgränsen, men vi vet hur det hela fungerar i praktiken, hur svårt det är att hålla 300-metersgränsen fri med nuvarande anordningar. Fördenskull hoppas jag att om riksdagen inte nu bifaller mitt förslag den dock skall ge anvisningar om att länsstyrelser och andra myndigheter skall beakta vikten av att detta strandområde hålls fritt.

Till sist ett par ord om allemansrätten! Jag vill helt instämma i herr Levins uttalande om att det inte skall lagstiftas på detta område. Den dag vi börjar göra det är allemansrätten borta. När det talas om intrång skall vi emellertid också beakta att enskilda markägare successivt har tagit bort allemansrätten. Vi har fått ett växande behov av fritidsområden m. m., och trycket ökar alltmer. Ändock gör den ena exploatören efter den andra intrång i allemansrätten utan att ersätta samhället därför. Jag har den uppfattningen, att om inskränkningar görs i allemansrätten genom byggnadsplaner eller på annat sätt skall samhället för detta intrång ta ut ett vederlag som kan användas för att på andra platser skapa ersättning för vad som förlorats. Jag hoppas att herr statsrådet beaktar att någon lagstiftning om allemansrätten inte bör genomföras.

Med dessa små erinringar och med hänvisning till vad jag pekat på i min motion ber jag att få yrka bifall till denna på de olika punkter där ändringar föreslås. Jag förstår att det, när utskottet är enigt, är svårt att nu få några ändringar till stånd, men jag tror att det med statsrådets intresse för natur- och fritidsfrågor ändå finns möjligheter att beakta de av mig framförda önskemålen.

Jag har erfarit att 6 000 bönder i Syd-

Naturvårdslag m. m.

sverige har hållit ett protestmöte. Jag ställde mig frågan: Protesterar bönderna mot sig själva, skall de nu sälja all sin skogsmark?

Med hänsyn till den nya lagstiftning vi väntar på — jag hoppas att den inte träder i kraft alltför snart — förefaller det betänkligt att 6 000 bönder protesterar mot att de inte skall avhända sig sin egen mark. Är det verkligen så, att Aktiebolaget Svenska bönders skogsintressenter, som nu har övertagit Korsnäsbolagens underlige skogschef, utgör ytterligare en fara för tryggheten av mark för fritidsändamål, så hoppas jag att herr statsrådet uppmärksammar den fara som ligger i att bönderna, låt vara genom ett aktiebolag, försöker utestänga allmänheten från sådan mark. Ja, herr talman, detta var en parentes.

Jag hoppas att herr statsrådet ursäktar att jag framfört vissa kritiska synpunkter; jag har ändå inte tagit med det som ligger mig allra närmast om hjärtat. Jag förstår svårigheterna, och jag litat på att herr statsrådet kommer att visa handlingskraft när det gäller att fullfölja lagstiftningen. Om vi kan uppamma en positiv anda för detta förslag och om vi med uppmärksamhet följer tillämpningen av lagen och inte överlåter åt andra att tillämpa den på ett godtyckligt sätt, så tror jag att detta är en betydelsefull dag för naturvården och friluftslivet.

Herr NYBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg ansåg att om man skulle ta hänsyn till de tankegångar som jag utvecklade när det gällde ersättningsfrågorna, så vore det lika gott att man inte alls antog någon naturvårdslag, därför att kostnaderna då skulle bli så stora. Jag skulle kunna svara herr Lundberg, att om vi i utskottet skulle ha följt de förslag som herr Lundberg framställt, så hade det varit lika gott att vi inte framställt något förslag alls. Om vi hade beaktat herr Lundbergs förslag skulle nämligen

den bristande förståelse för den enskildes rätt, som herr Lundberg utvecklar, ha lett till att lagen skulle ha mötts av så starkt motstånd och vållat en sådan irritation, att det blivit svårt att tillämpa den.

I utskottet är naturligtvis inte heller de som företräder samma linje som jag ovetande om de konsekvenser beträffande kostnaderna som denna lag kan komma att medföra, men man vet å andra sidan inte hur stora dessa kostnader kommer att bli. Naturvårdsutredningen har förklarat att det är mycket svårt att säga någonting om den saken just nu, eftersom man har föga ledning av tidigare gjorda erfarenheter. Vi säger i utlåtandet att ovissheten manar till försiktighet, och vi erinrar också om konsekvenserna av fiskerilagstiftningen — 1950 års lagstiftning om ersättning för mistad fiskerätt — som herr Lundberg var inne på. Vidare framhåller vi att redan från början bör tillämpningen av lagen följas med uppmärksamhet och iakttagelserna redovisas på sådant sätt, att betryggande underlag för bedömanden av lagens verkningar kan erhållas. Vi har alltså även från utskottets sida reserverat oss för de svårigheter som här kan komma att uppstå.

Även de som i utlåtandet svarar för behandlingen av ersättningsreglerna är medvetna om att de enskilda markägarna får lov att tåla ett visst intrång. Det bör dock icke gå alltför långt. Vad vi har velat åstadkomma med vårt förslag är sådana lagregler och bestämmelser som vi är övertygade om kan få stöd i det allmänna rättsmedvetandet. Detta är en grundläggande förutsättning för att denna lag verkligen skall bli vad vi önskar att den skall bli.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill säga till herr Nyberg, att frågan om ersättning för intrång är oerhört viktig. Jag vill erinra om att de första säljarna i regel

Naturvårdslag m. m.

aldrig får ut särskilt mycket pengar. Men vilka är det då som tar ut miljonerna, ja, miljarderna av svenska folket i form av markvärdestegring? Jo, det är vissa tomtbolag som köper upp bondejorden, utestänger de bönder som bor kvar från tillträde till marker, sjöar m. m. Dessa bolag har infört en rättsprincip som icke har någon förankring i den svenska landsbygdsbefolkningens tankeliv.

Herr Nyberg säger att jag inte hyser någon förståelse för den enskildes rätt. Ja, herr Nyberg, jag har själv sådan där fin mark, och om samhället tar den och därvid går efter de ersättningsregler jag här talar för, så får jag mer än nog betalt för den.

Vidare talar man om den stora ovissheten och om att man skall vara försiktig o. s. v., men om försiktigheten drives till menlöshet, så blir ju också lagstiftningen menlös och fyller ingen uppgift. Och jag vågar säga att herr Nybergs resonemang var menlöst i överkant.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Till att börja med vill jag försäkra herr Lundberg, att det inte är bara socialdemokrater förbehållet att vara intresserade av naturvård. Herr Lundbergs erfarenheter från den omnämnda naturvårdsdelegationen i Uppsala är tydligen rätt dystra. Om jag fattade rätt, var det bara två socialdemokratiska politiker med där. Men är herr Lundberg alldeles säker på att det inte också bland tjänstemännen finns sådana som har socialdemokratiska sympatier? Man kan nog inte med fog påstå att de socialdemokratiska synpunkterna inte är väl tillgodosedda i departement och myndigheter i vårt planeringssamhälle.

Nej, naturälskare finns säkert i alla samhällsgrupper här i landet, oavsett vilket parti man tillhör. Ett bevis härpå har vi väl också i den utskottsbehand-

ling som föreliggande lagförslag har undergått. Det har ju betonats från olika håll, att det i de rent principiella frågorna inte har förelegat några större skiljaktigheter i uppfattningarna. Vi är alla fullt på det klara med hur angeläget det är att vi får en tidsenlig lagstiftning på detta område. Det har vi inte haft förut.

Den gamla naturskyddslagen gick ut på att skydda den orörda naturen för människans ingrepp. Nu står vi vid ett vägskilje i utvecklingen, där vi ersätter det gamla naturskyddet med naturvård. Detta innebär inte bara att vi skyddar den orörda naturen för ingrepp av människor utan också att vi vårdar naturen och ger medborgarna ökade möjligheter att njuta av vistelsen i markerna. Vi ser naturen som en hälso- och glädjekälla för människorna, och det gäller att vårda den källan på bästa möjliga sätt. Det är också den saken som föreliggande lagförslag syftar till.

Vår natur har under de senaste årtiondena varit utsatt för svåra påfrestningar genom den omvandling samhället undergått. Bebyggelsen på landsbygden förfaller, människorna flyttar därifrån, täkterna växer igen, våra vattendrag förorenas och vi skräpar ner i markerna i en utsträckning som aldrig tillförne. Lagstiftningen måste ta sikte på att rätta till dessa missförhållanden.

I Svenska Dagbladet för i dag står det en artikel, som jag har klippt ut. Jag tycker nämligen, att den på ett utomordentligt sätt belyser, vad som håller på att ske i vår svenska natur. Artikelrubriken lyder: »Förgiftningsmystik på lantgård. Djur och människor drabbas.» Sedan står det i artikeln:

»Det råder mystik kring förgiftningar på en lantgård utanför Söderköping. Två människor insjuknade med hjärnskador som följd, den ena med en tids blindhet. Kreatur förgiftades, flera djur blev blinda och kalvkor kastade. Såväl hjärn- som leverskador konstaterades. Det började för sju år sedan — — —»

Naturvårdslag m. m.

Utan att ha några direkta bevis för det, finner man det vara sannolikt att det inträffade beror på att vatten rin-ner från Söderköpings stads soptipp ut i ett öppet utfallsdike, som går förbi lantgårdens gården och beteshagar. Ägarna begär att vattnet skall ledas åt annat håll, men det blir för dyrt, säger Söderköpings stad; det har vi inte råd med.

Detta tycker jag är ett skolexempel på hur det nu står till på ett utomordentligt ömtåligt område i vår natur. Även de erfarenheter, som tredje lagutskottets ledamöter gjorde under en resa till Blekinge i slutet av augusti i år, gav en föreställning om vad som här håller på att ske. Vi gjorde då en sjötur uppför Nätrabyån. Det är ett i och för sig mycket vackert vattendrag, som emellertid nu genom föreningens förvandlats till ett formligt kloakdike.

Det är nödvändigt att åtgärder vidtas, om vi skall kunna klara naturvården på ett sådant sätt, att vårt samhälle i fortsättningen förtjänar beteckningen kultursamhälle. Den lagstiftning som här föreslås ger myndigheterna, inte minst länsstyrelserna, mycket stora befogenheter att ingripa. Den ger möjligheter till skydd för landskapsbilden genom att förhindra täkt av störande slag, och den ger även möjligheter att förhindra nedskräpning eller utplåna spåren av en sådan.

Jag tror, att det nya institutet naturreservat kommer att få mycket stor betydelse, när det gäller att ställa strövområden, och grönområden, till allmänhetens förfogande men också när det gäller att skydda värdefulla naturpartier. Om detta institut utnyttjas så som man har tänkt sig, tror jag att det kan bli till mycket stor glädje för människorna och att det blir mycket stora möjligheter att komma till rätta med naturvårdsfrågorna. Jag tror också, att det skall gå bra att klara de problem, som herr Lundberg berörde, när han föreslog att man skulle utsträcka strand-

lagen att gälla intill 1 000 meter från stranden bara kommunerna tillämpar sitt planmonopol på ett förnuftigt sätt. Här finns det plats för ett engagemang från kommunernas sida i mycket större utsträckning än vad förut varit fallet. Man behöver planera ute i kommunerna, hur man skall disponera marken på ett så förnuftigt sätt som möjligt. Sköts denna planering riktigt, tror jag som sagt att man kan komma till rätta även med de frågor herr Lundberg tog upp i detta sammanhang.

Vi står nu vid ett vägskafl i utvecklingen när det gäller markpolitiken över huvud taget, och vi måste räkna med ökat ingripande från samhällets sida om vi skall rå med problemen. Jag säger det med den erfarenhet jag har från mitt län och från lantbruksnämndernas arbete över huvud taget. Det är ju fullständig auktion på mark här i Stockholms närhet. Långt ut för resten, många mil från Stockholms centrum, är ju markvärdena oerhört uppdrivna i dag. Jag delar herr Lundbergs farhågor och bekymmer för utvecklingen på detta område, men jag är inte alls säker på att man kan komma till rätta med markvärdestegringens problem på det enkla sätt herr Lundberg föreslår, nämligen att man bara höjer ersättningen till dubbla taxeringsvärdet.

Jag skulle kunna ta ett exempel och säga att om Uppsala stad köpte en egendom för det dubbla taxeringsvärdet och sedan i bästa fall sålde den för samma pris till enskilda för tomtbebyggelse, så skulle vid nästa försäljning markvärdestegringen i alla fall slå igenom, och då skulle den ägaren i stället lägga beslag på den markvärdestegring, man fränkände den, som ursprungligen sålde marken. Man klarar inte problemet den vägen, det är jag övertygad om. Jag tror det är all anledning för den utredning som sysslar med denna fråga att gå grundligare till väga än att följa herr Lundbergs rekommendationer.

Däremot delar jag herr Lundbergs

Naturvårdslag m. m.

uppfattning när han säger, att lantbruksnämnderna borde ha större befogenheter att inskrida på detta område. Jag går så långt att jag anser att åtminstone i områdena närmast våra tätorter behöver all mark slussas genom lantbruksnämnderna om vi skall få en effektiv kontroll på att markanvändningen blir den förnuftigast möjliga. Det är absolut nödvändigt med en helt annan planering än vi har haft förut. Jag säger detta inte minst med tanke på den jordbrukarungdom som skall skaffa sig jordbruk för att leva på. Det går inte för dem att konkurrera, när markpriserna börjar gå upp i kanske 2, 3 och 4 kronor per kvm för råmarken. Då är de slagna till slant i det sammanhanget.

Herr Lundberg var inne på frågan om allemansrätten liksom även herr Levin. Jag delar herr Levins uppfattning och i någon mån herr Lundbergs på den punkten. Jag tror att vi skall vara mycket försiktiga innan vi tillgriper en lagstiftning på detta område. Däremot tror jag att vi med upplysning och rådgivning och med användande av de möjligheter vi har i vårt samhälle — TV, radio, press, skolor o. s. v. — kan komma ganska långt.

När herr Lundberg säger att det är de enskilda som gör inskränkningar i allemansrätten, vill jag inte bestrida att det kan vara så i en del sammanhang. Men värst i det fallet är inte de enskilda utan det allmänna. Det är först när kommunerna eller staten får hand om ett markområde som anslagen kommer upp med förbud o. s. v. Även på kronan tillhörig mark, t. ex. då det gäller skogsbilvägar, står skyltar om förbjuden bilväg m. m. När städerna skaffar sig fritidsområden, kommer anslag på löpande band upp om vad allmänheten inte får göra. Det skulle aldrig falla en bonde in, åtminstone inte i Roslagen, att hindra allmänheten att få tillträde till hans mark, om det sker under någorlunda hyfsade former. Men

när tärortsborna skaffar sig en sportstugetomt eller dylikt kommer också förbuden upp. Jordbrukarna har respekt för allemansrätten och sedvanelagen i en helt annan utsträckning än vad folk i övrigt har.

Herr Lundberg hade farhågor för att de 6 000 bönderna på mötet i Värnamo protesterade mot sig själva. Jag tror att de hade ganska så klart för sig vad de protesterade mot. När jag läst herr Lundbergs egen motion i ärendet har jag även funnit, att farhågorna i viss utsträckning delas av herr Lundberg åtminstone vad beträffar bolagen. Därvidlag tror jag vi är inne på samma funderingar. Jag tror alltså att både herr Lundberg och bönderna vet vad de protesterar mot på detta område, något som bara är glädjande.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla mig särskilt mycket vid det avsnitt, där det finns skiljaktiga åsikter inom utskottet. Herr Nyberg har utvecklat de tankegångar vi framfört i reservationen beträffande täkterna. Jag skall bara säga några ord om ersättningen för täkterna, vilken jag inte tycker är tillfredsställande reglerad i lagförslaget.

Det kan inte vara rimligt att på detta sätt beröva folk förmögenhetstillväxten på detta område. Låt oss ta ett exempel. Om man skulle behöva utnyttja en grustäkt tio år efter det att denna lag träder i kraft, vilket förutsättes ske den 1 januari 1965 för att bygga en väg genom landskapet, så vänder man sig till en markägare som har en grustäkt för att köpa grus och bjuder honom ett pris per kubikmeter som han i sin tur godtar. Han måste dock vända sig till länsstyrelsen med begäran om täktillstånd. Men länsstyrelsen förklarar att landskapsbilden i detta fall är så ömtålig, att man inte vill gå med på att lämna tillstånd. Personen i fråga får alltså inte sälja sitt grus men kräver i stället ersättning från länsstyrelsen. Vägbyggaren går då till grannen och bjuder samma pris för gruset och denne

Naturvårdslag m. m.

erhåller i detta fall tillstånd för grustäkt från länsstyrelsen.

Den första personen vägras alltså tillstånd att utnyttja sin grustäkt och får nöja sig med den betalning som skulle ha utgått den 1 januari 1965 plus kompensation för penningvärdeförsämringen. Men den som vägrades tillstånd kan inte få kompensation för det ökade värde, som uppstått i och med en ökad efterfrågan på grus, vilket medför att grannen får ut ett helt annat pris än han.

Nog är detta störande för rättstryggheten i samhället. Den som först ansökte om tillstånd måste fråga sig hur det är ställt med våra lagar på detta område, eftersom de behandlar två personer så olika.

Detta är den tankegången som ligger bakom utskottets ändring av Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt. Utskottet vill att ersättningen skall utgå enligt det pris som gäller när täktförbudet utfärdas.

Beträffande åtgärden att utan vidare överflytta den gamla strandlagens bestämmelser om ersättningar till den nya lagen reagerar jag inte fullt så starkt emot, utan snarare mot den bristande överensstämmelse, som råder på lagstiftningens område när det gäller intring från det allmänna i enskild rätt. Det föreligger inte någon överensstämmelse mellan de olika lagarna. Ersättningen är inte koordinerad i dessa utan utgår enligt olika grunder. När det gäller exempelvis ersättning för förlorad fiskerätt, ersättning enligt vattenlagen eller enligt expropriationslagen gäller olika bestämmelser, och nu föreslår vi bestämmelser i naturvårdslagen som skiljer sig från dem. Det borde vara angeläget att man från de lagstiftande myndigheternas sida försöker få överensstämmelse mellan de lagar som reglerar dessa frågor. Lagbestämmelserna på detta område borde koordineras, vilket expropriationsutredningen också framhållit.

Jag är ändå inte så förfärligt upprörd över utformningen av ersättningsbestämmelserna i detta avseende, eftersom utskottet har uttalat att man noggrant skall följa upp dessa frågor. Man skall avvakta vad expropriationsutredningen kommer fram till och när denna en gång i tiden lägger fram sitt betänkande pröva dess förslag. Jag tycker det är en förnuftig hållning som utskottet har intagit på denna punkt.

Jag och några andra utskottsledamöter har förenat oss om en reservation beträffande återbetalningsskyldigheten i vissa fall i samband med tvångsåtgärder på detta område. Vi konstaterar följande:

»Såsom motionärerna funnit innehåller gällande lagstiftning på förevarande och jämförbara rättsområden inga bestämmelser om skyldighet för sakägare att återbetala ersättning som erlagts i samband med att förfoganderätten till hans mark i något hänseende tvångsvis inskränkes. Det kan icke antagas att behovet av sådana bestämmelser är större i naturvårdsärenden än i andra fall av tvångsingrepp i enskild äganderätt. Enligt utskottets mening är det angeläget att bestämmelserna om ersättning i anledning av sådana ingrepp får en så långt möjligt enhetlig utformning. Frågan om införande i naturvårdslagstiftningen av regler om återbetalningsskyldighet bör därför i enlighet med motionärernas önskemål bedömas mot bakgrund av expropriationsutredningens blivande förslag.»

Expropriationsutredningens förslag borde alltså ha avvaktats. Jag tror att förslaget om återbetalningsskyldighet nu bara kommer att ställa till trassel och bekymmer och att problemen blir mycket svårbedömbara och besvärliga att klara.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan enligt föreliggande förslag med undantag för 18 § i lagförslaget, där jag avsluter mig till formuleringen i den vid

Naturvårdslag m. m.

A i utskottets hemställen avgivna reservationen I av herr Alexanderson m. fl.; vad gäller 35 § ansluter jag mig till reservationen III av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har en känsla av att herr Grebäck och jag ligger ganska nära varandra i uppfattning. Jag skulle även med tillfredsställelse hälsa om herr Grebäck bytte plats med centerpartisten från mitt hemlän, ty denne har en helt annan uppfattning i frågan.

Vad beträffar tjänstemännen i ifrågasvarande styrelser måste jag emellertid säga, att tjänstemän skall man ha som experter men de skall inte sitta och bestämma i dessa frågor. Det är angeläget att skilja på de båda sakerna.

Jag talade tidigare om principerna. När det gäller ersättningsfrågan och likställigheten frågar jag dock: Är det rimligt att man exempelvis sätter fast en ung person som tar fem öre men låter en tomtjobbare i Stockholm tjäna en miljon på sitt jobberi utan att han får något straff? Allmänheten däremot träffas hårt av tomtjobberiet.

Här har också talats om expropriation. Expropriationen i alla dess former är en mycket dyrbar och långsam rättsprocedur, som jag anser att man skall vara försiktig med att tillgripa.

Även i fråga om allemansrätten vet jag att herr Grebäcks uppfattning och min ligger ganska nära varandra. Jag vill emellertid understryka hur angeläget det är att allemansrätten verkligen tillämpas på rätt sätt. Vad jag under flera år påtalat är att direktörer, storbolag och storgodsägare under senare tid tillämpat allemansrätten på ett sätt som strider mot den gamla bonderätten. Om vi nu skall ha kvar dessa stora bologsmarker är det rimligt att möjligheter att komma ut i naturen öppnas.

Jag noterar med tillfredsställelse vad herr Grebäck sade om lantbruksnäm-

terna — även därvidlag ligger våra uppfattningar nära varandra. Om domänstyrelsen köper vad den kan köpa och lantbruksnämnderna får möjligheter till en uppdelning på fritids- och tomtmark, är det nog bra.

De 6 000 böndernas protester ligger ju egentligen utanför diskussionen. Men vi vet att när man bildar ett bolag kan det bli besvärligheter, vare sig man direkt har aktier eller aktierna så att säga utgörs av skogsmark. Vad jag varit rädd för är just att sådana besvärligheter skulle uppstå.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Jag skall först ta upp några av de synpunkter som anförts i de föregående talarnas inlägg.

I en av mig väckt motion II: 1019, likalydande med motion I: 828 av herr Lennart Geijer, berörs en rad spörsmål som sammanhänger med naturvårdsfrågorna. Utskottet har på de flesta och för oss avgörande punkterna åstadkommit en så pass välvillig skrivning, att jag för min del inte ansett det nödvändigt att till utlåtandet foga någon reservation.

När det gäller allemansrätten, om vilken vi begärt en utredning, vill jag först som sist poängtera att vi inte på något sätt har avsett att en utredning skulle syfta till någon form av lagstiftning. I motionen anföres att vi anser det på längre sikt vara oundgängligen nödvändigt med en allmän översyn och precisering av de sedvaneregler som bildar allemansrätten. Naturvårdsutredningen tog ju under sitt arbete upp de frågor som sammanhänger med allemansrätten, även om detta inte direkt ingick i direktiven, och utredningen försökte precisera allemansrätten i vissa avsnitt. Betänkandet remissbehandlades, och det är intressant att konstatera att av 80 remissinstanser ansåg ett 70-tal att en utredning borde komma till stånd. Somliga uttalade sig för att

Naturvårdslag m. m.

utredningen borde leda till en lagstiftning medan andra endast sade att de fann en utredning nödvändig.

Jag skall inte trötta kammarens ledamöter med att läsa upp vad remissinstanserna har sagt. Jag vill bara för att lugna herr Lundberg påpeka att Landsorganisationen för sin del uttalat att en utredning borde komma till stånd. Jag anser emellertid också att det är ytterst nödvändigt att man ser till — om det nu skulle bli fråga om lagstiftningsåtgärder — att allmänhetens nuvarande rättigheter inte på något sätt inskränks.

Utskottet har på denna punkt inte frångått tidigare ställningstaganden; det är ju, som herr Lundberg framhållit, inte första gången vi behandlar dessa frågor. Det har framhållits att det är värdefullt att man får en entydig tolkning av allemansrättens innebörd. Men utskottet anser det inte vara nödvändigt att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning, utan utskottet förutsätter att statens naturvårdsnämnd kommer att beakta dessa frågor och att nämnden kommer att ta de initiativ som kan visa sig vara erforderliga. Av den anledningen anser utskottet att någon riksdagens åtgärd för närvarande inte är påkallad. För min del ansluter jag mig helt till de synpunkter som tredje lagutskottet har anfört.

Herr Lundberg var inne på frågan om det regionala naturvårdsarbetet. Riktlinjerna för detta arbete drogs ju upp redan i Kungl. Maj:ts proposition nr 71 till fjolårets riksdag. Departementschefen anförde att det vid länsstyrelserna borde inrättas naturvårdsråd, som skulle ha att överlägga om den allmänna målsättningen för naturvårdsarbetet och även avge yttranden i ärenden av mera principiell betydelse. Det framhölls i propositionen, att det i naturvårdsråden skulle finnas lekmän som visat sig vara särskilt intresserade för naturvårdsfrågorna. Dessa lekmanaledamöter skulle representera såväl tätortsbefolkningen som landsbygdsnärigen. Antalet leda-

möter i råden skulle vara omkring tio, och hälften av dessa lekmän.

Jag vet inte vilken erfarenhet herr Lundberg har av naturvårdsrådets arbete. Jag kan vitsorda att det i vårt län bedrivs ett som jag tycker framgångsrikt arbete på detta område, och lekmännen har väl inte alldeles kommit i skymundan av de experter och länsstyrelseresrepresentanter som finns i råden.

Herr Lundberg har i sin motion vidare påtalat, att även annan mark än kronans skulle kunna avsättas till nationalpark. Utskottet har på den punkten skrivit att det givetvis vore angeläget att skapa det kvalificerade skydd som en nationalpark innebär för även annan mark. Men utskottet anser att man då bör gå den vägen, att kronan bereds möjligheter att förvärva dylik mark. Jag tror nog att detta är den rätta framkomstvägen.

Det är glädjande att vi i utskottet har kunnat bli så eniga — om enigheten vittnar att antalet reservationer inte är särskilt stort. Den som man trodde mest kontroversiella frågan, nämligen frågan om ersättningsbestämmelserna, vilken så många talare tidigare berört, har kanske fått en något oväntad lösning. Departementschefen hade i propositionen sökt åstadkomma en rimlig avvägning av långsiktiga naturvårdsintressen och markägarnas mer kortfristiga exploateringsintressen. Lagförslaget på den punkten har dock, som redan framhållits, föranlett flera motioner.

I motion nr 822 i första kammaren av herr Hjorth och nr 1011 i denna kammare av undertecknad m. fl. föreslås sålunda, att riksdagen borde besluta sådan ändring av bestämmelserna, att icke förnyelsebara naturtillgångar som jord och bergmaterial i ersättningshänseende skulle ges en ställning liknande den som vattendrag och fasta fornlämningar har, och att man därvid, om riksdagen ändå antog de föreslagna ersättningsbestämmelserna, borde kunna beakta förslaget om ett tvångsvis skapande av samfällig-

Naturvårdslag m. m.

heter. I motionerna redogörs utförligt för det samspel som råder mellan täktreglering och ersättningsbestämmelser. Under hänvisning till gällande rätt på många andra områden vid naturexploatering — i fråga om vattendrag, grundvatten, fornlämningar, gruvor, skog, jakt, jorddelning, byggande m. m. — ifrågasatte vi, om en markägare kan anses ha rätt att utplåna terrängformationer och för all framtid omvandla hela bygder om inte staten löser in eller betalar inträngsersättning.

Som jag nyss antydde förde vi även på tal frågan om bildande av tvångssamfälligheter för täktverksamhet. En grusås skulle kunna sammanföras till en sådan samfällighet, och varje fastighetsägare skulle äga så stor del av det sammanlagda värdet av de totala grustillgångarna som motsvarar värdet av tillgången på hans egen fastighet. Härigenom skulle täkt kunna ske på det ur naturvårdssynpunkt minst skadliga stället, och de andra markägarna skulle erhålla utdelning på grundval av vars och ens andel. Vidare kritiserar vi de diskonteringsprinciper som skulle ligga till grund för ersättning vid vägrad exploateringsrätt.

Alternativt har vi yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en översyn av lagens ersättningsbestämmelser. Detta yrkande har utskottet enhälligt tillstyrkt, men tillstyrkandet har givetvis skett med diametralt motsatta utgångspunkter från ledamöternas sida. En sak är emellertid fullständigt klar: utskottet har varit helt enigt i sin uppfattning att man kommer att ställas inför svåra och invecklade värderingsproblem, och det torde som redan framhållits förvisso vara så, att det är resultatet av 1950 års beslut om ersättning för mistad fiskerätt — ett icke alldeles okänt eller glömt debattämne här i riksdagen! — som för åtminstone den ena parten i utskottet framstått som ett varnande exempel!

Jag skall ta upp ett annat spørsmål. I sitt betänkande föreslog naturvårds-

utredningen att täktavgift borde uttagas. Man preciserade sitt förslag så, att en grusavgift av 5 öre per kubikmeter borde utgå för de tre första åren. Det skulle ge statsverket en inkomst på cirka 1,5 miljon kronor per år. Departementschefen redovisade utredningens förslag på denna punkt i proposition nr 71 till fjolårets riksdag, varvid han uttalade som sin mening »att det ännu inte blivit tillfredsställande klarlagt, att ett sådant avgiftssystem kan utformas enkelt och med en kontrollapparat som står i rimlig proportion till inkomsterna av avgiften». Med hänsyn härtill var departementschefen då icke beredd att ta ställning till detta spørsmål.

Utskottet har nu aktualiserat frågan om täktavgifterna. Under punkten D i utlåtandet föreslår utskottet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om bildande av tvångssamfälligheter för täktverksamhet ävensom om vidare prövning av spørsmålet om införande av täktavgift.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter med undantag av 25—29 §§ i lagförslaget, i fråga om vilka jag ber att få yrka bifall till den med II betecknade reservationen av herr Svante Kristiansson m. fl.

I detta anförande instämde fru *Svensson* (s).

Herr *TOBÉ* (fp):

Herr talman! När vi nu behandlar tredje lagutskottets utlåtande nr 41 vore mycket att säga. Jag skall först hålla mig till några radanteckningar och sedan i huvudsak uppehålla mig vid 40 § i förslaget.

Jag tycker det är tillfredsställande att utskottet har framhållit vikten av att se naturvärden som ett naturligt led i kommunernas planering och att därför vid avsättning av naturreservat och andra åtgärder även kommunerna skall höras.

Naturvårdslag m. m.

Detta uttalande har gjorts på grundval av vissa motioner.

En sak jag är angelägen om att statsrådet uppmärksammar är att det finns en uppmaning i utskottsutlåtandet att ställa tillräckliga medel till förfogande för förvaltning och skötsel av naturvårdsområden av olika slag. Vi hade en liten debatt om det förra året då det gällde de bidrag som domänverket och skogsvårdsstyrelserna skulle få för sådant ändamål. Det hjälper inte att avsätta områden om man inte sedan kan sköta dem.

En liten passus i herr Lundbergs motion skulle jag vilja kommentera eftersom ingen tidigare talat om det. Herr Lundberg anser att strandlagens förbud borde kunna utsträckas till att gälla områden för vilka det finns fastställd generalplan, stadsplan eller byggnadsplan. Nu är strandlagens förbud i och för sig inte någon planering utan bara ett förbud i avbidan på att området planeras på något sätt. Finns det en byggnadsplan som är fastställd och som alltså har gått igenom alla kommunala instanser och varit utställd till allmänhetens beskådande kan man väl utgå ifrån att stranden har disponerats på lämpligt sätt. Byggnadsförbudet kan ju då gälla mer än 300 meter som strandlagen medger — kanske 1 kilometer — på ett område men tillåta bebyggelsen att gå ned till stranden på andra ställen där tomtplatser inte gör någon skada ur allemansrättens synpunkt. Det är ett missförstående av strandskyddets verkan som kommer till uttryck i motionen.

Vad beträffar bostäder på befintliga tomtplatser och uppförande av bostad intill sådan byggnad som redan finns kan det ju förefalla hårt att inte medge byggnadstillstånd utan särskild dispens, men jag tror att det problemet löser sig i verkligheten bäst genom att man gör undantag för befintliga boplatser redan i samband med att man fattar beslut om strandskyddet i den mån detta kan låta sig göras, och då behövs ju inte några dispenser.

Beträffande vårt förslag att man i 18 § skulle göra undantag ej enbart för grustäkt till husbehov utan även för täkt av ringa omfattning vill jag framhålla att många husbehovstäcker inte är av ringa omfattning. Det kan vara ganska stora behov när det är fråga om en stor gårds husbehov. Det är å andra sidan krångligt att behöva gå till länsstyrelsen och få särskilt tillstånd om en granne vill köpa ett lass grus från en annan.

Några utredningsönskemål som utskottet har framhållit vill jag understryka. Vem är ansvarigt för renhållningen i naturen? När det gäller bilvrak är vi på väg att finna en lösning, men eljest är det ett stort problem för statliga och kommunala myndigheter.

Vad beträffar utskottets andra förslag till utredning, rörande lagstiftning om täktsamfälligheter, är jag mycket angelägen om att sådana kan komma till stånd. Jag har sett åtskilliga exempel på att grusåsar har blivit förstörda på grund av ägosplittringen. Vid länsstyrelsens behandling av dessa ärenden måste beslut fattas om att skydda vissa delar av åsen och medge exploatering av andra, och resultatet kan då lätt synas orättvist. De ägodelningar som har åstadkommit denna ägosplittring gjordes inte alls med tanke på sådan användning av grusåsarna utan med tanke på deras bruk som skogsmark eller bete. När det blir fråga om grustäkt passar inte den gamla ägodelningen. Då är det riktiga att försöka tillskapa samfälligheter, så att alla som äger en del av grusåsen också får möjlighet till inkomst av den och alla belastas av det intrång som sker på grund av att man skyddar naturvärdena.

En bestämmelse i propositionen, som jag har varit orolig för men som jag inte ansett att jag behöver reservera mig emot, är 35 §. Den har på sina håll kallats lex Holmqvist. Om ersättning utgått till en markägare för ett visst intrång och detta sedan inte göres, har markägaren att återbetala ersättningen. Det kan vara svårt att göra detta, om det

Naturvårdslag m. m.

har gått många år. Om det bara har gått några år och det är samma markägare, föreligger inga svårigheter, men så hastigt ändrar sig inte förhållandena. Då får man inte någon anledning att ingripa. Efter ett eller två år upphör inte anledningen, utan det är ofta fråga om många år som gått. Jag tror att det är svårt att tillämpa den regeln.

Nu har utskottet understrukit vikten av att ifrågavarande bestämmelse tillämpas med varsamhet och omdöme, och med hänsyn till de uppställda förutsättningarna för bestämmelsens tillämpning anser utskottet det kunna förutsättas att talan om återbetalning endast sällan kommer att anhängiggöras av det allmänna. Utskottet anser vidare att det föreligger en garanti genom domstolsprövningen. Jag tycker att det är onödigt att införa en specialbestämmelse i lagen, när den inte finns i annan tvångslagstiftning och när vi har en utredning om expropriationslagstiftningen på väg. Jag har nöjt mig med detta utskottets uttalande.

Beträffande allemansrätten vill jag säga att jag glädde mig åt att höra herr Ekströms i Iggesund uttalande om att han inte syftade till någon lagstiftning. När man läste motionen kunde man tro att han ville ha det. Jag är nu helt nöjd med utskottets uttalande, som innebär att man till en början överlämnar till statens naturvårdsnämnd att bedöma frågorna och kanske penetrera innehållet i allemansrätten och, om så behövs, ta initiativ till en utredning. Då kan vi vara överens på den punkten.

Mitt egentliga ärende var att säga något om 40 § i den föreslagna lagen. Enligt 35 § i nu gällande lag kan Konungen bestämma att myndighet eller organisation, som prövas lämplig därtill, må föra talan över länsstyrelsens beslut i naturskyddsärenden. Genom tillämpningskungörelsen till naturskyddslagen har sådan rätt att anföra besvär lämnats till Vetenskapsakademien som utövar den genom sin särskilda naturskydds-

kommitté, Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård. Denna rätt har nu föreslagits borttagen. Detta har grundats på tre olika motiveringar. Utredningen sade på sin tid att man nu inte skulle behöva ha organisationernas medverkan i detta hänseende med hänsyn till att man nu lägger ett stort ansvar på länsstyrelserna, vilka har att mera aktivt intressera sig för naturvården. Departementschefen anser nog inte detta. Han säger att nu skall man ha statens naturvårdsnämnd, och den innehåller personer som representerar dessa organisationer; därför utgör den ett skydd. Men innan han säger att representationen är betryggande, framhåller han att länsstyrelserna skall samråda med naturvårdsnämnden i viktigare ärenden, och då är det litet svårt för naturvårdsnämnden att överklaga. Det blir litet problematiskt, om nämnden genom samråd blir inblandad i länsstyrelsens beslut och sedan anser sig böra anföra besvär.

Utskottet trycker på ordet »lämplighet» och säger att man självfallet inte kan sätta i fråga att de tre organisationerna inte skulle vara lämpliga för detta ändamål. Men det hade kanske, inom parentes sagt, varit bättre, om man sagt något om kunnigheten i stället för lämpligheten. Säger man att de är lämpliga, kunde man låtit dem ha denna besvärsmått. Man säger nu att det finns möjlighet för dem att uppträda som sökande, och man hänvisar också till att besvärssakkunniga kommit med ett betänkande som kan föranleda lagstiftning. Ofta är det så, att de sökande kommer från kretsar och lokalföreningar ute i landet. De har visserligen samråd med sina centrala organisationer, men det är inte alltid säkert att dessa står som sökande. Det kan hända att man på grund av denna konstruktion får låta Samfundet för hembygdsvård och Naturskyddsföreningen komma in som medsökande i olika naturskyddsärenden för att kunna bevara besvärsmått. Vad beträffar

Naturvårdslag m. m.

besvärssakkunniga kan jag säga att det är egendomligt att man inte på detta område behåller nuvarande besvärsrätt i avbidan på gemensam lagstiftning för flera sådana administrativa besvärssområden.

Jag tycker inte att förhållandena är tillfredsställande. Det behövs ett vaket samvete i alla dessa frågor, något som man rimligen inte gärna kan räkna med att ett statligt organ skall kunna ha. Ofta måste den behövliga vården och det behövliga skyddet komma till i strid mot statliga organ, men icke sällan sker det naturligtvis i fullt samförstånd. Men på grund av att statliga organ är exploaterer i olika sammanhang, måste det ibland ske i strid mot dem. Det finns en stor fond av erfarenhet och kunnighet i dessa organ, och den tycker jag att man bör använda.

Under de mer än tio år de haft sin besvärsrätt har de inte missbrukat denna och kan inte väntas komma att göra det heller. Beträffande den påtalade verksamheten hos organen kan jag peka på biocidfrågan, frågan om vattenkraftens användning och framför allt frågan om nedskräpningen i naturen. Överallt där saker och ting händer, som har med naturens vård och ans att göra, är dessa organ vakna. Därför är det viktigt att man ger dem stadgan och styrkan av egen besvärsrätt. Det kommer att bidra till att de känner ett större ansvar.

Som ett särskilt exempel på deras ansvars-kännande och kunnighet vill jag hänvisa till deras medverkan i den naturvårdsdelegation som stod under landshövding Bo Hammarskjölds ledning och som bl. a. lyckades efter saklig och allvarlig diskussion och med stöd av utredningar av olika slag komma till en överenskommelse med det statliga exploateringsföretaget vattenfallsstyrelsen om skydd av vissa vattendrag. Det hade säkert inte gått om det inte förekommit en sådan helhjärtad insats av dessa frivilliga organisationer.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen IV med förslag om att 40 § skall kompletteras med en bestämmelse som ger möjlighet att bevara den besvärsrätt som nu tillkommer Vetenskapsakademien, Svenska naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård.

Jag vill slutligen tillägga några ord med anledning av vad herr Lundberg tidigare sade om en sak som berörde Uppsala län. Herr Lundbergs erfarenheter av naturvårdsrådets verksamhet var, som herr Grebäck påpekade, mycket dystra. Jag tillhör naturvårdsrådet som tjänsteman. Rådet består av 6 tjänstemän och 4 lekmän. Hittills har alla beslut tillkommit i enighet. Det har inte varit tal om voteringar eller dylikt. Jag håller emellertid med herr Lundberg om att, därest det skulle ha gällt ett beslutande organ, man naturligtvis inte skulle blanda tjänstemän och lekmän, utan då skulle det vara en lekmannainstitution. Men nu är det fråga om ett rådgivande organ, i vilket man samlat en del av de intressen som var företrädare i det gamla länsrådet. Naturvårdsrådet i Uppsala län består som sagt av 6 tjänstemän. Utöver de »vanliga» ledamöterna ingår landsantikvariern med hänsyn till att vi har så många fornlämningar.

Man har inom rådet kommit till klarhet med problemen. Jag tycker inte man kan klaga på rådets verksamhet. Att herr Lundberg talar på det sätt han gör beror kanske på att han inte tagit reda på de verkliga sakförhållandena.

Herr Lundberg talade också om att bolagen har egna lantmätare och menade att dessa härjade vilt. Ja, visst har bolagen egna lantmätare, men dessa har den begränsade uppgiften att vara rådgivare och sakkunniga inom bolagens egna förvaltningar. De har inte rätt att göra legala förrättningar, utan dessa sköts av det statliga lantmäteriet eller det kommunala mätningsväsendet.

Naturvårdsdag m. m.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström i Iggesund säger att Landsorganisationen har funnit det angeläget med en utredning om allemansrätten. Mig veterligt är LO:s expert också medmotionär i första kammaren. Jag tror inte att medlemmarna inom LO skulle vilja ha någon utredning om allemansrätten, ty de är medvetna om att denna deras rättighet då skulle försvinna.

I fråga om bolagens förvärv av mark förhåller det sig på det viset, att om man gav bolagen samma skyldigheter som exempelvis domänverket beträffande natur- och fritidsreservat skulle man inte behöva förvärva mark från bolagen. Jag håller med om att »blocken» inom skogen nu är sådana, att det är den enklaste sak i världen att kunna förvärva skogsbolagens hela markinnehav. Men jag tror inte att något sådant är aktuellt för närvarande. Bolagen borde betänka att de har ett ansvar även i detta sammanhang.

När vi talar om rättigheter av olika slag vill jag erinra om att det finns något som heter lappvatten och renbete uppe i Norrland. Jag har framhållit att man även på den punkten skulle kunna göra inskränkningar. Att man här talar om lappvatten beror på att det vanligen bodde en lapp vid dessa vatten, men det avsåg att bygdebefolkningen hade rätt att fiska där. Eftersom en del av dessa vatten emellertid aldrig nyttjades utan fiskebeståndet förstördes, borde man nu granska även denna sak och till samhället återta dessa vatten.

Jag vill erinra herr Tobé om att han var med om att handlägga ett fall gällande strandlinjen i Ängskär. Där upprättade man en byggnadsplan för två byggnader, som skulle ligga 19 meter från stranden. Jag vet inte vilka kostnader länsstyrelsen lade ned på saken, men det rörde sig om ganska stora belopp. Den gjorde detta för att en direktör skulle få förstöra hela naturområdet. Visserligen fick vederbörande bö-

ta för att han handlat olagligt. Men sedan gjordes byggnadsplanen i ordning, och därmed blev det hela lagligt.

Det är otrevligt när sådant inträffar, och när lagen tillämpas på detta sätt blir den en nullitet. Frågan om respekten för lagen kommer också i ett svårt läge. Lagen gynnar de rika men inte de fattiga.

Byggnadsplaner som skapas enbart för direktörer är mycket upprörande. Jag hoppas att statsrådet någon gång kommer att se på förhållandena på detta område.

Herr GREBÄCK (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få motivera anledningen till att vi inte biträtt reservationen till 40 § av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Herr Tobé säger att det vore värdefullt att ha organ som övervakade dessa frågor. Det har man i Vetenskapsakademien, Naturskyddsföreningen och Samfundet för hembygdsvård. De borde få ha besvärsmåten kvar, menar han.

Om det behövs ett vaket samvete tycker jag att herr Tobé också kunde ha tagit med RIF i sammanhanget som en motvikt till herrarna i Vetenskapsakademien etc.

Jag vill inte alls fränkänna dem sakkunskap på detta område, men jag tror att det där också finns en hel del fantasterier. Jag kan vittna om en del bittra erfarenheter just av hur dessa herrar kan krångla till det.

Jag bor vid den riksbekanta Olandsån som man håller på att torrlägga. Vi hade alla planer klara och allting var färdigt för ett påbörjande av projektet. Men naturskyddarna lade sig i frågan och lyckades fördröja avgörandet i två år. Det kostade oss ungefär en miljon kronor i fördyring och upprepade skördebeskador under därefter kommande år.

Jag tror inte att vi bör öka byråkratien på detta område. Naturskyddsin-tressena är mer än väl tillgodosedda

Naturvårdslag m. m.

inom naturvårdsnämndens ram. Jag tror att den har alla möjligheter att göra naturskyddsintressena gällande. Att utöka ifrågavarande besvärsmått är nog helt onödigt.

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av vad herr Grebäck sade angående naturvårdsmyndigheternas nuvarande sätt att överklaga skulle jag vilja anföra att om de får rätt i domstolen, är det ju inte den som besvärat sig som, i herr Grebäcks mening, har felat utan det är domstolen. Naturvårdsmyndigheterna har inte rätt att avgöra någonting, utan de har endast rätt att fästa en högre myndighets uppmärksamhet på en sak.

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Någonstans läste jag för flera år sedan att redan Plinius d. ä. varnat för ohämrad exploatering av naturen. Jag har inför denna debatt roat mig med att läsa igenom hela hans »Historia Naturalis» men icke kunnat hitta några uttryck för hans egna tankar i den riktningen. Däremot hittar man i den boken ett citat efter Cato.

Cato var som bekant en politiker i Rom, som inte kunde avsluta ett enda anförande i riksdagen där utan att ivra för att Kartago skulle förstöras. Här i kammaren finns också en Cato, herr Lundberg, som mig veterligt ännu inte kunnat hålla något anförande, vad det än gällt, utan att uttrycka sin förtrytelse över att det finns ett bolag som heter Korsnäs. Det må givetvis vara herr Lundberg obetaget att göra det, men direkt otillständigt är det när han ger sig till att beteckna Korsnäs' f. d. skogschef som underlig. Jag fränkänner herr Lundberg varje tillstymmelse till kompetens eller berättigande att uttala en sådan dom över en person som ej kan försvara sig.

För att återgå till Cato så gav han ungefär två hundra år före Kristi födelse ut en bok *De agri cultura*, en jord-

brukslära. Det är i den man hittar varningen mot exploatering av naturen. Jag läser först upp det på latin, så att de som kan det språket får tillfälle att kontrollera att jag inte översätter felaktigt: *Terram cariosam cave neve pluastro neve pecore impellas*. Det skulle betyda: Om marken är rutten, akta dig för att skada den genom att köra med arbetsvagn eller driva kreatur däröver.

Hans varning mot ovarsamt handskande med marktäcket förklingade ohörd, men så har också naturförstörelsen just i Medelhavsområdet blivit av gigantiska mått.

Det är inte bara genom krig som människorna förgör varandra. Hela mänskligheten tycks på lång sikt arbeta på sin egen undergång — markförstöring, luftförstöring, vattenförstöring. De som alltsedan Catos dagar företrätt den uppfattning, som förslaget till naturvårdslag på ett utmärkt sätt formulerar i 1 §, nämligen att naturen är en nationell tillgång, som skall skyddas och vårdas, har alltid utmålats som bakåtsträvande mörkmän eller i bästa fall som verklighetsfrämmande idealister. Levnadsstandarden framför allt! Skulle vår naturförstöring göra jordklotet oboeligt för våra barnbarns barnbarn, vad gör det? Det är lång tid dit, och alltid hittar man väl på något sätt att överleva. Det är visserligen en bekväm livsfilosofi, men ansvarskännande är den absolut inte.

Om det lagförslag som vi nu behandlar kommer att utgöra en vändpunkt, lär vara ovisst, nej, tyvärr inte ens ovisst. Den naturvård, som skall göra det möjligt för vår arma mänsklighet att överleva, berörs inte alls. Vi har en naturresurskommitté, som sysslar med den existensbevarande sidan av naturvården. När den blir färdig med sitt arbete, får vi väl hoppas att naturvårdsnämnden eller någon annan myndighet får möjlighet att samordna alla angelägenheter av detta slag, så att de inte

Naturvårdslag m. m.

som nu sorterar under ett otal inrättningar. Vattenvården, vår kanske viktigaste livsfråga, är i det avseendet ett skrämmande exempel. Vattenvårdskommittén har gjort ett förnämligt arbete. Det är nyligen avslutat. Men i övrigt har det bara pratats, pratats och åter pratats. Här och var får man kanske några mer eller mindre bristfälliga reningsverk i drift, men samtidigt fortgår förgiftningen av våra andra vattentillgångar.

Herr Grebäck läste upp ett citat ur en artikel i dag i en av dagstidningarna. Jag instämmer helt i vad han sade. För dyrt! Är det för dyrt att överleva? Jag kan inte förstå det. Jag tycker att livet är rätt trevligt och värt en hel del.

Vi lever inte längre i en tidsålder då vi utan vidare kan säga att det är för dyrt att rena där eller där; vi släpper ut avloppet i det eller det vattnet. Inte minst under årets torra sommar har vi kommit i kontakt med problemets allvar, när vi märkt hur grundvattnet på många håll sjunkit, så att vi inte längre kunnat komma åt det. Vi har tvingats att tillgripa ytvattentillgången. Dessa vatten är förorenade och kan inte användas utan kokning.

För varje vatten, där föroreningen kan om inte upphävas så åtminstone hejdas, blir väl tio nya förorenade.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid dessa frågor, eftersom de inte alls behandlas i naturvårdslagen, men jag har inte kunnat underlåta att genast från början framhålla att lagen är otillräcklig men ändå ett steg i rätt riktning, som snart, mycket snart måste följas av flera steg som tar sikte på de rena naturskyddssynpunkterna, på vården av våra naturresurser.

Jag kan helt hålla med herr Lundberg när han betecknade denna lag såsom varande mindre en naturvårdslag än en friluftslag. Jag skulle också vilja kalla den för en landskapsvårdslag, ty naturvården har också en annan sida: den sociala sidan, rekreationssidan el-

ler vad man vill kalla den. Denna sida har inte blivit missgynnad i lagförslaget; tvärtom handlar det hela om just den saken. De av oss som haft förmånen att före en bildningsfientlig gymnasiereform läsa latin minns hur Horatius besjöng det snötäckta berget Soracte, som redan då var en rekreationskälla för romarna. Hade naturen värde och anseende som rekreationskälla redan på den tiden, hur oändligt mycket större skall då inte detta värde vara i dag, i vår jäktade och stressade tid? Det är med stor tillfredsställelse som alla naturvårdsintresserade kan konstatera att vi kommit så långt, att vi nu får denna lag.

Jag vill inte ta ifrån jordbruksministern någonting av äran, för hans är äran av att detta lagförslag tillkommit. Men när herr Lundberg tackade honom för att han tagit initiativet, undrar jag ändå om inte denna ära snarare bör tillkomma statsrådet Netzén, eftersom det var under hans tid som naturvårdsutredningen tillsattes. Men det finns ändå anledning för oss att vara tacksamma mot statsrådet Holmqvist, inte minst därför att han hållit sig med en propositionsförfattare som kommit med ett förslag som vållat så litet stridigheter inom utskottet. Flera andra talare har omnämnt detta, och jag vill gärna instämma i det. Det är ganska märkligt att ett problem som rymmer så många kontroversiella delfrågor som detta har kunnat samla utskottets ledamöter till enighet utom i ett enda hänseende, nämligen i ersättningsfrågan. I övrigt behandlar de få reservationerna praktiska omdömesfrågor, som vi inte betraktar såsom politiska, och dem kan vi helt bortse från när det gäller att ge herr Holmqvist en blomma.

För egen del skulle jag utan vidare ha kunnat godta propositionen såsom den är skriven utan att ändra på en enda bokstav i departementschefens förslag, beroende på att dessa frågor varit mitt stora intresse ända sedan jag

Naturvårdslag m. m.

var i koltåldern. Men alla de markägare som berörs — det är å deras vägnar jag talar — är inte beredda till stora ekonomiska eller andra uppoffringar för naturvårdens skull. Ju mindre areal en fastighet omfattar, desto mindre är markägarens möjligheter att bevara ett område bara för dess skönhets skull och desto mera är han tvungen att tänka på att utnyttja marken på ekonomiskt fördelaktigaste sätt till sista kvadratmetern.

Att äga mark innebär ett stort ansvar, och ingen kan väl påstå att inte Sveriges jordbrukare visat sig vuxna detta ansvar. Det är tvärtom brukarna av vår jord som genom att vidta vissa åtgärder eller genom att underlåta att vidta andra åtgärder har skapat det svenska kulturlandskap som vi lever i. Naturen är visserligen dynamisk, och lika litet som vi med naturvårdens hjälp hade kunnat bevara den minsta fläck av stenkolstidens landskap till våra dagar, lika litet skall vi inbilla oss att vi med aldrig så sträng lagstiftning kan bevara dagens landskapsbild för evärdeliga tider. Men de klimatbetingade förändringarna går så långsamt, att vi när det gäller en lagstiftning helt kan lämna dem ur räkningen. Här kan vi bara ta hänsyn till den mänskliga påverkan på naturen.

Det är uteslutande med jordbrukarnas hjälp som vi kan bibehålla det svenska landskapets karaktär av kulturlandskap. Det bör i detta sammanhang också påpekas att vi praktiskt taget bara har kulturlandskap i vårt land. Den ursprungliga naturen är nämligen i större eller mindre utsträckning påverkad av människan. Man blir därför onekligen ganska betänksam när lagförslaget riktar sig så gott som uteslutande mot markägarna. Den generositet gentemot dessa, varom utredningen talar, vill tydligen jordbruksministern inte vara med om; den kommer i propositionen helt bort. Jag beklagar detta förhållande, framför allt därför att jag

är rädd för att det motsatsförhållande mellan markägare och socialt naturskydd, som man på det sättet kan skapa, kommer att bli till nackdel för helheten. Man kan inte begära att markägarna skall visa ansvar och hänsyn i sin naturvård och samtidigt hindra dem från att för delar av sin mark ta ut det pris som eljest skulle vara möjligt.

Avsnittet i propositionen om naturreservat föranleder vissa reflexioner. Till våra värdefullaste landskapsbilder hör väl lövskogslandskapet — bokskog, björkhagar eller vad det kan vara. Det finns bara ett enda sätt att bevara denna landskapstyp, och det är att göra lövskogsdriften ekonomiskt lönande. Vi kan visserligen redan nu bevara en och annan lövdunge, en och annan hage eller löväng som ett levande museiföremål, men något väsentligt inslag i landskapsbilden kan dessa småbitar aldrig utgöra. När t. ex. björkarna i hagen slutat sitt liv är också ändamålet med det reservatet borta. Med nuvarande brukningsmetoder bildas heller inga nya björkhagar. Kanske kan vi som efterträdare till hagereservatet få en björkpark — men inte en hage med dess speciella örtflora på marken.

I detta sammanhang skulle jag också vilja påpeka att naturvårdslagen och skogsvårdslagen kan råka i konflikt med varandra på grund av att skogsvårdslagen strängt taget förbjuder hagmark; man menar att en hage i vedertagen bemärkelse är för gles för att ge tillfredsställande skogsavkastning men för tät för att ge tillräckligt med smakligt bete åt kreaturen. Det kan nog ligga åtskilligt i detta resonemang, men helt riktigt är det inte. Det finns med nuvarande höga skogsodlingskostnader ganska gott om hagmarker som ger högre avkastning än vad ren skog skulle ha gjort. För högmjolkande kor är betet i skogen visserligen inte tillräckligt men för ungdjur och köttboskap kan det duga med dessa billiga foderenheter, naturligtvis under förutsättning att marken sköts ordentligt

Naturvårdslag m. m.

och att man inte låter den förvildas. Förbete kan användas hagmarker som är betydligt tätare än vad de naturliga beten med bara några få glesa träd är som man propagerar för.

Vid tillkomsten av 1948 års skogsvårdslag var man på det klara med att den faktiskt kunde tolkas som ett förbud mot hagbruk, men man avvisade de betänkligheter, som framfördes med att dessa farhågor inte borde överdrivas. Man hänvisade till att lagen skulle tillämpas av skogsvårdsstyrelserna, som ju har stort intresse för landskapsvård och personal med gott omdöme. Här får vi nu en speciell lag för att särskilt tillvarata landskapsvårdens intresse, och den bör tillämpas med omdöme jämsides med skogsvårdslagen. I stort sett finns det inte heller någon anledning till missnöje från naturvårdshåll beträffande vad som hittills varit. Att en livlig propaganda bedrivits för hagmarkernas omvandling till skogbärande mark kan inte gärna föranleda kritik, även om det i och för sig på sätt och vis är tråkigt att hagarna därigenom försvunnit fortare än vad de annars skulle ha gjort.

Men man har haft vissa bekymmer på Gotland med tillämpningen av skogsvårdslagen. Detta är ingen kritik mot skogsvårdsstyrelsen — inte heller mot Kungl. Maj:t — vars beslut jag för övrigt inte får kritisera här — mest därför att när den händelse, jag syftar på, inträffade, fanns inte naturvårdslagen. En botanikprofessor vägrades att på ett litet område på 31 hektar göra försök att komma fram till en ekonomiskt försvarbar kombination av skogs- och betesbruk, d. v. s. just det som vi kallar hagbruk. Allt som kan göra hagbruket lönsamt bör uppmuntras, och vi får hoppas att departementschefen, sedan vi fått naturvårdslagen, via tillämpningsföreskrifter kan reglera dessa förhållanden så att vi slipper motsättningen mellan naturvård och skogsvård. Vi har så gott om mark att vi kan kosta på oss att avstå några tiotal

hektar för försök — särskilt när försöken göres under sakkunnigast tänkbara ledning.

I samband med 7 § kan man fråga sig om våra för allmänhetens friluftsliv så värdefulla vattendrag skall skyddas med stöd av denna paragraf eller genom vattenlagen. Det förefaller som om våra vattendomstolar har svårt att tillmäta friluftsentressena ett avgörande inflytande, så avgörande, att det räcker att stoppa en planerad utbyggnad av ett vattendrag. Om så skulle vara fallet måste man väl — om inte Kungl. Maj:t vill göra bruk av sin rätt att ingripa — såvitt jag förstår ta till 7 § naturvårdslagen. Det är en principfråga som kan spela stor roll för ersättningen. Under alla omständigheter är det ytterst värdefullt, att vi får denna möjlighet att tillgripa i sista hand. Med stöd av denna paragraf borde man, om vattendomstolarna inte anser sig kunna ta hänsyn till riksdagens för ett par år sedan klart uttalade önskemål att Mörumsån bevarades, kunna skydda den ån mot alla de okynnesutbyggnader som nu planeras.

Under 8 § har behandlats en motion, i denna kammare avlämnad av herr Stiernstedt, som velat ytterligare exemplifiera skyddsåtgärderna i naturreservat. Då de i paragrafen omnämnda åtgärderna endast avser att vara exempel, som sedan måste anpassas efter syftet i varje särskilt fall, har utskottet inte velat tynga lagtexten vidare.

Jag kan som exempel nämna björkhagarna. Vi kan fridlysa dem ur två olika synpunkter. Om en hage anses på lång sikt vara av vikt för landskapsbilden bör vi driva den rationellt. Det kräver gödsling. När vi tillför hagen gödsel ändrar vi emellertid markfloran. I ett annat fall kanske vi vill behålla hagen just för att visa den speciella örtvegetationen på marken. I så fall måste vi förbjuda alla kemikalier där. När man sålunda kan komma fram till två rakt motsatta åtgärder i fråga om

Naturvårdslag m. m.

samma landskapstyp menar vi att länsstyrelserna bör få stor frihet när de skall föreskriva skyddsåtgärder.

I samma motion yrkas i anslutning till 14 § förbud att vistas vid sällsynta djurarters boplatser. Motionärerna, som haft omdömeslösa amatörfotografer i tankarna, anser att paragrafen i förslagen lydelse inte möjliggör tillräckligt skydd mot sådana störningar. Då utskottet ansett att motionsyrkandet skulle kunna skapa en mängd oavsiktliga lagbrytare har även detta avstyrkts. Vi vill inte kriminalisera någon som oavsiktligt uppehåller sig vid någon boplats som vederbörande inte känner till. För egen del skulle jag nog helst vilja få till stånd ett generellt fotograferingsförbud vid bon, oavsett om det rör sig om sällsynta djur eller ej. Ett sådant förbud har man redan i Östtyskland, och där är man mycket restriktiv i sin dispensgivning. 14 § bör i förslagen utformning ändå, såvitt jag förstår, kunna bli ett värdefullt instrument i myndigheternas hand när det gäller att stävja fotograferingssofoget; att störa fågeln måste vara att skada den, och därmed har vi möjlighet att ingripa.

Jag skall inte yttra mig om strandlagen — den har redan berörts så mycket. Jag vill endast tala om för herr Lundberg — om han tar det som en komplimang eller motsatsen vet jag inte — att jag stödde hans förslag i utskottet. Jag håller nämligen med honom helt och hållet. Vi skall inte alltid ha 1 000 meter fri strandremsa, men 300 meter är ibland för litet. Jag blev emellertid övertygad av vad som sades i utskottet, nämligen att kommunerna har möjlighet att via sin byggnadspolitik hindra den förfulande bebyggelsen. Jag är annars litet skeptisk mot kommunerna i detta avseende. Något större intresse för naturskydd har jag inte märkt där — man tänker nog mera på att skaffa skattekronor.

Lagtexten innehåller ett grammatiskt

fel i 15 §. Jag har inte tänkt på det under utskottsbehandlingen och skall inte ställa till trassel genom att yrka på en ändring. Det var min bänkkamrat som med sitt oförvillade lekmannaöga upptäckte det och påpekade att i andra stycket sista raden står »vid normalt medelvattenstånd». Det finns inget onormalt medelvattenstånd. Normalt vattenstånd eller medelvattenstånd bör det heta.

Till 18 § är fogad en reservation av utskottets samtliga borgerliga ledamöter utom ett svart får. Under utskottsbehandlingen yrkade jag bifall till propositionen av den anledningen, att jag ansåg redan medgivandet till husbehovstäkt vara generöst. Husbehov kan minsann ofta vara ganska stort. Vad reservanterna menar med »ringa omfattning» tycker jag är väl vagt för att tagas in i en lagtext. Jag har under dagens debatt inte fått mera klart för mig vad man menar härmed. Mot slutet av utskottsdebatten fördes in ett nytt argument, som fick mig att vackla. Man sade att en lagregel enligt propositionen inte skulle slå igenom i rättsmedvetandet och att man alltså därigenom skulle komma att kriminalisera skäligen obetydliga förseelser. När vi avvisat ett tidigare yrkande om förbud att vistas vid sällsynta djurs bon just av detta skäl, krävde konsekvensen, att departementschefens förslag ej oförändrat godkändes. Just vid voteringen råkade jag sitta i djupa tankar och »kom bort». Nu efteråt är jag glad för det. När jag har vacklat färdigt tycker jag ändå att departementschefens förslag är det bästa; även om det inte är idealiskt, så är det det minst dåliga när det gäller att komma till rätta med det naturvårdens problembarn som grustäkterna är. Jag ser inte detta som en politisk fråga utan som en rent praktisk, och jag kommer att rösta på utskottets förslag.

Kommunisterna har väckt en motion om nedskräpningen. Den avser att även

Naturvårdslag m. m.

taggråd skall särskilt nämnas och att markägare skall vara skyldig att rensa sin mark från gammal taggråd. Jag kan inte instämma helt med kommunistmotionen, därför att där sägs att taggråd spelat ut sin roll som stängsel. Det har den tyvärr inte. Vi ansåg i utskottet att det var onödigt att ytterligare tynga lagtexten med att nämna taggråd, eftersom vi ansåg, att det redan av exemplen på nedskräpning framgår att gammal taggråd måste räknas dit.

Det bedrövlige kapitlet nedskräpning börjar vid det här laget att bli rätt uttjat. En liten förbättring har vi väl fått genom att dagsböter införts — men svårigheterna att få tag i den skyldige kan ingen lag i världen råda bot på. Här har vi ett område, där all upplysning tycks vara förgäves. Nedgrisningen tvärtom ökar, inte bara i proportion till den ökade fritiden utan betydligt mera, inte minst på grund av engångsemballagen. Förr fick man åtminstone tio öre för en pilsnerflaska, när den var urdrucken. Nu kastas den eller används till att skjuta till måls på. Jag undrar om inte en bra uppfostran kunde bibringas oss, om man i städerna hade litet flera papperskorgar på gatorna och dessa då placerades inte som nu i Stockholm vid bussarnas ingångsdörr, där man ju inte behöver kasta något kvitto, utan vid utgången. Finge man så det system, som tillämpas i bl. a. Sovjetunionen, där polis ögonblickligen kasserar in böterna på gatan av varje avslöjad papperskastare, tror jag, att man snart vande folk att hålla reda på skräpet. Statsmakterna kan inte göra så värst mycket mera på detta område än att åtminstone försöka hålla snyggt utmed våra landsvägar. För närvarande är en svinstia ren och städad jämförd med terrängen där.

Sedan blir det en kommunal angelägenhet att ta hand om övrig renhållning. En bestämd önskan från naturvården är härvid att soptipparna hålls

öppna längre om dagarna; kanske kan då vi markägare slippa att få soplass efter soplass utkörda i våra skogar.

Beträffande ersättningsbestämmelserna synes departementschefen liksom reservanterna här ha förbisett, att all prisstegring är en följd inte bara av inflation utan också av samhällsutvecklingen, likgiltigt om det gäller löner eller mark. Skall löner tillåtas stiga, måste givetvis även markvärdena få följa med i utvecklingen. Det finns ingenting att säga om det. Jag anser inte värdestegringen oförtjänt på något sätt. En markägare kan avstå från ökade inkomster genom att låta bli att plantera igen en strand med skog. Han kan bygga en väg, så att tidigare ej exploaterbara grustillgångar kan utnyttjas och stiger i värde, inte tack vare samhällets åtgärder utan tack vare att markägaren med egna medel har byggt en väg. Att på sätt som departementschefen och reservanterna föreslagit låsa fast all ersättning till den 1 januari 1965 och därmed utan vidare genomföra en punktvis konfiskation av all värdestegring och markägarnas hela rättmätiga andel i utvecklingen kan jag inte karakterisera som annat än metoder, som inte hör hemma i vårt statskick. Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag i detta avseende.

Vad beträffar rätten att föra talan har jag inte mycket att tillägga utöver vad herr Tobé tidigare har sagt. Jag delar tyvärr inte herr Levins auktoritetstro på att naturvårdsnämnden besitter all sakkunskap. Den är ju inte sammansatt uteslutande av naturvårdskunnigt folk. Det finns också ämbetsmän där. Det är ingalunda säkert att naturvårdsinresserna får majoritet när det gäller att yttra sig över ett ärende. Vi har bland andra organisationer: Samfundet för hembygdsvård, Vetenskapsakademien och Naturskyddsföreningen, som också borde ha rätt att yttra sig. Jag kan helt instämma med herr Grebäck att även det praktiska näringslivets män borde

Naturvårdslag m. m.

få yttra sig via RLF. Det var synd att vi inte tänkte på det under utskottsbehandlingen. I så fall skulle vi ha kunnat få med det i reservationen, men det gör ju inte så mycket, eftersom i den inte organisationerna namngivits.

Vad beträffar grustäkterna har jag en reservation, men jag tänker inte ta upp tiden med att utveckla den närmare här, eftersom jag har framfört hela argumenteringen skriftligt. Jag hänvisar därför till trycket.

Jag har till sist avgivit en blank reservation beträffande allemansrätten. Den blev blank, därför att jag, när den avlämnades, ännu inte läst fritidsutredningens delbetänkande. Hade jag gjort det, hade jag avgivit en motiverad reservation till förmån för bifall till motionen, d. v. s. utredningsyrkandet av herr Ekström i Iggesund.

Fritidsutredningens siffror inger allvarliga betänkligheter för framtiden. Som jag flera gånger förut framhållit här i kammaren, måste vi för att bibehålla allemansrättens värde finna oss i vissa inskränkningar i den. Jag kan inte finna annat än att det borde vara en logisk följd av att man inskränker markägarens rättigheter att förfoga över sin egendom att man också inskränker litet på friluftsfolkets rättighet att förfoga över markägarens egendom. Det bör inte vara ett ensidigt ingrepp i hans rättigheter. När vi ser på siffrorna i fritidsutredningens betänkande står det ännu klarare att en inskränkning kommer till stånd. Jag tror tyvärr inte — som en del andra talare har gjort — att upplysning är en framkomlig väg när det gäller att få allmänheten att uppträda hyfsat i naturen. I annat fall borde väl TV-propagandan i detta syfte haft åtminstone någon effekt, men dess värre blir allt bara sämre.

Den arbetsvecka som vid sekelskiftet omfattade 60 timmar — dessutom utan semester — kommer inom kort att vara 40 timmar med fyra veckors semester. Skall man sedan räkna med en ameri-

kansk långtidsprognos blir arbetsveckan år 2 000 32 timmar. Då förstår vi vilken nötning vår mark kommer att bli utsatt för.

Att markägarna och företagarna ingalunda har fått någon arbetsvecka på 40 timmar utan har fått den ökad till betydligt över 60 timmar är en annan sak, som vi kanske inte behöver ta upp här, men detta faktum inverkar på deras möjlighet att hålla ordning på friluftsfolket.

Den som tror att naturen kan tåla ett så våldsamt ökat utnyttjande som blir följden av den ökade fritiden står inte ens med en lillta på jorden.

Marken är inte bara ett fritidsområde. Hela vår levnadsstandard bygger på att den utnyttjas på ett ekonomiskt sätt. Vi har inte råd att avstå annat än begränsade områden till fritidsverksamhet. Jag skulle tro att vi går mot sådana förhållanden som råder på många andra håll, nämligen att bara vägarna får beträdas — men om bara vägarna som de nu ser ut får beträdas är det inte stor idé att ge sig ut i naturen.

Jag skulle vilja hänvisa till det tyska institut som heter »Naturschutzpark». Det är inte riktigt detsamma som våra naturreservat. Man tar till ganska stora områden och gör där som departementschefen förutsätter i sin proposition. Man anlägger extra vägar, små stigar och rastkojor och sätter ut bänkar att vila sig på o. s. v. Om vi verkligen gör någonting sådant, är det lätt att dirigera allmänhetens friluftsliv. Jag har själv gjort försök genom att avsätta områden till naturpark, och det har visat sig att nötningen på ömtålig mark ögonblickligen upphör och att folk med förtjusning ger sig ut just till de avsatta områdena. Där har vi kanske ett sätt att utan att alls ingripa i allemansrätten kunna minska den slitning av marken som kommer att bli ytterligt betänklig.

Jag instämmer helt i vad som sagts här om att allemansrätten — jag vet

Naturvårdslag m. m.

inte om det var herr Lundberg som talade om saken — är så svår att upprätthålla och att den tillämpas olika på olika håll i vårt land. Det är självklart att problemen är svårast i de södra delarna av landet, medan Norrland knappast har något problem alls. Där är det glest med folk, och slitningen kan fördelas över större ytan. På något sätt måste vi dock söka nå en lösning.

Jag är själv, som jag nog vid något tidigare tillfälle sagt, en lidelsefull anhängare av allemansrätten. Jag är botanist och vill kunna gå var som helst och botanisera, och jag avvisar heller aldrig en annan botanist från mina marker. Men hur göra med dem som bär sig illa åt? Det är de som äventyrar allemansrätten.

Departementschefen instämmer i naturvårdsutredningens uttalande på sid. 37, där det sägs »att ingen längre äger full frihet att utnyttja naturen efter gottfinnande. Detta har betydelse bl. a. vid utformningen av ersättningsbestämmelserna. Rimliga ingripanden för naturens vård bör i konsekvens med den allmänna hänsynsplikten icke föranleda ersättningskyldighet för det allmänna.» Jag delar denna uppfattning och instämmer alltså i likhet med departementschefen i naturvårdsutredningens uttalande. Vi kan dock inte komma ifrån att detta är något nytt. Det innebär ett ingrepp i den enskilda äganderätten, och vi kan inte kräva att markägarna ensidigt skall finna sig i vad som helst. Friluftsfolkets frihet måste också inskränkas en smula.

Den reservation jag har avlämnat är blank av två orsaker: dels därför att jag som sagt inte kände till fritidsutredningens siffror, dels och främst därför att fritidsutredningen sysslar även med det här problemet. Den tänker inte föreslå en lagstiftning om allemansrätten, men åtminstone utredningens ordförande har talat om en riksordningsstadga för friluftsfolket. Kan man få den att tränga igenom, kan man i varje fall hoppas att förhållandena kan bli

litet bättre, även om mina förhoppningar i detta avseende just inte är så ljusblå.

Att alltför envist hålla fast vid att inga som helst inskränkningar i allemansrätten eller klarlägganden av dess innebörd i lagfäst form får förekomma leder lätt tankarna till vägtrafiklagstiftningen. Man kan ju behårt hålla på sin förkörsrätt när det kommer någon från höger och mena: »Det är min rätt att köra först, och om den andre kör på mig gör ingenting. Min rätt skall jag hålla på, och sedan må det gå illa för mig; det är en annan sak.» På samma sätt förhåller det sig i detta sammanhang. Om vi vägrar att förstå vad den ökade slitningen på naturen innebär om vi vägrar att avstå från en tum av vår allemansrätt, riskerar vi att just härigenom slå ihjäl dess värde.

Jag skulle i detta sammanhang, inte direkt i samband med allemansrätten utan med anknytning till frågan om de naturreservat som avsätts till förmån för friluftsfolket, vilja rikta en vädjan till departementschefen. Han har tyvärr gått nu, men den kan kanske bli framförd till honom. Jag skulle önska att Sverige som nation ansluter sig till IUPN, d. v. s. den internationella naturvårdsunionen. I och med att vi fått denna naturvårdslagstiftning kan vi visa att vi har gjort någonting, och att vi har intresse för vår natur. Visserligen är naturvårdsnämnden medlem och likaså Vetenskapsakademien, men det skulle väga oändligt mycket tyngre om Sverige som nation vore med. Vi skall ju inte bara tänka på oss själva när det gäller naturvården utan också på gästande utlänningar, och vi kan behöva utbyta erfarenheter med andra länder. Det kostar 1 250 dollar om året; det kan vi ha råd med.

I en av föreliggande motioner talas om att även jakten borde läggas under naturvårdsnämnden. Ja, det vore givetvis tänkbart. Men det finns inte några som helst motsättningar mellan jaktvård

Naturvårdslag n. m.

och naturvård, och jag instämmer därvidlag helt i vad herr Lundberg sade att det är var alltför tidigt bortgångne kamrat Sköldin som till mycket stor del bar äran av att det har kommit till stånd ett mycket gott samarbete mellan de båda organisationerna; man har t. ex. en ömsesidig representation i respektive styrelser. Jag tycker därför att vi skall låta jägarna liksom tidigare själva sköta jaktfrågorna. Det kan bli en hel del besvärligheter, om anslagen från jaktvårdsfonden skall bakas ihop med naturvårdsnämndens. Jag tror att det finns goda möjligheter att öva påtryckning både på jägarna och naturvårdens män, därest det skulle brista i samarbetet.

Visserligen behandlar vi nu inte frågan om jaktvårdslagstiftningen, men jag kan ändå inte underlåta framhålla att det borde ske en sådan ändring av denna lagstiftning att där endast klarlades vilka djurarter som är jaktbara och vilka som är fridlysta. För närvarande finns det i jaktstadgan en hel sida med uppräknings av vilka djurarter som får skjutas under viss tid på året, vilka djurarter som är helt fridlysta samt vidare en förteckning över 15—20 djurarter som är jaktbara. Det vore lättare för jägarna att hålla reda på det hela, om man bara talade om vilka djurarter som är jaktbara. Det finns också en rekommendation från Nordiska rådet i samma riktning, men vi har inom utskottet inte i detta sammanhang haft anledning gå närmare in på frågan.

Såsom jag tidigare framhållit är det märkligt att den föreliggande propositionen kunnat tillstyrkas med så stor enighet, och jag skulle vilja sluta mitt anförande med att ytterligare uttrycka min tillfredsställelse över detta. Jag har inte varit medlem av denna församling så länge att jag har rätt att såsom de store vid min avgång sjunga en svanesång, men som en liten anka kanske jag får sjunga en bit. Och då vill jag säga att det gläder mig uppriktigt att

jag vid min sista riksdagssession får vara med om att genomföra denna naturvårdslag, för vars tillkomst jag har arbetat så mycket på det lokala planet. Jag vill också — för att till sist anknyta till Cato som jag började med att citera — säga att det måste ske någon reglering av allemansrätten.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först säga några ord till herr Wachtmeister personligen. Även om det har rätt vissa meningskiljaktigheter både i fråga om detaljer och en del rätt viktiga principer, så tror jag att vi alla har anledning att rikta ett tack till herr Wachtmeister för hans arbete för naturvården och fritidsintressena. Herr Wachtmeister är inte bara ägare till ett stort och vackert gods, vars skötsel kräver ansvar och omsorg, utan han har också visat ett stort intresse för fauna och flora. Jag uppskattar fullt och helt hans insatser i detta avseende, och jag vill ge honom en honnör och ett tack. Låt vara att vi ibland har stridit om en del saker; vi har ändå syftat till ett och samma mål.

Jag begärde egentligen ordet när herr Wachtmeister återopade Cato och samtidigt påtalade att jag för min del i debatten dragit in Korsnäsbolaget och dess f. d. skogschef. Orsaken till att jag gjorde detta är givetvis att det rör sig om en händelse i nutiden som har skapat vissa svårigheter och givit uttryck för en inriktning, som ur alla synpunkter måste betraktas som beklaglig. Vad däremot beträffar de auktoriteter som herr Wachtmeister återopade, så levde Cato den äldre åren 234—149 f. Kr. och Cato den yngre åren 95—46 f. Kr. Och vad är det som säger att det citat av Cato, som herr Wachtmeister anförde, är riktigt återgivet eller har rätt ursprung i sitt sammanhang? Cato kan för övrigt lika litet som någon av dem som jag nämnde försvara sig här i dag. Jag tycker då att det är mycket svårt att dra

Naturvårdslag m. m.

upp några sådana hårfina skillnader som herr Wachtmeister gjorde.

Slutligen vill jag understryka att jag är fullt medveten om betydelsen av att människorna uppfostras att umgås med naturen och att lära sig älska dess fauna och flora. Jag är också så individualistisk att jag helst vill ha stora naturområden, där man utan att gå i flock kan njuta av naturen och studera djurliv, växter och allt annat.

Det är alltså, herr Wachtmeister, även min uppfattning, att det måste bedrivas en aktiv naturvård, och jag hoppas att riksdagen skall visa det intresse och anslå de pengar som är erforderliga för att detta skall vara möjligt.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wachtmeister ifrågasätter, om utskottet hade observerat att det i 15 § andra stycket av lagen talas om »normalt medelvattenstånd». Enligt herr Wachtmeisters uppfattning skulle det vara onödigt att begagna både ordet »normalt» och »medelvattenstånd». Jag vill i anledning därav erinra om att uttrycket normalt medelvattenstånd är hämtat ur 1952 års strandlagstiftning. Om herr Wachtmeister därutöver studerar vad som gäller på vattenrättens område skall han finna att där anges olika grader av vattenstånd, som t. ex. högsta, normalt och lägsta medelvattenstånd, och att det alltså är fullt riktigt att även i fortsättningen behålla uttrycket »normalt medelvattenstånd».

I en av reservationerna har berörts frågan om den besvärsmening som finns i 40 §. Jag vill understryka att enligt utskottets mening är det fullt tillräckligt med den bestämmelse som föreslagits i propositionen. I statens naturvårdsnämnd skall det finnas företrädare för vetenskap och föreningsliv, och man bör där ha alla möjligheter att beakta olika intressen. Vi inom utskottet har

därför ansett det till fyllest med den föreslagna formuleringen.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill först och främst till herr Ekström i Iggesund säga att det nog förhåller sig likadant med naturvårdsfolket som med skogsmän, ortsnamnsforskare, nationalekonomer och många andra: var helst två är församlade, finns det minst tre olika åsikter om hur varje fråga skall lösas.

På naturvårdens område gäller det emellertid ofta svåra avvägningsproblem och det är därför bra ju flera sakkunniga organisationer som får yttra sig. Naturvårdsnämnden besitter inte all sakkunskap på området, utan det finns även mycken sådan på andra håll. Vi reserverar anser det felaktigt att inte låta denna sakkunskap komma till tals.

Jag skulle också vilja säga några ord till herr Lundberg med anledning av hans yttrande om oenigheten bland skogsmännen. Man har även på skogsmannahåll mycket delade åsikter om inte bara Korsnäs utan om varenda skog som finns i detta land. Vad som fick mig att ilska till var att herr Lundberg betecknade Korsnäs' förre skogschef som underlig. Jag tycker att det är ett om-döme som inte här skall fällas — det kan fällas när han har möjlighet att försvara sig själv.

Vad till slut citatet ur Cato beträffar har jag läst Plinius, inte i ett original-exemplar men i en 1700-talsutgåva som jag har, där han hänvisar till detta. Jag har vidare varit på stadsbiblioteket. »De agricultura» har man inte där heller. Men om herr Lundberg går till referensbiblioteket där, en trappa upp, längst bort i vänstra hörnet, hittar han den här boken av Plinius. Där står citatet, närmare bestämt i sjuttonde »boken», precis likadant, om herr Lundberg vill skriva av det: »Terram cario-

Naturvårdslag m. m.

sam cave neve plastro neve pecore impellas.»

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ekström i Iggesund ville försvara utskottet, som gått emot propositionen beträffande överklagningsrätten och motiverat detta med att i naturvårdsnämnden sitter representanter för organisationer och Vetenskapsakademien. Häromdagen stred herr Ekström och jag dels i motion, dels i votering för en annan nämnd, trafiknämnden, där det fanns representanter som emellertid inte ens hade möjlighet till majoritetsbeslut. Om det nu skulle kunna tänkas att man sitter som ensam representant i naturvårdsnämnden och blir överröstad, har man inte något inflytande. Nu förekommer sådant naturligtvis mycket sällan.

Vad jag har argumenterat för är att man skall ha ett från statliga organ fristående samvete som bevakar denna fråga. Det är inte till fyllest med den representation som vi nu har.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Wachtmeister missuppfattade mig. Vad jag ifrågasatte var om hans översättning från 1700-talet var riktig. Jag kan erinra om att exempelvis bibeln, som ju anses vara ett uttryck för kristendomen och för vad Jesus har sagt, skrevs 48—50 år efter Jesu död. Jag vet ju hur 50 år kan inverka på minnet. Eftersom jag ändå har ett minne av att jag har läst Cato någonstans trots att jag inte säkert kan erinra mig det nu — det kanske också finns något exemplar hemma hos mig — vill jag säga att jag inte är säker på att översättningen återger originalet — om det nu finns — riktigt. Men om man skall ha samma anspråk på objektivitet när det gäller forntid som när det gäller nutid, så måste jag säga att jag vet mer om nutiden. Men om nu inte Cato sagt eller

skrivit det citerade kan inte heller han försvara sig.

Herr WACHTMEISTER (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Lundberg misstänker att jag har felöversatt citatet vill jag säga, att jag faktiskt kan mitt latin. Jag hade för övrigt som lärare en före detta sekreterare här i riksdagen, docent Malte Åkerman. Om herr Lundberg menar att Plinius i 1700-talsutgåvan skulle ha översatts fel, vill jag säga att också den är på latin.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s) kort genmäle:

Herr talman! Med hänsyn till vad herr Tobé sade vill jag också erinra kammarens ledamöter om att de organ som han värnar om ändå i den mån de själva uppträder som sökande i den egenskapen har rätt att överklaga beslut. Dessutom är ju frågan om besvärsmåttet för kommuner och enskilda sakägare föremål för behandling i samband med utredningen om förvaltningsförfarandet i stort.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! När vi på olika sätt försöker slå vakt om den svenska naturen, så utgör utomhusreklamen ett ganska besvärligt problem. I 22 § första stycket stadgas att tavla, skylt, inskrift eller därmed jämförlig anordning för reklam, propaganda eller liknande ändamål inte får finnas varaktigt anbringat utomhus utan länsstyrelsens tillstånd. I samma paragraf finns sedan också några undantag som gäller anordning som tjänar till upplysning om på stället bedriven affärsrörelse, anslagstavla för kommunala meddelanden, auktioner, föreningsmeddelanden och liknande.

I motion II: 452 har begärts förbud mot olika slag av reklam invid vägar, och där har man bl. a. nämnt affischering eller målning exempelvis på bergväggar. Sådant affischering är na-

Naturvårdslag m. m.

turligtvis inte önskvärd, därom är vi väl alla ense. Det kanske mest irriterande i sådana fall är att affischerna sitter kvar utan tillsyn och utan hänsyn till de arrangemang som de skall sprida upplysning om.

Det finns emellertid viss utomhusreklam, som kan betraktas som legal, nämligen den som bedrivs av vissa affischeringsföretag, där man har lagt sig vinn om att reklamen på exempelvis reklampelare eller stora affischtavlor skall vara välordnad och estetiskt tilltalande. Utskottet skriver också att hänsyn skall tagas till reklambranschens berättigade intressen. Detta noterar jag med tacksamhet. Vi bör i sammanhanget påminna oss att allt fler kommuner låter sådana affischeringsföretag ta hand om sin affischering.

Det som innebär problem i det sammanhanget är emellertid att olika lagar gäller för myndigheternas tillståndsgivning, nämligen dels 22 § naturvårdslagen, dels 52 och 54 §§ i byggnadsstadgan och dels 39 § i väglagen. Erfarenheten visar också att tillämpningen av lagarna sprider förvirring. Jag förstår att svårigheter har förelegat att samordna bestämmelserna i det fallet både i förarbetena till propositionen och för utskottet. Jag har med detta mitt inlägg bara velat peka på dessa förhållanden, och jag uttrycker nu en förhoppning om att denna fråga framdeles kommer att uppmärksammas och behandlas.

Det är emellertid en fråga jag vill ställa i anledning av skrivningen i 22 §. Där skriver utskottet med anledning av motion II: 452 — det står på sid. 89 och 90 i utlåtandet: »Utskottet delar emellertid motionärernas uppfattning att det från såväl naturvårds- som trafiksäkerhetssynpunkt bör vara möjligt att kunna ingripa mot förekommande avarter av utomhusreklam.»

Jag delar helt den uppfattningen i stort. Men det finns anledning ifrågasätta utskottets skrivning om trafiksä-

kerhetssynpunkterna. Vad har utskottet för belägg för att reklamen utgör en fara ur trafiksäkerhetssynpunkt? Finns det några bevis för att olyckshändelser har inträffat i trafiken på grund av denna utomhusreklam?

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Denna debatt har pågått flera timmar, och så många nya synpunkter kan väl inte nu anföras.

Den fråga vi här diskuterar intresserar mig i mycket hög grad. Jag har tidigare i motioner här i kammaren påtalat vikten av att det allmänna intresserar sig mera för fritids- och naturvårdsfrågorna. Jag vill emellertid här starkt framhålla att vi inte kan klara ut naturvårdsfrågorna med mindre vi från statens sida erhåller stora kapitaltillskott. I mitt hemlän, där vi på somrarna har en betydande invasion, har vi gjort en del erfarenheter. Varje bit av stränderna är ännu inte belagd. Men det blir svårare och svårare för varje år som går att komma ned till badstränderna, liksom det också blir allt svårare att tillfredsställa allmänhetens krav på att få idka friluftsliv och badliv. Landstinget har satsat pengar för att säkra några platser, och i vissa fall har även kommunerna gjort mycket lovvärda ansträngningar att söka bevara värdefulla områden. Men ännu återstår mycket, och förhandlingar pågår i syfte att säkra ytterligare en del viktiga områden.

Statsmakterna har nu förutsatt att den beslutade intensifieringen av naturvården kommer att medföra betydande utgifter för det allmänna, och för att belysa naturvårdsutgifternas storlek kan nämnas att det för budgetåret 1964/65 har anvisats ett investeringsanslag på 2,5 miljoner till markförvärv och 2 miljoner kronor i reservationsanslag till ersättning åt markägarna. Det är ju alltid något att börja med. Men vi kommer att få erfara att de pengarna inte

Naturvårdslag m. m.

räcker så långt som man vid första påseende kanske tror.

Den proposition som ligger till grund för det utskottsutlåtande vi nu behandlar siktar till att naturen skall betraktas som en nationell tillgång, som skall vårdas och skyddas och som vi skall visa hänsyn till och varsamhet mot. Häremot är ingenting att anmärka. Men i det praktiska livet uppträder inte människorna på sådant sätt att de visar vare sig hänsyn eller varsamhet i sitt umgänge med naturen. Det är beklagligt att vi i vårt kultursamhälle skall behöva notera att så oerhört mycket brister i människors uppträdande, då de kommer ut i skog och mark, samtidigt som det blir alltmer nödvändigt att ha platser, dit människor kan resa för att njuta av naturen. Att avsätta områden till naturreservat är därför alldeles nödvändigt.

Bilen har i hög grad försvårat förhållandena för de enskilda markägarna. Nu är det nämligen inte bara fråga om att bereda plats åt människorna utan också åt deras bilar. Därför är det nödvändigt att det i de områden där människor skall vistas i naturen iordningställes vägar, parkeringsplatser och vandringsleder. Detta är emellertid sådant som inte enskilda kan klara, och sådana kommuner som utsättes för en kraftig invasion av människor kan heller inte klara dessa uppgifter. Därför vill jag understryka att vi ställer stora anspråk på staten för att iordningställa naturreservat och för inköp av grönområden, vilka kan ställas till allmänhetens förfogande.

I många områden är det mycket angeläget att få dessa förhållanden ordnade snarast — eljest hotar markvärdena att stiga till summor som vi anser vara alldeles för höga. Vi kommer att få allt svårare att göra frivilliga överenskommelser ju längre tid som går. Man räknar nämligen med att värdet på marken stiger och är inte beredd att sälja mark eller avstå mark till natur-

reservat mot ersättning. Därtill kommer att personer såväl från vårt land som från utlandet kommer att försöka få tomter, och de är beredda att betala avsevärda belopp för dessa.

Vi behöver pengar för att förvärva mark för naturreservat. Men vi behöver också pengar för att kunna sköta de områden som ställts till allmänhetens förfogande. Vid antagandet av lagförslaget måste vi ha klart för oss, att om lagen skall fylla de anspråk vi väntar att den skall fylla, måste staten vara beredd att lämna avsevärda anslag. Mycket kommer att bero på tillämpningen av lagen; mycket kommer också att bero på den upplysning som lämnas till medborgarna. Men vi kommer inte ifrån att det även behövs resurser för att ge allmänheten möjligheter att komma ut i naturen.

Jag vill sluta med att på det allra bestämdaste understryka att naturen utgör en nationell tillgång som skall skyddas och vårdas. Envar skall visa hänsyn och varsamhet i sitt umgänge med naturen.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Må det tillåtas mig att i slutskedet av debatten framföra några synpunkter på tredje lagutskottets utlåtande nr 41, främst i egenskap av motionär.

Tillsammans med några riksdagskammare väckte jag den 16 januari i år motion II: 54. I motionen hemställdes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsam prövning av frågan om skärpta bestämmelser till skydd mot nedskräpning i naturen». Nu har motionen behandlats i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition nr 148 med förslag till naturvårdslag m. m. Utskottet anför att motionärernas önskemål rimligen blir tillgodosedda genom förevarande lagförslag — utskottet syftar då på 23 och 24 §§ i den lag som kammaren och en stund kommer att stadfästa.

Naturvårdslag m. m.

Som motionär kan jag rimligen inte begära mera, även om utskottsutlåtandet slutar med den vanliga frasen, att utskottet hemställer att motionen »icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd». Som sagt, sedan motionen väcktes har propositionen med förslag till ny naturvårdslag framlagts, och förslaget tillgodoser de synpunkter vi framfört i motionen. Jag vill emellertid uttala förhoppningen, att allmänheten lär sig att respektera och efterleva de skärpta bestämmelserna mot nedskräpning och vandalisering av vår vackra natur.

Nu har nedskräpningen tagit sig sådana uttryck att det finns anledning till oro. Vägdiken och åkerkanter har bilister begagnat som avstjälningsplats för avfall av olika slag. Det förekommer t. o. m. att bilister kastar ut tom-bulter genom den nedvevade bilrutan i stället för att stanna och använda de för ändamålet avsedda behållarna. Väg-dikena får därigenom en karaktär av soptippar som inte bara är till otrevnad för andra trafikanter utan även till men för jordbrukare med ägor intill vägen, därigenom att betande djur kan ta skada av söndriga flaskor och andra vassa föremål som vårdslösa bilister lämnar efter sig.

Det förekommer att jord som är belägen 15 à 20 meter från vägbanan inte kan brukas på grund av de risker som föreligger att de betande djuren förtär vassa föremål. En lantbrukare berättade för mig att han fick plöja upp en klövervall belägen intill allmän landsväg på grund av att det fanns bilister som färdats på vägen vilka kastade ut flaskor och annat skräp i åkern. När lantbrukaren skulle skörda sin klövervall använde han sig av en s. k. hack — hacken bearbetade fodret och slog därvid också sönder de tomflaskor som dolde sig bland fodret. Glassplittret blandade sig med fodret, och när djuren förtärde fodret fick de glassplitter i magen. Det gick så illa att lantbrukaren tvingades slakta två kor på grund

av att dessa hade förtärt foder med glassplitter i. Lantbrukaren fick sålunda vidkännas ekonomiska förluster genom att hans åker hade fått tjänstgöra som avstjälningsplats.

Men, herr talman, det är inte bara vid vägranterna och på vid vägarna belägna åkrar som nedskräpningen äger rum. Många människor tycker — ofta av oförstånd — att det är fullt i sin ordning att kasta papper och skräp på gator och vägar. De kanske t. o. m. lämnar rester av en måltid i det fria efter sig i naturen. De inser inte själva att de härigenom skapar otrivsel för andra människor och förorsakar risker för djur. Det är tydligen hög tid att visa skärpt uppmärksamhet mot personer, som bryter mot vad man skulle kunna anse vara ett renlighetskrav, nämligen att icke skräpa ned i naturen.

Jag är medveten om de stora svårigheter som föreligger när det gäller att få tag på dem som skräpar ner och vandaliserar ute i naturen. Jag tror dock, att bara det förhållandet att man kommer på en del av dem som vandaliserar och belägger dessa med dryga böter, kan verka avskräckande på andra. Samtidigt får vi komma ihåg att i de flesta fall sker nedskräpningen i rent oförstånd. För dessa människor verkar vetenskapen om straffpåföljd avhållande när det gäller att begå handlingar som kan medföra straffreläggande, t. ex. att skräpa ned i naturen.

Jag tror, herr talman, att det inte räcker enbart med straffskärpningar. Det behövs också upplysning och åter upplysning i hemmen, skolan och föreningarna. Det behövs i detta arbete även en medverkan från våra massmedia, d. v. s. tidningar, radio och TV, för att komma till rätta med nedskräpningsproblemet.

Herr talman! Med det sagda har jag bara velat ge uttryck för en förhoppning om att de skärpta straffbestämmelser, som jag hoppas skall införas, kommer att leda till att vår vackra natur

Naturvårdslag m. m.

skyddas. Det gäller naturvärden som svårligen kan mätas i pengar. Dessutom önskar jag att en känsla av respekt för naturens värde skall genomsyra hela svenska folket. Det är oskattbara värden som vi på detta område är satta att förvalta inte bara för oss själva utan för alla dem som kommer efter oss.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten många minuter. På ett par punkter vill jag dock säga ytterligare några ord. Det gäller ett par av de punkter som varit mest kontroversiella vid utskottsbehandlingen.

Detta gäller för det första ersättningsreglerna, där vi som avgivit reservation II kommit fram till den uppfattningen, att man kan låta sig nöja med de ersättningsregler, vilka Kungl. Maj:t föreslagit och vilka bl. a. bygger på de regler som nu gäller för strandlagen och byggnadslagen.

Strandlagen har ändå med sina ersättningsbestämmelser fungerat på ett sätt som de flesta varit nöjda med. Över huvud taget kan man konstatera, att förslaget till den provisoriska strandlagen ursprungligen möttes med mycket stor misstänksamhet. Det förekom många och långa stridigheter i denna fråga. Man var rädd att lagen skulle bli till mycket större förfång för markägarna än vad som verkligen blivit fallet. Man var bl. a. missnöjd med ersättningsbestämmelserna.

Nu vittnar även de som tidigare var motståndare till strandlagen om till vilket stort gagn strandlagen egentligen har varit och hur smidigt och bra den fungerat. Jag har hört mer än en, som var motståndare till strandlagen när vi beslöt om dess införande, numera beklaga att vi inte fick lagen ännu tidigare än vad som blev fallet.

Eftersom vi i utskottet enat oss om att rekommendera Koningen att följa hur dessa ersättningsbestämmelser kom-

mer att fungera, tycker jag att ingen behöver vara orolig för att de inte skall kunna komma att fungera på ett tillfredsställande sätt även för markägarna.

I den andra kontroversiella frågan, nämligen täktverksamheten, har sju av utskottets ledamöter enats om en reservation. På denna punkt har Kungl. Maj:t föreslagit att täkt för annat ändamål än markinnehavarens husbehov skulle vara tillståndsbelagd, medan reservanterna vill ha paragrafen ändrad så att även försäljning i mindre omfattning skulle vara tillåten utan särskilt tillstånd.

Vi som kom att utgöra majoriteten i utskottet kunde inte gå med på kravet att 18 § skulle ges en så vag utformning. Vem skall bedöma om en person, som har en grustäkt och som säljer en del grus, bedriver försäljning av ringa omfattning eller ej? Det kan inte bli fråga om annat än markägarens egen subjektiva bedömning i detta fall. Det kan följaktligen inte vara så lämpligt att ändra lagen på det sätt som i reservationen föreslagits.

Dessutom hänvisar vi inom utskottets majoritet till det som departementschefen har framhållit på denna punkt. Detta refereras på följande sätt i utskottets utlåtande: »Länsstyrelsen är oförhindrad att meddela generellt tillstånd till grustäkt inom ett större område utan att dessförinnan förebragts detaljerad utredning angående de fyndigheter som kan komma att öppnas inom området. Sådant tillstånd bör exempelvis kunna avse täkt för annat ändamål än markinnehavarens husbehov intill en viss i tillståndet angiven kvantitet per år. Farhågorna för en alltför stor administrativ belastning eller för irritation hos allmänheten till följd av undantagsbestämmelsernas utformning bör sålunda ej överdrivas.»

Jag tar för givet att länsstyrelserna kommer att tillämpa dessa bestämmelser så, att man i de fall där täktverksamheten inte är så skadlig ur landskaps-

Naturvårdslag m. m.

vårdssynpunkt kommer att meddela sådana generella tillstånd.

Ett par ord om överklagningsrätten. I en motion yrkas att inte bara statens naturvårdsnämnd utan även vissa organisationer skall ha överklagningsrätt. Jag kan helt och hållet instämma i vad herr Grebäck sade på denna punkt. Jag tror att det är tillräckligt att statens naturvårdsnämnd har överklagningsrätt, eftersom ju olika intressen är företrädna i nämnden. Det skulle nog inte vara så lyckligt om en rad hembygds- och naturvårdsorganisationer hade överklagningsrätt. Dessa organisationer i all ära. Men som kommunalman måste jag vitsorda att det ibland kan vara rätt besvärligt att ha med dem att göra. Jag tror inte att man behöver riskera att berättigade intressen inte skulle tillgodoses genom den utformning som propositionen gett dessa bestämmelser.

Olika utskottsledamöter har i debatten vitsordat sin belåtenhet med att denna stora viktiga fråga har kunnat gå igenom skärselden i utskottet på ett sådant sätt att man kunnat åstadkomma en så pass stor enhällighet som blivit fallet. Endast beträffande ett par smådetaljer har vi inte kunnat hamna på samma linje. Jag vill deklarera att en stor del av äran för denna enhällighet tillkommer representanterna i utskottet för markägarna. Herrar Wachtmeister, Grebäck och Ebbe Ohlsson, som allesammans i utskottet har representerat markägarintresset, är kända som mycket stora naturentusiaster och som människor med en generös inställning till vad vi kallar allemansrätten, d. v. s. allmänhetens rätt att beträda annans mark där detta kan ske utan att skada åstadkoms. Det är alltid lätt att vara generös när det inte kostar något för en själv. Det finns så mycket större anledning att uppskatta den generositet som visats av de ledamöter som representerar markägarintresset.

Herr STIERNSTEDT (h):

Herr talman! Det är med stor tillfredsställelse jag hälsar denna nya naturvårdslag, och jag tror att den säkert kommer att göra mycket stor nytta.

Beträffande en punkt skulle jag vilja säga några ord. Det gäller störande uppträdande i naturen, låt vara att det inte sker med flit. I synnerhet nu när fritiden har blivit längre är det många människor som vill se på och i naturen fotografera såregna fågelarter och deras bon. Därvid händer det ofta att man stör dessa fåglar så mycket att de lämnar sina häckningsplatser. Vi vet hur det sedan går: arten blir utrotad.

Jag hemställer därför i anledning av de likalydande motionerna I: 823 av herr Weibull m. fl. och II: 1012 av mig själv m. fl., att i förslaget till naturvårdslag 14 § andra stycket första meningen följande tillägg göres: »eller uppträda störande vid dess boplatser», därvid nämnda stycke alltså får följande lydelse:

»Är fara att djurart försvinner, äger Konungen eller den myndighet Konungen bestämmer meddela förbud att inom landet eller del därav döda, skada eller fånga vilt levande djur av den arten, då det ej sker till försvar mot angrepp på person eller egendom, så ock att borttaga eller skada sådant djurs ägg, rom eller bo eller uppträda störande vid dess boplatser.»

Herr WACHTMEISTER (h):

Herr talman! Jag var litet för kortfattad i mitt förra anförande. Jag har fått min uppmärksamhet fäst på att jag glömde att yrka bifall till reservationen på sid. 119 under punkten D i utskottets hemställan. Jag ber att få göra det.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag begärde ordet när herr Levin sade att ersättningsbestämmelserna var bra utformade i reservationen på denna punkt. Han påstod också att strandlagen hade fungerat bra och

Naturvårdslag m. m.

att det icke förekommit några klagomål beträffande ersättningsbestämmelserna enligt den lagen. Jag har en motion som just berör strandlagen. Den motionen lades fram innan denna proposition hade kommit på riksdagens bord. Det verkar som om motionens yrkande tillfredsställande behandlats i utskottets utlåtande och jag hade därför inte ansett mig ha så stor anledning att beröra motionen.

I motionen yrkas på att den tidpunkt då ansökan om tillstånd till bebyggelse avslagits skulle vara avgörande för om och hur ersättningen skall utgå. Detta är en oerhört väsentlig fråga både då det gäller ersättning enligt gamla strandlagen och i andra fall. Om som departementschefen föreslagit ersättningen bestämmes efter värdet vid den tidpunkt då lagen träder i kraft kommer det att uppstå stora orättvisor olika markägare emellan. Den ene kanske får tillstånd till bebyggelse, den andre inte, och den som får tillstånd kan utnyttja hela det värde som vid det tillfället finns medan den som får avslag bara kan räkna med det värde som marken hade då lagen trädde i kraft. Dessa orättvisor kommer inte till synes så snart, men om en tio eller tjuo år blir det en väsentlig skillnad mellan de värden man kan få ut av fastigheten i det ena eller andra fallet. Det är därför viktigt att riksdagen här följer utskottets förslag rörande § 25 och följande. Detta är av väsentlig betydelse för markägarna.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Enligt min uppfattning har de lyckönskningar som jordbruksministern fått mottaga med anledning av att hans proposition har passerat skärselden så framgångsrikt varit i hög grad motiverade. Det arbete som nedlagts på naturvårdsfrågan vid innevarande och fjolårets riksdag är värt mycket högt betyg. Ännu för några år sedan trodde man att det inte skulle finnas möjligheter att kanalisera de olika

mot varandra stridande intressena i ett gemensamt utlopp som kan kallas för allmänt väl. Det finns också anledning att denna dag erinra om det skickliga arbete som utredningsmannen generaldirektören Börje Lundgren på sin tid nedlade på denna fråga. Den som hade tillfälle att följa hans arbete kunde inte annat än beundra hans handlag att sammanjämka olika meningar.

I första paragrafen påträffar vi något av naturvårdens grundlag. Det sägs där att naturen utgör en nationell tillgång som skall skyddas och vårdas. Naturen i denna bemärkelse har någonting gemensamt med begreppet fosterland. Vi brukar inte säga att fosterlandet är en tillgång enbart för dem som äger i mantal satt jord, utan när exempelvis fara hotar riket och fosterlandet är det var mans plikt att ge sitt yttersta för fosterlandet. Här har man velat säga att naturen också är en tillgång för den som inte äger i mantal satt jord. Det sägs också att envar skall skydda och vårda naturen. Man skall visa varsamhet i sitt umgänge med naturen.

I andra paragrafen kommer några väsentliga stadganden. Där sägs att naturvården är likaväl en statlig som en kommunal angelägenhet. Det finns all anledning att understryka den stora roll som kommunerna kommer att få i naturvårdsarbetet i framtiden. Naturvårdsutredningen hade att ta ställning till å ena sidan kravet att naturvården alltjämt skulle vara en exklusiv vetenskaplig disciplin och att t. ex. ortsbefolkningen i översta Norrland skulle hålla sig borta så mycket som möjligt från naturen, och å andra sidan kravet på att menige man som hårt ansätts av jäktet i den moderna industrien skulle beredas tillfälle att erhålla vederkvickelse genom umgänge med naturen. Jag tror den naturvårdslag som riksdagen nu går att antaga fyller alla rimliga krav på att ha kunnat sammanjämka dessa två ytterlighetsmålsättningar.

Länsstyrelserna kommer också att få

Naturvårdslag m. m.

mycket vidsträckta uppgifter. Jag skulle anse det som olyckligt om länsstyrelsernas naturvårdsråd skulle mer eller mindre komma att likna underavdelningar till Svenska naturskyddsföreningen. Jag tror att just dessa naturvårdsråd har att i väsentlig grad slå vakt om vad vi har kallat den sociala naturvården, människans umgänge, den vanliga människans umgänge med naturen.

Jag vill här också inskräpa betydelsen av landskapsvården och upplysningen om naturvården. I dessa ting har Kungl. Maj:ts proposition nr 71 till fjolårets riksdag enligt min uppfattning på ett utomordentligt sätt karakteriserat målsättningen. Man har sagt, att naturvårdsupplysningen inte enbart bör ta sikte på att meddela vissa grundläggande kunskaper om växt- och djurliv och de biologiska sammanhangen i stort, utan även sprida kännedom om jordbruk, skogsbruk, jakt och fiske m. m. Vidare finns ett klart sammanhang mellan natur- och friluftsliv i allmänhet. Naturvårdsupplysningen bör sålunda även ta upp frågan om naturens betydelse för människans fysiska och psykiska hälsa, d. v. s. propagera för naturrekreationens värde. Det sägs vidare att det ligger i sakens natur att upplysningen främst bör inriktas mot tätortsbefolkningen, då det är denna som främst exploaterar naturen. Det är realistiskt att utgå från att denna stora befolkningsgrupp ännu inte på långt när fått insikt om och mögnad att uppträda i naturen på rätt sätt. Här föreligger alltså en folkupplysningsuppgift av stora dimensioner.

Herr talman! Jag tror att statens naturvårdsnämnd och de ideella naturvårds- och hembygdsorganisationerna måste söka ett intimt samarbete med de stora folkbildningsorganisationerna för att man på detta område skall kunna nå alla dem som behöver upplysning. Det är mot denna bakgrund som jag blivit litet orolig när jag tagit del av naturvårdsnämndens petita för nästa budget-

år, där man går in för att katalogisera de nu existerande organisationerna och tycks utgå ifrån att det vore tillräckligt på detta område att endast ha en medborgarorganisation. Jag tror att detta är en felbedömning från naturvårdsnämndens sida, och jag tror att det vore olyckligt, om man redan nu skulle gå in för att diskriminera sådana medborgarorganisationer som kan redovisa en långvarig verksamhet.

Herr talman! Jag tror alltså att vi här i dag kommer att fatta ett beslut som blir något av en milstolpe inte bara i naturvårdshistorien utan också i vår strävan att rädda människan från den bristande jämvikt som kampen mellan tekniken och naturen har åstadkommit. Det är med stor tillfredsställelse riksdagen i dag fattar detta beslut.

Herr talman! Jag kan på alla punkter ansluta mig till utskottets hemställan utom i fråga om 40 §. Jag tycker att reservanterna där har framburit goda skäl för sin avvikande mening. Det ligger inte någon större fara i att bifalla reservation IV, eftersom även reservanterna ytterst vill lägga avgörandet om vem som skall få besvärsrätten i Kungl. Maj:ts hand.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservation IV.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Utskottets *hemställan* företages till avgörande momentvis. I vad gäller moment A) gives därvid till en början propositioner beträffande varje stadgande, i fråga om vilket under överläggningen framställtts annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. Med avseende på naturvårdslagens ersättningsbestämmelser ställes först propositioner på bifall till eller avslag å det i motionen II:1021 framlagda förslaget om sammanförande av §§ 25—30 och 33—36 till en enda paragraf av i motionen angiven lydelse; vid avslag å detta förslag upptages framställda yrkanden om

Naturvårdslag m. m.

ändringar av berörda paragrafer. Där-
efter ställes återstående delar av för-
slaget till naturvårdslag, utskottets hem-
ställan i övrigt under moment A) samt
utskottets hemställan under momenten
B)—E) under särskilda propositioner.
Slutligen upptages frågan om den för
de olika förslagen anförda *motiveringen*.

Hemställan*Mom. A***Förslaget till naturvårdslag**

4 §

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på bifall till motionen
II:1021 i motsvarande del; och god-
kände kammaren utskottets förslag.

6 §

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på bifall till motionen
II:1021 i motsvarande del; och god-
kände kammaren utskottets förslag.

7 §

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på bifall till motionen
II:1021 i motsvarande del; och god-
kände kammarens utskottets förslag.

11 §

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på bifall till motionen
II:1021 i motsvarande del; och god-
kände kammaren utskottets förslag.

14 § *andra stycket*

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på bifall till det av herr
Stiernstedt under överläggningen fram-
ställda yrkandet, att i första meningen
följande tillägg gjordes: »eller uppträ-
da störande vid dess boplatser.»; och
fann herr talmannen den förra propo-
sitionen vara med övervägande ja be-
svrad. Herr Stiernstedt begärde emel-
lertid votering, i anledning varav efter

given varsel följande voteringspropo-
sition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkän-
ner 14 § andra stycket i tredje lag-
utskottets föreliggande förslag till na-
turvårdslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit
det av herr Stiernstedt under överlägg-
ningen framställda yrkandet.

Sedan kammarens ledamöter härefter
intagit sina platser och voteringspropo-
sitionen blivit ännu en gång uppläst,
verkställdes omröstning genom uppres-
ning. Herr talmannen tillkännagav, att
han funne tvekan kunna råda angående
omröstningens resultat, varför votering
medelst omröstningsapparat verkställ-
des. Därvid avgavs 116 ja och 94
nej, varjämte 7 av kammarens ledamö-
ter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt ut-
skottets förslag.

15 §

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på bifall till motionen
II:1021 i motsvarande del; och god-
kände kammaren utskottets förslag.

18 § *första stycket*

Herr talmannen gav propositioner
dels på godkännande av utskottets för-
slag, dels ock på godkännande av para-
grafen i den lydelse, som föreslagits i
reservationen I); och fann herr tal-
mannen den förra propositionen vara
med övervägande ja besvarad. Herr
Nyberg begärde emellertid votering, i
anledning varav efter given varsel föl-
jande voteringsproposition upplästes
och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkän-
ner 18 § första stycket i tredje lagut-
skottets föreliggande förslag till natur-
vårdslag, röstar

Naturvårdslag m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i reservationen I) av herr Alexander m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nyberg begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 121 ja och 96 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag.

I motionen II: 1021 framlagt förslag beträffande 25—30 och 33—36 §§

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å här ifrågasvarande, genom motionen II: 1021 framlagda förslag; och avlog kammaren detsamma.

25—29 §§ och 45 § tredje stycket

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av stadgandena i den lydelse, som föreslagits i reservationen II); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Levin begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 25—29 §§ och 45 § tredje stycket i tredje lagutskottets föreliggande förslag till naturvårdslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt stadgandena i den lydelse, som föreslagits i reservationen II) av herr Svante Kristiansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Nyberg begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 114 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt stadgandena i den lydelse, som föreslagits i reservationen II) av herr Svante Kristiansson m. fl.

35 §

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på bifall till reservationen III); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Grebäck begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 35 § i tredje lagutskottets föreliggande förslag till naturvårdslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen III) av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppres-

Naturvårdslag m. m.

ning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Grebäck begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 142 ja och 70 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag.

40 §

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på godkännande av paragrafen i den lydelse, som föreslagits i reservationen IV); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nyberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 40 § i tredje lagutskottets föreliggande förslag till naturvårdslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits i reservationen IV) av herr Ebbe Ohlsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nyberg begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 76 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets förslag.

45 § andra stycket

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets förslag, dels ock på bifall till motionen II:1021 i motsvarande del; och godkände kammaren utskottets förslag.

Utskottets förslag till naturvårdslag i övrigt

Godkändes.

Utskottets hemställan i övrigt under mom. A

Bifölls.

Mom. B och C

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen V); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Wachtmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. D) i utskottets utlåtande nr 41, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen V) av herr Wachtmeister.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wachtmeister begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 36 nej, varjämte

Teaterfrågor — Öresundsfrågor

13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. E 1—E 8

Vad utskottets hemställt bifölls.

Mom. E 9

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det i motionen II:1021 framställda yrkandet om viss skrivelse till Kungl. Maj:t; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. E 10—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes med den ändring, som föranleddes av bifall till reservationen II) av herr Svante Kristiansson m. fl.

§ 4

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2***Teaterfrågor**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Jag har i statsutskottet anmält en blank reservation vid denna punkt. Det gäller teatersamarbetet på Nordkalotten. Innevarande års session av Nordiska rådet beslöt att rekommendera regeringarna i Sverige, Finland och Norge att ägna denna fråga ökad uppmärksamhet samt att bevilja härav betingade höjda anslag för detta ändamål. Sedermera har Kungl. Maj:t underställt riksdagen frågan om anslag till teaterverksamheten i landet.

Jag tycker att det nu vore på tiden att till åttonde huvudtiteln överföra detta teatersamarbete på Nordkalotten, som visat sig vara ett utomordentligt samsarbetsobjekt. Hittills har anslag för denna verksamhet i betydande utsträckning erhållits bl. a. från Svensk-finska kulturfonden. Denna fond är emellertid inte avsedd för långfristiga finansieringar av detta slag, utan meningen är att fonden skall kunna lämna stöd i initialskedet så att man, om det visar sig att verksamheten har framtiden för sig, senare skall kunna ordna finansieringen på annat sätt.

Jag har, herr talman, anmält denna blanka reservation för att här i kammaren få tillfälle att vädja till ecklesiastikministern att se till att denna fråga i framtiden omhänderhas på det sätt som jag har antytt i den nu av statsutskottet behandlade motionen.

I övrigt har jag inget yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

*Punkten 3***Öresundsfrågor**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Öresundsfrågor

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Jag har tillåtit mig att till utskottsullåtandet på denna punkt foga en blank reservation. Det är emellertid inte alls min avsikt att här ta upp någon större debatt angående Öresundsbron och förläggningen av Öresundsbron eller Öresundsbroarna. En sådan debatt skulle kräva betydligt längre tid än som lämpligen kan avdelas nu, i riksdagens slutskede. Jag skall därför inte gå in på den känsliga och kontroversiella frågan om valet mellan de olika broförslagen utan helt enkelt nöja mig med att stryka under nödvändigheten av att fatta beslut i brofrågan utan *något* dröjsmål som skulle kunna undvikas.

Vi vet alla att i denna fråga pågår vissa undersökningar av trafikekonomisk och teknisk art och att de måste slutföras, innan ett definitivt beslut kan fattas. Vad vi kan uttala ett önskemål om i dag är att de undersökningarna måtte bedrivas med all kraft och skyndsamt och att, när de undersökningar som nu pågår blir färdiga, de båda närmast berörda ländernas regeringar, alltså Danmarks och Sveriges, bestämmer sig. Allmänheten skulle lätt komma att uppfatta tillsättandet av ytterligare utredningar som något av ett skalleskjul som man gömmer sig bakom i stället för att fatta beslut.

Men, ärade kammarledamöter, detta ärende är i verkligheten brådskande och får inte förhalas i långbänk. För byggelseplaneringen, för vägplaneringen och för näringslivets planläggning är det både på svensk och på dansk sida utomordentligt besvärande att inte ha klart för sig var den första fasta förbindelsen mellan dessa bägge länder skall komma till stånd.

Jag förstår visst, att man tycker att en Öresundsbro är ett stort projekt att planera och genomföra. Men det är på intet sätt ett projekt som man behöver tveka inför. Varken anskaffning av tillräckligt med arbetskraft eller finansieringen av detta bygge kan komma att

möta några oöverstigliga svårigheter. Jag hyser ingen som helst tvekan om möjligheterna att få investeringarna lönsamma i ett sådant här broföretag eller kombinerat bro- eller tunnelföretag.

Att man nu skulle vänta på att Danmark en gång skall bli färdigt med sitt projekt om en bro över Stora Bält finner jag ingen anledning till. Både projektering och byggnadsarbeten bör kunna bedrivas parallellt. Det är högaktuellt att anlägga nya lufthamnar i stället för Kastrup, som snart nog är för litet, och i stället för Bulltofta. Det finns mycket starka skäl som talar för att man nu noga prövar möjligheterna att göra en gemensam Atlantflyghamn för Danmark, Sverige och Norge. Den täcker behovet åt alla håll med utstrålning från Öresund. Ett sådant flygfält kan komma till stånd på Själland, i Skåne eller på Saltholm. Jag skall inte i detta sammanhang yttra mig om var det lämpligast bör ske. Men det är viktigt att ett beslut fattas i flyghamnsfrågan. Vi har just fått ett yttrande från SAS som understryker att utbyggnaden av en flyghamn av denna storleksordning med den projektering som erfordras tar tio år. Där understryks också att det inte är mycken tid som står till våra länders förfogande i denna viktiga fråga.

Jag skall, herr talman, nöja mig med det sagda. Man kan inte begära av regering och riksdag, att de skall ta ställning i frågan innan pågående undersökningar är slutförda. Men vad man kan fordra och vad allmänheten alltmera bestämt fordrar är att de båda berörda regeringarna gör allt som är möjligt för att komma fram till ett beslut utan ytterligare tidsutdräkt.

Herr KÄLLENIUS (h):

Herr talman! Vi har nu fått klart besked i olika sammanhang och senast under gårdagens radiodebatt i P2 att det inom överskådlig tid, d. v. s. före

Öresundsfrågor

1980, behövs två fasta förbindelser över Öresund. Vi har också klart för oss att den södra förbindelsen Malmö—Köpenhamn kan sättas i gång med kort varsel och att staten i detta fall inte behöver bekymra sig om finansieringen utan i huvudsak kan begränsa sig till att fastställa koncessionsvillkoren. Av dessa skäl yrkar jag i min motion nr 963 att man skulle ta ställning till och fatta principbeslut om byggande av en fast förbindelse över Öresund mellan Malmö och Köpenhamn och att det skulle ske vid nästa års riksdag. Man borde alltså komma fram till ett snabbt beslut i principfrågan.

Om nu regeringen eventuellt har närmast intresse för en förbindelse Hälsingborg—Helsingör, skulle frågan verkligen ha blivit förd framåt genom ett principbeslut. Allt tyder på att danskarna förordar det södra alternativet, och här gäller det en överenskommelse mellan två länder. Vi kan inte avgöra frågan ensamma. Hälsingborg—Helsingör-alternativet, som regeringen synes föredra tycks möta danskt motstånd dels på grund av fritidsintressena på norra Själland, dels och kanske huvudsakligen på grund av att samfärdslemöjligheterna på Själland i det läget är sämre enligt vad danskarna anser. De senaste dagarna har det sydligare alternativet aktualiserats genom det nyss återopade förordet av SAS för en förläggning av storflygfältet till Saltholm.

Där påpekas ett par som jag tycker mycket viktiga saker. I fråga om bullerolägenheten säges: »Här synes Saltholm erbjuda en helt enastående lösning, i det flygplatsen, omgiven av vattnen, kommer att ligga ca 15 kilometer från Köpenhamns resp. Malmös centrala delar.» Vidare säges: »Såvitt SAS kan bedöma, finns det inget landområde i befolkningskoncentrationens relativa närhet med de utvecklingsmöjligheter, som Saltholm erbjuder.»

I gårdagens radiodebatt framfördes så starka skäl till förmån för Saltholm

att man synes helt böra gå in för den lösningen — särskilt som det inte föreligger något ur svensk eller nordisk synpunkt godtagbart alternativ. Storflygplatsen bör vara klar 1980, och det behövs en mycket lång förberedelsestid.

Detta har jag också förutsett i min motion där jag uttalat: »Riksdagen synes därför nu böra uttala sig till förmån för detta alternativ. Den omständigheten, att frågan om en storflygplats anläggande å Saltholmen ej kan beräknas bli avgjord inom den närmaste tiden, bör ej utgöra hinder för ett avgörande rörande bron i övrigt. Denna kan byggas på sådant sätt att senare ett storflygfält på Saltholmen kan inpassas i trafiksystemet.»

Ställningstagandet från SAS beträffande storflygfältet kom alltså tidigare än beräknat, och det är glädjande. Jag vidhåller att yrkandet i motionen är helt realistiskt. Utskottet avstyrker emellertid yrkandet och anför att en arbetsgrupp tillsatts för att ytterligare bereda frågan om en fast förbindelse. En rad experter har förordnats att biträda de svenska ledamöterna i arbetsgruppen. Man har således för närvarande tre expertgrupper som arbetar med beredning av brofrågan, nämligen en för tekniska frågor, en för trafik-ekonomiska frågor samt en för näringslivs- och planfrågor. Utskottet säger vidare: »Da resultatet av utredningsarbetet självfallet bör avvaktas före ett definitivt ställningstagande till frågan om förverkligandet av något av de skilda alternativen, kan utskottet för sin del inte biträda motionärens yrkande att redan nu begära förslag till principbeslut om byggande av en fast förbindelse över Öresund mellan Malmö och Köpenhamn.»

Ja, herr talman, utredningar är tydligen bra för många syften. Jag tror emellertid inte att de nu pågående utredningarna kan åstadkomma något revolutionerande nytt som skulle försvåra om riksdagen nästa år fattade prin-

Öresundsfrågor

cipbeslut beträffande var förbindelsen skall byggas. Man förstår faktiskt det ökande antal personer som rent ut påstår att regeringen satt till alla utredningarna i syfte att slippa fatta ett principbeslut och få anledning skjuta på ställningstagandet.

Men vad händer då under tiden? I går fick kommunikationsministern höra vilka svårigheter som föreligger beträffande stadsplanerna i Malmö. Det tar mellan fem och tio år att lösa sadana större frågor. Detta principbeslut beträffande fasta öresundsförbindelser berör dessutom general- och regionplane-frågor i hela området från söder om Malmö till norr om Hälsingborg. Och detta område befinner sig redan i en starkare utveckling än kanske något annat område i vårt land. Hela den utvecklingen läses genom det förhalade principbeslutet.

Det vore faktiskt intressant, herr talman, att ställa mitt eget yrkande i motionen emot utskottets avstyrkande, men jag skall inte fresta kammaren med att göra det. Jag hoppas i stället att de starka krafter som nu är verk-samma snabbt skall kunna driva denna fråga vidare. Professor Ohlin uttalade i gårdagens radiodebatt att ett principbeslut borde fattas 1965, och det är ju glädjande.

Kommunikationsministern har i debatten här introducerat verbet »upp-snabba». Jag tycker att han skulle använda det och omsätta det i praktiken beträffande denna viktiga fråga. Regeringens sätt att skjuta frågan framför sig vittnar inte precis om en inställning mot nya djärva mål.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp):

Herr talman! Det är ju naturligt att det på olika håll finns önskemål om att beslut så snart som möjligt skall fattas beträffande förbindelsen över Öresund. Det är inte heller så underligt om vi var och en för sig har en någorlunda bestämd uppfattning om vilken bro som

bör byggas eller vilken som bör byggas först. Det kan jag för min del också ha. Men mot bakgrunden av vad som hittills förevarit och vad som för närvarande pågår kan man väl inte begära att riksdagen nu skall fatta ett beslut eller göra några kategoriska uttalanden. Herr Cassel förutsatte inte heller detta i sitt anförande; han sade tvärtom att man inte kan begära att riksdagen eller Kungl. Maj:t nu skall ta ståndpunkt till saken. Vad han begärde var bara att det inte skulle uppkomma några dröjsmål som borde kunna undvikas, och det kan man hålla med honom om.

Herr Källenius föll inte heller för frestelsen att yrka bifall till sin egen motion. För min del vågar jag inte uttrycka några sådana förmodanden som herr Källenius gjorde beträffande Kungl. Maj:ts motiv — den saken får Kungl. Maj:t själv bedöma. Men med hänsyn till de utredningar som pågår och som nyligen har igångsatts är det knappast möjligt att för dagen göra några uttalanden från riksdagens sida.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag instämmer med de föregående talare som har sagt att frågan om en förbindelse över Öresund måste anses vara en brådskande angelägenhet, och jag vill också uttala min tillfredsställelse över det faktum att statsutskottet för sin del har ansett sig kunna utgå från att erforderliga utredningar i frågan bedrivs skyndsamt. Jag förutsätter att den nära kontakt, som brukar finnas mellan kommunikationsdepartementet och statsutskottet i en del andra ärenden, också har förelegat i det här fallet, så att vi kan fästa en mycket stor vikt vid det förhållandet att utskottet räknar med skyndsamhet då det gäller ärendets fortsatta handläggning. Jag har därför för min del inte någon som helst invändning mot statsutskottets uttalande. Och även om jag som sagt i det

Öresundsfrågor

mesta kan instämma med föregående talare, så vill jag helt kort anföra några reflexioner.

Det kan ställas frågan: Vad är det egentligen som behöver göras innan ett principbeslut om en öresundsförbindelse kan fattas? Jag är litet rädd för den uppfattningen att alla möjliga förhållanden skall vara klarlagda innan det fattas ett principbeslut om byggandet av en förbindelse över Öresund. Därför skulle jag gärna vilja precisera genom att säga att saken nog gagnas bäst, om man bara kräver att rimliga förutsättningar skall vara uppfyllda före ett principbeslut och att man *sedan* tar itu med övriga uppgifter.

Den första förutsättningen är att man har bestämt sig för om man vill ha en förbindelse över Öresund eller icke. Det synes mig som om redan det föreliggande materialet skulle göra det möjligt att fatta ett positivt beslut därvidlag. Det måste komma till stånd åtminstone *en* fast förbindelse över Öresund i form av antingen bro eller tunnel. Jag tror för min del inte att det kommer att dröja så länge, innan vi får två sådana förbindelser, men det sista kan vi tills vidare lämna därhän.

Den andra förutsättningen för principbeslutet är att man har bestämt sig för var den första förbindelsen skall byggas. De utredningar som är nödvändiga för fattandet av ett beslut i det senare avseendet är till stor del gjorda, och jag hoppas att de fortsatta undersökningarna om grundförhållandena i Öresund vid Hälsingborg—Helsingörinjen skall kunna relativt snabbt avslutas.

Vidare kan ställas frågan: Är det nödvändigt att före principbeslutets fattande precisera, om förbindelsen skall utgöras av en bro eller en tunnel eller kanske delvis av en bro och delvis av en tunnel? Jag kan inte finna att detta är nödvändigt. Den saken kan klaras ut sedan man fattat principbeslut om en förbindelse på ett angivet ställe. Då kan experterna få i uppdrag att med beak-

tande av alla relevanta förhållanden belysa hur förbindelsen skall konstrueras; man har för övrigt redan gjort undan en hel del tekniska förarbeten.

Då möter vi kanske den invändningen: Ja, men det är inte möjligt att i brådsket bestämma hur det skall bli med flygfältet på Saltholm och den saken kan få avgörande betydelse för frågan om placeringen av en förbindelse över Öresund. Till detta vill jag säga att om man även av andra skäl skulle finna att övervägande omständigheter talar för att den första fasta förbindelsen över Öresund placeras vid Malmö—Köpenhamnlinjen, så behöver det inte inverka på principbeslutet, hur det går med frågan om flygfältet på Saltholm. Den eventuella försening, som eljest skulle kunna framkallas genom den problematik som sammanhänger med flygfältet, kan man alltså undgå om man av andra skäl väljer Malmö—Köpenhamnlinjen, vilket Nordiska rådets trafikutskott har förordat.

Det kan också göras den invändningen, att det finns en annan komplicerande faktor, nämligen frågan om bron över Stora Bält — herr Cassel var inne på den saken. Denna bro bör vara färdig ungefär vid samma tidpunkt som förbindelsen över Öresund. I Danmark fäster man med rätta vikt vid den saken. Det bör emellertid, såsom även herr Cassel framhöll, inte vara omöjligt att samtidigt förbereda och bygga båda förbindelserna.

Slutsatsen blir då att det är angeläget att Stora Bältbron inte blir försenad — för att inte förbindelsen över Öresund också skall försenas. En försening i det ena fallet kan dra med sig en försening i det andra. Enligt min mening är det därför viktigt att svenska regeringen vid handläggningen av frågan om öresundsförbindelsen håller nära kontakt med den danska regeringen även då det gäller frågan om Stora Bältbron. Det förefaller som om de tankegångar, som tidigare kommit

Öresundsfrågor

till uttryck på dansk sida, nämligen att Stora Bältbron skulle byggas först och öresundsförbindelsen därefter har för-
lorat mycket av sin aktualitet.

Det har också ifrågasatts, om man här i Norden kan finansiera byggandet av båda dessa förbindelser. Ja, om det skulle visa sig önskvärt att finansiera öresundsförbindelsen genom den utländska kapitalmarknaden, torde det inte råda mer än en mening om att det finns möjlighet till sådan total eller partiell finansiering med utländskt kapital. I varje fall under förutsättning att man inte doktrinärt läser sig för vissa ståndpunkter i fråga om den följande metoden att erhålla inkomster för krediternas återbetalande.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här sagt vill jag än en gång instämma i vad herrar Källenius och Cassel anfört, nämligen att det finns en berättigad förhoppning om att den fortsatta handläggningen av frågan om öresundsförbindelsen skall bedrivas med skyndsamhet. Jag vill tillägga att enligt min mening bör det inte behöva bli någon egentlig konflikt mellan det ena och andra alternativet för en sådan förbindelse, eftersom starka skäl synes mig tala för skapandet av förbindelser på två ställen. Det finns flera vägande skäl för förbindelsen vid Hålsingborg—Helsingörlinjen. Ett av de starkaste är att det knappast kan betraktas som önskvärt med en så höggradig koncentration av befolkning och näringsliv till Malmödistriktet i vidsträckt bemärkelse som skulle följa av att man bara fick en permanent förbindelse över Öresund vid Malmö—Köpenhamnlinjen. En förbindelse även norrut vid Öresund skulle medföra en spridning av näringsliv och bebyggelse över en större del av västra Skåne, vilket ur alla synpunkter måste anses betydelsefullt.

Slutligen vill jag tillfoga att frågan om öresundsförbindelsen förvisso inte berör endast Sverige och Danmark. Man har med stor glädje kunnat konstatera

att inom Nordiska rådet har visats ett mycket positivt intresse för denna förbindelse även från norskt och finskt håll. Det är ett nordiskt intresse av mycket stor räckvidd som det här gäller. Men vi här i riksdagen kan inte — därvidlag instämmer jag med herr Svensson i Ljungskile — i dag ta ställning till denna fråga. Jag hoppas bara att det inte skall dröja alltför länge innan ärendet ligger på riksdagens bord för ett principavgörande.

Herr SVENSSON i Ljungskile (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara helt stillsamt säga att jag tycker inte att herr Ohlin skall förutsätta några speciella kontakter mellan Kungl. Maj:t och statsutskottet i den fråga det här gäller.

I övrigt kan jag instämma med herr Ohlin.

Herr PALM (h):

Herr talman! Som motionär i detta ärende vill jag beklaga att riksdagen inte kan följa motionärernas råd att göra en hemställan i skrivelse till Kungl. Maj:t och därvid uttala angelägenheten av att de utredningar som pågår och ev. kan vara ytterligare behövliga sker i sådan takt att frågan snabbt kan bringas till avgörande.

Å andra sidan måste jag i likhet med tidigare talare uttala min glädje över att man inom statsutskottet hyser den förhoppningen att arbetet verkligen skall bedrivas med skyndsamhet. Jag instämmer givetvis i denna förhoppning men vill ännu en gång understryka att jag tror att det hade varit bra, om den hade fått formen av ett direkt uttalande från riksdagen. Jag behöver inte här ange motiven för önskvärdheten av ett snart avgörande men det är självklart att ovissheten läser planeringen inom hela det här berörda området på ett olyckligt sätt. Det är utomordentligt viktigt att man efter många år, ja, årtionden av planering just för

Öresundsfrågor

en bro- eller tunnelförbindelse över Öresund äntligen fattar ett principbeslut, så att man vet att denna förbindelse skall anläggas, och därvid också beslutar sig för var den första förbindelsen skall anläggas. Det är verkligen en brådskanie åtgärd.

I detta anförande instämde herr *Braconier* (h).

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! När man talar om ett principbeslut om en Öresundsbro som man gärna skulle vilja ha så snabbt som möjligt, måste jag ändå ha rätt att hysa den uppfattningen, att det båtar föga om vi fattar ett principbeslut innan Danmark är berett att fatta sitt principbeslut. Det skulle vara en underlig form av nordiskt samarbete, om vi fattade principbeslut om en bro och sade: »Så vill vi ha det.»

Det var emellertid inte detta som uppkallade mig, utan ett allmänt utbrett missförstånd som tycks råda både i riksdagen och, kanske i ännu högre grad, i pressen, nämligen att den bro som skall byggas mellan Danmark och Sverige över Öresund är avsedd för flygtrafikanterna. Det är ju den mest härresande konklusion man över huvud taget kan tänka sig. Vi bygger väl inte en bro mellan Danmark och Sverige för att transportera flygresenärer. Det är väl för den bilburna trafiken och godstrafiken vi skall bygga bron. Jag tycker det är mycket angeläget att alla kommer till klarhet om skillnaden därvidlag.

Sedan skall jag inte här ta upp något resonemang om var bron enligt min mening skall ligga. Jag vänder mig bara med skärpa emot att bron skall utgöra en förbindelse med flygplatsen. Det finns ju betydligt starkare argument än det för byggandet av bron.

Herr **PALM** (h):

Herr talman! Det missförstånd som kan föreligga i det fallet finns nog på

herr Henningssons sida. Den härresande konklusionen har gjorts av honom när han tycker sig ha funnit att flygtrafiken skulle avgöra var bron skall ligga. Det finns ju så många skäl, som talar för en viss placering. Jag är övertygad om att herr Henningsson får söka förgäves efter argument, som skjuter fram flygplatsfrågan som det väsentligen avgörande. Det argumentet kommer till vid sidan av hela det stora frågekomplex det här gäller.

Som herr Ohlin tidigare framhållit kan vi betrakta flygplatsfrågan som i och för sig väsentlig men oväsentlig när det gäller att hitta avgörande motiveringar för den fasta förbindelsens placering. Den motiveringen kan möjligen komma till efteråt som ytterligare ett skäl, men den kan inte påverka själva principavgörandet.

Herr **HENNINGSSON** (s):

Herr talman! Det är inte jag, herr Palm, som har framhållit flygplatsförbindelsen som avgörande. Det är ett argument som har ansetts vara mycket betydelsefullt såväl i pressen som här i riksdagen. För min del anser jag att bil- och järnvägstrafiken har mycket större betydelse för frågan var bron skall placeras.

Vi kan ju bara se efter var den bil- och järnvägstrafik går, som vi i dag måste upprätthålla. Då behöver vi inte blanda in flygplatsfrågan. Den tycker jag är ett nödargument, som användes när man inte får de andra argumenten att räcka till.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Jag vill instämma med herr Henningsson i att det är bil- och järnvägstrafiken som är den primära och i huvudsak avgörande, när vi skall bestämma brons förläggning. Å andra sidan är det alldeles klart att flygtrafikfrågan kan tillkomma som ett tilläggsargument. Men i den mån som den frågan skjutes fram som ett huvudargu-

ment instämmer jag med herr Henningsson. Om det emellertid av andra skäl väger ungefär lika jämnt mellan de båda förbindelserna, så kan flygplatsfrågan komma att få en icke ringa betydelse.

Jag begärde emellertid närmast ordet för att säga, att jag hoppas att herr Henningsson inte föreställer sig att de som talat så att säga mot bakgrunden av diskussionerna kring denna fråga i Nordiska rådet haft den uppfattningen att man på svensk sida skall fatta beslut utan föregående, mycket intim kontakt med den danska regeringen och danska parlamentariska organ. Den saken är så självklar att det inte föll någon av oss in att nämna den. Men för att omöjliggöra alla missförstånd vill jag nu säga, att innan riksdagen får ta definitiv ställning måste frågan givetvis vara förberedd gemensamt på dansk och svensk sida.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Punkten 4

Lades till handlingarna.

§ 6

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse till riksdagen med redogörelse för Nordiska rådets tolfte session, såvitt skrivelsen hänvisats till bevillningsutskottet, jämte i anslutning härtill väckt motion.

Mom. 1

Lades till handlingarna.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna

första lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse

Godkännande av fiskerikonvention

med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och tilldelats första lagutskottet;

andra lagutskottets utlåtande nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisat till lagutskott och tilldelats andra lagutskottet; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckt motion.

§ 8

Godkännande av fiskerikonvention

Föredrogs utrikesutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av fiskerikonvention.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet är ju enhälligt, och jag har inte heller tänkt framställa något yrkande som avviker från vad utskottet föreslagit. Jag vill emellertid inte låta denna sak passera här i kammaren utan att uttala min olust inför vad som sker på detta område. Jag beklagar att vi drivit in i ett tillstånd där knappast någon annan utväg för vårt land förelegat än vad som nu här föreslås. Det är resultatet av att man vid månadslånga diskussioner under två omgångar i Genève för att försöka komma fram till en internationellt godtagbar överenskommelse om territorial- och fiskevat- tengränserna inte kom till någon som helst enighet om något.

Nu tycks det vara så att det på detta viktiga område härskar fullkomlig lag-

Godkännande av fiskerikonvention

löshet. Det ena landet efter det andra proklamerar ensidigt väsentliga utvidgningar av sina sjöterritorier och sina fiskevatten. Vart har allt det vackra talet om havens frihet tagit vägen? Nu tycks det inte vara annat val än att följa med i utvecklingen och ta för sig liksom andra gör. Det föreliggande konventionsförslaget är i alla fall ett försök att inom ett begränsat område få enhetliga regler.

Jag noterar med tillfredsställelse att den föreslagna utflyttningen av fiskegränserna ej skall beröra Östersjön. Jag hoppas att överenskommelse skall kunna nås mellan Sverige, Norge och Danmark om fisket i Skagerack och Kattegatt så att de tre ländernas fiskare där skall kunna få bedriva sitt fiske som tidigare och att dessa överenskommelser skall vara klara innan vi går att vidtaga åtgärder med anledning av den föreslagna konventionen. Jag hoppas också att dessa överenskommelser skall vara bundna för ett stort antal år så att inte något av länderna i någon situation har möjligheter att uppsäga en överenskommelse, om det för vederbörande land åtminstone för tillfället skulle kunna te sig fördelaktigt att tillförsäkra sina egna fiskare fördelar på de andras bekostnad.

Men även om så skulle vara att vi kan göra tillfredsställande överenskommelser om fisket i Skagerack och Kattegatt, kan jag inte underlåta att uttala mitt beklagande över att vi över huvud taget skall behöva vidta åtgärder för utflyttande av våra fiskegränser. Jag anser nämligen att i det långa loppet alla länders fiskare kommer att förlora på att det fria havet, där alla får fiska på samma villkor, göres allt mindre — det är vad som sker. Om det vore så att ett land ensidigt kunde utflytta sina fiskegränser och ändå räkna med att även i det långa loppet få fortsätta att fiska utanför andra länders kuster, så vore det givetvis en stor fördel för ifrågavarande land. Men det har ju vi-

sat sig att så inte alls är fallet, och så kommer heller inte att bli fallet.

Sedan ett land utvidgat sina fiskegränser dröjer det inte länge innan grannländer och andra, som utestängts från sina tidigare fiskeplatser, svarar med samma mynt. Så rörligt som det moderna havsfisket är måste det vara till nackdel för alla att det vatten, som fritt står till förfogande för alla, blir allt mindre med allt vad det för med sig av minskade möjligheter att uppsöka fisken och bedriva fiske där fisken för tillfället håller till.

Nu är emellertid bara att konstatera att vi kommit i ett läge där vi knappast har något val. Sedan även de länder, som tidigare alltid gått i täten när det gällt att slå vakt om havens frihet, nu har slagit in på linjen med väsentlig utvidgning av fiskegränserna, får vi väl räkna med att även de få som hittills varit tveksamma kommer att vandra samma väg.

Så får man väl hoppas att inte detta bara är inledningen till en tämligen total uppdelning mellan kuststaterna av de vattenområden där fiske över huvud taget kan bedrivas, åtminstone när det gäller bottenfisk. Men illavarslande tecken saknas ingalunda. Det finns redan nu länder som vill göra anspråk på allt vatten till 200 sjömil avstånd från sina kuster. Det är visserligen inga europeiska länder ännu som kommit med så extrema krav, men även bland europeiska kuststater talas nu om att man bör ytterligare utvidgasina fiskegränser. Ensamrätt till fisket intill 60 sjömil från baslinjerna har ju framförts som önskemål liksom utflyttning av fiskegränserna till 300-metersdjupkurvan utanför vederbörande lands kuster.

Vad som då skulle återstå av det fria vattnet i exempelvis det för väst- och nordeuropeiskt fiske så viktiga nordsjöområdet är lätt att föreställa sig — det bleve praktiskt taget ingenting kvar.

Herr talman! Jag har inget yrkande men jag har inte kunnat låta detta ären-

de passera här i kammaren utan att uttala min olust över vad som sker runt omkring oss och mitt beklagande av att vi, efter ändlösa diskussioner på det internationella planet, inte kommit närmare lösningen av frågan om hur man skall trygga allas tillträde till det fria havet. I stället tycks utvecklingen gå mot allt större inskränkningar av vad vi alltid har kallat det fria havet.

I detta anförande instämde herr *Lundberg* (s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs vart för sig

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av Förenta Nationernas konvention angående statslösa personers rättsliga ställning, och

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ändringar i Förenta Nationernas stadga; samt

konstitutionsutskottets memorial nr 38, angående televisionsutsändningar av kamrarnas förhandlingar.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 10

Självstyrelsen på länsplanet

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner angående självstyrelsen på länsplanet.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr von **FRIESEN** (fp):

Herr talman! Den fråga som nu företas till behandling är utomordentligt

Självstyrelsen på länsplanet

viktig, och den har varit föremål för en alldeles särskilt noggrann granskning inom konstitutionsutskottet, där vi haft en speciell delegation med representanter för de olika i utskottet företrädda partierna som övervägt skrivningen i utlåtande nr 39. Spörsmålet har fått särskild aktualitet genom diskussionen under höstriksdagens remissdebatt, då författningsfrågan och frågan om den s. k. länsdemokratien togs upp till övervägande, framför allt mellan partiledarna.

I ingressen till utskottets yttrande heter det:

»Vårt lands demokratiska styrelseform bygger på parlamentariskt statskick och kommunal självstyrelse. De snabbt ökande uppgifterna för folkstyrelsens olika organ har emellertid under senare år aktualiserat problem berörande såväl det parlamentariska statskickets och den kommunala självstyrelsens former som fördelningen av uppgifter mellan olika organ.»

Författningsutredningen har ju efter lång tids övervägande lagt fram ett förslag, som är välbekant för kammaren, rörande utformningen av det framtida statsskicket. Men frågan om länsstyrelsen och den kommunala styrelsen har inte berörts inom författningsutredningen på annat sätt än att man understrukt betydelsen av den kommunala självstyrelsen, som vi väl allesammans är angelägna att värna. Motionärerna framhåller betydelsen av att de lokala och regionala organens ställning inom folkstyret prövas i samband med en författningsreform, och utskottet har för sin del helt anslutit sig till dessa synpunkter. Jag hänvisar till vad utskottet anfört i sitt drygt två sidor långa uttalande.

I remissdebatten tycktes det råda ganska stor enighet om att frågorna rörande den kommunala och regionala styrelsen behöver utredas närmare, trots att redan flera utredningar arbetar med frågorna och åtminstone en av dessa

Självstyrelsen på länsplanet

utredningar hunnit ganska långt i sitt arbete. Otvivelaktigt innefattas dock inte alla de problem som berörs rörande länsstyrelsernas och landstingens framtida ställning i direktiven för de pågående utredningarna, och det förefaller därför angeläget att någon form av ny utredning företas.

Utredningen kan ske på olika sätt. Man kan antingen ge tilläggsdirektiv till någon av de redan arbetande utredningarna eller — om man inte vill välja den vägen — tillsätta en ny utredning. Samtidigt bör, som utskottet understryker, en fortsatt beredning av författningsutredningens förslag ske.

Personligen har jag den uppfattningen, att det vore lyckligast att en helt ny utredning tillsattes. Det är då angeläget framhålla att den bör tillgodogöra sig de betydande kommunala erfarenheter och landstingserfarenheter som finns representerade inte minst i detta hus. — Det bör med andra ord bli en parlamentarisk utredning som undersöker dessa frågor och som självfallet skall få hjälp av juridisk och teknisk expertis etc. Men det syns mig vara angeläget att det parlamentariska inslaget i en sådan utredning blir dominerande.

I detta sammanhang kommer emellertid in en omständighet, som enligt min och många mening är utomordentligt angelägen att framhålla, nämligen tidsfaktorn. Det får inte bli så, att denna nya utredning tar så lång tid, att en lösning av frågan om det framtida statskicket ytterligare fördröjs.

Vi har haft en utredning som arbetat i över tio år och som kommit fram till ett mycket väl genomarbetat förslag, även om det naturligtvis vid remissbehandlingen har blivit föremål för en viss kritik på olika punkter. Men jag erinrar om att det förefaller som om vi på en punkt har nått enighet, nämligen om att folkrepresentationen skall bestå av en kammare, vald på en gång av hela folket.

Jag tror inte jag överdriver om jag

säger, att enigheten om enkammarssystemet har ökat sedan herr Bergvall och jag för över tio år sedan väckte motioner om införande av ett enkammarssystem. Detta är det primära. Man hör inte längre något tal om bibehållande av det nuvarande tvåkammarssystemet. Om vi är överens om att denna fråga är mogen, ja, övermogen för ett avgörande, bör det vara alldeles klart att ett sådant beslut kan fattas inom den andrakammarperiod, som nu mycket snart — efter årsskiftet — skall börja.

Det är angelägenheten av en sådan bearbetning av denna fråga som gör att jag mycket energiskt vill framhålla, att någon ytterligare tidsutdräkt knappast bör få ifrågakomma. Även många andra skäl, vilka även berör vårt eget arbete i riksdagshuset, talar för detta. Finns det inte en känsla hos kammarens ledamöter av att våra arbetsformer är förlegade, att riksdagsarbetet som vi sysslat med i många år är alltför tungrott? Vi skulle behöva helt nya former för vårt arbete: en ny utskottsorganisation, en ny termin för riksdagsarbetet och framför allt en enda kammare i stället för de nuvarande två. Inte minst från denna synpunkt är det, herr talman, angeläget, att vi snart kommer ifrån de arbetsformer, som enligt min mening i mycket hög grad belastar oss.

Även om man sätter i gång parallellt med två utredningar, är det inte nödvändigt att alla resultat från den ena utredningen — om länsdemokratien — måste vara helt färdiga innan vi fattar beslut om de grundlagsändringar som är nödvändiga för genomförandet av det nya statskicket. Däremot bör man kunna på relativt kort tid i en sådan utredning, som jag nyss skisserat, fatta principbeslut om de framtida riktlinjerna i samförstånd med företrädare för de politiska partierna. Självfallet bör man därvidlag eftersträva en lösning som blir så samlande som möjligt.

Jag tror, herr talman, att det är angeläget att man inte bara från partile-

Självstyrelsen på länsplanet

darhåll utan också från de enskilda riksdagsmännens sida framhåller dessa synpunkter. Jag tycker det är glädjande att vi har fått uppmärksamheten riktad på länsdemokratien och därmed sammanhängande problem. Detta kanske skulle verka befruktande på den allmänna debatten, om vilken man har sagt att den varit otillfredsställande och oengagerad, eftersom så många människor inte intresserar sig för de egentliga författningsspörsmålen.

Om vi nu kan få till stånd en debatt kring människorna mera närliggande spörsmål — d. v. s. om de frågor som berörs i de föreliggande motionerna — tror jag att det finns utsikter för att vi någorlunda parallellt och dessutom enligt min uppfattning ganska skyndsamt skall kunna komma fram till resultat på detta område.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Den kommunala självstyrelsen och länsdemokratien är en oerhört viktig angelägenhet. Under atskilliga år har jag betonat att 1917 års beslut bygger på att medborgarrätten knyts till människovärdet och har sin förankring i en demokratisk folkstyrelse. Hur folkstyrelsen sedan fungerar, fangar intresset och förankras hos vårt folk, skapar samhörighet och blir arbetsduglig, är viktiga frågor. Det gäller att människorna i vårt land blir medvetna om att demokrati förutsätter ansvar och att man ger åt människorna möjlighet att utöva folkstyret.

Frågan är oerhört omfattande. Jag har bl. a. i min motion påpekat vissa delfrågor. Jag anser dock att det i dag inte kan vara nödvändigt och lämpligt att gå in på dessa frågor eftersom utskottets enhälliga skrivning är en ljuspunkt. Med den skrivningen kommer man säkert att försöka komma till rätta med alla de problem vi möter på detta område och

se till, att utvecklingen med den växande byråkrati som den nödvändigtvis innebär inte leder till att demokratiskt folkstyre och kommunalt självstyre äventyras och ersättes av något annat system. Det är viktigt att den folkvalda representationen i riksdag, landsting, kommuner, förvaltning, rättsväsen m. m. förstärks — såvida vi inte vill att andra skall bestämma och vårt styrelseskick bli en skendemokrati.

Det finns ingen anledning att nu gå in på dessa problem. Jag har understrukit hur viktiga jag anser dem vara genom att föreslå att konstitutionsutskottet, eventuellt riksdagen själv, skulle tillsätta en parlamentarisk utredning som skyndsamt skulle behandla dessa frågor. Jag tror alla och envar är tack samma för det första steg som konstitutionsutskottet nu har tagit. Jag förutsätter att skyndsamt inte får innebära att man går förbi de problem som har aktualiserats i detta sammanhang.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSSON i Kårby (cp):

Herr talman! Jag vill uttrycka min tillfredsställelse med utskottets behandling av dessa motioner. Jag vill särskilt framhålla betydelsen av att utskottet så klart understrukit vad motionärerna anfört, nämligen att det kan ifrågasättas om debatten rörande de bästa formerna för folkviljans utövande enbart eller huvudsakligen bör begränsas till frågan om de centrala statsorganens utformning och funktion. Utskottet anser — liksom motionärerna — att starka skäl talar för att även de regionala och lokala organens ställning inom folkstyrelsen prövas.

Jag är vidare glad över att utskottet läst motionen 543 i denna kammare på rätt sätt då det gäller frågan om hur den reform som däri skisseras skulle kunna komma att inverka på enhetsstatens ställning. I några remissyttranden och i pressdebatten om dessa motioner

Självstyrelsen på länsplanet

har man yppat bekymmer för att en regional reform av detta slag skulle leda till något slags delstatssystem. Jag ber de av kammarens ledamöter som är särskilt intresserade av denna fråga att läsa remissyttrandena, där det klart framgår att man tycks hysa denna farhåga. Utskottet uttalar bestämt att en sådan ordning är »helt inaktuell för vårt lands vidkommande», och motionärerna har inte heller haft någon sådan utveckling i sikte. Det har tvärtom varit en bestämd strävan hos oss att skissera en väl fungerande självstyrelse på länsplanet som fungerar i god samklang med en sammanhållen central statsmakt. Men jag är övertygad om att de eventuella direktivskrivarna, om en utredning tillsätts, rätt ofta kommer att få fundera över denna problematik. Det är nämligen inte så lätt att åstadkomma en väl fungerande regional förvaltning med relativt stor självständighet om man samtidigt vill ha kvar en väl sammanhållen central statsmakt. Det går att åstadkomma detta, men det kommer att bli svårt att skriva direktiven, och det blir inte mycket lättare att sedan utreda frågan.

Även en annan fråga har varit föremål för mycken diskussion i den allmänna debatten. Man har på några håll velat göra gällande att det bakom den stora enigheten i utskottet skulle ligga taktiska spekulationer, framför allt från deras sida som önskar aktualisera det s. k. kommunala sambandet vid behandlingen av frågan om den centrala statsmakten, d. v. s. frågan om hur riksdagen skall väljas och fungera. De som haft sådana funderingar har knappast kunna läsa ut dem ur utskottets skrivning. Eller också är det så, att utskottets formuleringsskicklighet är mycket stor. Utskottet har tvärtom sagt att de berörda synpunkter och förslag som framförts i förevarande motioner bör bli »föremål för prövning vid den fortsatta beredningen av författningsfrågan». Däri tolkar jag inte in någon upp-

fattning att den fortsatta översynen av de centrala författningsfrågorna skulle bromsas upp med hänvisning till att man skall göra en översyn av de problem vi nu behandlar. Utskottet har nämligen tidigare i sitt utlåtande skrivit att utskottet »finner det angeläget att det inledda reformarbetet för statsskickets del inte försenas». Av det anförande som utskottets ärade talesman höll kan jag inte få någon annan uppfattning än att utskottet anser att det bör ske en fortsatt relativt snabb behandling av författningsfrågan när det gäller den centrala delen av statsskicket. Jag kan alltså inte dela den uppfattningen som framskymtat, att utskottet skulle ha skrivit så välvilligt om dessa motioner därför att man ville åstadkomma en försening av författningsreformen. Skulle dessa motioner ha lett till en sådan utveckling, hade det varit att beklaga.

Slutligen är det för mig viktigt att uttala förhoppningen, att regeringen skall ägna detta utskottsutlåtande tillbörlig uppmärksamhet trots att utlåtandets kläm inte innehåller någon rekommendation till riksdagen att i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad utskottet anför. För oss som arbetar inom statsutskottet är det svårt att förstå vad som menas med att »motionen anses besvarad». Antingen bifaller man en motion eller också avslår man den. Bifaller man den händer det ibland att man skriver till kungen och ger till känna vad utskottet anför. Nu hoppas jag att Kungl. Maj:t ändå skall läsa vad konstitutionsutskottet så väl anför i sitt föreliggande utlåtande.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag vill helt instämma i vad herr von Friesen sade om utskottets utlåtande i det föreliggande ärendet. Herr von Friesen gjorde emellertid en utvikning. Jag avser inte att ta upp

någon debatt i författningsfrågan i hela dess vidd, men jag vill starkt understryka att utskottet vid behandlingen av detta ärende inte på något sätt har tagit ställning till författningsfrågans fortsatta behandling. Utskottet har inte haft anledning att göra det, eftersom dessa motioner avser ett delproblem. Utskottet har därför inte heller gjort några som helst uttalanden i frågan, om vi skall ha en eller två kammare. Utskottet har heller inte tagit ställning till om man bör gå fram på de partiella reformernas väg eller avvakta ett ställningstagande i ett större sammanhang när alla frågor är utredda. Personligen vill jag säga att man här måste välja. Beträder man de partiella reformernas väg anser jag att det i föreliggande läge inte är möjligt att ändra grundlagen och göra den modernisering, som vi väl alla är ense om och som ett införande i grundlagen av parlamentarismens idé nödvändiggör.

Denna del av herr von Friesens införande får väl närmast betraktas som en personlig deklaration, och en sådan har han naturligtvis rätt att göra.

Jag vill med detta ha understrukit — och jag anknuter då även till den senaste talaren — att när man läser utskottets betänkande så får man däri inte läsa in något som inte har skrivits. Det gäller även frågan om det s. k. kommunala sambandet.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av vissa paragrafer i riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket jämte en i ämnet väckt motion.

Punkterna 1 och 5

Vad utskottet hemställt bifölls.

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

Punkterna 2—4 och 6—11

Lades till handlingarna.

§ 12

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna

bevillningsutskottets betänkande nr 62, i anledning av riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, m. m., såvitt berättelsen hänvisats till bevillningsutskottet;

andra lagutskottets utlåtande nr 69, i anledning av §§ 15 och 23 i riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket; och

jordbruksutskottets utlåtande nr 29, i anledning av riksdagens år 1963 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverket, m. m., såvitt berättelsen hänvisats till jordbruksutskottet.

§ 13

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tandläkarutbildning m. m. i Göteborg jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken ELMEN (fp):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga några ord med anledning av statsutskottets utlåtande beträffande tandläkarhögskolan i Göteborg.

Detta är inte någon ny fråga för kammarens ledamöter. Redan 1945 fattade vi ett principbeslut om en tandläkarhögskola i Göteborg men först nu står vi inför ett förverkligande av denna skola. Vi känner alla till den fruktansvärda brist som råder på tandläkare. Man får inom folktandvården vänta tre —fyra år för att få behandling. Det har

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

emellertid inte rått någon brist på sökande till tandläkarhögskolorna. År 1964 stod 401 tjänster obesatta inom folktandvården och samtidigt avvisades 325 kompetenta sökande till tandläkarhögskolorna. Många av de sökande vänder sig till utlandet för att få sin utbildning, vilket för dem blir väsentligt dyrare. Det är därför man nu med glädje hälsar att det principbeslut om tandläkarhögskola, som fattades för 18 år sedan, nu äntligen blir förverkligat.

I en folktopartimotion har vi föreslagit, att man inte skulle begränsa intagningen till 100 utan att man skulle kunna tänka sig att 125 studerande varje år tas in vid denna tandläkarhögskola i Göteborg. Det sägs nu att planering, byggnation m. m. i så fall skulle bli fördröjd. Jag kan inte fatta att en ökning med endast 25 elever skulle kunna fördröja det hela och att man därigenom inte skulle kunna sätta i gång vid fakulteten på den från början tänkta tidpunkten. Det är beklagligt att utskottet inte har kunnat gå med på en ytterligare ökning av intagningsantalet.

Jag skulle också vilja ta upp en annan fråga, som behandlas i såväl propositionen som utskottsutlåtandet, nämligen utbildning av tandtekniker och tandsköterskor. För närvarande finns en tandteknikerskola och en tandsköterskeskola i Göteborg, men dessa avses bli nedlagda i samband med att man till fakulteten kommer att knyta utbildning även av tandtekniker och tandsköterskor. För närvarande råder en oerhörd brist på tandtekniker och tandsköterskor.

Varje tandläkare blir mer och mer beroende av tandtekniker, eftersom tandvården av i dag blivit alltmer exklusiv; tack vare den högre materiella standarden har vi råd att gå in för en mera avancerad tandvård. För att kunna fullfölja denna har tandläkarna i dag mer behov av teknikernas hjälp än förr. Det är därför med en viss oro man ser att propositionen vill lägga ned den nuvarande tandteknikerskolan i Göteborg.

I vår motion begär vi att den skall få fortsätta sitt arbete, så att det inte uppstår ett vakuum när det gäller examinationen av tandtekniker. Det gäller verkligen att se upp så att det inte blir någon minskning av tandteknikerna, eftersom tandläkarna är oerhört beroende av dem. Effektiviteten av tandläkarnas arbete kan bli en helt annan, om de har tillgång till tandtekniker.

Exakt samma är förhållandet med tandsköterskorna. Man bör inte lägga ner tandsköterskeskolan i Göteborg utan bör se till att det blir en ökning av antalet tandsköterskor och inte en minskning. När vi i andra sammanhang beslutat att staten skall överta en viss utbildning har det ofta varit så, att man lagt ned vissa skolor, vilket medfört en minskning av antalet utexaminerade. Det skulle vara beklagligt om så skedde även i detta fall.

I motion II: 1024 talas om behovet av tandhygienister. I statsutskottets utlåtande nr 181 rörande revisorernas berättelse anmärktes på att riksdagens år 1952 fattade beslut om utbildning av tandhygienister inte kommit till stånd, medel skulle tas av anslaget till utbildningen av tandtekniker och tandsköterskor. Studier skulle göras i utlandet för att man senare skulle sätta i gång en försöksverksamhet här i Sverige.

Denna utbildning har aldrig kommit till stånd, vilket i högsta grad är att beklaga, eftersom tandhygienisternas arbete är av utomordentlig betydelse när det gäller den rent förebyggande vården. Tandhygienisternas arbete går ut på att avlägsna alla beläggningar på tänderna och att få till stånd ändamålsenlig hemtandvård. Det gäller inte bara den konventionella tandborstningen utan en i alla avseenden mera ingående vård. Denna har mycket stor betydelse när det gäller de tandlossningssjukdomar vi har att kämpa emot. Med åberopande av statsutskottets utlåtande nr 181 skulle jag också vilja un-

derstryka nödvändigheten av att vi verkligen får till stånd en utbildning av tandhygienister.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Wedén* (båda fp).

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Den expertgrupp som förberett frågan om tandläkarutbildningen i Göteborg har också, såsom fröken Elmén erinrade om, föreslagit att tandtekniker- och tandsköterskeskolor skall knytas till den odontologiska fakulteten. Man har därvid förutsatt att de hittillsvarande skolorna skall avvecklas.

Beträffande tandteknikerskolans avveckling har departementschefen inett haft att erinra mot expertgruppens förslag. Vad angår tandsköterskeskolans avveckling gör departementschefen ett uttalande som inte förefaller mig helt klarläggande. Därför tillät jag mig att tillsammans med en kollega i denna kammare motionera om att de hittillsvarande båda skolorna tills vidare skall bibehållas.

Nu har utskottet i fråga om tandteknikerskolan uttalat förståelse för motiveringen i motionen. Det gläder jag mig över, eftersom mina synpunkter därmed inte kommer bort vid den fortsatta handläggningen av frågan. Jag har därför inte heller någon anledning att besvara kammaren med en ytterligare argumentering på denna punkt.

Jag skulle däremot gärna av utskottets talesman vilja få svar på frågan vad utskottet tänkt sig när det skrivit att frågan om en ytterligare tandteknikerskola i Göteborg »inte bör prövas i förevarande sammanhang». Har utskottet tänkt sig möjligheten av en framtida prövning av frågan om bibehållandet av denna *tandteknikerskola*?

Jag skulle också vilja säga några ord om tandsköterskeskolan. Utskottet utta-

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

lar, under hänvisning till vad departementschefen anfört, att möjligheten lämnats öppen till en senare prövning av frågan om skolans bibehållande. Vad departementschefen i själva verket sagt är följande: »Den av vissa remissmyndigheter väckta frågan om att efter den nya skolans inrättande bibehålla den nuvarande tandsköterskeskolan samt därmed sammanhängande spörsmål är jag inte beredd att pröva i förevarande sammanhang.»

Jag har för min del ett mycket bestämt intryck av att detta uttalande inte återspeglar en tillräcklig grad av obundenhet i förhållande till expertgruppens ställningstagande. När nu chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Edenman, hedrar oss med sin närvaro skulle jag kunna rikta min fråga till honom i stället för till utskottets talesman. Jag skulle sålunda vilja veta, om statsrådet är beredd att framdeles förutsättningslöst pröva frågan om ett bibehållande av *tandsköterskeskolan* i Göteborg.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Då jag till detta uttalande har låtit foga en blank reservation, ber jag att i korthet få framföra några synpunkter.

Först beklagar jag att tidsmarginalen gjort att man inte kunnat ta hänsyn till det önskvärda i en ökad tandläkarutbildning liksom inte heller till en prövning av det snävt tilltagna byggnadsprogrammet för grunddisciplinen.

Anledningen till utskottets avstyrkande är tidsfaktorn, icke en negativ inställning till saken. Det hade behövts en intagning av 125 studerande, allra helst som 25 tandläkare skall gå till Norge. Det är också beklagligt att den långa planeringen inte kunnat resultera i en sådan byggnad, att man snabbt skulle kunna utöka kapaciteten. Här har utskottet befunnit sig i en nödsituation.

Men när man nu inte kan utöka kvantiteten är det viktigt att hålla på kvali-

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

teten. Det är beklagligt att den nya studieplanen inte hunnit tas upp till behandling när detta ärende aktualiserats. Det är dock att hoppas att universitetskanslersämbetet snarast tar itu med denna sak, så att man får en mera rationell utbildning och att ämbetet därvid också ser till att de lärartjänster på högre nivå, som motionärerna önskar och som föreslagits av studieplanskommittén, kan bli en verklighet.

Utskottet har betonat vikten av forskning. Den odontologiska forskningen måste få ett ökat stöd, främst genom att man får fasta tjänster knutna till grundvetenskapliga ämnen. Även här har utskottet givit riksdagens önskan till känna, nämligen att fakultetsberedningen inom kanslersämbetet verkligen söker stimulera forskningen och därmed försöker medverka till att man genom inrättandet av ett tillräckligt antal tjänster och andra åtgärder får ökade möjligheter.

Jag har, herr talman, ansett det vara nödvändigt att framföra dessa synpunkter men har inte något annat yrkande än utskottets.

Herr **HAGBERG** (k):

Herr talman! Jag kan instämma med dem som här redan har betecknat bristen på tandläkare som ett mycket stort och allvarligt problem. Därav följer att det naturligtvis är nödvändigt att utbilda fler tandläkare, tandtekniker och tandsköterskor, och jag anser att förslaget om inrättande av en odontologisk fakultet i Göteborg är ett viktigt och ett riktigt förslag. Detta betyder emellertid inte att jag anser att ett genomförande av förslaget kommer att täcka behovet av sådan utbildning. I motioner som väckts har föreslagits ett årligt elevintag av 125, och det är klart att detta är bättre än förslaget om bara 100 elevplatser. Likaså vore det att föredraga, om denna utbildning kunde börja på hösten 1965 i stället för på hösten 1966.

Alla motioner som avgivits i anledning av regeringsförslaget innehåller önskvärda förbättringar av detta. Å andra sidan tycker jag att regeringsförslaget är både långtgående och dyrbart att förverkliga, och jag tror dessutom att vissa motioner, om de skulle bifallas, skulle komma att försena igångsättningen. Detta är orsaken till att jag för min del vill stödja propositionen och följaktligen utskottets förslag.

Den motion, som jag har väckt i denna kammare, har egentligen mera ett indirekt samband med propositionen — den berör även andra saker än göteborgsfakulteten, som i motionen föreslås bli utbyggd på tre områden. Det gäller undervisning i de viktiga organisationsfrågorna för tandläkarutövningen. Det gäller vidare den s. k. kariesprofylaxen. I Sverige har vi såvitt jag vet ännu ingen professor i detta grundläggande ämne, medan sådana professorer inrättats vid läroanstalter i utlandet. Slutligen gäller det vidareutbildningen av tandsköterskor.

Tandläkarutbildningen är dyrbar för såväl staten som den enskilde, men trots detta har inte frågan om själva organisationen av tandläkarverksamheten tagits upp till behandling. För närvarande arbetar man, som jag påpekade i min motion, i gammalmodig rytm och enligt föråldrade metoder, med gammal teknik och i huvudsak gammal apparatur. Några större förändringar har inte inträffat på många årtionden på detta område.

Det förhåller sig också på det sättet — jag har övertygat mig därom genom att konsultera sakkunnigt folk — att man fortfarande inte lärt sig någonting om lagarbetets eller samarbetets teknik. Fortfarande tillämpas den gamla ordningen utan att några försök göres för att sätta rätt man på rätt plats. Här föreslås nu sju professorer och två laboranter, men ingen av dessa skall behandla själva kärnproblemet, nämligen kariesprofylaxen. I propositionen erkännes

problemets storlek, och det heter att tandlossningssjukdomar är den viktigaste sjukdomsgruppen »jämte karies». Just det: jämte karies. Och trots detta begäres i propositionen ingen professur för dessa tandlossningssjukdomar!

Vi önskar även få till stånd en vidareutbildning av tandsköterskor till tandhygienister. Denna fråga har redan berörts av fröken Elmén. Jag tror man kan instämma med henne i att en sådan utbildning skulle innebära en betydande effektivisering och rationalisering och besparing, men vi har ingen sådan utbildning. Vi har ingenting förberett på detta område. Fråga är, om någon tandsköterska, som försöker utnyttja den bestämmelse från 1952 som fröken Elmén nämnde nyss och som innebär statsstöd för utbildning i utlandet till tandhygienister, skulle få tillfälle att omsätta sina kunskaper i praktiskt arbete på grund av vår nuvarande kvacksalvarlagstiftning.

Jag tror att om dessa frågor beaktades skulle vi vinna lika mycket i reella tandläkarprestationer som vi vinner med inrättandet av göteborgsfakulteten. Detta skulle bidra till en snabbare lösning av tandvårdsproblemen och innebära många tiotal miljoner kronor i besparing för statsverket.

Alla är hjärtligt eniga om att en väsentligt ökad kapacitet på detta område kan uppnås. Även utskottet erkänner detta vid behandlingen av min motion. Utskottet säger att dessa förslag »är av central betydelse för såväl nämnda utbildningsområden som folktandvården». Även andra förslag i motionen karakteriseras av utskottet såsom problem av central betydelse. Vi uppskattar naturligtvis dessa erkännanden av utskottet. De är lika klara som ovanliga, men när det sedan kommer till kritan tycks det vara mindre klart.

Utskottet säger att utbildningsfrågorna borde kunna lösas genom ett organ hos universitetskanslersämbetet utan att man företar någon särskild utredning.

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

Beträffande organisationsfrågorna säger utskottet att de bör tas upp av vederbörande myndigheter och organisationer. Därmed menar man bl. a. folktandvården och tandläkarkåren själv. Jag hoppas att dessa nu känner sig utmanade och uppmuntrade och kanske t. o. m. befullmäktigade att försöka finna nya vägar på dessa områden och bryta gammal slentrian. Vi har för vår del naturligtvis ingenting emot denna uppfordran från utskottets sida.

I fråga om tandhygienisterna är det oklart vad utskottet menar. Utskottet anför att man ända sedan 1952 kunnat få statsbidrag för utbildning härtill i utlandet. Jag tror inte att någon har utnyttjat denna möjlighet. Därför måste man väl närmast tolka utskottets påpekande i detta fall som en undanflykt. Det är inget reellt svar på hela frågan.

Herr talman! Jag behöver bara göra dessa påpekanden för att kunna förebära statsutskottet för att det trots sin goda vilja inte har sagt allt som behöver sägas i dessa frågor. Det behövs mer, hur mycket som helst egentligen.

Trots detta uppfattar jag statsutskottets uttalande med anledning av vår motion som en kraftig uppfordran till både regeringen och utpekade instanser att på allvar ta itu med de av oss preciserade problemen. Eftersom dessa framstår så klara för utskottet, att de inte ens behöver utredas ytterligare utan kan bli föremål för konkreta och positiva lösningar i redan befintliga instanser, kan jag kanske tolka det formella avslagsyrkandet som en uppmaning till vederbörande organ att ägna dessa centrala och betydelsefulla frågor den uppmärksamhet som de är värda. Det borde väl också kunna tolkas som en uppfordran till regeringen att ta itu med lösningen av de större utbildningsuppgifter som vi har föreslagit i vår motion.

Under dessa förhållanden, herr talman, kan vi godkänna statsutskottets förslag och känna oss stärkta i tron att

Tandläkarutbildning m. m. i Göteborg

våra idéer till snabbare lösning av tandvårdsproblemet skall mogna till lösningar.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag tycker att det framgår av utskottets skrivning, att man vid sitt ställningstagande till Kungl. Maj:ts förslag liksom också till de motioner, som har avlämnats med anledning av propositionen, har behandlat såväl Kungl. Maj:ts som motionärernas förslag på ett ingående och välvilligt sätt.

Vi erkänner ärligt och klart att det är synnerligen angeläget att utbildningskapaciteten i fråga om tandläkare utökas genom att en odontologisk fakultet tillkommer i Göteborg. Och vi säger att verksamheten bör påbörjas snarast och senast höstterminen 1966 — i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag. Vi förutsätter också att kraftfulla åtgärder vidtas av berörda parter så att någon ytterligare tidsförskjutning i programmet utöver den redovisade icke uppkommer.

Vidare har utskottet föreslagit riksdagen att i särskild skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna, att utbildningen bör igångsättas så snart som möjligt. På ett annat ställe i utlåtandet säger utskottet, att varje möjlighet till ökning av kapaciteten bör tillvaratas.

Nu är det emellertid så, att riksdagen både då denna fråga behandlades 1961 och senast 1963 har givit de myndigheter, som programmerat och projekterat denna nya institution, uppgifter som siktar till en utbildningskapacitet av 100 elever plus utrymme för 25 elever från våra nordiska grannländer. Programmeringen är klar. Skulle man nu besluta om en ytterligare utökning med 25 elevplatser, skulle det fördröja igångsättandet med åtminstone ett, kanske ett och ett halvt år, på grund av den nya projektering som givetvis måste utföras.

Det är detta som har gjort att utskottet icke har velat ta på sitt ansvar att nu

föreslå en utökning med ytterligare 25 elevplatser.

Vad utbildningen av tandtekniker beträffar så har den nuvarande tandteknikerskolan inrättats i avvaktan på att en organisation för tandläkarutbildningen skulle tillkomma i Göteborg, och den är givetvis knuten till universitetet i Göteborg.

Fröken Elmén poängterade att det icke får uppstå något vakuum i tandteknikerutbildningen. Detta är också utskottets klara mening. Allt måste klaffa i fortsättningen. Den nya skolan skall vara fullt färdig innan den befintliga får upphöra.

Beträffande kravet på ytterligare utbildning utöver vad som behövs inom ramen för utbildning av de nya tandläkarna vid fakulteten i Göteborg har utskottet för sin del inte velat ta ställning härtill utan säger att Kungl. Maj:t framdeles bör beakta denna fråga. Jag vill säga till fru Gunne att för min del utläser jag utskottets skrivning — där man säger att man har förståelse för de i motionen framförda motiven för ytterligare en tandteknikerskola i Göteborg — så att utskottet anser att Kungl. Maj:t framdeles bör pröva frågan, om behov härav skulle visa sig föreligga. De remissinstanser som har yttrat sig häröver — överstyrelsen för yrkesutbildning, medicinalstyrelsen och Sveriges dentallaboratorieägares riksförbund — har framhållit att utbildningen av tandtekniker bör ske under ledning av överstyrelsen för yrkesutbildning, alltså numera det nya skolverket. Även dessa synpunkter måste Kungl. Maj:t naturligtvis ta ställning till vid övervägande av ytterligare utbildning av tandtekniker.

Med anledning av att en del av de föregående talarna patalat problemen beträffande utbildning av hygieniker samt behovet av profylaktiska åtgärder vill jag för min del gärna understryka nödvändigheten härav. Utskottet har i sin skrivning inte heller intagit en ne-

gativ ståndpunkt utan snarare en positiv. Jag tror för min del att det är värdefullt att i forskningshänseende satsa på detta område. De förebyggande åtgärder som man via forskning kan komma fram till är av en utomordentlig betydelse.

Herr Hagberg ansåg att utskottets skrivning var alltför vag och att utskottet borde ha yrkat på mera bestämda framtida uppgifter. Med hänsyn till vad utskottet har sagt om att Kungl. Maj:t i den mån det finns möjligheter och utrymme bör vidta åtgärder på detta område, föreställer jag mig att sådana åtgärder också kommer att vidtagas. I likhet med herr Hagberg tror jag att vi bör satsa pengar för sådana ändamål. framför allt för profylaktiska och förebyggande åtgärder.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! I denna fråga skall jag fatta mig mycket kort.

Tillkomsten av tandläkarhögskolan eller den odontologiska fakulteten är i själva verket en sorgens historia. Det har tagit alldeles för lång tid att nå de resultat som man nu faktiskt börjat skönja. Om anledningen till denna försening skall jag inte uttala mig närmare. I vissa avseenden har den väl berott på oenigheten mellan de experter som varit tillkallade. Även när experter är eniga i en fråga kan det finnas anledning att förhålla den, men är experterna sedan oeniga tar det ändå längre tid.

Vad jag tycker är beklagligt i statsutskottets tyvärr enhälliga skrivning är att man inte ansett sig kunna gå med på de i motionerna framlagda förslagen om utökning av utbildningen från 100 till 125 studenter. Och vad har utskottet för skäl härför? Jo, utskottet åberopar i en något kryptisk skrivning att det är uppenbart »att ett bifall till motionärernas förslag i fråga om dimensioneringen av fakulteten skulle kun-

na medföra en icke önskvärd förskjutning av tidpunkten för inledande av fakultetens verksamhet». Jag är inte övertygad och jag är inte imponerad av utskottets skrivning på denna punkt. Det är väl alldeles uppenbart att den sakkunskap som stått till utskottets förfogande, det vill säga representanter för kungl. byggnadsstyrelsen, har låst fast sig för en viss planering för 100 studenter, och sedan finner man det alldeles omöjligt att utöka det antalet. Enligt min mening, herr talman, bör man väl använda experterna för att möjliggöra beslut som ofta anses alldeles särskilt angelägna och om vilka ingen meningsskiljaktighet borde råda, nämligen en ökad utbildning av tandläkare. Vi har en ganska katastrofal brist på tandläkare. Vi har brist på läkare.

Det viktigaste medlet att åstadkomma en förbättring på dessa sjukvårdsområden är en ökning av utbildningsresurserna jämte naturligtvis också en utökning av utbildningen av de medhjälpare som dessa olika kategorier yrkesutövare inom sjukvården kan ha till sitt förfogande. Vi kommer mycket snart att få en tandvårdsförsäkring genomförd, och vi kommer då att få laborera med ett underskott av tandläkare. Jag tycker verkligen att man skulle ha kunnat besluta genomföra detta blygsamma tillskott redan nu och att man inte skulle behöva åberopa den byggnadstekniska expertisen, så mycket mindre, herr talman, som det bakom detta yrkande i olika motioner om de 125 studenterna står den expertis som finns inom medicinska fakulteten vid Göteborgs universitet.

Jag finner det utsiktslöst att här ställa ett yrkande om bifall till motionerna, men jag har, herr talman, inte kunnat underlåta att i detta sammanhang ge uttryck åt ett mycket stort missnöje med att man inte har funnit en utväg att möjliggöra den föreslagna ökade utbildningen av tandläkare i Göteborg.

I detta anförande instämde herrar

Åtgärder inom kriminalvårdens område m. m.

Börjesson i Falköping (cp) samt *Antby, Källstad, Gustafson* i Göteborg, *Wiklund, Ohlin* och *Kollberg* (samtliga fp).

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Det är ganska lätt för herr von Friesen att stå upp här och säga att det inte skulle vara någon större konst byggnadstekniskt att åstadkomma en utökning med 25 elever och att teknikerna bör kunna klara av den uppgiften ganska lätt.

Det är nog inte så enkelt med hänsyn till behovet av inte bara lärosalar utan även en mängd andra utrymmen och det behov av utrymme för byggnaderna som Göteborgs stad har att tillgodose i detta sammanhang. För närvarande är utrymmet där ganska knappt. Även om man skulle säga att det senare utrymmesbehovet får Göteborgs stad klara upp, så kvarstår dock svårigheterna att inom den tid, som man nu har fastställt för igångsättandet av byggnadsverksamheten, kunna ordna utrymme för ytterligare 25 elever.

Herr von Friesen säger att man måste väga det mot teknikernas påstående härvidlag: den medicinska expertisen säger att det går bra att göra det. I detta fall måste man dock ta hänsyn till byggnadsstyrelsen som har till uppgift att projektera och programmera. Den har vi nödgats ta hänsyn till för att inte försena denna utbildning, som vi alla är överens om bör komma i gång fortast möjligt. Jag hoppas att det framdeles skall bli möjligt att ta ställning till en utökning, om man så finner nödvändigt.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 14

Åtgärder inom kriminalvårdens område m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 184, i anledning av väckta motioner inom kriminalvårdens område m. m.

Sedan utskottets hemställda föredragits yttrade:

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Folkpartimotionärerna som jag tillhör har ingen anledning att vara missbelättna med utskottets skrivning vad beträffar den del av den stora partimotion som väcktes i januari och vilken avhandlas i detta utlåtande. Som kammarens ledamöter kanske erinrar sig har tidigare i kammaren behandlats ett annat avsnitt av motionen som jag inte skall beröra här.

Att jag ändå har fogat en blank reservation till detta utlåtande beror på att utlåtandet i mitt tycke utgör ett exempel på den kuriösa art av utskottsutlåtanden, som i sak biträder en motion men som i klämman yrkar avslag på densamma. Jag har ingen som helst anledning att ställa annat yrkande än utskottets, men jag måste ändå som sagt säga att utlåtandet är litet kuriöst.

Om man läser utskottets skrivning finner man att utskottet enhälligt i punkt efter punkt instämmer i vad som framhållits i motionen. Det är ju en ganska ingående analys på olika avsnitt av de mycket skriande behov som föreligger inom fängsvården både på investeringssidan och på driftsidan samt i fråga om tillgång på personal inte minst på den människovårdande sidan vad beträffar psykiater och psykologer m. fl. Även behovet av säkerhetsåtgärder inom speciellt de slutna anstalterna påtalas.

Det är självklart att mycket har hänt sedan motionerna väcktes. Det har gått ett år sedan dess, och det kan motivera en skärpning av vad vi då reste krav på, beroende på att förhållandena ingalunda har förbättrats. Jag kan nämna att jag har fått en uppgift, som jag inte kan gå i god för men som jag inte har anledning att betvivla riktigheten av, nämligen att över ett hundratal befattningshavare skulle ha blivit miss-handlade av interner under en rela-

Åtgärder inom kriminalvårdens område m. m.

löst kort tidrymd, jag tror det var detta år. Kravet på trygghet för dessa befattningshavare tillgodoses sålunda inte på önskvärd sätt.

Detta belyser vilka missförhållanden som finns inom kriminalvården och som icke gör det lättare att skaffa kriminalvården den nya personal som till varje pris måste skaffas.

Jag vill också understryka vad som framhålles i motionen att det måste vara oerhört svårt både för anstaltsledningar och för kriminalvårdens samlade ledning att fullfölja sitt tunga arbete med så stora eftersläpningar som redan finns på personalsidan.

Både när det gäller investeringar och möjligheter till förbättring av personalutbildning och personalrekrytering liksom till forskning trycker utskottet mycket hårt på nödvändigheten av att önskemålen inte bara är efter år framföres till regeringen, utan att man också tar sig samman för att verkligen åstadkomma de pengar och resurser som behövs för att effektuera dessa — jag vågar säga det — relativt moderata önskemål och göra det möjligt att få kriminalvården på rätt köl igen.

Jag har, herr talman, bara velat notera detta, och jag vill sluta med att instämma i den vädjan som riktats till den tomma regeringsbänken, att man måtte beakta de anspråk vilkas berättigande har klarlagts inte bara av motionärerna och gång på gång av fängvårdsstyrelsen, utan nu också av ett enhälligt statsutskott. Jag bortser då ifrån att motionen är formellt avstyrkt av utskottet. Reellt är den tillstyrkt, och jag tar detta som ytterligare ett plus när det gäller den vädjan till regeringen, som jag här energiskt vill understryka, nämligen att i rättssäkerhetens och humanitetens intressen villfara de önskemål som reses beträffande förbättrade arbetsförhållanden för kriminalvården.

I detta anförande instämde fröken Elmén (fp).

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Herr Ståhl betecknade utskottsutlåtandet som kuriöst, men samtidigt framhöll han att utlåtandet på punkt efter punkt har på ett ambitiöst sätt penetrerat de frågor som upptagits i den motion till vilken herr Ståhl närmast appellerade. Jag vill beteckna det som ett gott betyg åt utskottet att man alltså med omsorg har penetrerat de mycket viktiga och allvarliga problem det här gäller. Av formuleringarna i utlåtandet framgår också att utskottet tagit allvarligt på saken. Man framhåller att man delar den oro som motionärerna hyser för utvecklingen inom kriminalvården, med en stigande brottslighet, minskat antal uppklarade brott och ökad frekvens av rymningar.

Vid sin beredning av ärendet har emellertid utskottet låtit sig övertygas därom att man på område efter område av dem, som beröres i motionen och utskottsutlåtandet, är i färd med att vidta åtgärder av ungefär den art motionärerna kräver. Därför har inte utskottet funnit anledning biträda det yrkande på en parlamentarisk utredning som framställts i motionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 15

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskommelse rörande provisoriska arrangemang för ett världsomspännande kommersiellt telesatellitesystem, och

nr 186, i anledning av väckta motioner om ökade resurser för den tekniska forskningen, såvitt motionerna avser utredning rörande branschforskningsinstitutet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 16

Kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafikbranschen samt bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 187, i anledning av väckta motioner angående kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafikbranschen samt angående bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 538) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 660), hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning i syfte att skapa bättre kreditmöjligheter och kapitalförsörjning för de enskilda företagen inom lastbilstrafikbranschen, varvid lån genom företagarföreningarna ur hantverks- och industrilånefonden eller med statlig kreditgaranti särskilt borde prövas i enlighet med vad i motionerna anförts.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 537) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 661), hade vidare hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning av frågan att genom bättre kreditmöjligheter befrämja den enskilda handels utveckling och rationaliseringssträvanden, varvid i motionerna anförda riktlinjer rörande lån genom företagarföreningarna och statlig kreditgaranti särskilt borde beaktas.

Utskottet hemställde,

a) att motionerna I: 538 och II: 660 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

b) att motionerna I: 537 och II: 661 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Per Petersson, Harry Carlsson, Nils-Eric Gustafs-*

son, Staxäng, Ståhl och Svensson i Stenkyrka, fröken Elmén samt herrar Svensson i Ljungskile, Andersson i Knäred och Palm, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 538 och II: 660 samt I: 537 och II: 661, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att utredningen angående företagarföreningarnas organisation och verksamhet uppdrogs att i enlighet med vad reservanterna anförut undersöka möjligheterna att öka kreditmöjligheterna för företag inom lastbilstrafikbranschen och inom den enskilda handeln.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det spørsmål som nu behandlas gäller frågan om att eventuellt utsträcka det statliga stödet för kapitalanskaffning till två nya branscher, nämligen den enskilda handeln och lastbilstrafikbranschen.

Hittills har detta statliga stöd i fråga om såväl lån via företagarföreningarna som kreditgarantier i huvudsak gällt för de direkt varuproducerande företagen. Bakgrunden till detta är väl att man enligt vad jag vill kalla ett konventionellt betraktelsesätt tycks anse att distribution, handel och transporter inte är produktiva i samma mening som den direkta varuproduktionen. I det moderna samhället har emellertid människorna så högt ställda krav på effektiv service av olika slag att jag ifrågasätter om man inte får värdera om på denna punkt. Ett rationellt transportsystem, en effektiv distributionsapparat och en modern affärsservice är självfallet en förutsättning för att varorna skall nå ut till konsumenterna på snabbaste och billigaste sätt.

Det är säkert allbekant att den enskilda handeln för närvarande genomgår en stark rationaliseringsprocess med en mycket omfattande strukturförändring. Det bildas nya stora affärskedjor

Kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafikbranschen samt bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln

med mångfilialföretag, det ställs stora krav på butikslokalernas utrustning och inredning o. s. v. Allt detta ställer givetvis stora fordringar på kapitalanskaffningssektorn, särskilt beträffande de enskilda detaljhandelsföretagen.

Den enskilda handelns kreditbehov har hittills i huvudsak tillgodosetts av dess leverantörföretag, främst partihandeln. Detta är i sin tur en följd av en medveten politik från affärsbankernas sida. Genom denna ordning blir de enskilda affärsföretagen beroende av sina leverantörer på ett sätt som knappast är lyckligt.

När denna fråga diskuterades vid föregående års riksdag förelåg ett remissyttrande över de då väckta motionerna från Sveriges köpmannaförbund, som påtalade just detta förhållande. Jag skall citera ett kort avsnitt ur detta yttrande. Köpmannaförbundet säger: »Det förtjänar understrykas att den kreditgivning till detaljhandeln som sker via partihandeln ofta medför ett beroendeförhållande till denna som inte är önskvärt ur den enskilde medlemmens synpunkt. Detta beroendeförhållande går i vissa fall långt utöver det beroende i vilket en låntagare står till en långgivare eftersom långgivaren i detta fall är leverantör av varor och kan frestas utnyttja sin ställning som långgivare vid försäljning av dessa varor.»

Herr talman! Jag är öppen för den betydelse det har för småföretagsamheten rent allmänt att AB Industrikredit numera har fått ökade möjligheter och att AB Företagskredit inrättats, men det är uppenbart att dessa institut inte täcker kreditbehoven hos den enskilda handeln.

Nyckelfrågan för den enskilda handeln är att få något så när långfristiga krediter. Det är uppenbart att man för kreditgivning på detta område har svårt att prestera bankmässiga säkerheter i vanlig mening. Inte heller kan man räkna med att nystartande företagare inom

branschen i nämnvärd **utsträckning** själva skall kunna svara för det kapital som behövs för att starta ett modernt detaljhandelsföretag. Jag kan nämna att exempelvis en modern livsmedelsbutik av den storlek som nu vanligen planeras inom bostadscentra etableringskostnaderna beräknas uppgå till 200 000 à 300 000 kronor.

Man kan tänka sig flera alternativa metoder för att tillgodose detaljhandelns kreditproblem. En tänkbar lösning är att ge företagarföreningarna i länen ökade resurser så att de åtminstone i någon mån kan svara för denna kreditgivning. En annan möjlighet är att för nyetableringar och förvärv av detaljhandelsföretag inrätta statliga lånegarantier av i princip samma system som redan finns på andra områden av näringslivet. Det är dessa alternativa möjligheter som reservanterna vill ha utredda.

Vad jag sagt om svårigheterna rörande kapitalförsörjningen inom detaljhandeln är i princip tillämpligt även på den bransch som berörs i utlåtandets andra avsnitt, lastbilsåkeribranschen.

En lastbil av den vanligast förekommande typen kostar i dag 50 000—60 000 kronor att anskaffa. År 1960 fanns här i landet cirka 13 000 lastbilsföretag. Av dessa var inte mindre än 12 000 i storleksgruppen 1—3 lastbilar. När man vet hur liten livslängd dessa fordon har, förstår man att kapitalbehovet inom branschen är ganska stort. Det beräknas nu uppgå till cirka 200 miljoner kronor per år.

Denna bransch får lita till kortfristiga krediter med hög ränta. En utredning som branschen själv företagit visar att växelkrediter är den vanligaste formen och att genomsnittsräntan på branschens kapitalinsatser ligger vid 10 procent och däröver. Vilken åsikt man än har i räntefrågan måste detta betecknas som mycket oförmånliga villkor. Jag ifrågasätter om det finns någon

Kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafikbranschen samt bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln

bransch med ogynnsammare kapitalvillkor än just denna.

Jag vill särskilt understryka att lastbilsbranschens insatser i distributionsväsendet under senare år har fått starkt ökad betydelse genom de forcerade järnvägsnedläggelserna.

Nu hänvisar utskottet till att 1959 års förlagsinteckningskommitté har avlämnat sitt betänkande och att enligt dess förslag nya möjligheter till kapitalförsörjning öppnas. Jag skall inte förneka att om kommitténs förslag genomföres kretsen av belåningsobjekt kommer att vidgas. Därifrån till att säga att man därmed löser kapitalförsörjningsproblemet för dessa branscher är steget dock ganska långt.

Jag ber, herr talman, med dessa få ord att få yrka bifall till reservationen under detta utlåtande av herr Ivar Johansson m. fl.

I detta anförande instämde herr *Ståhl* (fp).

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! De frågor vi nu behandlar var förra året föremål för ett omfattande remissförfarande från utskottets sida, och såväl motionerna som utskottets utlåtande och reservationen blev då livligt debatterade här i kammaren. Det synes som om både motionärer och reservanter i år har lagt sig vinn om ett mera koncentrerat uppträdande såväl i utskottet som i kammaren. Därför finns det ingen anledning för utskottets talesmän att göra debatten mera omfattande än nödvändigt.

Jag konstaterar till att börja med att elva av de remissinstanser som i fjol yttrade sig över motionerna var väl kritiska i sina remissvar. Det anfördes då att uppemot sju stycken utredningar var sysselsatta med den mindre företagsamhetens problem och att det var skäl att avvakta vad dessa utredningar skulle komma fram till i form av praktiska förslag. Sedan dess har också förlagsin-

teckningskommittén lagt fram ett betänkande med de förslag som herr Antonsson här nämnde om. Herr Antonsson sade att kommitténs förslag innebär en förändring till det bättre, men han ansåg ändå inte att man med de förslagen kunde lösa de problem som tagits upp i de väckta motionerna. Men det är nog mycket svårt att nu sia om huruvida förlagsinteckningskommitténs förslag är så begränsade till sin räckvidd som herr Antonsson ville göra gällande.

De motioner som handlar om kapitalförsörjningen inom lastbilstrafikbranschen och den enskilda handelns problem har inte tillförts något väsentligt nytt stoff från i fjol. Utskottets borgerliga ledamöter har även i år anslutit sig till motionärernas tankegångar och begärt en utredning, som väl ytterst syftar till ett vidgat samhällsstöd, endera i form av statlig kreditgaranti eller lån över fonder eller företagarföreningar. Man föreslår som lämpligt utredningsorgan den nu arbetande utredningen om företagarföreningarnas organisation och verksamhet men begär tilläggsdirektiv och personalkompletteringar, så att utredningen kan handlägga dessa frågor effektivt.

Det förefaller som om detta krav åtminstone i vissa hänseenden skulle vara överflödigt, eftersom direktiven för denna utredning medger att utredningen redan nu ser till omfattningen av den kreditberedande verksamheten. Jag anser att det skulle vara litet oförnuftigt om riksdagen nu förordade tilläggsdirektiv till den arbetande utredningen, inte minst mot bakgrunden av att småföretagarna här i landet med stor förväntan ser fram emot vad utredningen kan komma med för resultat.

Om kammaren skulle följa reservanterna i dag, tror jag att utredningen om företagarföreningarnas organisation och verksamhet skulle fördröjas, och jag tror att det innerst inne också skulle

Kapitalförsörjningen för företag inom lastbilstrafikbranschen samt bättre kreditmöjligheter för den enskilda handeln

strida mot motionärernas intentioner. Förlagsinteckningskommittén har föreslagit att den nu rätt avgränsade inteckningsrätten skall vidgas på ett sätt som ger ännu utanförställda näringsgrenar möjlighet att låna med exempelvis varulager och inventarier som säkerhet. Remissyttrandena innehåller inte några vägande invändningar mot detta förslag. Tvärtom får man vid genomläsningen den uppfattningen att remissinstanserna är positivt inställda till förslaget. Det finns sålunda anledning att med åtminstone viss optimism se fram emot den aviserade propositionen i ämnet, och jag tror inte att tidpunkten nu är lämplig att aktualisera dessa frågor på sätt som reservanterna förordar.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Jag har ingen åstundan att förlänga debatten genom att provocera fram ett meningsutbyte med herr Lassinantti. Men eftersom han uppehöll sig ganska mycket vid denna utredning, måste jag säga att jag har sett på förlagsinteckningskommitténs betänkande och funnit, vilket jag sade i mitt anförande, att det något vidgar kretsen av belåningsobjekt. Men det kan ingalunda kösa kapitalfrågan för en så omfattande bransch som detaljhandelsbranschen. Exempelvis varulager, som det här i första hand är fråga om, kan man enligt förslaget belåna mot företagsinteckning. Men varulagren är ju så variabla till sitt värde från tid till annan att man säkerligen är tvungen att komplettera företagsinteckningen med vanlig borgen. Därför menar jag att man med detta konstaterande inte löser kapitalförsörjningens problem. En kombination av statlig lånegaranti och de möjligheter som utredningens förslag ger är någonting som nog borde övervägas.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr LASSINANTTI (s):

Herr talman! Herr Antonsson och jag är säkerligen ense om att detta är ett mycket väsentligt problem som berör småföretagsamhetens kreditmöjligheter. Men vi tycks vara på skilda linjer när det gäller att bedöma de praktiska verkningarna av motionärernas och reservanternas förslag.

Jag har studerat förlagsinteckningskommitténs uttalande, där det sägs om verksamhetens art och omfattning: »För beviljande av förlagsinteckning fordras att verksamheten är att hänföra till industri-, hotell-, pensionat- eller restaurangrörelse eller apoteksrörelse. För alla verksamhetsgrenar utom apoteksrörelse kräves att rörelsen är av viss storlek. Enligt förslaget skall dessa begränsningar slopas. Rätt att erhålla företagsinteckning skall principiellt tillkomma envar som driver näring — — —. Skälen härtill är i första hand att behov av inteckningsmöjlighet föreligger för åtskilliga verksamhetsgrenar som nu saknar sådan och att det är svårt att åstadkomma en lämplig gränsdragning. För övrigt bör det enligt kommitténs mening ankomma på kreditgivaren och icke på lagstiftaren att avgöra om ett företag lämpar sig som underlag för kredit.»

Herr talman! Vi som svarar för utskottets utlåtande har kommit till den uppfattningen, att de möjligheter som nu står öppna kanske ännu inte utnyttjats i praktiken i en sådan omfattning att man har fått ett bärkraftigt material för att verkligen kunna säga att man inte med utnyttjande av de nuvarande möjligheterna ändå kan åstadkomma i stort sett vad motionärerna och reservanterna önskar.

Beträffande detta förslag, som enligt vår uppfattning går ut på att fördröja utredningen om företagarföreningarnas organisation och verksamhet, tycker jag att det är så allvarligt att det inte finns några möjligheter att följa reservanterna. Jag tror vi gör klokt i, herr talman, att följa utskottets linjer i denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 187, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 104 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Ordet lämnades på begäran till

Herr KELLGREN (s), som yttrade:

Herr talman! Jag råkade trycka på fel knapp.

§ 17

Mindre och medelstora företags avsättning på den internationella marknaden

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 188, i anledning av väckta motioner angående mindre och medelstora företags avsättning på den internationella marknaden.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (I: 545) och den andra inom andra kammaren av herr *Eliasson* i Sundborn *m. fl.* (II: 657), hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att utredningen angående företagarföreningarnas organisation och verksamhet genom tilläggsdirektiv måtte få i uppdrag att utreda jämväl frågan om underlättande av de mindre och medelstora företagens avsättning på den internationella marknaden, särskilt den västeuropeiska.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 545 och II: 657 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Virgin, Per Jacobsson, Per Petersson, Harry Carlsson, Nils-Eric Gustafsson, Staxäng, Ståhl* och *Svensson* i Stenkyrka, fröken *Elmén* samt herrar *Svensson* i Ljungskile, *Andersson* i Knäred och *Palm*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 545 och II: 657, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att åt utredningen angående företagarföreningarnas organisation och verksamhet genom tilläggsdirektiv uppdroges att utreda jämväl frågan om underlättande av de mindre och de medelstora företagens avsättning på den internationella marknaden, särskilt den västeuropeiska.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det var ursprungligen min avsikt att knyta några reflexioner

kring detta utlåtande, men jag har bi-bringats en känsla av att kammarerna inom rimlig tid önskar avverka det arbetspensum vi har framför oss. Jag skall därför avstå från att argumentera och endast yrka bifall till reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Eftersom herr Antonsson avstod från argumentering kan jag för min del nöja mig med att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antonsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 188, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Antonsson begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 113 ja och 103 nej, varjämte 2 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! Föreliggande utlåtande avser totalförsvarets regionala ledning. Tillsammans med herr Wachtmeister har jag väckt en motion i denna fråga, i vilken vi hemställt att riksdagen vid behandling av propositionen i ärendet måtte överväga frågan om att förlägga militärområdesstaben i södra militärområdet till Karlskrona och besluta, att chefen för Sydkustens örlogsbas ges graden konteramiral även om en beställning i lönegrad Bo 4 avses för befattningen.

Motionen har rönt det vanliga ödet och avstyrkts av utskottet. När det gäller motionens första del, som behandlar förläggningen av militärområdesstaben, är det fråga om ett direkt avslag. Beträffande den andra delen, som gäller tjänsteställningen för chefen för Sydkustens örlogsbas, upplyser utskottet att detta är en sak som Kungl. Maj:t får avgöra, av vilken anledning motionen avstyrkts i denna del.

Denna fråga har samband med inrättandet av Sydkustens örlogsbas. Jag påpekade i våras när denna fråga diskuterades att jag ansåg, att man tagit upp dessa båda ärenden i bakvänd ordning. Man borde först ha behandlat frågan om totalförsvarets regionala ledning, d. v. s. den proposition som nu föreligger, och därefter ha tagit upp frågan om Sydkustens örlogsbas. Om man nämligen först behandlade den sistnämnda frågan, skulle den fortsatta handläggningen av densamma till viss del bli läst, i varje fall beträffande förlägg-

Ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.

ningsorten för militärområdesstaben i södra distriktet. Nu är det emellertid inte något att göra åt den saken.

När frågan behandlades i våras fäste vi motionärer särskilt uppmärksamheten på att inrättandet av Sydkustens örlogsbas i Karlskrona skulle dra med sig en del personalreduceringar. Det rörde sig om ungefär 200 personer. Självfallet kan en sådan reducereing få vissa menliga konsekvenser, vilket man också inom staden och dess omgivning är på det klara med. Statsutskottet avstyrkte även då motionen, men man framhöll att Kungl. Maj:t skulle ha sin uppmärksamhet riktad på de konsekvenser som denna ombildning av marinkommando Syd skulle komma att innebära för Karlskrona stad. Jag får väl uttala en förhoppning om att detta också skall beaktas i fortsättningen, när Sydkustens örlogsbas inrättas.

Emellertid har man nu genom denna behandlingsordning redan såvitt jag förstår bundit sig för att militärområdesstaben skall förläggas till Kristianstad. Därigenom finns det väl i varje fall efter dagens beslut inte några utsikter för att Karlskrona skulle komma i fråga. Jag tyckte för min del, efter att ha läst försvarsledningsutredningens betänkande och även statsutskottets utlåtande, att man ganska knapphändigt hade utrett frågan om den lämpligaste förläggningsorten för militärområdesstaben. När man, såsom fallet varit, haft att välja mellan Karlskrona, Ängelholm och Kristianstad har man ganska lättvindigt avfärdat tanken på att eventuellt förlägga militärområdesstaben till Karlskrona. Vi trodde i våras att det var ganska bråttom med detta och begärde därför i vår motion, att den närmare undersökning, som borde göras, skulle genomföras inom statsutskottet. När man emellertid läser föreliggande utlåtande, finner man att statsutskottet bara med en enda mening avstyrkt motionsyrkandet och inte närmare undersökt om några fördelar skulle vara förenade

med att förlägga militärområdesstaben till Karlskrona.

Tjänsteställningen för örlogsbasens chef är naturligtvis i och för sig ingen särskilt stor fråga. Den har mera psykologisk betydelse. Genom det beslut som här föreslås fattat skulle Karlskrona förlora sin amiral och en kommandör bli chef för örlogsbasen. Frågan har, som jag sade, mera psykologiskt intresse och kanske inte så stor reell betydelse. Vad som sker är dock att man bryter en lång tradition. Karlskrona stad har sedan 300 år tillbaka haft en amiral bland sina invånare, och det är naturligtvis beklagligt att det nu skall ske en ändring på den punkten. Jag vill framhålla att såväl chefen för marinkommando Syd som länsstyrelsen i Blekinge län uttalat, att även när Sydkustens örlogsbas inrättas bör chefen för örlogsbasen kunna få tjänsteställningen amiral.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men med hänsyn till att statsutskottet skriver att frågan skall avgöras av Kungl. Maj:t vill jag uttala en förhoppning att departementschefen visar ett positivt intresse för Karlskrona stads önskemål.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Det framgick redan av vad herr Nyberg sade att den motion som han och herr Wachtmeister väckt i denna fråga inte är av någon särskilt stor dimension. De önskar ha kvar en amiral i Karlskrona i stället för att få en kommandör. Vi har överlåtit avgörandet — fullt i sin ordning — till Kungl. Maj:t, eftersom riksdagen omöjlig kan besluta om vad den och den befattningshavaren skall ha för tjänsteställning. När nu herr Nyberg riktar en vädjan till regeringen, att Karlskrona enligt gammal tradition skall få ha kvar en amiral i det fina huset i staden, har jag ingenting att invända mot det. Är det så att Kungl. Maj:t härvidlag vill gå Karlskrona stad — det är ju inte bara

Ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.

herr Nyberg som hyser denna önskan — till mötes, så tror jag ingen inom utskottet har någon invändning. Men vi har inte ansett oss kunna gå i bräschon för förslaget.

Däremot vill jag säga några ord med anledning av att herr Nyberg riktade viss kritik mot utskottet för att vi skulle ha tagit med lätt hand på frågan om militärbefälsstabens förläggning till Kristianstad, Ängelholm eller Karlskrona. Jag tror emellertid att herr Nyberg, om han läser vad utskottet skriver om förläggningen av tredje militärområdestabens i blivande Västra militärområdet, där vi går emot Kungl. Maj:ts förslag om förflyttning till Göteborg och uttalar att staben tills vidare bör kvarligga i Skövde, skall finna att vi inte tagit lätt på frågan. Tvärtom har vi inom avdelningen haft en ganska bestämd uppfattning om samtliga förläggningsfrågor. Att vi inte redovisar alla skälen till att Karlskrona inte gärna kunde komma i fråga i stället för Kristianstad är en sak för sig.

Skälen är dock onekligen starka i detta nya läge. Staberna kommer ju nu att bli integrerade och få en helt annan uppbyggnad än den de hittills haft. Det är inte längre fråga om en marint betonad stab utan om en allsidigt sammansatt sådan. Därför vågar jag påstå att utskottet har mycket goda skäl för sitt ställningstagande. Precedensfallet Skövde torde visa att utskottet verkligen prövat även denna fråga.

Får jag säga ytterligare ett par ord, herr talman, trots att också jag förstår att kammaren gärna vill bryta tidigt med hänsyn till de kommande dagarna. Men detta ärende är ändå ganska stort; det är en konsekvens av 1961 och 1963 års beslut om högsta ledningens omorganisation. Nu har vi flyttat oss ned på regionalplanet, och där kommer alla våra militära staber att helt nyorganiseras genom att i dem integreras — enligt utredningens enhälliga förslag som även blivit Kungl. Maj:ts — de olika vapen-

grenarna och de olika försvarsfunktionerna.

Det är så — jag vill understryka det med hänsyn till den oro och undran som jag vet finns ute i landet både på civilt och militärt håll inför denna reform — att väljer man integration och säger man alltså att det är riktigt att de olika vapenslag vi hittills har vant oss att tänka i skall sitta tillsammans i en stab, då följer därav logiskt vissa verkningar som i praktiken kan te sig icke helt praktiska och ändamålsenliga för många. Jag vill som exempel anføra att den ställföreträdare vi hittills har haft i de hittills armébetonade militärbefälstaberna, en ställföreträdare med speciell uppgift att övervaka och ansvara för utbildningen vid arméförbanden, i och med detta nya förslag kommer att gå ur organisationen. Då frågar man sig med oro på arméhåll och inom frivilligorganisationerna hur man kan släppa denna garanti för fullgod utbildning. Man släpper den inte; man lägger över denna uppgift på en annan befattningshavare i den nya staben, en sektionschef. Men det är riktigt att ställföreträdaren blir en annan, nämligen stabschefen. Man har varit övertygad om att denna omläggning skall kunna genomföras utan risk. Även stabschefen i den nya staben — jag är angelägen att framhålla att det blir en ny stab och en ny typ av stabschef — blir även han i vissa lägen uppflyttad, ända till generalmajors grad. Det beror på att han skall föra befäl över kvalificerad personal, som därför har hög grad, från de övriga vapengrenar som samarbetar i staben. Därför kommer han att få en annan ställning än den tidigare stabschefen.

Här behövs — jag tror att vi alla inom utskottet har den uppfattningen — en tid av experiment och försök såsom Kungl. Maj:t har föreslagit. Därför har vi i vårt utlåtande mycket starkt understrukit att man inte får låsa fast sig förrän denna försöksverksamhet har vi-

Ny organisation av totalförsvarets regionala ledning m. m.

sat vilken organisation och vilka arbetsformer som fungerar bäst i det långa loppet.

Det bör därför finnas möjligheter för försvarsministern och departementet att ta initiativ till sådana undersökningar som eventuellt kan bli påkallade under denna försökstid.

Jag vill fästa uppmärksamheten vid en annan sak — jag bara far över problemen nu i största hast — nämligen att beslutet på denna punkt även återverkar på civilbefälhavarens ställning och att meningen är att vi skall få en civilbefälhavare och en militärbefälhavare, oavsett om de representerar armén, marinen eller flyget, i samverkan så att vi får en integration på högsta regionala nivå av det civila och det militära försvaret, något som är utomordentligt viktigt. Utskottet har därvidlag rekommenderat utvidgade direktiv för utredningen rörande civilbefälhavarnas uppgifter som i viss mån måste byggas ut om civilbefälhavarna skall kunna fungera så effektivt som meningen är på den civila sidan i händelse av krig. Denna skrivning har tillkommit i anledning av en i ämnet väckt motion.

Det återstår bara att säga, herr talman, att utskottet håller öppet vissa geografiska indelningsfrågor och också därvidlag vill att vi skall pröva oss fram och låta den definitiva lösningen anstå till dess att den nu arbetande länsindelningkommittén blir färdig. Det gäller tre områden, södra Gävleborgs län, norra Kalmar län och södra Hallands län. Det bör inte vara någon risk för komplikationer under övergångstiden.

Utskottsutlåtandet är ju enhälligt, till stor del därför att vi avvaktar resultaten av den försökstid som skall följa. Det är här fråga om en djupt ingripande reform som för de militära myndigheterna inte blir alldeles lätt, men vi inom statsutskottet är liksom de övriga instanser som har tagit ställning till denna fråga övertygade om att det är en reform i rätt riktning.

Jag ber med detta, herr talman, få yrka bifall till utskottets hemställan i alla delar.

Herr NYBERG (fp):

Herr talman! När Ståhl tillbakavisade min kritik mot att statsutskottet tagit alltför lättvindigt på utredningen beträffande förläggningssorten för militärområdesstaben i södra distriktet, hänvisade herr Ståhl till hur noga man utrett frågan om förläggningen i västra militärområdet, något som också framgår av utskottets utlåtande. När det gäller södra området kan man i varje fall inte av utredningen eller statsutskottets utlåtande finna, att det gjorts någon mera ingående utredning. Såvitt jag kunnat se, har varken försvarsledningsutredningen eller statsutskottet närmare undersökt t. ex. tillgången på lämpliga lokaler i Karlskrona för militärområdesbefälstaben, medan man däremot gjort sådana undersökningar när det gäller Kristianstad och Ängelholm.

Herr Ståhl säger vidare att man inte kan lägga staben i Karlskrona, eftersom det skall vara en allsidigt sammansatt stab. Jag frågar mig varför det inte skulle vara möjligt att åstadkomma en allsidigt sammansatt stab även i Karlskrona. Jag skall emellertid inte vidare utveckla detta resonemang, eftersom saken nu är klar och det alltså inte lönar sig att komma med några mer ingående kommentarer.

När man tog del av propositionen angående Sydkustens örlogsbas och propositionen angående totalförsvarets regionala ledning, fick man nog intrycket, att propositionerna även innehöll förslag angående tjänsteställningen för personalen vid örlogsbasen. Detta var anledningen till att vi i vår motion tog upp frågan om tjänsteställningen för örlogsbasens chef. Nu konstaterar jag med tacksamhet att herr Ståhl ingenting har att invända mot att departementschefen löser denna fråga på det sätt som vi önskar i Karlskrona. **Med**

denna förstärkning från herr Ståhls sida i argumenteringen hoppas jag på ett gott resultat av den bedömning som Kungl. Maj:t skall göra.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 19

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 190, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om statsbidrag till ett nytt ålderdomshem för svenskar i London.

§ 20

Föredrogs vart för sig

bevillningsutskottets betänkande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång, m. m.; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående ordinariesättning av vissa tjänster i riksgäldskontoret och vid riksdagens ekonomibyrå, och

nr 46, i anledning av framställning från delegerade för riksdagens verk angående bestämmelser om tjänstgörings-traktamente till JO:s och MO:s ställföreträdare.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 21

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 47, i anledning av dels framställning från fullmäktige i riksbanken angående Tumba pappersbruk, m. m., dels i ämnet väckt motion.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

8 — Andra kammarens protokoll 1964. Nr 39

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! När riksdagen för ett och ett halvt år sedan fattade beslutet om Tumbabrukets utbyggnad var skälen därtill främst ekonomiska. Man skulle enligt beslutet kunna tiodubbla produktionen med enbart en fördubbling av arbetsstyrkan. Man hade genom av bankofullmäktige företagna utredningar påvisat de gynnsamma villkoren för denna utvidgning, som skulle ge stora vinster åt statsverket.

Om inte utbyggnaden beslöts, aktualiserades frågan om Tumbabrukets nedläggning varefter riksbanken skulle få skaffa sitt sedelpapper i öppna marknaden, inom landet, därest det var möjligt, eller — vilket var troligast — utomlands. Sedelpapper är ju en oundgänglig produkt för en sedelbank, och behovet därav ökar oavbrutet både genom den ekonomiska expansionen och genom inflationen. Jämfört med 1947 har exempelvis sedelmängden sexdubblats från 1,4 miljard till 8,4 miljarder 1963. Detta har även betytt ökad produktion av sedelpapper för Tumbabruket, och denna skulle ha varit ändå större, därest verksamheten inte bromsats av två års inkörningstid för den nya rotationspress som trycker riksbankens sedlar.

Det har även möjliggjort en nedpressning av priset på sedelpapper under en tid när allt oavbrutet ökat i pris. Tack vare detta har också riksbankens »utgifter» till Tumbabruket nedbringats från 2,5 miljoner 1956 till 1 miljon per år under de tre senaste åren.

Nu förestår också en stark ökning av sedeltrycket respektive behovet av sedelpapper på grund av uppdämda behov som måste tillgodoses. Man kan alltså räkna med att sedelpapperet, som tidigare motsvarade en fjärdedel av Tumbabrukets produktion, numera kommer att kräva en större andel. Tumbabruket skulle alltså bli en bättre affär för statsverket. Det skulle kunna kasta sig in i konkurrensen på ett effektivare

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

sätt än hittills. En nedläggning däremot skulle bli mycket dyrbar för staten på grund av höga fasta kostnader för amortering, förräntning, pensionskostnader etc. Dessutom skulle man göra riksbanken beroende av monopolbildningar som i framtiden skulle kunna uppträda som leverantörer av sedelpapperet. Det finns ingen anledning att anta att sedelpapperet därigenom skulle bli billigare än det godtyckligt fastställda priset 15 kronor per kg. Snarare är det väl troligt att priset utan konkurrens skulle pressas i höjden. I stället för minskade papperspriser skulle riksbanken måhända få räkna med höjda sådana. De ekonomiska skälen talade alltså för riksdagsbeslutet angående Tumbabruket.

För vår del bedömde vi samtidigt expansionsbeslutet utifrån vår allmänna uppfattning om det nödvändiga i att det allmänna ökar sin produktiva verksamhet och därigenom både ökar inkomsterna och motverkar utvecklingen av privata monopol som dirigerar både produktionens omfattning, etablering av produktiv verksamhet och prisbildningen. För en planmässig utveckling av näringslivet, för dess effektivisering och demokratisering måste enligt min mening en ökad statlig företagsamhet vara en naturlig utvecklingsväg. Vi var antagligen inte ensamma om denna principiella syn på den statliga företagsamheten och att anlägga densamma även på beslutet om utbyggnaden av Tumbabruket.

De borgerliga partierna har en annan grundsyn. Staten skall enligt deras uppfattning vara den privata produktionens liksom den privata förmögenhetsbildningens tjänare.

Med denna samhällsfientliga grundåskådning är det naturligt att de motverkar statlig produktion och försöker att genom samhället påverka och eventuellt styra den ekonomiska utvecklingen i vårt land. De kan möjligen ursäktas sig med att de tror att den privata företagsamheten är överlägsen den statliga

och att dess fullständiga frihet från statlig konkurrens, insyn, kontroll eller ledning bara kan befördra den ekonomiska utvecklingen.

Med denna grundsyn ville en del inte vara med på beslutet om Tumbabrukets utbyggnad. I själva debatten här om anförde de emellertid mera praktiska motiv — bankofullmäktige hade inte ägnat tillräcklig saklig behandling av förslaget; de hade felbedömt läget på pappersmarknaden; beslutet skulle resultera i ekonomiska förluster i stället för vinster etc. Därför blev som bekant inte utbyggnadsbeslutet enhälligt.

Men när beslutet väl var fattat grep sig bankofullmäktige an med dess realiserande. Någon ny ekonomisk utredning ansågs inte erforderlig; de borgerliga invändningarna ansågs obefogade, framtiden låg klar i och med riksdagsbeslutet. Så bildades aktiebolaget Tumba bruk. Vidare upptogs förhandlingar med tjänstemännens organisationer, där den nya bolagsledningen generöst gav tjänstemännen samma ekonomiska villkor som den privata pappersindustrien och därjämte på riksbankens bekostnad tillät tjänstemännen att bevara de statliga förmåner som överskred motsvarande i privatindustrien. Vi har inte fått reda på vad denna uppgörelse kostade — i varje fall har inte jag fått det — men allt tyder på att den var dyr, sannolikt dyrbarare än den avvisade uppgörelsen för den 50 procent större arbetsstyrkan.

Enligt uppgörelsen gällde tvisten mellan fackförbundet och den nya bolagsledningen under riksbankschefen rätten att övergå till kontinuerlig drift för hela bruket och om de allmänna villkoren skulle anpassas till vad som gäller för Karlskronavarvet och statens skogsindustrier. Vad den kontinuerliga driften beträffar så skulle den enligt den åberopade utredningen bara göra produktionen dyrare i stället för tvärtom. Då arbetarnas sjukersättningar och läkarvård för Tumbabruket endast mot-

svarar 2 procent av lönesumman, vilket är lågt och lägre än vid Karlskronavarvet, framstår det som oförklarligt att detta krav kunde få de ekonomiska konsekvenser som riksbanksledningen åberopat.

Lönekostnaderna uppges numera representera 45 procent av Tumbabrukets omkostnader, naturligtvis en hög andel. Men den av riksdagen beslutade utbyggnaden skulle vid en fördubbling av antalet anställda möjliggöra en tiodubbling av produktionen. Det innebär att löneandelen skulle nedgå från 45 procent till cirka 10 procent. Om de omstridda sjuklönekostnaderna etc. uppgår till 2 procent av lönesumman för arbetarna skulle de på den samlade lönesumman för de anställda kanske uppgå till 1 procent. Vid en utbyggnad skulle denna andel uppgå till 2 promille av omkostnaderna. Att sabotera ett riksdagsbeslut och begära dess upphävande för en tvist om ett par tusendelar av omkostnaderna är minst sagt en skamlöshet.

Därtill handlade det i fråga om de s. k. karensdagarna om en fråga där riksdagsmajoriteten, regeringen liksom hela den fackliga rörelsen har samma mening som fackförbundet och fackföreningen i Tumba. Samtidigt som riksbanksledningen vägrade diskutera detta rättvisekrav pågick förhandlingar mellan LO och SAF för att äntligen lösa detsamma. Riksbanksledningen vägrade alltså arbetarna i fråga en rättighet som de hittills haft. Den gjorde det samtidigt som ett inlägg i den pågående diskussionen — även om SAF gått med på kravet skulle i vart fall den nuvarande riksbanksledningen inte sänka sig så lågt i tillmötesgående. Värre arbetsköparfasoner lär man ha svårt att peka på i dagens Sverige.

Det tillhör inte den parlamentariska vardagen att riksdagen efter långvariga utredningar och på grundval av riksbanksfullmäktiges förslag fattar beslut om en betydande utvidgning av riksban-

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

ken uppgifter för att ett och ett halvt år senare på grund av förslag från samma instans upphäva det tidigare väl förberedda och genomdiskuterade beslutet. Det är en bitter kalk att svälja för alla dem som röstade för ifrågavarande beslut i övertygelse om att det var riktigt och att det var väl förberett och genomtänkt. Vad det här handlar om är 1963 års riksdagsbeslut om en väsentlig utbyggnad av riksbankens pappersbruk i Tumba liksom om att förändra företaget till aktiebolag, helt ägt av riksbanken.

Det är väl inte heller riktigt vardagsmat att en riksbanksledning leker med femtio miljoner kronor på det sätt som här skett. En del av dessa pengar kanske sparas medan en annan del behövs för att klara den mest apokryfiska bolagsbildning som någon gång sett dagens ljus inom den svenska statsförvaltningen och vars enda funktion tycks vara att upprätthålla villkor för tjänstemännen, som i fråga om förmåner skiljer sig från jämförliga statstjänstemäns.

Än värre är att när det gäller att be riksdagen återta sitt högtidliga beslut döljer man de verkliga skälen för riksdagen och konstruerar motiv som förlorar sig i löjets dimvärld. Först skapar man aktiebolaget, men detta vill man inte avveckla eller inhibera. Sedan gör man ett tjänstemannaavtal för två femtedelar av de anställda som ger dessa både de privatanställdas och de statsanställdas förmåner där det överdimensionerade överföres från bolaget till riksbanken. Sedan vägrar man arbetarparten trots riksdagens beslut därom de allmänna villkor som gäller för Karlskronavarvet och förklarar att detta krav stjälper beslutet om utbyggnaden.

Jag kan inte få något annat intryck än att riksbanksledningen har spelat teater inför riksdagen och det svenska folket när den försökt lägga skulden för att den saboterat riksdagsbeslutet på arbetarna. Den döljer sina verkliga skäl. Man kan bara gissa vilka skäl det här

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

handlar om. Men den borgerliga oppositionen vid riksdagsbeslutet om Tumbabrukets utbyggnad låter en ana vad det är för slags verkliga skäl. Antingen har de borgerliga olyckskorparna bedömt svårigheterna för avsättningen av den tiodubbla produktionen riktigare än riksbanksledningen och riksdagsmajoriteten gjorde eller också handlar det om att tillmötesgå den privata pappersindustriens konkurrensintressen och offra statsintresset för dessa.

Skall alltså riksdagen avstå från att genomföra sitt beslut borde den få sanningsenliga skäl därför. Ett sådant beslut skall inte fotas på en lögn eller ett förtigande av sanningen. Tvisten om arbetsvillkoren som motiv för att sabotera riksdagsbeslutet är ett icke sanningsenligt motiv. Genom tystnaden i fråga om de verkliga skälen till sabotaget vill man ge den skamfilade riksbanksledningen en viss prestige.

Om riksdagen alltså skall fatta beslut i enlighet med bankofullmäktiges och bankoutsrottets förslag bör den klargöra för sig att det sker på oriktiga motiv och att den inte fått reda på den verkliga orsaken. Det kan tolkas som en sanktion av ett uppträdande i en lönetvist som bär drag av både hysteri och despoti mot de anställda och deras organisation. Eftersom den icke fått något material som visar att den ekonomiska utredning om Tumbabrukets ljusa framtid, som motiverade en utbyggnad, varit felaktig skall den alltså i strid mot det sunda förnuftet och den ekonomiska sakkunskapen och mot den svenska statens ekonomiska intressen upphäva ett välmotiverat beslut.

Med hänsyn härtill har vi föreslagit en utredning som klargör om de betingelser som uppställdes för riksdagsbeslutet om Tumbabrukets utbyggnad förändrats, om de var grundade på bristande insikter och ekonomisk okunnighet eller på annat sätt ohållbara. Vi har alltså underkänt riksbanksledningens försök att kasta skulden på arbetarnas bagatell-

artade krav på villkor som gäller för både Karlskronavarvet och statens skogsindustrier och hävdade att den verkliga förklaringen måste vara en annan.

Vad säger nu utskottet härom?

»Utskottet vill först beröra frågan om upphävandet av 1963 års utbyggnadsbeslut. I motionen II: 1099 har därvidlag anförts viss kritik mot den argumentation som fullmäktige lagt till grund för sin hemställan om att riksdagen skall godkänna deras beslut att icke fullfölja utbyggnaden. Utskottet anser sig icke ha anledning att närmare gå in på vad som förevarit utan nöjer sig med att konstatera att riksbanksens ledning, som från början framlagt förslaget om en utbyggnad av pappers bruket, nu sett sig föranlåten att begära att denna utbyggnad inställes. Under sådana omständigheter vill utskottet tillstyrka bifall till fullmäktiges framställning på denna punkt.»

Utskottet vill alltså inte uttala sig om de framlagda motiven för sabotaget av riksdagsbeslutet. Det avstår från att vara sig försvara riksbanksledningens argument eller vederlägga våra bestridanden. Det avstår från att *motivera* så långtgående och ekonomiskt äventyrliga förslag. Detta kan bara tolkas som ett indirekt erkännande av att riksbanksledningen framlagt ohållbara och oriktiga motiv. I detta avseende är alltså utskotts förslaget en desavuering.

Vad återstår då för bankoutsrottet? Endast det märkliga konstaterandet att eftersom riksbanksledningen framlagt förslaget om utbyggnad, som bankoutsrottet och riksdagen godkände år 1963, och nu återtar sitt förslag är det bara att bifalla det senare förslaget. En ynkligare motivering lär man förgäves söka.

Jag utgår från att bankoutsrottet känner de verkliga skälen till bankofullmäktiges kovändning men inte anser det opportunt att framlägga dessa. I så fall handlar de oriktigt mot riksdagen. Om de däremot inte känner till de verkliga skälen, innebär förslaget att staten skall

avstå från en ekonomiskt fördelaktig åtgärd för att rädda ansiktet åt riksbanksledningen. Sådant kan jag inte få att stämma med satsen om att tillvarata rikets sanna nytta. För övrigt kan jag fatta mig mycket kort.

Riksbanksledningen vill slita ned Tumbabruket och siktar till dess nedläggande. Vi har i motion vänt oss mot detta. Bankoutskottet har stött vår ståndpunkt och förkastat riksbanksledningens. Det innebär såvitt jag förstår att Tumbabruket skall arbeta långsiktigt och dess material underhållas. Det betyder också att motiven för nedläggandet underkänns.

Riksbanksfullmäktige har förordat att sedeltryckeriet skall flyttas ut till Tumba bruks område, varigenom samordning med bruket åstadkommes. Något motiv härför åberopas inte. Vi har förordat en utredning av frågan inte minst med tanke på att klarlägga de bättre betingelserna för Tumba bruk vid en sådan anordning. Bankoutskottet understöder denna vår mening och underkänner följaktligen bankofullmäktiges handläggning av frågan.

Vi har förordat att även frågan om myntverkets förläggande till Tumbabrukets område upptas till behandling. Jag konstaterar att bankoutskottet i sak gillar detta förslag och därjämte förordar en utvidgning av det, så att även postverkets frimärkstryckeri, om det efter utredning visar sig ekonomiskt hållbart, sammanförs med Tumbabruket. Vi är för vår del anhängare av en sådan utvidgning av vårt förslag på denna punkt.

Vi har ställt frågan om aktiebolagsbildningen för Tumbabruket under diskussion och påvisat det orimliga i att riksbanken skall arrendera sitt eget företag Tumba bruk av det nybildade aktiebolaget, vars enda uppgift skulle vara att på riksbankens bekostnad upprätthålla ett avtal med tjänstemännen, som skiljer sig från statsverkets bestämmelser och vars allmänna villkor förvägras arbetarna.

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

Bankoutskottet är tydligen i sak ense och vill uppdra åt bankofullmäktige att utreda frågan om avveckling av bolagsbildningen. Vi är ense med bankoutskottet i denna fråga men anser samtidigt att beslutet om utbyggnad av Tumbabruket kan genomföras alldeles oberoende av om det drivs i sin tidigare form eller i bolagsform.

Utskottet yrkar bifall till bankofullmäktiges förslag att uppriva riksdagens beslut om Tumbabrukets utbyggnad. Det är enda plåstret på fullmäktiges sår. Utskottet vänder sig i denna punkt mot vårt förslag att ett definitivt beslut skall föregås av en allsidig utredning. Jag kan inte anse att utskottets ståndpunkt är saklig.

Då bankoutskottet liksom vi vill ha en betydande utvidgning av driften inom Tumbabrukets område och då utskottet därjämte enligt punkt A 3 vill ha en utredning av frågan om Aktiebolaget Tumba bruks framtida ställning, måste väl det tolkas som en fullmakt åt bankofullmäktige att ompröva hela frågan.

För att inte styrkan i denna rekommendation skall försvagas genom ett direkt avslagsyrkande av riksdagen i den mera preciserade utredningsfrågan, skall jag avstå från att ställa något särskilt yrkande. Kanske innebär detta att vi får rätt också i den sista femtedelen av vår framställning.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Även om bankoutskottet fick en del mindre hedrande omnämmanden från herr Hagbergs sida, uppfattar jag inte hans inlägg i första hand som en polemik mot utskottet utan som en kommentar till motion 1099. I utskottets hemställan återfinner herr Hagberg faktiskt två av sina tre önskemål. Det betyder visserligen inte att motionen varit vägledande för utskottet. Snarare är det väl så att tankarna har varit näraliggande och att såväl motionärerna som utskottet haft goda skäl för sina önskemål. Att utskottet varit försik-

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

tigare i sina slutsatser och mera återhållsamt i sina omdömen och sina formuleringar än vad de enskilda motionärerna tydligen ansett sig böra vara, det ligger i sakens natur.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! I den situation som ärendet har kommit i finns det ingen annan möjlighet än att följa bankoutskottets förslag. Nu, när utbyggnadsplanerna har skrinlagts av den bolagsstyrelse som har hand om företaget, är det inte möjligt att i denna ägareförsamling tvinga på bolagsstyrelsen en annan politik.

Men det är inte de detaljer som berör vad som har hänt som är det intressanta i sammanhanget, utan det viktiga är de erfarenheter vi får och det är dessa som är av betydelse för framtiden.

När vi hade ämnet uppe till behandling i april 1963 tillät jag mig att säga, att man vid behandlingen av sådana ärenden kommer in på problem som är omöjliga att lösa, såväl för riksdagen som för dess bankoutskott. Detta gäller särskilt marknadsbedömningar, det gäller tekniska bedömningar, tekniska nykonstruktioner, olika maskintyper, konkurrens mellan papper och plastmaterial och liknande saker. Frågor som ligger på det planet bör behandlas på ett icke-politiskt sätt, alltså som rent tekniska frågor. Vad jag sade i det sammanhanget var, att om man lyckas göra en god vinst genom en teknisk nykonstruktion, kan man vara tillfredsställd med detta, men man kan också misslyckas med den tekniska konstruktionen och detta kan naturligtvis medföra ekonomiska svårigheter.

Frågor av denna art kan man undvika att ta ställning till genom att inte visa någon initiativkraft alls. De statliga företagen kan undvika att ta upp nya frågor som berör okända fält, nya tekniska landvinningar. Man kan und-

vika att gå ut på exportmarknaden och därigenom undvika att dra på sig de problem som är förenade med detta — då slipper man kritik av detta slag.

Låt oss inte utforma kritiken på det sättet, att den hindrar normal teknisk och ekonomisk utveckling av de företag, vars ägare vi här representerar! Våra företag bör ha samma möjligheter som alla andra företag att ta risker — tekniska, ekonomiska, marknadsmässiga — och pröva sig fram. Vi bör inte klandra vederbörande för att de har misslyckats, men vi skall dra lärdomar av detta misslyckande för att kunna gå vidare.

Efter detta misslyckande i Tumba är den största risken att man från statliga företags sida säger: »Det där skall vi akta oss för; vi gör hellre ingenting!» Jag tror att detta är den största risken för närvarande. Därför vill jag än en gång, liksom tidigare i denna kammare, understryka att de samhällsägda företagen nu inte skötes på ett tillfredsställande sätt. Vi måste lära oss att arbeta i liknande former som de stora koncernerna gör som finns på den privata eller kooperativa sidan av marknaden, ty gör vi inte det råkar vi ut för misslyckanden som leder till stillastående.

I detta fall är utgångsläget tydligen att det fanns 70 miljoner kronor som kunde ställas till disposition för teknisk utvidgning och för en ny industriell verksamhet som skulle kunna skapa sysselsättning inom det svenska näringslivet. Riksbanken hade då 70 miljoner att ställa till förfogande och har alltså jämt — av alla bedömningar som man kan göra — möjlighet att ställa dessa medel till förfogande.

Jag tillät mig därför i våras att rikta en interpellation till handelsministern om möjligheten att flytta över dessa 70 miljoner kronor till någon annan verksamhet inom den statliga sektorn, där man kunde nyttiggöra sig dessa pengar och skapa ny sysselsättning. Jag tänkte närmast på de statliga skogsindu-

strierna som även sysslar med pappers-tillverkning. Vi hade då ingen anledning att diskutera den tekniska bedömning som låg bakom det framlagda förslaget. Vi har ingen anledning att göra detta i dag heller, ty det är teknikernas och försäljarnas sak att leta upp lämpliga investeringsområden. Det finns sådana som kan stödjas från ägarnas sida genom att dessa ställer pengar till förfogande — det är på det sättet vi skapar utveckling och sysselsättning.

Den sysselsättningsökning som skulle åstadkommas i stockholmstrakten skulle kunna göra bättre nytta på annat håll. Det är därför jag helst skulle önska en överflyttning av dessa pengar. Förra våren kunde handelsministern inte svara på dessa frågor, eftersom den tekniska bedömningen från bankoutskottets sida då inte var avslutad. Nu är den däremot avslutad och nu finns det möjligheter att ta upp problemet med dessa 70 miljoner kronor och att sätta in dem för en tekniskt försvarbar användning. Vi har ingen anledning att diskutera, om det är ritkontorspapper eller liknande produkter som det kan vara mest ändamålsenligt att producera, men dessa 70 miljoner som finns enligt bankoutskottets bedömning kan ställas till förfogande för en sådan industriinvestering. Att efter ett tekniskt misslyckande nu bara dra sig tillbaka är inte att fullfölja den utvidgning och det nyskapande som man fordrar av övriga delar av det svenska näringslivet.

Det är inte tillfredsställande att ett statligt företag, såsom nu skett, inför konkurrenterna på kontinenten offentliggör sina planer fem år innan de kan realiseras. Detta har, enligt de informationer vi fått i bankoutskottet vid muntliga förfrågningar, lett till att konkurrenterna på kontinenten vidtagit motåtgärder och skaffat sig liknande maskiner som man här planerat att införa. Det går ju inte att arbeta i sådana byråkratiska och klumpiga former som den samhällsägda verksamheten gör. På det

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

sättet arbetar inga andra affärsmässiga företag, det må gälla konsumentkooperativa, producentkooperativa eller stora privata företag. Resultatet kan inte bli annat än ett misslyckande, om man skriver konkurrenterna på näsan fem år i förväg vad man har för avsikt att göra; man måste då kunna vänta sig att de företar motåtgärder för att spolia ens egna möjligheter. Det är inte första gången detta har skett. Det har inträffat tidigare på andra håll inom våra gränser, men det är otillfredsställande förhållanden som man låter dessa stadsägda företag arbeta under.

Från fackligt håll har det krävts och från kooperativt håll har det understötts — och även från TCO:s sida — att de samhällsägda företagen i princip skall ges samma möjligheter att arbeta som de privata har. Under ett förvaltningsbolags ledning skall vi hålla ihop de statliga bolagen så att de kan göra som alla andra företagsgrupper gjort: tjäna pengar på det som är färdigbyggt och bygga ut och utveckla det som inte är färdigbyggt. Detta är bara en del av den statliga verksamhet som ligger, inte under regeringen utan under riksdagen. Riksbanken ligger inte under regeringen utan under riksdagen. Jag bryr mig inte om de formella gränserna — sådana kan man komma förbi på ett eller annat sätt — men samma möjligheter till samarbete som i andra frågor mellan de två statsmakterna bör finnas också på detta område. I annat fall kan det inte bli någon utveckling, utan då blir det precis som finansdepartementet konstaterade förra sommaren och som handelsministern konstaterade denna sommar i den rapport angående den statliga företagsgruppen som vi fått på våra bord här i salen: det blir ingen utveckling, utan det blir stagnation inom denna företagsgrupp. Den har gått tillbaka från 206 000 sysselsatta 1960 till 187 000 — det är den senaste siffran, ehuru den ännu inte är offentliggjord. Den senaste tillbakagången från föregående år

Driften vid Tumba pappersbruk, m. m.

till det sista år som vi har redovisning för visar en tillbakagång med 3 1/2 procent vad antalet sysselsatta beträffar. Jag vet att detta beror på rationalisering. Jag har ingenting emot rationalisering, ty den är nödvändig, men jag vill säga att nyskapande och skapande av nya arbetsplatser i samma takt som rationaliseringen sker och som rationaliseringen friställer folk är den utveckling som vi fortfarande siktar till när det gäller den statliga företagsgruppen. Detaljer som om det är den ena eller den andra pappersmaskinen som är den bästa, om man gör ett eller annat misslyckande beträffande vad man vågar satsa på, skall vi inte hänga upp oss på. Sådana misslyckanden förekommer överallt. Vi kan räkna upp exempel på misstag som gjorts både inom den kooperativa och den privata företagsamheten. Men där sker en utveckling på andra områden. Enligt vad finansdepartementet och handelsdepartementet säger råder på den statliga sektorn en stagnation eller vad jag skulle vilja säga en tillbakagång.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Vad först beträffar konstaterandet av utskottets ordförande har jag egentligen ingen invändning att göra mot hans definition. Jag har i huvudsak inte polemiserat mot utskottet annat än på en punkt — beträffande de övriga punkterna ligger våra åsikter ganska nära varandra — men denna punkt är väsentlig eftersom den handlar om att föreslå riksdagen att upphäva ett beslut som fattades 1963. Frågan gäller varför bankoutskottet föreslår detta. Utskottet kan väl knappast vara tillfredsställt med att konstatera att det 1963 föreslog riksdagen att fatta ett beslut som utskottet nu föreslår att riksdagen skall upphäva, varför riksdagen följaktligen upphäver det. Det kan inte vara tillfredsställande vare sig för riksdagen eller för utskottet att frågan behandlas på det sättet. Efter utskottets

ordförandes anförande är det bara att fastslå att det fortfarande inte föreligger några redovisade motiv vare sig från bankoutskottets ordförande eller från bankoutskottet i dess skrivning för det uppseendeväckande förslag som man nu förelägger riksdagen.

Här, herr Regnéll, handlar det inte om hur starka ord man tar till. Jag tycker för övrigt att man har rätt att använda starka ord när man skall karakterisera en så minst sagt egendomlig handläggning av en viktig fråga. Jag har inte begärt att bankoutskottet skall klä sig i säck och aska eller kasta sig över bankofullmäktige, men jag har begärt ett enkelt besked varför bankoutskottet föreslår detta. Ni vill inte acceptera den förklaring som har givits av bankofullmäktige, ni vill inte skylla på arbetarnas krav — och det är ju en mycket viktig behållning i och för sig. Men för att riksdagen skall återta ett beslut om att utbygga riksbankens pappersbruk för 50 miljoner kronor borde det fordras någonting annat, och där har herr Regnéll blivit mig svaret skyldig.

Däremot har herr Hagnell något lättat på förlåten. Det var ett mycket intressant anförande han höll. Om jag bortser från hans konstaterande av situationen är jag till 100 % överens med honom. Men hans förklaring till detta som han kallar misslyckande och till det nu framlagda förslaget är att på grund av det sätt vi arbetar på inom den statliga företagsamheten blottar vi i förväg för konkurrenterna vad som planeras och animerar dem till motåtgärder. Ja, det är ett motiv, det erkänner jag. Men det är ju egendomligt att inte detta motiv redovisas av bankoutskottet, och det är ändå egendomligare att bankofullmäktige anför ett helt annat motiv och försöker skylla det hela på arbetarnas krav, som verkligen inte är på något sätt sensationella och på intet sätt ovanliga för den statliga verksamheten.

Herr talman, jag har velat konstatera

Vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.

det. Vi har i alla fall fått en förklaring, visserligen inte av bankoutskottets ordförande men av en ledamot av bankoutskottet. Den ger ändå något mera kött på benen, något mera för att förstå vad det här handlar om, varför detta misslyckande har skett. Med misslyckande menar jag att riksdagen skall tvingas upphäva ett beslut som har föregåtts av så noggranna undersökningar när det fattades 1963.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Det skulle inte förvåna mig om diskussionen om Tumbabrukets framtid skapat en avsevärd oro bland personalen vid bruket. Det är allmänt vitsordat att arbetspersonalen vid Tumba bruk är väl kvalificerad och specialiserad på tillverkningen av vårt svenska sedelpapper. Bruket har också haft och har en skicklig ledning som nedlagt ett mycket värdefullt arbete för driftens rationalisering. Det kanske bör understrykas i detta sammanhang.

Riksbanksfullmäktige har också enhälligt i sin skrivelse, som är fogad till utskottsutlåtandet, vitsordat att driften för innevarande år tack vare verkningfullt genomförda åtgärder från brukets ledning synes komma att ge ett förbättrat resultat jämfört med tidigare.

Herr talman! Jag vill hoppas att brukets ledare och personal, som ju har visat ett utomordentligt stort intresse för sitt bruk och åstadkommit ett gott resultat, skall få lugn och arbetsro och känna trygghet och att vidare utredningar inte skall upptagas rörande Tumbabrukets framtid, utan att det 210-åriga bruket nu får fortsätta sin verksamhet enligt de riktlinjer som bankoutskottet angivit i sitt utlåtande.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Hagberg kommenterade beslutet att inte fullfölja utbyggnaden av pappers bruket som ett sabotage mot riksdagens beslut 1963. Sam-

tidigt efterlyste han skälen för bankoutskottet att nu rekommendera riksdagen att upphäva detta beslut.

Jag ber att få hänvisa till det utförliga resonemang kring denna problematik som återfinnes på sid. 10 i bilaga 1 till bankoutskottets utlåtande. Där meddelar bankofullmäktige att fullmäktige och styrelsen genom riksdagsbeslutet inte ansett sig ha fått riksdagens bemyndigande att för därefter anställd personal träffa uppgörelse om anställningsförmåner, som innebar över huvud taget någon väsentlig avvikelser från den enskilda pappersindustriens villkor. På sid. 11 konstateras det att utifrån de utgångspunkterna kunde inte en uppgörelse nås, och bolaget fann då att det inte hade fullmakt att gå utöver detta. Så långt ifrån att ha åstadkommit ett sabotage av ett riksdagsbeslut har de som beslutat i fråga om utbyggnaden känt sig bundna av det riksdagsbeslutet och därför har de återkommit till riksdagen för att få nya direktiv.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22**Vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.**

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr SVENNING (s):

Herr talman! Jag har i utskottet avlämnat en blank reservation i denna fråga, och jag skulle vilja närmare motivera densamma.

Vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.

Förslaget till lag om provisoriska åtgärder i fråga om ändrad kommunindelning inverkan på fastighetsbildningsreglernas tillämplighet inom stad eller stadslignande samhällen grundar sig i huvudsak på en av lantmäteristyrelsen den 12 februari 1962 framlagd promemoria i ämnet.

Vid remissbehandlingen av promemorian framfördes mycket bestämda erinringar från stadskommunalt håll. Man anförde att en splittring av det kommunala mätningväsendet inom en och samma stad, kan vålla stora olägenheter och att lagförslaget medförde ett delat huvudmannaskap inom fastighetsbildnings- och mätningväsendet.

Sammanläggning av stad med landskommun får automatiskt till följd att stadens myndigheter övertar ansvaret för den framtida utvecklingen inom de nya stadsgränserna. En betydande uppgift i detta sammanhang är genomförandet av bostadsbyggnadsprogrammet. Detta för med sig skyldighet i form av markanskaffning, investeringsåtaganden för trafikapparat och övriga exploateringsåtgärder. Staden måste föra en aktiv lokaliseringspolitik beträffande bostäder, arbetsplatser och övriga verksamheter, såsom skolor och sjukhus m. m. Frågor beträffande markanvändningen handläggs av byggnadsnämnden genom upprättande av generalplaner och detaljplaner, fastighetsbildning samt byggnadslovsgranskning. Fastighetsbildningen utgör i denna process ett led som inte får förbises.

Det är viktigt att fastighetsbildningen handhaves av den myndighet, som svarar för samhällsbyggandet. Får inte denna verksamhet ske i den takt som kommunen själv bestämmer, kan fastighetsbildningen och därmed sammanhängande arbetsuppgifter bli en besvärande flaskhals i bostadsproduktionen och samhällsbyggandet i övrigt.

Stor tveksamhet kan man hysa om lantmäteriet har de nödvändiga resur-

serna att svara för förrättningsverksamheten i de med en stad sammanlagda landskommunerna. Hitintills har dessa resurser varit starkt begränsade, och förrättningarnas handläggning har varit förenad med avsevärd tidsutdräkt. Detta har varit en av anledningarna till att inte blott städer utan även expanderande köpingar och andra tätorter skaffat sig egna mätningorganisationer för att klara av fastighetsbildningsfrågorna. Lantmäteriet har en besvärande arbetsbalans och skyldighet att på landsbygden utföra många och omfattande arbetsuppgifter för statliga och andra ändamål. Bl. a. på grund av det stegrade intresset för fritidsbebyggelse kan man förmoda att balansen kan komma att öka. Lantmäteristyrelsen är själv bekymrad för arbetsanhopningen och bristen på arbetskraft.

I lantmäteristyrelsens petita för 1964/65 skriver man bl. a. följande:

»För belysning av arbetsbelastningen kan nämnas att under år 1963 inkom ansökningar om cirka 29 000 legala förrättningar och cirka 18 000 uppdrag. Antalet avslutade förrättningar och uppdrag har emellertid — trots en synnerligen besvärande brist på utbildad personal — kunnat upprätthållas på en hög nivå. Sålunda har under år 1963 cirka 21 000 förrättningar och 17 000 uppdrag slutförts. Vid utgången av 1963 förelåg dock en balans av cirka 40 000 förrättningar och 6 000 uppdrag. För att färdigställa dessa ärenden beräknas åtgå mer än ett och ett halvt års arbete för förrättningsorganisationen. Detta överstiger väsentligt den arbetsbuffert om nio till tolv månader som enligt av dåvarande statens organisationsnämnd i anslutning till 1956 års lantmäterikommittés arbete företagen undersökning ansetts lämplig för ett ändamålsenligt utnyttjande av lantmäteriorganisationen.»

Längre fram säger man följande, vilket jag tycker är väsentligt:

Vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.

»Antalet balanserade förrättningar inom det kommunala mätningstväsendet är avsevärt mindre än inom lantmäteriet. Då därtill kommer att de inom lantmäteriets verksamhetsområde förekommande förrättningarna ofta är mera arbetskrävande än förrättningarna inom det kommunala mätningstväsendet är arbetsläget inom städer och samhällen med eget mätningstväsande bättre än inom lantmäteriet.»

Med ledning av vad lantmäteristyrelsen själv framhållit kan det antagas att bostadsbyggandet kan komma att bromsas på grund av långa väntetider för fastighetsbildning, samtidigt som kommunens möjligheter att leda och samordna fastighetsbildningen med övriga kommunala uppgifter försvåras. Nackdelarna med ett delat huvudmannaskap blir i detta sammanhang särskilt märkbara.

Motionärerna framhåller att de arbetsekonomiska och organisatoriska synpunkterna får tillmätas stor betydelse. I sådana fall då städer och övriga stads- samhällen önskar få till stånd ett enhetligt huvudmannaskap och har resurser därtill bör därför några hinder för en sådan anordning inte resas. En strikt regional avgränsning är icke lämplig.

Motionärerna gör också gällande att de önskemål som föranlett lagförslaget tillgodoses genom nu gällande lag för 1948 med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av staden.

Vidare framhåller motionärerna att bedömningar och avgöranden då det gäller att lösa den aktuella fastighetsbildningsfrågan bör ställas på längre sikt, eftersom det förslag till fastighetsbildningslag som framlagts av 1954 års fastighetsbildningskommitté för närvarande är föremål för behandling av Kungl. Maj:t.

Tredje lagutskottet har vid sitt ställningstagande till den föreliggande propositionen understrukit att förslaget är

utformat på ett sätt som överensstämmer med riksdagens uttalande år 1963 och möjliggör ett mera effektivt motverkande av de olägenheter, som befunnits förenade med gällande fastighetsbildningslagstiftning än vad som är fallet med 1948 års lag.

Utskottet framhåller att nackdelarna i organisatoriskt hänseende icke bör överdrivas. Man påpekar — vilket jag anser vara viktigt — att inom sådan del av en stad, där förut den för landsbygden gällande lagstiftningen varit tillämplig men där stadsbebyggelsens framträngande eller andra förhållanden motiverar en tillämpning av stadsreglerna, är det enligt 2 § i förslaget möjligt att göra dessa regler tillämpliga. Om så sker, kommer städernas mätningorganisationer att få samma inflytande inom dessa områden som inom den ursprungliga staden.

I utskottets skrivning påpekas också att lantmäteristyrelsen har förutsatt att beslut enligt 2 § om stadsreglernas tillämpning skall föregås av en genom styrelsen i samråd med berörda kommuner verkställd ingående utredning. Denna skall ske mot bakgrund av såväl kommunala intressen som de statliga engagemangen i fastighetsbildningsverksamheten och med beaktande av jordbrukets strukturfrågor.

Vidare har lantmäteristyrelsen anfört att i den mån kommunen skall handha fastighetsbildningstväsendet inom staden eller köpingen och väsentligt statligt intresse inte skadas därigenom, hinder ej bör resas däremot. Detta är ett viktigt tillkännagivande, och jag hoppas att man praktiskt skall beakta nödvändigheten av en smidig tillämpning av 2 §.

Utskottet skriver att det delar såväl lantmäteristyrelsens som departementschefens uppfattning och framhåller att stor vikt bör fästas vid kommunala önskemål.

Den omständigheten att kommunen har ett väl utbyggt mätningstväsende är

Vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.

således självfallet ägnad att vinna särskilt beaktande vid tillämpningen av 2 § lagförslaget.

Utskottet finner vid angivna förhållanden att den föreslagna lagstiftningen ej kan anses innebära någon inskränkning i kommunernas nuvarande möjligheter att fullgöra sina uppgifter på samhällsbyggandets område.

Denna skrivning av utskottet tillfredsställer i rätt hög grad motionärernas önskemål. På grund härav utgår vi ifrån att 2 § lagförslaget skall få en realistisk tolkning. Motionärerna har därför ingen anledning att reservera sig utan vill i kamrarna bara göra denna deklaration för att understryka betydelsen av en smidig tillämpning av det föreliggande lagförslaget.

Departementschefen har funnit det angeläget att lagförslaget betraktas som en provisorisk lösning i avvaktan på att fastighetsbildningskommittén framlägger sitt slutbetänkande. Jag vill mycket starkt betona att vi motionärer helt delar denna uppfattning och räknar med att detta lagförslag inte bara blir av provisorisk karaktär utan också får en mycket kort livslängd.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Norrköping (s), *Heningsson* (s), *Broberg* (fp), *Johansson* i Södertälje (s) och *Anderson* i Sundsvall (fp).

Herr **HAMMARBERG** (s):

Herr talman! Jag kan till alla delar instämma i vad herr Svenning här anför, men jag vill därutöver tillägga ett par synpunkter.

Först och främst vill jag framhålla att det ute bland stadskommunerna i landet råder en viss, för att inte säga ganska stor oro med anledning av de nya lagbestämmelserna. Såsom framgick med all önskvärd tydlighet av herr Svennings redogörelse kommer förrätt-

ningshandläggningen att fördröjas, där-est jorddelningslagen skall gälla för vissa delar av städernas områden. Men det är inte bara denna fördröjning av förrättningshandläggningen som ger anledning till oro, utan även frågan om fastställelseprövningen har betydelse i detta sammanhang. Om stora delar av städernas områden skall beröras av de nya bestämmelserna och således fastställelseprövningen företas av överlantmätaren, finns det risk för ytterligare försening av ärendena.

När jag gör detta senare påstående stödjer jag mig på en utredning som Kommunaltekniska föreningen under innevarande år har låtit verkställa inom 56 olika kommuner. Man har undersökt fastställelsetidens längd efter avslutad förrättning och kommit till det resultatet, att i sådana fall då magistraten utgör fastställelsemyndighet är tidsåtgången i genomsnitt 10,1 dagar. När länsstyrelsen är fastställelsemyndighet, blir tidsåtgången genomsnittligt 46,8 dagar. Om fastställelsemyndigheten utgöres av överlantmätaren, uppgår den genomsnittliga fastställelsetiden till 51,1 dagar. Och ännu mera drastiskt ter sig det hela, om man tar siffrorna för min egen hemstad, Västerås, där tidsåtgången för magistratens fastställelse är genomsnittligt 3 dagar och för överlantmätarens fastställelse 75 dagar.

Det är förstäligen att kommunalmännen med dessa siffror för ögonen känner oro för vad som skulle bli följden av en tillämpning av jorddelningslagen inom stora delar av städernas områden. Under sådana förhållanden är det också givet att man fäster mycket stor vikt vid det löfte som justitieministern i dag gav under debatten i första kammaren, nämligen att det kommer att göras en mycket generös prövning av frågan om tillämpning av 2 § och att provisoriet skall bli kortvarigt.

I förhoppning om att detta justitieministerns löfte skall infrias ber även

Forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle

jag att få tillstyrka tredje lagutskottets hemställan.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Den promemoria från lantmäteristyrelsen som ligger till grund för detta lagförslag och remissyttrandena över densamma redovisades i fjol för riksdagen av tredje lagutskottet. Riksdagen beslöt då uttala att starka skäl talade för att i avvaktan på den nya för stad och land gemensamma lagstiftningen provisoriska åtgärder borde vidtagas för att undvika att ändringar i den kommunala indelningen medförde ändringar i fråga om tillämpningen av fastighetsbildningslagen, såvida icke i särskilda fall detta påkallades av de lokala förhållandena.

Kungl. Maj:t har således effektuerat vad riksdagen begärt på ett förslag av tredje lagutskottet år 1963. Detta är väl riktigt, eftersom det sägs i promemorian att man om inte dessa provisoriska bestämmelser kommer till stånd kan riskera ett försvärande av sådana ändringar i den kommunala indelningen genom vilka väsentliga landsbygdsområden läggs till städerna.

Ätminstone de nya städerna ser inte ut som en stad gjorde förr i tiden. Då bestod en stad av stadsbebyggelse. Nu är ofta stadsbebyggelsen bara en liten bråkdel av stadens totala areal. Den huvudsakliga delen är ren landsbygd, jordbruksbygd, skog och annat.

Jag vill som sagt bara påpeka att Kungl. Maj:t faktiskt har effektuerat en beställning från riksdagen och tredje lagutskottet av år 1963.

I anledning av departementschefens uttalande har vi i tredje lagutskottet understrukit att man i dessa fall skulle fästa stor vikt vid de kommunala önskemålen och att den »omständigheten att kommunen har ett väl utbyggt mätningssystem är således självfallet ägnad att vinna särskilt beaktande vid tillämpning av 2 § lagförslaget».

Det är dock ingalunda alla städer som

har ett väl utbyggt mätningssystem. Många städer har över huvud taget inte något eget sådant utan låter lantmäteriet sköta den uppgiften.

Med den skrivning som utskottet har gjort borde alla nu vara nöjda. Det tycks de också vara — åtminstone relativt — eftersom ingen har yrkat annat än bifall till utskottets förslag, vilket jag också gör.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 23

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 56, i anledning av väckt motion om samhällliga insatser till stöd för ungdomsverksamheten.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 57, i anledning av väckta motioner om forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 625 av herr *Bengtson m. fl.* och II: 770 av herr *Hedlund m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 625 och II: 770 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Olsson* samt herrar *Carlsson* i Huskvarna, *Börjesson* i Glömminge och *Magnusson* i Nennesholm, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

Forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle

att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 625 och II: 770 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att Kungl. Maj:t föranstaltade om åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation i dagens samhälle i det syfte som angivits i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Den motion som föranlett ifrågavarande utskottslåtande är en partimotion, i vars kläm hemställes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära om föranstaltande av åtgärder för en grundläggande och kontinuerlig forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle.

Det är inte vår avsikt att klanka på ungdomen av i dag, men man kan inte undgå att observera att de snabba förändringarna i samhället och människornas livssituation måste påverka ungdomens möjligheter att orientera sig efter dessa växlingar.

Vi vet ju också att det finns ganska många ungdomsproblem i samhället på olika håll. Ungdomen har fått mer pengar än den någonsin tidigare har haft till sitt förfogande. Man har fått teknisk utrustning, bilar m. m. Detta för med sig att en mycket tidigare mognad, en brådmognad, ofta kännetecknar vår tids ungdom och även barn.

Vi vill också medge att vi har mycket bra ungdomsorganisationer och mycket bra skolor. Men de orkar inte klara av denna situation. Lärarna har inte möjligheter att ge ungdomen stöd i alla de former som skulle behövas. Jag vill nämna att barnavårdsnämnderna i de större städerna tillämpar metoden att placera ungdomar i grundskolans övre klasser på landsbygden för att de skall få en annan miljö, där man tror att de skall kunna fostras bättre. Det visar sig ofta att lärarna här går bet. Dessa ele-

ver skadar till och med de övriga i den klass där de placeras.

Utskottet menar att ungdomsproblemen i stor utsträckning är uppmärksammade och tror att om man låter det förbli vid detta, skall man kunna klara upp problemen. Vi menar att så inte är fallet, utan att vi här behöver särskilda kraftåtgärder för att på alla sätt möta svårigheterna.

Man ser ofta i tidningar att olika samhällen långt i förväg väntar en invasion av raggare och olika ungdomsgäng, som där tänker »spela bus», som det brukar uttryckas i vardagligt tal. Trots att dessa samhällen har mobiliserat polis i förväg och är beredda på alla sätt, visar det sig att man inte kan bemästra problemen.

Nu säger utskottet att statens ungdomsråd siktar till att ge föräldrarna den upplysning som behövs för att föräldrarna skall kunna följa barnens uppfostran så att man slipper ifrån de här avigsidorna. Vi tror inte heller att föräldrarna och lärarna ensamma kan klara problemen utan att det behövs ytterligare forskning och åtgärder på området för att föräldrarnas och lärarnas möjligheter skall förbättras.

Det skulle vara mycket att tillägga i detta ärende, men då jag vet att kammaren väntar att ärendena snart skall vara genomgångna, skall jag inte utveckla mina synpunkter vidare, utan jag ber att få yrka bifall till reservationen av fru Olsson m. fl.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Motionärerna har utvecklat föränderlighetens samhälle i alla dess både faser och fasor och kommer därefter med en del vändningar som är litet nya. Det talas bl. a. om risken av giftermål mellan individer med olika beteendemönster, och det talas om friskvård. Så kommer man fram till att man vill kräva särskilt stöd till »grundläggande och kontinuerlig forskning om ungdomens situation».

Forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle

Detta krav fotar man på två påståenden som båda är felaktiga. Man påstår att samhället i dag egentligen bara visar ungdomsverksamhetens intresse när det gäller att förhindra asocialitet. Det andra påståendet är att 1962 års ungdomsutredningsdirektiv är för trånga för att behandla ungdomsverksamhet som tar sikte på den s. k. friska ungdomen.

Båda dessa påståenden är som sagt oriktiga. Då skulle man kunna sluta sig till att också önskemålet om en kontinuerlig forskning vore oriktig. Men det önskemålet och det intresset finns även hos dem som i utskottet har avstyrkt motionerna och förnekat riktigheten i de motiveringar som reservanterna anför.

Vad själva kravet beträffar är vi alltså överens. När vi trots detta avstyrkt motionerna, har detta berott på att vi har ett organ som kontinuerligt följer dessa frågor. Dessutom har vi en gång i tiden på allmänna beredningsutskottets och riksdagens hemställen fått statens ungdomsråd, där man mycket aktivt följer frågorna. Slutligen har vi 1962 års ungdomsutredning, som nyligen har avgivit sitt betänkande avseende en del av ungdomsverksamheten. Och där sägs mycket bestämt ifrån att utredningens direktiv ingalunda har varit att finna vägar att hindra asocialitet, utan i stället skall man försöka intressera ungdomen för samhällsfrågorna och göra dem till aktiva och nyttiga samhällsmedborgare.

Vi framhåller sålunda att det finns organ, där man fortlöpande intresserar sig för dessa problem, och att en utredning direkt sysslar med att finna nya former för de ungas fostran. Jag vill också tillägga att under sista halvåret har redovisats två mycket intressanta och i sitt slag unika utredningar, dels den om 222 stockholmspojkar och dels utredningen om den självdeklarerade brottsligheten bland skolbarn i Stockholm. Båda dessa utredningar visar på ett mycket intressant och kan-

ske också överraskande sätt — vilket vi inte kände så mycket till förut — att gränsen mellan socialt och asocialt beteende bland barn och ungdom är mycket diffus. De visar också att även andra ting än dem vi tidigare räknat med inverkar på ett barns eller en ung människas utveckling och vederbörandes sätt att reagera hyggligt i samhället. Jag vet inte om herr Börjesson i Glömminge har läst de två utredningarna. Om motionärerna hade gjort det, kanske de inte hade bifallit sina motioner.

Detta ärende är givetvis inte slutbehandlat i och med att vi avstyrkt motionerna denna gång, men jag anser att vi inte skulle ha vunnit någonting på att bifalla dem. De motiveringar som motionärerna anför är som sagt felaktiga, och därför har vi avstyrkt motionerna. Vi är dock övertygade om att vi om någon eller några månader åter har liknande motioner liggande på kammarbordet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställen.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag kan instämma i en rad av de synpunkter som anförts i de motioner allmänna beredningsutskottet behandlat i föreliggande utlåtande. Som herr Börjesson i Glömminge sade har de snabba förändringarna i vårt samhälle också medfört stora förändringar i fostranssituationen. Hemmens och skolans roll har ändrats, och att den påverkan som de unga utsättes för under fritiden nu har fått ökad betydelse är väl också ställt utom allt tvivel. Vi är också ense om att landets ungdomsorganisationer spelar en mycket stor roll när det gäller att ge ett riktigt innehåll åt fritiden. Det är ett förhållande som borde uppmärksammas i högre grad än vad hittills varit fallet.

Man skulle önska en mera positiv uppslutning från föräldrarna i dessa strävanden, och givetvis vore det också önskvärt med en ökad ekonomisk sats-

Forskning rörande ungdomens situation i dagens samhälle

ning på ungdomsorganisationerna från samhällets sida. Men här liksom på många andra områden krävs att pengarna skall komma till användning på allra bästa sätt, och insatserna nu sker väl i alltför hög grad på tro — som det säges i motionerna. Vi vet för litet om dessa ting. Ur den synpunkten finns det utan tvivel anledning att forska mera på detta område. Men 1962 års ungdomsutredning håller på med sådan forskning, och nog tycker jag det måste vara riktigt att man där får avsluta sitt arbete, innan vi tar nästa steg.

I likhet med utskottets ordförande anser jag att vi inte kommer förbi dessa problem. Vi blir tvungna att ta ställning till dem och försöka finna vägar för att effektivisera våra ungdomsorganisationer. Och framför allt måste staten här satsa på ett riktigt sätt.

Här har talats om statens ungdomsråd, och det är klart att man där försöker göra goda insatser. Likaså har landets ungdomsorganisationer en kampanj på gång, där ungdomsrådet fungerar som serviceorgan och tillhandahåller propagandamaterial och annat, som ställs till organisationernas förfogande. I den kampanjen vänder man sig till hem, skola och kommunala organ, och vi kan redan i inledningsskedet konstatera, att det arbetet har mötts med mycket starkt positivt intresse. Det är sålunda obestriddligt, att det från samhällets sida finns en stark vilja att göra goda insatser på detta område.

Herr talman! Jag har inte något yrkande utan ansluter mig till vad utskottet anfört. Jag har här bara velat deklarerat att vi enligt min mening måste öka våra insatser på detta område, men det får väl bli sedan 1962 års ungdomsutredning har slutfört sitt arbete.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propo-

sitionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 57, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Olsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Börjesson i Glömminge begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 56 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner om bättre ljudisolerering av bostäder.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, att särskilda utskottets utlåtande nr 1 skulle uppföras närmast efter andra lagutskottets utlåtande nr 72 bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista.

§ 27

Föredrogs en från herr Gustafsson i Stockholm, som den 18 maj 1962 valdes till suppleant i riksgäldskontoret för herr Axel Gustav Birger Andersson för valperioden 1962—1965, inkommen skrivelse, däri denne av sagt sig uppdraget att vara suppleant för fullmäktig i nämnda kontor.

Kammaren beslöt att med anledning av denna avsägelse val av en suppleant för fullmäktig i riksgäldskontoret i stället för den sålunda avgångne skulle i föreskriven ordning anställas.

§ 28

Till bordläggning anmäldes konstitutionsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckt motion angående åtgärder till stärkande av det svenska folkstyret.

§ 29

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från utrikesutskottet:

nr 366, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation;

nr 367, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av fiskerikonvention;

nr 368, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande godkännande av Förenta Nationernas konvention angående statslösa personers rättsliga ställning jämte i anslutning till propositionen väckta motioner; och

nr 369, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ändringar i Förenta Nationernas stadga;

från bevillningsutskottet:

nr 355, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige samt Storbritannien och Nordirland för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande skatter på kvarlåtenskap;

nr 356, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ändrings- och tilläggsprotokoll till avtalet mellan Sverige och Japan för undvikande av dubbelbeskattning och förhindrande av skatteflykt beträffande inkomstskatter;

nr 357, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i tulltaxan den 12 september 1958 (nr 475), m. m.; och

nr 358, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 3 § lagen om fri rättegång, m. m.;

från första lagutskottet:

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 oktober 1957 (nr 577) om prästval; och

nr 354, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 28 september 1951 (nr 649) om straff för vissa trafikbrott; samt

från jordbruksutskottet:

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss fråga rörande prisregleringen på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

§ 30

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.38.

In fidem

Sune K. Johansson